

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ

ANABİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

“COĞRAFYADAN KÜLTÜRE BAĞ” İSİMLİ
BELGESELİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMI AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Gülşah DOĞAN

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

Antalya, 2024

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

“COĞRAFYADAN KÜLTÜRE BAĞ” İSİMLİ BELGESELİN
SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI AÇISINDAN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşah DOĞAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Serpil DEMİREZEN

Antalya, 2024

DOĞRULUK BEYANI

Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğine göre hazırlamış ve yüksek lisans tezi olarak sunduğum **“Coğrafyadan Kültüre Bağ İsimli Belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Açısından İncelenmesi”** adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek yardımlara başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Mart 2024

Gülşah DOĞAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Gülşah DOĞAN'ın bu çalışması **19.01.2024** tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

İMZA

Başkan : Doç Dr. Gökçe KILIÇOĞLU
(Gazi Üniversitesi Gazi eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi)

Üye : Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN
(Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi)

Üye (Danışman) : Dr. Öğr. Üyesi Serpil DEMİREZEN
(Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi)

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: "COĞRAFYADAN KÜLTÜRE BAĞ" İSİMLİ
BELGESELİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI AÇISINDAN
İNCELENMESİ

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun
görölmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla
kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Güçlü ŞEKERCİOĞLU

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmam süresince konu seçiminden basılı bir tez haline gelene kadar geçen her süreçte bilgi birikimini ve deneyimlerini benimle paylaşan, araştırmaya başladığım andan itibaren güvenini ve desteğini her zaman hissettiren, tez yazım sürecinde en çok zorlandığım anlarda her seferinde beni teşvik eden, bilgisi, anlayışı, yol göstericiliği ile yardımcı olan, öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyduğum, bilimsel ve insani yönünü kendime örnek aldığım kıymetli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Serpil DEMİREZEN 'e teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Tez jürime katılmasından onur duyduğum ve aynı zamanda üniversite yıllarımda da öğretmenlik hayatım adına bana çeşitli katkılar sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Emel AKHAN ve tez jürime katılmasından onur duyduğum Doç. Dr. Gökçe KILIÇOĞLU'na teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Hayatımın her döneminde beni destekleyen, yanımda olan, benim için her türlü fedakarlığı yapan kıymetli aileme ve eğitim hayatım boyunca benden maddi manevi desteğini hiç esirgemeyerek yanımda olan manevi babam Hacı Mehmet ŞİMŞEK'e teşekkür ederim.

Hayatıma girdiği ilk günden bu yana sevgisiyle gücüme güç katan, yaşantımı anlamlandıran, karşılaştığım tüm zorluklarda yanımda olan, gerek öğretmenlik hayatımda gerekse yüksek lisans eğitimim boyunca maddi manevi desteğini benden bir an olsun esirgemeyen, hayat arkadaşım, sevgili eşim Mustafa DOĞAN'a sonsuz teşekkür ederim.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
"COĞRAFYADAN KÜLTÜRE BAĞ" İSİMLİ BELGESELİN SOSYAL
BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Gülşah DOĞAN

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Serpil DEMİREZEN

Antalya, 2024

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, TRT Belgesel kanalında yayımlanan “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan öğrenme alanları, kazanımlar, beceriler ve değerler kapsamında 5. 6. ve 7. sınıf düzeylerinde incelenerek, bahsi geçen belgeselin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilirlik durumunu belirlemektir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile yapılandırılmıştır. Çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemine göre çözümlenen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın verilerini TRT Belgesel kanalında yayımlanan “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin ilk 35 bölümü oluşturmaktadır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde; belgeselin en fazla ilişkili olduğu öğrenme alanları; İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Kültür ve Miras, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarıdır. Belgesel bölümleriyle ilişkilendiren becerilerin eşit bir dağılım göstermediği ve öğretim programında yer alan 27 beceriden toplam 14 tanesine yer verildiği görülmektedir. Belgeselde, sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan 18 değerden, 12’sine yer verildiği belirlenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin incelenmiş olan bölümlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan ve bu araştırma kapsamında belirlenen öğrenme alanları, kazanımlar, değerler ve becerilerle ilişkili olarak kullanılabilmesine, söz konusu belgeye dayalı etkinliklerin geliştirilmesine ve sosyal bilgiler dersinde belgesel kullanımına yönelik akademik çalışmaların attırılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Belgesel, Öğretim Programı

AKDENİZ UNIVERSITY
INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

**Examination of the Documentary " The Bond From Geography to Culture" in
Terms of social Studies Course Curriculum**

Gülşah DOĞAN

Master's Thesis, Department of Turkish and Social Education

Thesis Advisor: Lecturer Dr. Serpil DEMİREZEN

Antalya, 2024

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the usability of the documentary titled "Geography to Culture" broadcasted on TRT Documentary channel within the scope of learning areas, achievements, skills and values in the Social Studies Curriculum at the 5th, 6th and 7th grade levels and to determine the usability of the documentary in social studies teaching. This study was structured with qualitative research method. Document analysis was used as the data collection method in the study. The data analyzed according to the descriptive analysis method were summarized and interpreted according to the predetermined themes. The data of the study consisted of the first 35 episodes of the documentary titled "Geography to Culture" broadcast on TRT Documentary channel. When the findings of the study are analyzed; the learning areas that the documentary is most related to are People, Places and Environments, Culture and Heritage, Production, Distribution and Consumption, and Global Connections. It is seen that the skills associated with the documentary episodes are not evenly distributed and a total of 14 of the 27 skills in the curriculum are included. It was determined that 12 of the 18 values in the social studies curriculum were included in the documentary. In line with the findings obtained, suggestions were made for the use of the examined parts of the documentary "Geography to Culture" in relation to the learning areas, achievements, values and skills in the social studies curriculum and determined within the scope of this research, the development of activities based on the documentary in question, and the increase of academic studies on the use of documentaries in the social studies course.

Keywords: Social Studies, Documentary, Curriculum

İÇİNDEKİLER

DOĞRULUK BEYANI	
TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Problem Cümlesi	7
1.4. Alt Problemler	7
1.5. Araştırmanın Önemi	7
1.6. Araştırmanın Varsayımları	9
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.8. Tanımlar	10

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Belgesel Ve Belgesel Türleri	11
2.2. Eğitimde Belgesel Kullanımı	17
2.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Belgesel Kullanımı	25
2.4. Sosyal Bilgiler Öğretimi	29
2.4.1. Sosyal Bilgilerde Öğrenme Alanları Ve Kazanım	31
2.4.2. Sosyal Bilgilerde Beceri	32
2.4.3 Sosyal Bilgilerde Değer	49

2.5. İlgili Araştırmalar	52
--------------------------------	----

BÖLÜM III

YÖNTEM

3. 1. Araştırmanın Modeli.....	57
3.1.1. Çalışmanın Basamakları	58
3.2. Verileri Toplama Araçları.....	59
3.3. Verilerin Analizi	61

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” İsimli Belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları İle İlişkisine Yönelik Bulgular.....	62
4.2.“Coğrafyadan Kültüre Bağ” İsimli Belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar İle İlişkisine Yönelik Bulgular	63
4.3.“Coğrafyadan Kültüre Bağ” İsimli Belgesel Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Beceriler İle İlişkisine Yönelik Bulgular	142
4.4. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” İsimli Belgesel Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler İle İlişkisine Yönelik Bulgular.....	183

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç Ve Tartışma	201
5.2. Öneriler.....	207
KAYNAKÇA.....	208
ÖZGEÇMİŞ.....	223
İNTİHAL RAPORU.....	224
BİLDİRİM	225

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgesel Bölüm İçerikleri	60
Tablo 2. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Öğrenme Alanları ve Rastlanma Sayıları	62
Tablo 3. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Birey ve Toplum 6. Sınıf Kazanım İlişkisi ...	63
Tablo 4. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Birey ve toplum 7. Sınıf Kazanım İlişkisi	63
Tablo 5. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Kültür ve Miras 7. Sınıf Kazanım İlişkisi	64
Tablo 6. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Kültür ve Miras 6. Sınıf Kazanım İlişkisi	64
Tablo 7. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Kültür ve Miras 7. Sınıf Kazanım İlişkisi	65
Tablo 8. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli İnsanlar, Yerler ve Çevreler 5. Sınıf Kazanım İlişkisi	65
Tablo 9. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli İnsanlar, Yerler ve Çevreler 6. Sınıf Kazanım İlişkisi	66
Tablo 10. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli İnsanlar, Yerler ve Çevreler 7. Sınıf Kazanım İlişkisi	66
Tablo 11. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Üretim, Dağıtım ve Tüketim 5. Sınıf Kazanım İlişkisi	67
Tablo 12. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Üretim, Dağıtım ve Tüketim 6. Sınıf Kazanım İlişkisi	67
Tablo 13. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Üretim, Dağıtım ve Tüketim 7 . Sınıf Kazanım İlişkisi	68
Tablo 14. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Küresel Bağlantılar 5. Sınıf Kazanım İlişkisi	68
Tablo 15. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Küresel Bağlantılar Sınıf Kazanım İlişkisi	68
Tablo 16. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Etkin Vatandaşlık 6. Sınıf Kazanım İlişkisi..	69

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

NCSS: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

P21 Partnership for 21 century learning (21. yy. Becerileri Platformu)

SBÖP: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

TRT: Türkiye Radyo Televizyonu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

Akt: Aktaran

Çev: Çeviren

Ed: Editör

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlar, sınırlılıklar, tanımlar ve araştırmanın kuramsal temeli yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

21. yüzyıl eğitim sisteminde benimsenen eğitim anlayışı doğrultusunda öğretmen ve öğrencilerin aktif olarak katıldığı bir öğrenme ortamı hedeflenmektedir. Bu eğitim ile öğrencilerin zihinlerini teorik bilgiler ile doldurmak değil, öğrenim süresince yaparak yaşayarak kendi öğrenmelerini oluşturmalarına imkan sağlamaktır. Buradaki amaç demokrasiyi benimsemiş, diğer insanların görüşlerine saygılı, olaylara eleştirel gözle bakan, özgüveni gelişmiş, kendini ifade edebilen girişimci, araştırmacı, üretken ve sorumluluk sahibi etkin bireyler yetiştirebilmektir. Bu özelliklerin bireylere kazandırılabilmesinde ve hedeflenen kazanımlara en kısa yoldan ulaşılmasında yöntem- teknikler ve derslerde kullanılacak materyaller önemli bir yere sahiptir (Demir, Şahin ve Tutkun,2016). Eğitim- öğretim süreci içerisinde kullanılacak olan yöntem ve teknikler doğrultusunda kullanılacak materyaller günümüz teknolojik gelişmelerine paralellik gösterecek şekilde önemli değişikliklere uğramıştır. Teknolojik alanda yaşanan gelişim ve değişimler eğitim kurumlarının yapı ve işlevlerini de etkilemektedir. Eğitim sürecinin bir ürünü olarak değerlendirilebilecek olan teknolojik gelişmeler eğitim sürecinin yapısını değiştirerek, eğitim anlayışına yönelik farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bu durumda yeni teknolojiler öğretmenleri, öğrencileri ve öğrenme ortamlarını da etkilemektedir (Tor ve Erden, 2004). Tüm bu gelişmeler sonucunda eğitimin niteliğinin ve verimliliğinin arttırılabilmesi için eğitim programları ile ilişkili olarak ders araç- gereçlerinden yararlanılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Öğretimin materyaller ile desteklenmesindeki amaç ise öğretim etkinliğinin daha fazla geliştirilmesidir (Şahin ve Taşyürek, 2016). Günlük hayat içerisinde karşılaşılmış olan birçok probleme çözüm bulunabilmesi için eğitilmiş bireylerin varlığı önemlidir. Taşpınar (2017) eğitimi, “bireyin yaşam için sahip olması gereken davranışları kazandığı ve bu davranışların oluşumunda kendine özgü nitelikleriyle aktif rol aldığı, yaşam boyu devam eden bir süreçtir.” şeklinde tanımlamıştır.

Eğitim, bireylerin doğuştan sahip oldukları yeteneklerin açığa çıkarılmasına, bireyin kendini birçok yönden geliştirerek daha olgun, yapıcı ve yaratıcı özelliklere sahip bir şekilde gelişim göstermesine katkı sağlamaktadır. Teknoloji ise bireylerin eğitim yolu ile kazanmış oldukları bilgi ve becerileri daha sistemli ve bilinçli bir şekilde etkin kullanmalarına yardımcı olmaktadır (Alkan, 2005). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile birlikte bu teknolojileri yoğun bir şekilde kullanan birey sayısı gün geçtikçe daha fazla artmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak teknoloji hayatımızın hemen her alanında kullanımına ihtiyaç duyulan bir unsur haline gelmiştir (Koç, 2021). Nitekim hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelen teknoloji kullanımı ile birlikte bireylerin bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde medya ile sürekli bir etkileşim içerisinde olmalarına imkan sağlamıştır. Bu durumdan istifade ederek eğitim faaliyetleri süreci içerisinde derslere entegre edilmiş bir şekilde teknoloji kullanımını sağlanarak eğitim faaliyetlerinin kalitesinin arttırılacağı yadsınamaz bir gerçektir.

Derslerde teknoloji kullanımı araç- gereçler vasıtası ile gerçekleştirilmelidir. Şahin ve Taşyürek (2016),sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak yapmış olduğu çalışmasında öğretmenlerin derslerde kullanmış oldukları araç- gereçler hakkındaki görüşlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde araç- gereç kullanımının konuların daha anlaşılır ve kalıcı olmasına katkı sağladığı, soyut kavramların somutlaştırılması, öğrencilerin derse aktif katılımının sağlanmasına yardımcı olmasından dolayı derslerde araç- gereç kullanımının önemli bir yere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca ders esnasında kullanacak oldukları araç- gereçleri seçerken dersin hedeflerine ve öğrencilerin seviyesine uygunluğu, derse karşı motivasyonlarını arttıracak özelliklere sahip olması gerektiğine dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Eğitimde araç- gereç kullanımının önemini vurgulayan çalışmalar arasında Yalın (1997)'ın da ifade ettiği gibi, eğitimde kullanılacak olan araç- gereçlerin amacına uygun bir şekilde kullanıldığında etkili bir öğretim gerçekleştirilerek, eğitimin niteliğinin ve öğrenci başarısının olumlu yönde artış sağlayacağını bilimsel veriler ile ortaya koymuştur. Öğretmenler, öğretim faaliyetlerini gerçekleştirirken bu araç- gereçlerden etkin bir şekilde istifade edebilirler. Sosyal bilgiler derslerinde öğretmenlerin kullanabilecekleri görsel ve işitsel materyallerden faydalanabilirler. Bu materyaller içerisinde filmler, belgeseller, animasyonlar, fotoğraflar, resimler vb. yer almaktadır (Tağ Kalfatioğlu, 2019). Öğretmenler ders esnasında bu materyallerin kullanımına yer vererek öğretimin zenginliğinin ve öğrenci motivasyonunun arttırılmasına imkan vermiş olurlar. Bu sayede derslere etkin katılım sağlanarak kalıcı öğrenme ürünlerinin ortaya çıkmasında etkili olacaktır.

Öğretmenlerin öncelikli olarak bireylerin öğretim sürecinde ilgi, ihtiyaç ve gelişim düzeylerini dikkate alarak öğretim programı kapsamında kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve değerler doğrultusunda öğrenmeyi destekleyici materyaller seçmeleri gerekmektedir. Soyut kavramların, somut işlemler döneminde yer alan bireylere kazandırılabilmesi için birçok duyu organına hitap edecek şekilde materyallerden faydalanılmalıdır. Bireylerin ilgisini çekecek, derse karşı motivasyonlarını arttırıcı özelliğe sahip zengin bir öğrenme ortamı oluşturulmalıdır. Böylece öğrenme ortamına bizzat katılmış olan bireylerde öğrenmelerin ezberden uzak, kalıcı ve yaşama aktarılabilir nitelikte bilgi, beceri ve değerler kazanmasına olanak sağlanmış olacaktır. Bireylerin kendilerini ve yaşamış oldukları toplumu tanımaları, çağa ayak uydurabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarında en etkili unsur eğitim öğretim faaliyetleridir. Eğitimin başlıca amaçlarından biri bireylerin topluma kazandırılmasıdır. Bu amaca ulaşmada okullarda okutulan dersler ve bu derslerin içerikleri büyük önem taşımaktadır. Bu amaca hizmet eden derslerden biri sosyal bilgiler dersidir. Birçok disiplini içerisinde barındıran bu ders öğrencilere hedeflenen bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir(Büyükakan ve Baysal, 2019).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda eğitimin temel amacı: "Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir" şeklinde ifade edilmiştir (MEB, 2018). Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin dalları olan tarih, coğrafya, antropoloji, arkeoloji, psikoloji, sosyoloji, ekonomi gibi birçok disiplini içerisinde harmanlamış, öğrenci seviyesine uygun hale getirilerek hazırlanmış olan disiplinler arası olma özelliğine sahip bir derstir. İçerisinde birçok soyut konu ve kavramı barındıran sosyal bilgiler dersi bu konu ve kavramları öğrencilere aktarırken somutlaştırma ihtiyacını beraberinde getirerek derslerde materyalle kullanımını zorunlu hale getirmiştir (Tekin, 2021). Yeni sosyal bilgiler programı, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2018).

Ülkemizde ilköğretim 4. ve 5. sınıf ile başlayan sosyal bilgiler dersi 10- 12 yaş arası öğrencilere hitap etmektedir. Piaget'e göre bu yaş grubundaki bireyler somut işlemler döneminin sonu, soyut işlemler döneminin ise başlangıç dönemindedirler. İlköğretim ikinci kademedede (6- 8. sınıf) ise öğrencilerin soyut düşünme yeteneği biraz daha gelişmektedir. Bu nedenle öğretmenler öğrencilerin zihinsel gelişimlerini destekleyecek yönde tedbirler almalıdırlar. (Altınışik ve Orhan, 2002). Zihinsel becerilerin kazanılması zengin öğrenme yaşantıları sonucunda gerçekleşir. Öğrenciler bu öğrenme yaşantıları sürecinde birçok materyalle etkileşim halinde bulunmalıdır. Bu yaşantıların içerisinde öğrencilerin günlük hayatlarında kullanmış oldukları televizyon, radyo, kasetçalar, video, kamera gibi zengin içeriğe sahip ve gerçekçi araçlar kullandıkları için öğrenme yaşantıları esnasında da bu materyallerin kullanımını beklemektedirler. Dersin ilgi çekici hale getirilebilmesi için ders sunumu esnasında bazı materyaller kullanılması ve bu materyallerin başında görsel- işitsel araçlardan yararlanmak gerekir. Böylece zengin bir öğrenme ortamı oluşturulmuş demektir. Zengin öğrenme ortamını sağlamada disiplinler arası bir yapıya sahip olan sosyal bilgiler dersi de yer alır (Akgün ve Bulut Özkar, 2017). Sosyal bilgiler dersi sınıflarda öğrencilere aktarılırken zengin öğrenme ortamlarından faydalanılabilir. Bunun nedeni ise bireyler yaşama gözlerini açtıkları andan itibaren duyu organlarını etkin bir şekilde kullanmaya başlarlar. Duyu organlarının baskınlığı çeşitli dönemlerde değişse de görme ve işitme duyuları çevreyi tanımda ve anlamlandırmada birincil sırada gelen önemli bir yere sahiptir (Atçı, 2019). Bu noktada görsel ve işitsel zenginliğe sahip belgesel ve belgesel türlerinden faydalanılabilir.

Belgeseller ve filmler geçmiş ile günümüz arasında adeta bir köprü işlevi görerek yeni kuşakların olayları anlamalarına yardımcı, merak duygularını ve empati becerilerini geliştiren, gerçekliği tam anlamıyla hissettirerek tarihsel analiz yapabilmeyi sağlayan, bilişsel ve duyuşsal alanları birlikte geçirerek dersleri monotonluktan kurtaran bir yapıya sahiptir (Aktekin ve Çoban, 2012). Öğretim programlarında bulunan bilgi, beceri, değerlerin öğrencilere aktarılmasında öğretim sürecinde kullanılacak olan materyaller oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler dersi bireylerin yalnızca bilişsel gelişimine değil, aynı zamanda duyuşsal ve devinimsel gelişimlerine de katkı sağlamaktadır. Yaşayan toplumların ve medeniyetlerin varlıklarını sürdürebilmesi için değişen ve gelişen yaşamın şartlarına uyum sağlaması gerekmektedir. Bu nedenle toplumlar, yaşanan çağın bilimsel gelişmelerini takip edebilmek ve zamanın ruhunu yakalamak için bireyleri eğitim sistemleri içerisinde yetiştirmeye çalışmaktadırlar.

Ülkemizde ilköğretim 4. ve 5. sınıf ile başlayan sosyal bilgiler dersi 10- 12 yaş arası öğrencilere hitap etmektedir. Piaget'e göre bu yaş grubundaki bireyler somut işlemler döneminin sonu, soyut işlemler döneminin ise başlangıç dönemindedirler. İlköğretim ikinci kademedeki (6- 8. sınıf) ise öğrencilerin soyut düşünme yeteneği biraz daha gelişmektedir. Bu nedenle öğretmenler öğrencilerin zihinsel gelişimlerini destekleyecek yönde tedbirler almalıdırlar. (Altınışik ve Orhan, 2002). Zihinsel becerilerin kazanılması zengin öğrenme yaşantıları sonucunda gerçekleşir. Öğrenciler bu öğrenme yaşantıları sürecinde birçok materyalle etkileşim halinde bulunmalıdır. Bu yaşantıların içerisinde öğrencilerin günlük hayatlarında kullanmış oldukları televizyon, radyo, kasetçalar, video, kamera gibi zengin içeriğe sahip ve gerçekçi araçlar kullandıkları için öğrenme yaşantıları esnasında da bu materyallerin kullanımını beklemektedirler (Ateş, 2006). Dersin ilgi çekici hale getirilebilmesi için ders sunumu esnasında bazı materyaller kullanılması ve bu materyallerin başında görsel-işitsel araçlardan yararlanmak gerekir. Böylece zengin bir öğrenme ortamı oluşturulmuş demektir. Zengin öğrenme ortamını sağlamada disiplinler arası bir yapıya sahip olan sosyal bilgiler dersi de yer alır(Akgün ve Bulut Özkaz, 2017). Sosyal bilgiler dersi sınıflarda öğrencilere aktarılırken zengin öğrenme ortamlarından faydalanılabilir. Bunu nedeni ise bireyler yaşama gözlerini açtıkları andan itibaren duyu organlarını etkin bir şekilde kullanmaya başlarlar. Duyu organlarının baskınlığı çeşitli dönemlerde değişse de görme ve işitme duyuları çevreyi tanıma ve anlamlandırmada birincil sırada gelen önemli bir yere sahiptir(Atçı, 2019). Bu noktada görsel ve işitsel zenginliğe sahip belgesel ve belgesel türlerinden faydalanılabilir.

Belgeseller ve filmler geçmiş ile günümüz arasında adeta bir köprü işlevi görerek yeni kuşakların olayları anlamalarına yardımcı, merak duygularını ve empati becerilerini geliştiren, gerçekliği tam anlamıyla hissettirerek tarihsel analiz yapabilmeyi sağlayan, bilişsel ve duyuşsal alanları birlikte geçirerek dersleri monotonluktan kurtaran bir yapıya sahiptir (Aktekin ve Çoban, 2012).Öğretim programlarında bulunan bilgi, beceri, değerlerin öğrencilere aktarılmasında öğretim sürecinde kullanılacak olan materyaller oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler dersi bireylerin yalnızca bilişsel gelişimine değil, aynı zamanda duyuşsal ve devinimsel gelişimlerine de katkı sağlamaktadır.Yaşayan toplumların ve medeniyetlerin varlıklarını sürdürebilmesi için değişen ve gelişen yaşamın şartlarına uyum sağlaması gerekmektedir. Bu nedenle toplumlar, yaşanan çağın bilimsel gelişmelerini takip edebilmek ve zamanın ruhunu yakalamak için bireyleri eğitim sistemleri içerisinde yetiştirmeye çalışmaktadırlar.

Eğitim sisteminin çağdaş, güncel ve modern olması toplumsal kalkınmayı sağlayarak refah seviyesini de arttırmaktadır. Eğitim sisteminin güncelliğini koruyabilmesi ise süreklilik göstererek kendini yenilemesi ve zamanın ihtiyaçlarını içerisinde barındıran eğitim programları aracılığı ile olmaktadır (Önlen, Tatanve İbret, 2020).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, TRT Belgesel kanalında yayımlanan “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan öğrenme alanları, kazanımlar, beceriler ve değerler kapsamında 5. 6. ve 7. sınıf düzeylerinde incelenerek, bahsi geçen belgeselin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilirlik durumunu belirlemektir.

Yapılandırmacı eğitim anlayışı doğrultusunda revize edilmiş olan öğretim programları geleneksel eğitimi geride bırakarak, çağdaş eğitim modelini benimsemiştir. Çağdaş eğitim modeli, öğretmen ve öğrencilere yeni sorumluluklar yükleyerek öğretim sürecinde farklı yöntem- teknikler ve materyal kullanımına fırsat vermiştir. Birden fazla duyu organına hitap ederek bilgilerin kalıcılığının sağlanması, öğrencileri süreç içerisinde aktif kılarak bizzat öğrenme ortamına katılmalarına olanak sağlayarak kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu aldıkları eğitim anlayışında soyut kavramların somutlaştırılmalarına yardımcı, öğrencilerin derse yönelik merak duymalarını, geleneksel öğretmen anlatımı ve tek tip ders materyallerinden biri olan ders kitapları ile işlenen derslerin monotonluğundan sıyrılarak öğrencilere etkili ve eğlenceli öğretim ortamı sunmada fayda sağlamıştır.

Sosyal Bilgiler dersinde aktarılacak istenen bilgilerin öğrenciler tarafından öğrenilmesini kolaylaştırmak amacıyla pek çok materyal kullanılmakta ve aktarılacak istenen bilgilerin niteliği nedeniyle görsel materyallere oldukça fazla yer verilmektedir (Akgün, 2010). Kullanılan eğitim araçları öğrenme etkinliğine doğrudan kazandırılıp kullanımı yaygınlaştıkça ve böylece sık başvuru alan materyallere dönüştükçe önemi daha da artmaktadır. Her yaşta ki insan yeni şeyler öğrenmek, yeni kavramlar geliştirmek zorunda kalır ve bilgi edinmek istediği alanla ilgili somut tecrübelerle ihtiyaç duyar (Kuruyer, 2020). Sosyal bilgiler dersi birçok soyut kavramı bünyesinde barındıran bir ders olma özelliğine sahiptir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretimi esnasında soyut kavramların somutlaştırılarak öğrencilerde kalıcı öğrenmelerin sağlanabilmesi için derste kullanılabilecek materyallerden biri olarak belgesellerin kullanımını ve ders ile ilişkilendirilebilme durumunu tespit etmek amaçlanmaktadır.

1.3. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile nasıl ilişkilendirilebilir?

1.4. Alt Problemler

Bu temel soruya daha ayrıntılı cevaplar bulabilmek için aşağıdaki alt problem cümleleri oluşturulmuştur:

1. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan hangi öğrenme alanları ile ilişkilidir?
2. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan hangi kazanımlar ile ilişkilidir?
3. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan hangi beceriler ile ilişkilidir?
4. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan hangi değerler ile ilişkilidir?

1.5. Araştırmanın Önemi

Modern dünyanın önemli yapı taşlarından biri olan eğitim, bireylerin ve toplumun mutluluğu, refahı, sosyal ve ekonomik yönden gelişimi için büyük önem arz etmektedir (Kozikoğlu ve Özcanlı, 2020). Eğitim sistemleri içerisindeki eğitim kurumlarının ve bu kurumların başlangıcında yer alan ilkokulların bireylerin istedik yönde bilgi, beceri, değer ve tutumlarla donatılmış olarak yetiştirilmesi eğitim programlarına bağlıdır. Eğitim programı, eğitimde amaçların gerçekleştirilmesinde temel araç olarak görülebilir (Demir, Tutkun, Şahin ve Genç, 2012). Eğitim programlarının uygulama alanları eğitim- öğretim faaliyetlerinin gerçekleşmiş oldukları sınıf ortamlarıdır. Bu programlar sınıf ortamlarında işlerlik kazanırken, günümüz teknolojik araç- gereçlerinden faydalanılarak öğrenme ortamlarına zengin materyal sunumu sağlanabilir. Bu materyaller arasında birden fazla duyu organına hitap eden görsel ve işitsel materyallerin öğrenme ortamında kullanılması öğrencilerde merak uyandıracak ve öğrenmelerin kalıcılığını sağlaması açısından önemli olacağı düşünülmektedir. Sosyal bilgiler dersi bünyesinde soyut kavramları içeren bir derstir. Sosyal bilgiler eğitimi bireyin çok yönlü

gelişimini sağlamayı hedefleyerek, bireyin topluma uyum sağlamasını kolaylaştırır ve çağın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde donatılmasına olanak sağlar. Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrencileri motive etmek amacıyla ilgi çekici pek çok görsel ve işitsel materyalden biri de belgesellerdir. Belgesel filmler, öğrencilerin ders kitaplarında karşılaşamayacağı türden çok çeşitli olay, konu ve insanları, içine alan bir içerik yüklüdür(Var, Ortak ve Utkugün, 2021).

Alan yazın incelendiğinde yurt içi ve yurt dışı çalışmalara rastlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretimde belgesel kullanımının, öğretim programına, öğrencilere, öğretmenlere ve öğretmen adaylarıyla yönelik yapılmış olan çalışmaların büyük bir kısmında sosyal bilgiler öğretimine olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar Sosyal bilgiler dersi ve farklı branşlar bazında derslerde belgesel, film veya görsel- işitsel materyallerin derslerde kullanımına yönelik yapılan çalışmalardır. Fakat yapılan çalışmalarda Sosyal Bilgiler derslerinde belgesel kullanımı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamında sınıf düzeylerine göre (5. 6. ve 7. sınıf) öğrenme alanları, kazanımlar, beceriler ve değerler kapsamında detaylı olarak incelenen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Sosyal bilgiler dersinin temel amaçları arasında Türk kültürünü ve tarihini tanımış milli bilince sahip bireyler yetiştirmesi yer almaktadır. Bu bilince sahip bireylerin yetiştirilmesinde çalışmaya konu olan “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin içermiş olduğu Türk kültürünün geçmişten günümüze kadar yaşatmış olduğu değerleri, yaşanan coğrafya üzerinden somut unsurlara ve bölgede yaşayan insanlarla yapılmış olan röportajlara yer vererek gözler önüne sermesi bu belgeselin sosyal bilgiler dersinde bir öğretim materyali olarak kullanımının önemli olduğu düşündürmektedir. Ayrıca öğretmen okul içerisindeki ders anlatımını bitirdikten öğrencilerin yalnızca sınıf ortamında değil aynı zamanda hayatın tüm alanlarında yer alan sosyal bilgiler dersi ile ilişki kurmasına belgesel yardımı ile devam edecektir. Çünkü dijitalleşmenin hakim olduğu günümüz yaşantısında öğrencilerin okul dışında bireysel veya aileleri ile birlikte izleyebilecekleri, yaşamış oldukları coğrafyayı tanımaları ve bu coğrafya üzerinde geçmişte var olan günümüzde hala izlerine rastlanan zengin tarihi tanıma fırsatı yakalayacaktır. Sosyal bilgiler hayatta karşılığı olan bir derstir ve öğrencinin bunu keşfetmesi önemlidir. Sadece okul içerisinde belirli bir süre içerisinde verilen ders saatleri içerisinde bu dersi günlük hayat ile ilişkilendirmesi zor olacaktır. Bu nedenle okul içerisinde değil, okul dışı alanlarda da sosyal bilgiler ile ilişki kurması sağlanacaktır.

İncelenmiş olan çalışmalar doğrultusunda bu çalışmanın amacını oluşturan “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan öğrenme

alanları kazanımlar, beceriler ve değer kapsamında 5. 6. ve 7. sınıf düzeylerine göre incelenmesi amaç edinilmiştir. Bu sebeple öğretim programında öğrenciye kazandırılmak istenen kazanım, beceri ve değerlerin araştırmaya konu olan belgesel kapsamında detaylı olarak incelenmesi ve öğretim programı doğrultusunda sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilirliğinin tespit edilmesi ilgili alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada incelenen belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında 5. 6. ve 7. sınıf düzeyi öğrenme alanları, kazanımlar, beceriler ve değerlerine uygun olduğu varsayılmaktadır.

Çalışmada kullanılan kaynakların yeterli olduğu varsayılmaktadır.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma TRT Belgesel kanalında yer alan “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin yayımlanmış olan 35 bölümü ile,

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanları, kazanımlar, beceriler ve değerler ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Eğitim: Bireyin hal ve hareketlerinde yaparak ve yaşayarak istenilen yönde değişiklik meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1997).

Öğretim programı: Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2015: 6).

Belgesel: Belge niteliği taşıyan dokümandır (TDK, 2020).

Sosyal bilgiler: Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2018).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Belgesel ve Belgesel Türleri

Belgesel” terimi ilk kez 1926 Şubat’ında John Grierson tarafından Robert Flaherty’nin “Moana” adlı filmini tanımlamak için New York Sun’da kullanılmıştır. Fransızca kökenli bu sözcük daha çok gezi filmlerini nitelemek için kullanılmıştır” (Katz, 1994, 373; Akt. Cereci, 2001). Grierson’ın Robert Flaherty’nin 1926 yılında çektiği ‘Moana’ adlı filmi değerlendirirken kullandığı “Polonezyalı bir gencin günlük yaşamındaki olayların görsel bir anlatımı olarak filmin ‘belgesel’ bir değeri var” sözleri ile belgesel adını bu anlamda bir film için ilk kullanan bu türün isim babası da sayılan Grierson’dur (Adalı, 1986; Coşkun, 2009). Belgeseller genel olarak bilgilendirici bir özelliğe sahip olarak karşımıza çıkar ve amacı ticari amaçtan daha çok yaşam içerisindeki karmaşıklığı, insanların yaşadıkları çatışmaları, sosyal alanda yaşanan sorunları anlamamıza yardımcı olurlar (Barsam, 1988; Akt. Çakaroz, 2008). Belgeseller gözlem niteliği taşır ve bu gözlemlerin amacı gereçleri düzenleyerek birbirinden farklı güçleri ve tutkuları yansıtır (Grierson, 1968; Akt. Atçı, 2019). Bu tür zaman içerisindeki değişimin gerçekçi veriler ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesine olanak sağlar ve geçmiş zaman içerisinde biriktirmiş olduğu bilgi ve deneyimleri bünyesinde barındırmış olduğu sayısız materyal ile yeni kuşaklara aktararak tüm çalışma alanlarına da veri kaynağı sağlamaktadır (Cereci, 2011). Cereci (1997) belgesel filmleri, gerçeklere dayalı, insanları bilgilendiren ve bilinçlendiren bir tür olduğunu ifade eder. Aynı zamanda belgeseli diğer film türlerinden ayıran etkenleri ise yoğun bir araştırmaya dayalı, objektif bakış açısı ile estetik kaygı taşıdığını belirtmektedir. Belgesel film kameranın kaydetmiş olduğu “an” a ilişkin olarak sosyal bilimcilere kişi, mekan, sosyal ve kültürel ortamlarla ilgili çok çeşitli etnografik malzemeler sunar (Henley, 2021). Kendine özgü bir dil ve üsluba sahip olan belgesel metinleri ilk duyulduğu anda kolayca anlaşılabilir bir özelliğe sahiptir. İzleyicide karmaşıklık yaratacak bilgilerden, özel terimler ve istatistiki verilerden ziyade konuşma diline daha yakın bir anlatım ile yazılmaktadır (Miller, 1993). Belgesel filmler sanat ve belgenin gözleme dayalı olarak elde edebileceği ve belli bir amaca hizmet eden film türüdür. Belgesel filmlerde yer alan bireylerin görüş açıları temel alınarak bu doğrultuda düşünülmesi önemlidir. Bu nedenle toplumun hayatlarını sürdürebilmeleri için kullanılan bir sanat türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Aladağ ve Kahraman, 2018).

Belgesel filmler sanat ve belgenin gözleme dayalı olarak elde edebileceği ve belli bir amaca hizmet eden film türüdür. Belgesel filmlerde yer alan bireylerin görüş açıları temel alınarak bu doğrultuda düşünülmesi önemlidir. Bu nedenle toplumun hayatlarını sürdürebilmeleri için kullanılan bir sanat türü olarak karşımıza çıkmaktadır (Aladağ ve Kahraman, 2018). Belgesel filmi diğer türlerden ayıran ve değerli kılan unsur sadece gerçek konulara objektif bir bakış açısıyla yaklaşmasından ziyade yoğun bir şekilde araştırma, inceleme, belgelere dayandırma, tanık gösterme gibi hususlara dikkat eder. Fakat bu çalışmaları yaparken sanatsal boyutunu göz ardı etmez ve sanat ile belgesel unsurunu birbirlerine uyumlu hale getirir. Bu yüzden belgeselin yapım aşaması zaman alıcı ve zorlu bir süreçtir (Şavk Belkaya, 2022). Belgesel sinema türü değişimde süreklilik gösteren toplumsal hayatı yansıtır. Bu tür önceden tasarlanmış olan giriş, gelişme ve sonuç içeren öyküleyici bir anlatım niteliği taşımayarak ana unsurunu insan ve insanlara ait olguları içerir (Çakaroz, 2008). Ayrıca belgeseller bilimin neredeyse tüm alanlarından konu ve belge sunma noktasında yararlanırlar. Bu nedenle belgesellerin bilimsel nitelikli çalışmalar olarak kabul görmesini sağlamışlardır (Yazıcı, 2008). Belgeseller gücünü gerçeklerden alarak bu gerçeklere yaklaşabildikleri ölçüde etkileyciliklerini arttırarak tarihi olayları değerlendirmeyi kolaylaştırır. Bu noktada gerçek ile insanı buluşturma fırsatı veren belgeseller sosyal yaşamı, siyaseti, doğayı ve tarihi olayları aslında insan yaşamı içerisinde varolan tüm alanları kapsayarak insana kendini tanıma imkanı sağlaması nedeni ile bir kurgu dahilinde hazırlanmış olan sinemadan daha etkili bir yapıya sahiptir (Pembecioğlu, 2005).

Araştırma Belgeselleri

Araştırmacının ilgilenmiş olduğu araştırma konusunun film aracılığı ile herkesin anlayabileceği açık bir yaklaşım ile aktarmaya çalıştığı, estetik kaygıdan uzak, yalın bir üslup ile hazırlanan belgesel türüdür (Gündeş, 1998).

Bu türde sinematografi araştırmacı için sadece bir araçtır. Bu nedenle görüntülerin açıklığının sağlanabilmesinde kameramanın araştırmayı yansıtacak şekilde en doğru yere yerleştirmesi önemlidir (Üstündağ, 2012).

Bilimsel Belgeseller

Bilimsel araştırmalar ve bulguların sonuçlarını önceden tasarlanarak izleyicinin anlayabileceği şekilde, konuyu örnekler ile destekleyerek her yönüyle kanıtlanabilirliğini sağlamayı amaçlayan, bilim yönü daha ağır basan filmlerdir (Özön, 2008). Cereci (1997) “bilimsel araştırmaların ayrıntılarıyla görüntülendiği, neden ve sonuçların anlaşılır bir dille izleyiciye ulaştırıldığı eğitici nitelikli filmler” olarak ifade eder. Okul içi ve okul dışı öğretimde ders materyali olarak görülür ve bu nedenle öğretici filmler başlığı altında yer alır (Gündeş, 1998). Bilimsel belgesel ve araştırma belgeselleri arasındaki fark bilimsel belgesellerin daha geniş kitlelere hitap edecek şekilde hazırlanıyor olmasıdır. Ayrıca araştırma belgesellerinin özelliklerine ek olarak iyi hazırlanmış bir açıklama kısmının olması, objektif bir bakış açısı ile değeriendirilmesi ve kurgunun çeşitli özelliklerinden yararlanılıyor olmasıdır. Gerektiğinde anlatı olarak animasyonlarda da faydalanılabilir (Özön, 2008).

Toplumsal Belgeseller

Toplumsal olayları konu alan belgesellere toplumsal belgesel adı verilir. Toplumun sosyal- kültürel yapısı, sorunları bu türün konusu olmak ile birlikte toplumsal sorunların, bu sorunların arkasında yatan gerçekleri objektif bir bakış açısı ile ortaya komayı amaçlar (Çankaya, 1997).Rotha’ya göre (1968), belgeselci toplumun sorunlarını, işlerini ve hizmetlerini yine halkın gözleri önüne sermeli ayrıca birbirlerini tanımayan toplumlara birbirini tanıtmak, kitleleri ilgilendiren sorunlara çözümler getirmek amacını taşıması gerektiğini ifade eder.

Propaganda Belgeselleri

Birey ve toplumları belirli bir görüş ve ortak bir amaç doğrultusunda etkileyebilecek şekilde bilgilendirmesi olarak nitelendirilebilir (Adalı, 1986). Bu tür, bir dönemler eğitim amacı ile kullanılırken daha sonra amacı dışına çıkarak belgesel niteliğini kaybetmiştir (Gündeş, 1998).II. Dünya Savaşı’nın yaşanması propaganda belgesellerinin eğitim amacı ile kullanılmasını sağlarken sonraki süreçte bu tür belgesellerin yanlılık göstermesi ve sinema hileleri kullanılarak olayların çarpıtılarak insanlara sunulması bu belgesel türüne olan güvenin azalmasına neden olmuştur. Ülkeler propaganda belgesellerini kullanarak halka birtakım fikirlerin benimsetilmesini sağlamak istemişlerdir.

Bu duruma örnek olarak Rus lider Lenin'in Sovyet Devrimi'nin halk tarafından benimsenmesini sağlamak için günlük hayattan alınan görüntülerin arasına propaganda niteliği taşıyan devrim görüntülerine yer verilmiştir. Bu hedefini gerçekleştirebilmek için 27 Ağustos 1919'da bir sinema okulu kurarak sinema ve belgeselin propaganda malzemesi olarak sunulması sağlanmıştır (Yazıcı, 2008).

Savaş Propagandası Belgeseli

Yirminci yüzyılın ilk yarısında dünyada faşist nitelikli unsurların, ekonomik alanda ciddi sıkıntıların yaşanması sebebi ile II. Dünya Savaşı'nın başlamasına ortam hazırlayacak olaylar yaşanmıştır. II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte gerçekliği tüm yönleri ile yansıtan filmlerin gelişim ve kullanım alanı artarak amaçlarına ulaşmak için kullandıkları önemli bir alan olmuştur. Ülkeler bu filmleri ayrıca halkı bilgilendirme, devlet politikaları hakkında bilgi ve moral verme amacıyla kullanmışlardır (Barsam, 1992). Bu alanın devamı olarak ise II. Dünya Savaşı sonunda savaş suçluları üzerine belgeseller çekilmiştir. Bu alanda özellikle savaş suçlarını konu alan çalışmalara yer verilerek Nazilerin savaş hukukuna aykırı hareketler ettiklerini ispatlamaya çalışarak yaşanan acı dolu vahşeti gözler önüne sererek mahkemelerde Nazi liderlerinin aleyhine deliller olarak kullanılmıştır (Çakaroz, 2008).

Derleme Belgeseller

Geçmiş dönemlerde yaşanmış olaylarla ilgili mevcut olan belge ve filmlerin kurgu yardımıyla yeniden düzenlemesi yapılarak oluşturulan belgesel türüdür. Belgesel filmci burada geçmiş yaşantıları, sorunları ve olayları kendi bakış açısı ile izleyiciye ulaştırma amacı taşır (Öngören, 1991). Burada filmci ele almak istediği konuyla ilgili detaylı araştırma yaparak incelemelerde bulunur. Amacına uygun olan parçaları seçerek bir bütün oluşturacak şekilde düzenler (Özön, 1984).

Gezi ve Keşif Belgeselleri

Genellikle güncel konulara sahip ve dünya üzerinde bilinmeyen yerlerin tanıtımını yapan filmler gezi belgeselleri olarak adlandırılabilir (Üstündağ, 2012). Bu belgesel türünün ortaya çıkmasında etkili olan unsur Tağ (2003), uzak yerlerin merak edilmesi ve buralarda yaşayan insanların konu edildiği çalışmalar belgesel sinemanın başlangıcını oluşturuyor.

Bu alışmalar ile farklı bölgeler hakkında bilgi sahibi olunmak istenmesi, bu bölgelerde yaşayan halkların örf ve adetlerine duyulan merak ile bu çalışmalara başlanmıştır şeklinde ifade ediyor. Tanıtılacak bölgelerin tanıtımını yapmak, bilgi vermek ve olayları yansıtmak amacı taşıyor aynı zamanda bu bölgelerin en belirgin özelliklerine dikkat çekiliyor (ngren, 1991).

Keşif belgesellerinin ise ortaya çıkmasında etkili olan unsurlar arasında sanayi devrimini ile endüstriyel alanda gelişme sağlayan ülkeler sanayilerine ham madde ve pazar bulmak için büyük şirketler dünyanın çeşitli yerlerine araştırmacılar göndererek bu alanları kamera ile kayıt altına almalarını istemiştir. Aynı zamanda bu dönemde medeniyetten uzak kalmış ülkelerde yaşayan insanların yaşamlarını anlatan ve kültürel yapıları ile ilgili bilgi veren belgeseller insanlar tarafından büyük ilgi ile karşılanmıştır. Barnouw bu tür anlatımları içeren belgeselleri keşif belgeselleri olarak adlandırmış ve bu türün ilk örneklerini veren isim ise Robert J. Flaherty çıkmaktadır (akaroz, 2008).

Tarihi Belgeseller

Bu belgesel türünün amacı geçmiş dönemlerde ve günümüzde yaşanmaya devam eden tarihi olayları objektif bir şekilde yansıtarak toplumların geçmiş yaşamlarını gözler önüne serer, günümüzde ve gelecekte yaşanabilecek olaylara karşı alınması gereken bir takım önlemlerin varsayımında bulunulur (ngren, 1991).zn (2008) ise tarihi belgeselleri şu şekilde tanımlamaktadır: Tarihi gerçeği doğru bir şekilde nesnel bir tutum ile yansıtmaya çalışan filmdir. Toplumun geçmişteki yaşamını inceleyerek ve buralardan gerekli dersleri çıkararak bugüne ve geleceğe ışık tutulmasına olanak sağlar. Tarihi belgeseller; arşivlenmiş bilgilerden (yazılı- görsel) faydalanılarak veya o dönemlere şahitlik etmiş kişilerle görüşmeler yaparak süreç içerisinde yaşanan toplumsal, kültürel ve siyasal olayları nesnel bir şekilde canlandırılmasına olanak sağlar (Battal, Sarı ve Otan, 2022).Geçmişin bilgi birikimini bugüne aktararak ve bu durumun devamlılığını sağlayarak geçmiş ile gelecek arasındaki bağların kopmasını engellemek amacı taşıyan bir bilim dalı olarak çıkmaktadır. Tarih bilimi yalnızca geçmiş dönemlerin kaydını tutan bir alan olmaktan ziyade geçmişi günümüze taşıyabilen bir disiplin alanı olabilmelidir. Geçmişin günümüze yansıtılmasında izleyici kitlesinin isteğine ve bu alanda çekilmiş olan filmlerin sayısına bakıldığında tarihi belgeseller bu alana uygun niteliğe sahip ürünler olarak görülmektedir (Yazıcı, 2008).

Spor Belgeselleri

Dünya çapında gerçekleştirilmiş olan olimpiyat ve şampiyonaları, turnuvaların tarihsel gelişimini, hikayesini anlatan çalışmada daha önce yapılmış olan röportajlarında yer aldığı belgelere dayanan belgesel türüdür (Üstündağ, 2012). Bu belgesel türünün amacı spor dalının tanıtımını yaparken aynı zamanda o dala ait kuralları, çeşitleri ve yapılan turnuvaların özellikleri hakkında bilgi vermek gibi geniş bir konu yelpazesi olabilir (Karadoğan, 2001).

Haber Belgeselleri

Haber olma özelliği taşıyan durum ve olayların, anlaşılır bir dil ile olayın gerçekleşmiş olduğu sıralamaya müdahale edilmeden doğrudan aktarıldığı belgesellerdir. Genel olarak yoruma açık değildir ve sonuç izleyici kitleye bırakılır (Adalı, 1968). Haber belgesellerinin konusu; kaza, deprem, önemli bir spor olayı, suikast, savaş, ayaklanma, yeni bir buluş veya sanatsal bir olay olabilir. Önemli olan bir bildirişim aracı, kamuoyunu aydınlatıcı bir araç olarak haber belgesellerinin ele aldığı konuyu nesnel bir bakış açısıyla ve olabildiğince karşıt görüşlere yer vererek ortaya koymasıdır. Nitekim haber belgeselinin bir diğer amacı da, haber vermenin yanı sıra toplumu oluşturan bireyler arasındaki sosyal bağların güçlenmesi ve bozulan bağların yeniden kurulmasına yardımcı olmaktır (Öngören, 1991).

Muhabir Geleneği Taşıyan Belgeseller

Rusya’da Sovyet Devrimi’nden sonra iktidara gelen hükümet Ülke Eğitim Birimi’ne bağlı bir film bölümü kurmuştur. Bu dönemde önemli bir devlet adamı olan Vladimir Ilyich Lenin sinema unsurunu sanatların içerisinde en başa yerleştirmiş ve devrimin niteliklerinin halka iletilmesinde önemli bir araç olarak görmüştür. Sovyet film yönetmenleri haber filmleri yapma noktasında desteklemişlerdir (Barsam, 1992).

Sanat ve Kültür Belgeselleri

“Genellikle toplumların kültürel değerleri, sanat adına meydana getirdikleri eserler, kültür ve sanatın oluşumu ve geçirdiği evreler bu türün içeriğini oluşturur” (Cereci, 1997). Özön (1984) bu türün tanımını ve amaçlarını şöyle açıklamıştır: “Sinema dışındaki bir sanatın verdiği gereci sinemanın olanaklarıyla değerlendiren filmidir. Bu gereç bir tablo, yontu, anıt, mimarlık yapıtı, bale, müzik parçası, yazın ürünü olabilir.

Başka sanatların ürünlerini sinema aracılığıyla değerlendirmek, yorumlamak, tanıtmak, bu ürünlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak ise amaçlarıdır”. Cereci, (1997) tanıtım filmlerini tanımını şu şekilde ifade etmiştir “Bir yapının, hizmetin ya da etkinliğin tanıtımını amaçlayan daha çok turizm amaçlı gerçekleştirilen, bir kuruluşun ya da sosyal etkinliğin tanıtımını için de çekilebilen filmlerdir”.

Öğretici – Eğitim Belgeselleri

“Bir ders, bilgi konusunun okul içi ve okul dışı öğretimde yardımcı ders gereci olacak biçimde filme alınmış halidir” (Özön, 2008). Rilla (1974)’ya göre bu türdeki filmleri şöyle açıklamıştır. “Belgesel film türleri içerisinde en kolay tanımlanabilecek olanı ve kişisel olmayanıdır. Genellikle okullarda ve endüstride kullanılmak üzere yapılmaktadırlar” (Akt. Tağ, 2003). “Her şeyden önce ‘eğitme’ işlevini dikkate alır. Görsel, artistik ya da eğlendirici unsurlar daha geri plandadır. Bilimsel bir çerçevede hazırlanır. Açıklık, yalınlık ve kesinlik gibi eğitimin gerektirdiği şartlar dikkate alınır (Cereci, 1997).

Bu filmler hazırlanırken şunlara dikkat edilir.

- Eğitim bilim ilkelerine uygun olarak izleyicilerin yaş ve bilgi düzeylerine göre hazırlanır.
- Araştırma filmlerinin birçok özelliğini kendinde taşır.
- İzleyicinin ilgisini çekmesi ve dikkatini canlı tutması gerekir.
- Açıklamalar da görüntüler de özenle seçilmelidir.

2.2. Eğitimde Belgesel Kullanımı

Teknolojik gelişmeler ile birlikte kitle iletişim araçları günlük yaşamın her alanında kendini göstermektedir. Bu durumdan etkilenen alandan biride eğitimidir. Eğitim içinde bulunduğu çağın ihtiyaçlarının farkında olan ve bu ihtiyaçları karşılayabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bunu yaparken çağın gerekliliklerine paralel olarak ilerler. Bu durum ise eğitim ve teknolojinin eşgüdüm içerisinde ilerlemesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Başta görsel alana hitap eden teknolojik unsurlar eğitimin bir parçası olmakla birlikte aynı zamanda ihtiyaç haline de gelmiştir (Sarı, 2019).Etkili öğrenme üzerine yapılmış olan araştırmalarda günümüzde kullanım alanları artan bilgisayarlar, görsel betimlemeler, video görüntüleri ve yansılarının öğrenme ortamlarında kullanımının bireylerin öğrenmelerini kolaylaştırdığını ortaya koymuştur (Demirel, Başbay ve Erdem, 2006).

Görsel materyallerin yazıya oranla daha anlaşılır hale geldiği bilgi çağında “görselleştirme” günlük yaşamda olduğu kadar eğitim ortamı içerisinde de oldukça önemli ve etkili bir yere sahip hale gelmiştir (Yazıcı ve Gazel, 2022).

Önemle vurgulanması gereken noktalardan bir tanesi de bireylerin derslerde gerçek ortamlar ve üç boyutlu materyallerin kullanımı ile bilgilerin somutlaştırılması ve kalıcılığın sağlanması yönünden önemli ve değerlidir (Beydoğan, 2007). Bu nedenle eğitim alanında kullanılabilecek materyaller arasında sinema filmleri ve sinema başlığı altında yer alan filmler farklı türlere ayrılmıştır ve bu türlerden bir tanesi olan belgesellerden yararlanılması ise derslerde gerçek ortamları yansıtmada kullanılabilecek bir materyal olarak tercih edilebilir.

Sinema yıllar içerisinde gelişime uğrayarak çok sayıda film ortaya çıkmıştır. Bu nedenle filmlerin sınıflandırılarak isimlendirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Böylece filmler, ele alınan konu ve bu konuların işlenme yöntemleri, filmin süresi ve çekimlerde kullanılan araçlar ve yöntemler gibi çeşitli faktörler göz önüne alınarak birbirine benzeyen ve farklılık gösteren filmler tespit edilerek türlere ayrılmıştır (Özön, 2008). Araştırma sonuçlarını veya bilimsel bulguları aktarmak için hazırlanmış olan bilimsel filmler, belirli süre zarfında gösterime girerek süreç içerisinde gelişen olay ve durumları konu edinen haber filmleri, pedagojik ilkeler doğrultusunda bireylerin yaş ve bilgi düzeylerine göre ders veya bilgi öğretimine imkan sağlayacak şekilde hazırlanan öğretici filmler, bölgeleri veya insanları tanımak amacıyla yapılan gezi filmleri, siyasal alanda bilgi verme konusunda yapılan siyasal filmler belgesel türü sinemanın içerisine giren filmlerdir (Özön, 2008). Eğitim ve sinema ilişkisine bakıldığında ise bu durum genel olarak iki şekilde değerlendirilmektedir. İlk olarak sinemanın bir eğitim aracı olarak kullanımı, diğeri ise eğitim unsuru sinema filmleri içerisinde bir amaç olarak yer almasıdır (Beltekin ve Begün, 2020).

Sinema filmlerinin bir eğitim aracı olarak kullanımının nedenleri arasında sanat ve teknolojinin gücünü bir arada kullanabiliyor olmasından kaynaklanmaktadır. Sinema filmleri aracılığıyla derin anlam ve kapsama sahip, yoğun ve karmaşık bilgiler kolaylıkla yeni kitlelere iletilebilmektedir. Aynı zamanda bireylerin tutum ve davranışları üzerinde etki yaratabilecek özelliklere sahip olarak eğitim programlarının belirlenmiş amaçları doğrultusunda uygun formata getirilerek rahatlıkla kullanımına imkan sağlamaktadır (Birkök, 2008). Roberts, Dean ve Nienhuis (2003) yapmış oldukları çalışmalarda eğitim amacıyla kullanılan filmlerin psikoloji, sosyoloji, rehberlik, eğitim gibi birden fazla alanda filmlerin kullanıldığı çalışmaların bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır (Akt. Güven Yıldırım, Köklükaya ve Selvi, 2015).

Alan yazın incelendiğinde eğitim- öğretim ortamlarında film kullanımının öğrencilerin bilgileri somutlaştırarak kalıcı öğrenmeler sağlama, derse karşı öğrencilerin ilgisini çekerek güdüleme, zaman ve mekanı esnek olarak kullanmalarını sağlayarak birçok yönden eğitim ortamında fayda sağlamaktadır. İnsanları olaylar ve konulara yaklaştıran filmlerin bir dalı olan belgeseller müfredatlara entegre edilmeye çalışılmakta fakat istenilen düzeye ulaşamamaktadır (Ulusoy, 2009). Bu durumun nedeni ise yöntem yetersizlikleri ve eksik planlamadan kaynaklanmaktadır (Yazıcı ve Gazel, 2022).

MEB son zamanlarda yapmış olduğu çalışmalarda eğitimde kısa filmlerin kullanımının üzerinde durmakta ve bu çalışmaların başında EBA gelmektedir. Fakat bu çalışmalardan istenilen verimin alınabilmesi için öğretmenlerin kısa filmlerin seçimi ve derslerde kullanımı konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. (Aladağ ve Kahraman, 2018).Bu doğrultuda eğitim öğretim ortamında istenilen hedeflere ulaşılabilmesi noktasında görsel ve işitsel içeriğe sahip olan film türlerinin materyaller olarak derslerde kullanımı önemlidir. Fakat bu materyaller süreç içerisinde belirli bir plan dahilinde, yerinde ve zamanında kullanımına dikkat edilmelidir. Aksi takdirde öğrencilerin dikkatlerini dağıtarak konuya odaklanmalarını engelleyebilir ve öğrenmelerin kolaylaşmasının önüne geçebilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta öğretmenlerin sınıf içerisinde kullanacakları materyalleri hedefe uygun olacak şekilde özenli seçmesi ve bu materyallerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olmalarıdır. Bu nedenle öğretmenler ders esnasında görsel ve işitsel öğeleri bir arada bulunduran etkinliklerde kullanılacak olan kısa filmlerin sunulmasında önemli bir yere sahiplerdir (Aladağ ve Kahraman, 2018).

Eğitim sistemi içerisinde en önemli rolü üstlenen öğretmenler, öğrenme- öğretme sürecinin hedeflemiş oldukları amaçlara ulaşabilmeleri için öğrencilerin gelişim özellikleri ve hazırbulunuşluk düzeyleri başta olmak üzere öğrenme ortamına katılacak olan birçok faktörü göz önünde bulundurmaktadırlar (Keleşoğlu ve Akbaba, 2020).Kullanılacak olan filmlerin dersin süresi ile paralellik göstererek zamandan tasarruf edilecek şekilde ayarlanmalı, dersin konusu ve öğrencilerin seviyelerine uygunluğuna dikkat edilmelidir. Filmler ile verilmek istenen asıl mesajın vurgulandığı bölümlere dikkat çekilerek öğrencilerin konuları anlamlandırabilmelerine olanak sağlanmalıdır. Derslerde materyallerin kullanımı yapılırken bir plan dahilinde dersten alınması istenilen verimi alabilmek için (Demirel, 2003; Gömleksiz ve Ülkü Kan, 2010)öğretmenlerin film kullanımını yapacak oldukları derslerde gösterim öncesi,sırası ve sonrasında yapılması gereken çalışmaları detaylı bir şekilde hazırlamaları gerekmektedir. Böylece derslerin verimliliği sağlanacaktır (Ocak ve Selimoğlu, 2016).

Formal eğitim sistemi içerisinde öğrenme içeriği temsili nitelik taşımaktadır. Öğretmenlerin ise gerçekleri temsilleri aracılığı ile somutlaştırarak sunabilme işlevini yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu nedenle iletişim ve iletişimi oluşturan yazılı, görsel- sözel ve iletişime derin bir boyut kazandıran görsel- işitsel eğitim teknolojileri içerisinde yaşamış olduğumuz çağda öğretmenlerin vazgeçilmez mesleki araçları içerisinde yer almaktadır. Fakat finansal, hukuksal, idari ve teknik gereçler ve bu tekniklere yönelik önyargıların varlığı nedeni ile sinema türleri başta olmak üzere görsel- işitsel materyallerin ve teknolojilerin dünya genelinde yaygın bir şekilde kullanım alanı bulunduğundan söz etmek mümkün değildir (Sarı, 2019). Bilginin içerik ve kaynağını içerisinde bulunduran belgeseller, başlı başına bir öğretim aracı olarak kullanılabilir özelliklere sahiptir. Nitekim belgesel sinema, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde ve çevre ile olan etkileşimlerinde meydana gelebilecek olan yaşam içerisindeki problem, olgu ve olayları araştıran, kaydeden, çözümleme yoluna giderek yaşamın kendisi ve yaşamın gerçekleri çalışma alanlarının merkezinde olan film türü olarak tanımlanmaktadır (Yangın ve Daşdemir, 2013 akt. Sidekli, Doğramacı, Yangın ve Daşdemir, 2013).

Toplumsal bir varlık olan insan için toplumsal geçmişten izler taşıyan belgeseller bireyler için daha dikkat çekici duruma gelmektedir. Bu doğrultuda öğrenme-öğretme ortamında belgesel kullanımı ile görsel- işitsel bir doyuma ulaşmak ile birlikte kalıcı öğrenmelerin temeli atılmaktadır (Tay ve Yıldırım, 2013). Konusunu tarihten alan televizyon programları ve filmlerin sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Bununla birlikte yeni yaklaşımlar kullanarak motivasyonu arttırmaya yönelik görsellik ve gerçekliği bir araya getiren belgesel filmlerin önemi giderek artmaktadır. Böylelikle tarihsel eleştiri ve sorgulamaya dayalı araştırma becerisinin geliştirilebilmesi için faydalanılabilecek kaynaklar içerisinde belgesellerde eklenmiştir (Erol Şahin, 2014). Nitekim öğretici bir film türü olan belgeseller öğretici materyaller doğrultusunda kullanılmalıdır. (Öztaş, 2014; Bruner, 2008). Bir film türü olarak belgeseller öğrencilerin tarihi olayları çok daha iyi bir şekilde kavrayabilmelerine, çok yönlü düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlar (Öztaş, 2008). Yapılan araştırmalara göre filmler öğrencilere daha önce hiç karşılaşmadıkları olaylar ve konular üzerinde tecrübe edinmelerini sağlamakta, teoriyi uygulamada görme imkanı sunarak kavramları somutlaştırmada etkili bir öğretim materyalidir (Yılmaz, 2018). Yapılmış olan ilk çalışmalarda filmlerin eğitimde kullanılması anlaşılması zor konuların daha kolay ve somutlaştırılması, tekrar edebilme ve analiz yapmalarına imkan vermesi ile akılda kalıcılığı sağlaması yönünden sağlamış olduğu faydalarına dikkat çekilmiştir (İnce Yakar, 2013).

Ayrıca derslerde bir öğretim aracı olarak kullanılabilecek olan filmlerin derslerin daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar arasında gösterebileceğimiz Kaya ve Çengelci(2011) çalışmasında filmlerin tarih ve coğrafya konularının öğrenilmesini kolaylaştırarak öğrenmeyi zevkli hale getirerek kalıcı öğrenmeleri desteklediği sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte birçok düşünme becerisinin gelişimine katkı sağlayarak, kültürel değerler, milli değerler, bağımsızlık, barış, demokrasi, dostluk, işbirliği çok çeşitli değerlerinde kazanılmasında önemli bir yere olduğunu belirtirler.

İncelenen çalışma sonuçları doğrultusunda öğrenci düzeylerine uygun hazırlanmış olan kısa filmlerin eğitimde etkili bir öğretim materyali olarak kullanılabileceği söylenebilir. (Aladağ ve Kahraman, 2018). Bu doğrultuda eğitim- öğretim ortamlarında film kullanımının öğrencilerin bilgileri somutlaştırarak kalıcı öğrenmeler sağlama, derse karşı öğrencilerin ilgisini çekerek güdüleme, zaman ve mekanı esnek olarak kullanmalarını sağlayarak birçok yönden eğitim ortamında fayda sağlamaktadır(Alkan, 1998; Akpınar, 2005).

Derslerde film kullanımı ile öğrencileri öğretim süreci içerisinde aktif kılmak mümkündür. Filmler durdurularak öğrencilere sorular sorulabilir, olay, olgu ve kavramları somutlaştırarak verilmesi öğrencilerin zihinlerinde netleştirilerek anlamlı öğrenmeler sağlanabilir. Bu yönleri ile filmler ile kısa filmler arasında ortak özellikler bulunmaktadır. Filmler ve kısa filmler ile öğrenciler bireysel ve aynı zamanda toplu gösterim yapılabilir. Bu yönü ile öğrencilerin bireysel ve bağımsız şekilde kullanılabilmesi ayrıca renkli ve hareketli öğeler içermesi, durdurulabilir ve öğrenciler tarafından yorumlanabilir olması açısından önemli bir materyaldir. Ayrıca filmler ve kısa filmlerin derslerde kullanımı ile fiziksel uzaklık nedeni ile gidilmesi mümkün olmayan yerlerin sınıf ortamına taşınması, ulaşılması zor ve güç olan yer ve mekanları, kültürel öğeleri, doğa olaylarını izleyerek gözlemleyebilme fırsatı yakalarlar(Aladağ ve Kahraman, 2018). Eğitim ortamında öğretim amacı ile hazırlanmış olan filmler görme ve işitme duyularına hitap ettiği için iyi bir öğretim aracıdır. Öztaş (2008), çalışmasında derslerde kullanılabilecek olan fotoğraflar, kavram haritaları ve filmleri göstererek özellikle eğitimde yayın olarak kullanılabilecek görsel, işitsel materyaller arasında filmleri işaret etmiştir. Kısa filmler amaca uygun şekilde kullanıldıkları takdirde öğrencilerin konuları daha kolay hatırlamasına ve anlamasına yardımcı olur. Yaratıcı ve eleştirel düşüncelerine katkı sağlayarak öğrencilerde gözlem kabiliyetinin artmasına, bireysel ve toplumsal olayları neden- sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirebilmelerinde etkili ve fayda sağlayan bir materyaldir.

Kısa film türleri içerisinde yer alan belgeseller belirli bir amaca hizmet ederek, sanat ve belgenin gözleme dayanarak elde edileceği bir film türü olma özelliğine sahiptir (Aladağ ve Kahraman, 2018).Tüm politik görüşlerin aksine belgesel film, dünya üzerinde her gruptan insanın yaşamı içerisinde zamana karşı konulması kaçınılmaz olan anları belgeleyerek, geçmişte kalan anların izlerini bir araya getirerek estetik bir yaklaşım ile geçmiş geleceğe aktarma görevini üstlenmektedir. Belgesel film kaynağını geçmiş birikimler oluşturmakta ve geçmiş belgeselin ana materyali olarak yerini almaktadır. (Cereci, 2011).Belgesel filmleri diğer film türlerinden farklı kılan oyuncu ve repliklere dayalı hazır metinlerden ziyade genellikle geçmiş zaman içerisindeki özel ve değerli anları belgeleyerek yaşamın içinden konuları anlatan yaratıcı bir tür özelliğine sahiptir (Cereci,1997: akt. Cereci, 2011).Belgesel filmler öğrencilerin birçok yönden gelişimlerine katkı sağlamak ile birlikte kelime haznelerinin gelişmesine ve olaylara farklı çözüm yolları bulmalarında etkilidir. Dünyayı henüz gezip görme fırsatı yakalamamış öğrencilere dünyayı ve hayatı yakından takip edebilecekleri bilgi ve tecrübeler içererek bilimsel bilgiyi, edebi sanat ürünleri seyirciye aktarır (İnce Yakar, 2013).

Zihin gelişiminin somuttan soyuta bir gelişim gösterdiğini göz önünde tuttuğumuzda derslerde kullanılan görsel materyallerin eğitim çağındaki bireylere sunulduğunda karşı karşıya gelmiş oldukları kavramları öğrenme ölçüleri ve akılda tutma düzeyleri artmaktadır. Bu nedenle görsel bir materyal olma özelliği taşıyan belgesellerin tarih öğretimine katkı sağlayacak ders materyalleri arasında gösterilmesi doğru olacaktır. Belgesellerin kullanımı sağlanırken öğretim yöntemleri ile ilişkili olacak şekilde kullanımı dersin verimliliğini arttıracaktır. Yapılan çalışmalarda tarih öğretiminde belgesel kullanımına yönelik olarak birçok uygun yöntemin bulunduğu fakat bu noktada yapılan çalışmaların yetersiz kaldığı belirtilerek eğitimcilerin bu tür çalışmalara ihtiyaç duyduklarını göstermektedir (Yazıcı ve Gazel, 2022). Tarih bir belge bilimi olarak görüntüyü kaydetme durumu ortaya çıkana kadar genel olarak yazılı kaynakları ön planda tutan bir anlayışa sahip olmuş ve eğitim anlayışı bu doğrultuda ilerlemiştir. Fakat teknolojik gelişmeler ile birlikte yazılı, sözlü ve kalıntı kaynaklara ek olarak teyp, videobantlar, dokümanter filmler (belgeseller) gibi malzemeler de kaynak olarak kullanılmaya başlanmıştır (Kütükoğlu, 1998). Bu doğrultuda belgeselleri eğitim öğretim ortamlarında kullanımı sağlanmalıdır. Öğrenme ortamlarını görsel ve işitsel materyaller ile zenginleştirerek öğrenmelerin eğlenceli bir şekilde gerçekleşmesini, öğrenilen

bilgilerin uzun süreli bellekte tutularak kalıcı öğrenmelerin oluşmasını ve öğrenmeleri sıra dışı hale getirerek heyecanlı kılacak şekilde birçok duyuşsal öğelerinde bir arada kullanımına ortam hazırlayacaktır (Karadüz, 2010).

Ayrıca eğitim öğretim ortamında istenilen hedeflere ulaşılabilmesi noktasında görsel ve işitsel materyallerin kullanımı önemlidir. Fakat bu materyaller süreç içerisinde belirli bir plan dahilinde, yerinde ve zamanında kullanımına dikkat edilmelidir. Aksi takdirde öğrencilerin dikkatlerini dağıtarak konuya odaklanmalarını engelleyebilir ve öğrenmelerin kolaylaşmasının önüne geçebilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta öğretmenlerin sınıf içerisinde kullanacakları materyalleri hedefe uygun olacak şekilde özenli seçmesi ve bu materyallerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olmalıdır (Aladağ ve Kahraman, 2018).

Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde televizyon ve film uygulamaları yaygın olarak görülmektedir. Filmler genellikle öğretmenlerin öğrencilere kendi başlarına öğrenme ortamı yaratmak veya sınıfta bir konuyu aktarırken çağın hissini verebilmek için kullanılır. Bunu gerçekleştirirken hareketli görüntüler işlevleri sayesinde amaca hizmet ederler. Çünkü öğrenmesi zor ve karmaşık bilgileri sunabilir, öğrencilerin zaman ve mekan içerisinde geçmişe gitmelerine olanak sağlayabilir. Buradan hareketle sosyal bilgiler dersinin soyut ve karmaşık konuları barındırması sebebi ile film kullanımının en uygun olduğu derslerden biridir. Özellikle çeşitli sosyal ve tarihi sorunların tartışılmasına olanak sağlayan filmler sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilere kazandırmayı amaçlamış olduğu bilgi, beceri ve değerlerin oluşturulmasında kolaylık sağlar (Özden, 2013). Sosyal bilgiler öğretiminde film kullanımı soyut kavramların somutlaştırılmasını ve tarihi olayların o dönemin şartları içinde değerlendirilmesi ya da tarihi şahsiyetlerin yerine kendini koyarak bu sayede tarihsel empati yapabilme becerisi kazandırılması sağlanır. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinde hedef davranışların kazanımını destekleyecek nitelikte filmler, videolar, görsel- işitsel özelliklere sahip materyaller sınıf içerisinde kullanılabilir (Sönmez, 2010). Buradan hareket ile düşünsel yönü ağır basan görsel bir anlatım şekli olan belgeselin kullanımı önem arz etmektedir (Narmanlıoğlu, 2011). Özensoy (2021) sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapmış olduğu çalışmada, sosyal bilgiler disiplinleriyle ilgili filmlerin öğretime nasıl katkı sağlayacağını araştırmış olduğu çalışmada, sinema filmlerinin değer ve beceri öğretimindeki yerini ortaya koymaya çalışarak sosyal bilgileri oluşturan disiplinler ile ilgili (tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, sosyal psikoloji, hukuk, felsefe, arkeoloji, antropoloji ve ekonomi) alanlarındaki filmleri ele alarak sosyal bilgiler öğretimi ile arasındaki ilişkisi araştırılmıştır.

Çalışma sonucunda derslerde sinema kullanımının sosyal bilgilerin disiplinlerarası mantığı çerçevesinde kavranılması, beceri ve değer öğretimine katkısı, bilgilerin daha detaylı bir şekilde öğrenilmesine olanak sağladığı ve sosyal bilgilerin disiplinlerarası mantık çerçevesinde kavranılmasına olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

İçen ve Tuncel (2019) filmlerin kullanımının sosyal bilgiler eğitiminde kazanım, beceri ve değerlerin bireylere kazandırılmasında önemli olan bir role sahip olduğunu tespit etmişlerdir ve öğrenme ortamını zenginleştiren bir ders materyali olduğunu belirtmişlerdir.

Bektaş Öztaşkın (2013) ise çalışmasında sosyal bilgiler öğretimi esnasında derslerde belgesel film kullanımının öğrencilerin akademik başarı ve bilinçli farkındalık düzeyleri üzerinde yaratmış olduğu olumlu artışı gözler önüne sermektedir.

Özensoy (2019) ise çalışmasında insan hakları ve demokrasi konularının öğretiminde sinema kullanımının bilişsel ve duyuşsal konuların kalıcı bir şekilde öğrenilebileceği ve özgürlük, adalet, demokrasi, hoşgörü yardımseverlik gibi birçok değerın kazandırılabilceğı bulgularına ulaşmıştır.

Tarihi filmlerin okullarda kullanımı ile tarih dersleri sıkıcı ve monoton olmaktan kurutularak dersleri öğrencilerin ilgisini çekecek hale getirecek ve ders başarılarına katkı sağlayacaktır. Bu konuda öğrencilerde tarih konularına yönelik bilinmeyen durumlar hakkında bilgi sahibi olmaları noktasında filmlerin yararlı bir materyal olduğunu düşünmektedirler (Çoban, 2011). Öğretimde öğrencilerde davranış değışikliğı meydana getirecek olan konu ile ilişkili her çeşit filmin tarih derslerinde kullanılabilir. Tarih derslerinde kullanılabilircek filmler ise şunlardır; Eğitsel filmler, belgesel filmler, çizgi filmler, komedi, dram, reklam, bilim kurgu, haber, savaş ve arşiv filmleri gösterilebilir (Demircioğlu, 2007).

Demircioğlu (2007), çalışmasında tarih konuları işlenirken geçmişin izlerini bugüne getirirken derslerde karmaşadan uzak, ilgi çekici ve anlaşılabilirliğıın sağlanabileceğı ortamlar hazırlanmalıdır. Bu noktada filmler devreye girerek tarihi olayların günümüze taşınmasında ve tarihi ilgi çekici ve anlaşılır hale gelmesinde fayda sağlayacaktır. Tarih Öğretimi esnasında tarihi bilgi ve belgelerin somutlaştırılarak öğrencilere sunulması önemli ve gereklidir. Bunun nedeni ise öğrencilerin yaşamış oldukları zaman ve çağın çok öncesinde meydana gelen olayları herhangi bir görsel- işitsel materyal kullanılmadan ve kanıta dayalı belgeler sunulmadan soyut bir zemin üzerinde anlatılması öğrencilerin derse yönelik olarak ilgilerini arttırmayarak ulaşılması hedeflenen kazanımların elde edilememesine neden olacaktır.

Buradan hareket ile farklı dijital platformlar ve ortamlarda yayınlanan belgesel, film ve dizilerin kullanımı tarih bilgilerinin somutlaştırılmasında fayda sağlayacaktır (Demir ve Ceylan, 2023).

Öztaş (2008) çalışmasında bu durumu destekler nitelikte olan tarih öğretiminde film kullanımının öğrencilerin başarıları üzerinde olumlu yönde önemli katkılar sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

2.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Belgesel Kullanımı

Günümüzde her alanda kullanılır hale gelmiş olan medya, öğrenme sürecinde ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu nedenle eğitim ortamlarında medyadan yararlanmak ulaşmak istenen akademik hedeflere katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu durumda öğretmenler eğitim sürecinde öğrencilerin motivasyonlarını arttırmak ve derse karşı güdülenmelerini sağlamak için konuların öğretiminde filmlerden yararlanmaktadır (Aiex, 1988). Güçlü bir eğitim aracı olarak filmler, eğitim ortamlarında kullanılabilir ve bireylere kazandırılması amaçlanan içeriğin görsel ve işitsel olarak ulaşılabilir olmasına imkan sağlayabilmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilecek en güncel kaynaklar arasında filmler yer almaktadır (Paris, 1997). Öğretim sürecinde ders kitaplarının olgu ve olayları, film sahnesinde olduğu gibi öğrencilere aktarması ve hissettirmesi mümkün değildir. Filmler, ders kitaplarının aksine soyut kavramlarla ilgili tüm unsurları bir bütünlük içerisinde öğrencilerin gözünde canlandırabilmektedir ve gerçek yaşamı yansıtmaktadır (Birkök, 2008).

Filmler öğrencilere toplumların ya da ulusların tarihinin, coğrafi ve kültürel unsurlarının tanıtılmasına, sosyal ve politik yapılarına dair bilgiler elde etmelerinde önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan tarih ve coğrafya konularının öğretimi sırasında da filmlerden yararlanılabilir (Kaya ve Çengelci, 2011). Sosyal bilgiler dersinin geniş bir disiplin yelpazesine sahip bir yapıda olması birçok alanı içeriğinde sunan filmlerden faydalanarak öğretimin yapılmasına olanak sağlayacak niteliktedir. Filmlerin sınıf ortamlarında kullanılması çeşitli sebeplere dayandırılmaktadır. Filmler yalnızca görsel öğrenmeye katkı sağlamakla kalmaz ayrıca üst düzey düşünme becerilerini de geliştirmektedir (Dark, 2005).Yapılan çalışmalar ışığında derslerde kullanılan filmlerin öğrencilerin ilgi ve meraklarını arttırmış olduğu görülmektedir (Dark, 2005; Efthimiou ve Llewellyn, 2007; Hadzigeorgiou ve Garganourakis, 2010).

Görsel medya araçları içerisinde yer alan filmlerin bir türü ise belgesel filmlerdir. Öztaşkın (2013), çalışmasında belgesel filmlerin kullanımının sosyal bilgiler dersinde kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve bilinçli farkındalık düzeylerine olumlu etkisini ortaya koymuştur. Duyu organları aracılığı ile veri elde etmek, bireylerin olgu ve olaylara ilişkin sahip olduğu doğal öğrenme yolları (görme, işitme, dokunma, koklama ve tat alma duyuları) ile bilgi elde etmesidir (Saban, 2014). Bu durumu destekler nitelikte ise Yalın (2012), şöyle ifade etmektedir; araç- gereçler vasıtası ile öğrenme ortamına katılan duyu sayısının artırılması öğrenmelerin daha kalıcı hale gelmesine yardımcı olur.

Küçükahmet (2003), öğretmenlerin öğretim süreci içerisinde öğrencilerin ne kadar fazla sayıda duyu organları harekete geçirilirse öğretim etkinliklerinin etkisinin o kadar fazla artacağını vurgulamıştır. Aynı zamanda beş duyu organı içerisinde öğrenmede en etkili unsurun görme duyusu olduğunu ifade etmiştir. Beş duyu organının öğrenme üzerindeki aşağıda belirtilmiştir.

- Görme duyusu %75
- İşitme duyusu %13
- Dokunma duyusu %6
- Koklama duyusu %3
- Tat alma duyusu %3

Öğretmenlerin derslerde filmlerden yararlanırken dikkat etmesi gereken hususlar şunlardır (Öztaş, 2007).

- Seçilecek olan film öncelikli olarak Türk Milli Eğitimi'nin İlköğretim/ Ortaöğretim/ Yükseköğretim'in genel amaç ve ilkelerine
- Öğretim programlarında yer alan dersin kazanımlarına uygunluk göstermesine dikkat edilmelidir.
- Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygunluğu göz önünde bulundurulmalı ve etik kurallara aykırı olabilecek içeriğin olmamasına, bireyleri olumsuz yönde etkileyecek şiddet öğelerini içermemesine özen gösterilmelidir.
- Film gösterimi bir plan doğrultusunda uygulanmalı, gösterim öncesi, sırası ve sonrasında yapılacak etkinlikler ayrıntılı bir şekilde planlanmalıdır.

Film gösterimi öncesinde, öğretim esnasında kullanılacak olan film öğrencilere izletilmeden önce öğretmen tarafından muhakkak izlenmeli ve filmin tamamını veya belirli

bir kısmının mı izletileceği önceden tespit edilmelidir. Gösterim sırasında, ders süresine ve yapılacak etkinliklere zaman ayrılmasına dikkat edilmelidir.

Filmler sadece öğrencilere izletilmek ile kalır sonrasında etkinliklere yer verilmez ise hedeflenen amaca ulaşmada güçlük yaşanabilir. Bu durumun yaşanmaması için film seyretme etkinliğinden verim alınabilmesi için öğrencilerin filmde işitip gördükleri unsurlar üzerine konuşma ve yorum yapmalarına olanak sağlayacak film sonrası etkinlikler yapılmalı ve anlaşılmayan noktalar varsa ilgili açıklamalara yer verilmelidir. Derslerde öğretim materyali olarak film kullanımının birçok olumlu etkisi vardır (Öztaş, 2012).

- Öğrencilerin öğretilecek konuya yönelik güdülenmelerini sağlar.
- İlgi çekici, heyecan verici, sürükleyici ve öğretici unsurlar içerir.
- Öğrencilerin kelime hazinesinin gelişimine katkı sağlar.
- Sınıf ortamına getirilmesi mümkün olmayan olay ve olguların araç- gereç desteği ile sınıf ortamlarında gösterimine olanak sağlar.
- Görme ve işitme duyusuna hitap ettiği için etkili ve kalıcı öğrenmede etkilidir.
- Tarihi olayları somutlaştırır ve geçmişte yaşanan olaylara yönelik olarak gelecekte yaşanması muhtemel olayların fark edilmesini sağlar.
- Öğrencilerin problemlerin farkına varma ve sorunlara çeşitli çözüm yolları bulmaya teşvik eder.
- Öğrenciler dersin bir parçası olduklarının farkına varırlar ve film sonrası yapılacak etkinliklere (tartışma, beyin fırtınası) ortam hazırlar.
- Geçmiş ile günümüz arasında muhakeme yapılmasına imkan verir.
- Öğrencilerin ders esnasında güzel vakit geçirmelerini sağlarken aynı zamanda ulaşılmak istenen hedeflerin gerçekleştirilmesine yardımcı olur.

Filmleri öğretim materyali olarak kullanmanın faydaları olduğu kadar sınırlılıklarından da bahsedilmektedir;

- Öğretim niteliğine uygun filmlerin elde edilmesi bazen güç olabilir.
- Öğretmenin ders dışında zaman ayırarak filmi daha önce izlemesi ve etkinlikler planlaması gerekmektedir.
- Gösterim karanlık bir ortamda gerçekleşecek ise öğrencilerin not almaları zorlaşabilir.
- Derslerde film gösterimi iyi planlanmadığı takdirde zaman problemi yaşanabilir. (Öztaş, 2007).

Bunların yanında filmler Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların ve toplumu ilgilendiren sosyal problemlerin ele alınmasında da kullanılabilir (Kaya ve Çengelci, 2011).

Liles (2007), araştırmasında özellikler birey, aile, sosyoloji ve psikoloji dayandırılan sosyal olayların öğrencilere öğretilmesinde filmlerin çok kullanışlı bir öğretim materyali olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle sosyal bilgiler derslerinde filmlerin etkin bir şekilde kullanımının uygun olacağını vurgulamıştır. Woelders (2007), çalışmasında filmlerin tarih ve sosyal bilgiler derslerinde kullanımının öğrenci merkezli bir öğretimi desteklediği ve bireylerin eleştirel düşünme becerisine katkı sağladığını belirtmiştir.

Öğretmenlerin tarih ve sosyal bilgiler derslerinde kullanacak oldukları filmleri seçerken dikkatli davranmaları ve bu filmlerin eğitsel özelliklere uygun bilgi- beceri kazandıracak niteliklere sahip olması gerekmektedir (Stoddard ve Marcus, 2010). Filmler öğrencilere toplumların ya da ulusların tarihini, coğrafi ve kültürel unsurlarının tanıtılmasına, sosyal ve politik yapılarına dair bilgiler elde etmelerinde önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan tarih ve coğrafya konularının öğretiminde filmlerden yararlanılabilir (Kaya ve Çengelci, 2011). Sosyal bilgiler dersinin geniş bir disiplin yelpazesine sahip bir yapıda olması birçok alanı içeriğinde sunan filmlerden yararlanarak öğretimin yapılmasına olanak sağlayacak niteliktedir. Görsel medya araçları içerisinde yer alan filmlerin çeşitleri vardır. Bunlardan bir tanesinde belgesellerdir. Öztaşkın (2013), çalışmasında belgesel filmlerin sosyal bilgiler derslerinde kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve bilinçli farkındalık düzeylerine olumlu katkı sağladığı sonucunu ortaya koymuştur.

Yine sosyal bilgiler alanında derslerde film- belgesel kullanımına yönelik olarak yapılmış olan çalışmalarda (Var, Ortak ve Utkugün, 2021; Tekin, 2021; Karasu Avcı ve Faiz, 2021; Aladağ ve Karaman, 2018; Doğan Şen, 2019; Sıvacı, 2018; Beldağ ve Yanar Kaptan, 2017; Uçar ve Karakuş, 2017; Kocabıyık Kaymak, 2016; Bektaş Öztaşkın, 2013; Sideklivd.,2013; Kaya ve Çengelci, 2011; Ulusoy ve Gülüm, 2009; Altınışik ve Orhan, 2002) genel olarak birbirleri ile paralellik gösteren sonuçlara ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında film belgesel kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına katkı sağladığı, öğretilmesi zor konu ve kavramların öğrencilere kazandırılmasında etkin rol oynadığı, öğrenme ortamının zenginleştirilmesi şeklinde katkılar sağladığı ortaya konmuştur.

2.4. Sosyal Bilgiler Öğretimi

İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf düzeyinde okutulan Sosyal Bilgiler dersi sosyal ve beşeri bilimlerden almış olduğu bilgi ve yöntemleri birbirleri ile harmanlayarak öğrenci seviyesine uygun olarak hazırlanan bir ilköğretim dersidir (Gazel ve Erol, 2012).

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin birçok disiplinini barındırdığı için tanımlanması da kolay değildir. Sosyal bilgiler kelimesi sosyoloji biliminin kökü olan “social” kelimesine dayanmaktadır (Kurtde Fidan, 2016). Bu nedenle sosyal bilgiler, topluma ilişkin konuları içerir ve bireylere yaşamış oldukları toplumsal çevreyi, geçmiş, bugün ve geleceklerini tanımlarını sağlayarak analiz etmelerine yardımcı olmaktadır (Çengelci, 2013). Turan ve Ulusoy (2015) sosyal bilgileri, öğrencilerin yaşadığı toplumu ve kültürü, başka kültür ve toplumları tanımlarına yardımcı olan önemli bir ders olarak tanımlarken Avşar (2010) ise ülkesi için iyi bir vatandaş olarak yetişmenin yanında dünya için de demokratik ve özgürce düşünebilen iyi bir insan yetiştirmek olarak tanımlamaktadır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan tanımına göre ise: “Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2018).

NCSS (Amerikan Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi) tarafından ifade edilen ve uzmanlarca da kabul gören şu tanım yapılmıştır: “Sosyal Bilgiler; beşeri ve sosyal bilimleri kaynaştırmak suretiyle bireylerin vatandaşlık becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir çalışma sahasıdır. Sosyal bilgiler dersinin içeriği; Tarih, Coğrafya, Arkeoloji, Antropoloji, Felsefe, Sosyoloji, Ekonomi, Siyasal Bilgiler ve Hukuk gibi birçok disiplinin içeriklerinden ve hatta matematikten de yararlanarak bunlar arasında kurulan bir entegrasyon ile oluşturulur. Sosyal Bilgilerin öncelikli hedefi, demokratik toplum yapısı bünyesinde belirli kültürel farklılıklara sahip vatandaşlara bilgi ve mantık temelli karar verebilme becerisi geliştirmede yardımcı olmaktır” (NCSS, 2022). Sosyal bilgiler, küreselleşen dünyada demokratik değerler ile donatılmış, düşünebilen etkin ve beceri sahibi bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir disiplindir (Kuru ve Şimşek, 2020).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında öğrenme alanlarının yanı sıra beceriler, değerler ve kavramlar da yer almaktadır. Konular ardışık şekilde düzenlenen sarmal bir yapıya sahiptir. Öğretmen rehber rolünü üstlenmektedir. Öğrencilerin çeşitli araç, gereç, yazılı ve görsel materyaller kullanarak öğretim programında yer alan kazanımları yaparak ve yaşayarak öğrenmeleri gerektiği ifade edilir (Çiftçi ve Akça, 2019). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerik, yöntem, etkinlik ve yaklaşım farklılıkları taşımakla birlikte öğretmeni, öğrenciye rehberlik etmelerine imkan vermektedir. Yapılan bir araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ilköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde sıklıkla bulunmasını istedikleri üç özelliğin; dersin ezber gerektirmemesi, eğlenceli ve keyifli olması ve derste gerçek yaşamla bağlantılarının ve neden-sonuç ilişkilerinin kurulması sonucuna ulaşılmıştır (Alkış ve Güleç, 2006).

Milli Eğitim Bakanlığı 2017 yılı Ocak ayında taslak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını kamuoyuyla paylaşmıştır (MEB, 2018). Taslak program ile ilgili öneri ve eleştiriler dikkate alınarak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına son şekli verilmiş ve 2017-2018 öğretim yılında 4. ve 5. sınıflarda; 2018-2019 öğretim yılından itibaren ise tüm sınıflarda uygulanması gerçekleştirilmiştir (TDK, 2017; MEB, 2018).

MEB (2018), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın içerisinde;

1. Programın özel amaçları
2. Programdaki temel beceriler
3. Değerler eğitimi
4. Programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar
5. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının yapısı
6. Öğrenme alanlarının süreleri
7. Kazanımlar ve açıklamaları yer almaktadır.

Yeni program ile birlikte öğrenci merkezli bir anlayış benimsenerek bu anlayış doğrultusunda bireysel farklılıklar dikkate alınmış, öğrencilerin öğrenme ortamlarında kendi yaşantılarını oluşturmalarına imkan verilmiştir. Öğrenme ortamına aktif olarak katılan bireylerin bilişsel, duyuşsal ve devinimsel olarak çok yönlü gelişimlerine olanak sağlanmıştır. Öğrenme-öğretme sürecinde; harmonik, çok disiplinli, genelden özele, somuttan soyuta,

basitten karmaşığa, bütünsel, öğrenci merkezli, öğrenme alanlarına dayalı, değer ve yetkinlikler temelli, bilgi, beceri ve davranış kazandırmayı hedefli bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilir (Öztürk ve Kafadar, 2020).

Bu bilgiler çerçevesinde özetle sosyal bilgiler, disiplinlerarası bir yaklaşımla, bireyi yakın çevresinden gittikçe genişleyen uzak çevresine doğru etkileyen fiziki ve sosyal olarak her ortamda etkin katılımına yönelik bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlayan bir alan olarak tanımlanabilir (Yerler ve Ocak, 2021).

2.4.1. Sosyal Bilgilerde Öğrenme Alanları ve Kazanım

Bireyler yaşama gözlerini açtıkları andan itibaren ölümlerine kadar geçecek olan süre içerisinde kendilerini ait hissetmiş oldukları bir sosyal çevre içerisinde yaşamak zorundadır. Bireylerin şekillenmesinde içinde yaşamış olduğu çevre önemli bir role sahiptir. Sosyalleşme ailede başlar ve eğitim kurumlarında devam eder. Bireyin kendini tanıması, potansiyelinin farkına varması, devlet ve sosyal kurumları tanıması, milli değerler ile evrensel değerleri bütünleştirebilmesi için çok yönlü bir eğitim sürecinden geçmesi gerekmektedir. Bireylere bu davranışların kazandırılabilmesi için sosyal bilgiler dersi önemli bir yere sahiptir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan toplam 7 öğrenme alanında bulunan kazanımlar, 4. sınıf 33, 5.sınıf 33, 6. sınıf 34, 7. sınıf 31 olmak üzere toplam 131 adettir. Bilindiği gibi kazanımlar öğrenme alanının genel içeriği kapsamında hazırlanır. Kazanımların gerçekleştirilmesinde yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş bugün-gelecek bağlantısı, zaman süreklilik-değişim ve esneklik gibi temel ilkeleri dikkate alınmalıdır. Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir (Köksal, 2019).

Kazanım, öğrenme sürecinde öğrencilerin göstermesi gereken bilgi, beceri, tutum ve değerleri açık ve net şekilde ortaya koyan ifadelerdir (MEB, 2018).Müfredat programlarının belirlenen amaçlara ulaşabilmesi için kazanımlar, içerik, uygulama ve değerlendirme basamaklarına katkı sağlayacak şekilde hazırlanmalı, hedeflenen bilgi ve becerileri de ifade etmelidir (İlhan ve Gülersoy, 2019).

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşabilmesi için programda yer alan kazanımların gerçekleştirilmesi önemli rol oynamaktadır (Gez ve Ekiz, 2021). Programda kazanımlar; öğrenme alanları çerçevesinde yer alarak genel olarak nicel olarak tüm sınıf düzeylerinde ve öğrenme alanlarında birbirine yakın paralel ilerlemektedir. En fazla 6. sınıf düzeyinde olmakla birlikte 4. ve 5. sınıf düzeylerinde aynı 7. sınıf düzeyinde ise en az kazanım yer almaktadır. Programda her bir öğrenme alanında yer alan kazanımların sayılarının sınırlı olduğu görülmektedir. Ayrıca bazı kazanımlar hakkında açıklamalar bulunurken bazılarında ise yer almamaktadır. Kazanımların sayı olarak sınırlı olması ve yeterince açıklamalar bulunmaması her bir kazanımın ve öğrenme alanının etkili bir şekilde kazandırılmasını kısıtlayabilir. (Öztürk ve Kafadar, 2020).

2.4.2. Sosyal Bilgilerde Beceri

Eğitim süreci içerisinde becerilerin önem kazanmasında yaşamın gittikçe karmaşıklaşması, eğitim almış insan sayısının çoğalması ile birlikte beceri sahibi gelişmiş insanlara ihtiyacın artması etkili olmuştur. Ayrıca bilgi- iletişim kaynaklarının çeşitlenmesi, demokratik toplumlar içerisinde bireylerin haklarını kullanabilme ve sorumluluklarını yerine getirme, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi beceriler ön plana çıkarak öğretim programlarında yerini almıştır (Mutluer, 2013). Bireylere temel becerilerin kazandırılması noktasında eğitim kurumlarına önemli sorumluluklar düşmektedir. Bunun nedeni ise çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda üst düzey düşünme becerilerinin öğretim faaliyetleri ile bireylere kazandırılması hedeflenmektedir (Çelikkaya, 2011). Bu durumun bir göstergesi olarak bireylere bilgilerin ezberletilmesi değil, kendi yaşantıları sonucu edinilmiş olan bilgilerin yeni ve farklı durumlara transfer edilerek kullanabilmeleri ve beceri kazanmaları eğitim anlayışındaki değişimi gözler önüne sermektedir (Kutlu, 2006).

Beceri kavramını açıklayan birden fazla tanım mevcuttur: Beceri, kişinin herhangi bir işi yapabilmeye yatkın olma durumu ve marifetli olma, elinden her iş gelebilme halidir (TDK, 2022).

Beceri, öğrencilerin bilgilerini pratiğe dönüştürerek uygulamaya açılan yönüdür (Doğan ve Oruç, 2022).

Beceri eğitiminde, ilk olarak bilgiden yararlanabilme durumuna dikkat edilmelidir. Bilgiden yararlanabilme konusu ise sunulan bilginin öğrencide ilgi uyandırması ve öğrenci seviyesine uygun olması gerekir (Özden, 2009).

Palaz (2019) beceri eğitiminin, eğitim ve öğretim etkinliklerinde önem kazanmasının, hayatın gün geçtikçe zorlaşarak karmaşık bir hal alması, eğitilmiş insan sayısının artması ve farklı becerilere sahip insanlara ihtiyaç duyulmasından kaynaklandığını belirtmektedir. (Şahin, 2020). Bilginin özümseyerek davranış haline getirilebilmesi ancak belirli bir süreç içerisinde becerilerin kazandırılmasıyla mümkün olabilmektedir. Çünkü beceri gelişimi araştırma, planlama, uygulama, kontrol etme ve düzeltme gibi adımları gerekli kılan bir öğrenme sürecidir (Akpınar ve Bilgili, 2018).

Eğitim ve öğretim ile kazanılan beceriler, öğrencilerin sadece okul içerisinde kullanabilecekleri bir yetenek değil, aynı zamanda yaşamları boyunca gündelik hayatlarında kullanabilecekleri yeteneklerdir. Öğrenciler becerileri ve becerilerle ilgili kazanımları, karşılaştıkları nesneler, olaylar ve materyaller ile ilgili durumları değerlendirmede ve karar verme aşamasında kullanırlar. Bu beceriler geliştirilmediği sürece, bireyin karşılaşmış olduğu olayları anlamlandırarak doğru sonuçlara ulaşmaları zorlaşacaktır. Bu sebeple okul öncesi dönemden itibaren eğitimin en temel görevlerinden biri öğrencilere bu becerilerin kazandırılmasını sağlamaktır. Beceri kazanmada nasıl bir yol izlenmesi gerektiği önceden belirlenmelidir. Bu da kazanımlar doğrultusunda mümkündür (Ünlü, 2014). Bireyin topluma uyum sağlaması ve hayatını sağlıklı bir şekilde idame ettirebileceği becerilerin kazandırılacağı, benimsetileceği ders sosyal bilgilerdir. Eğitim öğretim noktasında belli başarılarla imza atmış olan ülkelerin öğretim programları yakından incelendiğinde becerilerin öğrencilere kazandırılmasının ön planda yer aldığı görülecektir (Öcal, 2022).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temel becerilerin, eğitim öğretim süreçlerinin planlanmasında gerek çağın şartlarına gerekse de bireyin ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde düzenlenmesi oldukça önemli görülmüştür. Bu temel becerilerle donanmış bireylerin yetişmesini sağlayacak bir öğretim programı hazırlanırken, bireysel farklılıkların dikkate alınmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca konu ve içeriklerin düzenlenmesinde bilginin doğrudan aktarımı yerine beceri temelli ve işlevsel olmasına önem verilmiştir (MEB, 2018). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programında Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu olarak toplam 27 beceri yer almaktadır. Beceriler öğretim programlarının özellikleri içinde ortak beceriler şeklinde tüm dersler için geçerli olanlar olabileceği gibi sadece bir derse yönelik beceriler olarak da yer alabilmektedir (Ünlü, 2014).

Bu becerilerden 12 tanesi (gözlem, empati, kanıt kullanma, harita okuryazarlığı, konum analizi, mekanı algılama, sosyal katılım, politik okuryazarlık, değişim ve sürekliliği algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, kalıp yargı ve önyargıları fark etme) sosyal bilgiler dersine özgü beceriler olup diğer beceriler tüm programlarda yer almaktadır (MEB, 2018).

MEB'e göre; eleştirel düşünen, problem çözebilen, iletişim ve empati becerilerine sahip, bilgiyi üretip hayatta işlevsel olarak kullanabilmeyi beceri haline getirmiş, girişken, kararlı, kültür ve toplum katkı sunabilecek vb. niteliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu hedefe yönelik hazırlanan öğretim programlarının da bu doğrultuda olup bilgiyi aktarmaktan ziyade, bireysel farklılıkların ön plana alındığı, beceri, bilgi ve değerlerin kazandırılmasının hedeflendiği bir yapıda olması amaçlanmıştır (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (MEB, 2018) 'nda Yer Alan Beceriler

<i>Araştırma</i>	<i>Kanıt kullanma</i>
<i>Çevre okuryazarlığı</i>	<i>Karar verme</i>
<i>Değişim ve sürekliliği algılama</i>	<i>Konum analizi</i>
<i>Dijital okuryazarlık</i>	<i>Medya okuryazarlığı</i>
<i>Eleştirel düşünme</i>	<i>Mekanı algılama</i>
<i>Empati</i>	<i>Öz denetim</i>
<i>Finansal okuryazarlık</i>	<i>Politik okuryazarlık</i>
<i>Girişimcilik</i>	<i>Problem çözme</i>
<i>Gözlem</i>	<i>Sosyal katılım</i>
<i>Harita okuryazarlığı</i>	<i>Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama</i>
<i>hukuk okuryazarlığı</i>	<i>Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma</i>
<i>İletişim</i>	<i>Yenilikçi düşünme</i>
<i>İşbirliği</i>	<i>Zaman ve kronolojiyi algılama</i>
<i>Kalıp yargı ve önyargıları fark etme</i>	

Aşağıda bu becerilere ait açıklamalara yer verilmiştir:

Karar Verme Becerisi: Karar verme becerisi, sürekli bir değişimin yaşandığı ve birden fazla seçenek arasında seçim yapma durumunda kaldığımız bu beceri insanların yaşamlarının her anında kullanmış oldukları için önemli bir yere sahiptir (Torun, 2015). ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Councilfor The Social Studies) karar verme becerisinin bireylere kazandırılmasının vatandaşlık eğitimi için önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler dersi öğretim programında bu beceriye yer verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (NCSS, 2010).

Problem Çözme Becerisi: Çoban (2014) problem çözme, daha önce yaşanmış olan deneyimlerden yola çıkarak bir karara varma, çözüm bulma olarak ifade etmektedir. Kalaycı (2001)' ya göre problem çözme becerisi, problem durumu ile karşılaşıldığında bu probleme çeşitli çözümler getirebilmek için yapılması gerekenleri belirli bir sıra dahilinde yapmak olarak tanımlar (Kalaycı, 2001). Problem çözme becerisi insanların yaşamış oldukları ortama uyum sağlayabilmeleri için önem arz eden bir beceridir (Semenoglu, 2013). Bu beceriyi öğrencilere kazandırabilmek için günlük yaşam içerisinde seçilmiş olan problemler kullanılmalıdır. Çünkü birer toplumsal varlık olan bireyler yaşamları esnasında muhakkak sıradan veya önem arz eden sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Karşılaşmış oldukları bu problemleri çözmek için çabalarlar ve çözmedeki başarıları ise bu beceriye sahip olmaları ile yakından ilgili bir durumdur. Bunun nedeni ise problem çözme becerisi bilimsel bakış açısına sahip olmak ile birlikte eleştirel, analitik, yansıtıcı ve yaratı düşünme gibi düşünme becerilerini kullanmayı gerektirir (Karakaş, 2021).

Sosyal Katılım Becerisi: Yaşanılan toplumsal yapı ile yakından ilişkili olan sosyal bilgiler dersi, bireylerin okul içi ve dışındaki öğrenme mekanlarında çevreleri ve diğer insanlar ile etkileşim içerisinde olmalarına imkan sağlayarak, içerisinde yaşamış oldukları toplumun vatandaşlık bilincini kazandırarak vatandaş olmaya hazır durumu gelmelerini sağlayarak sosyal katılım becerilerini geliştirmeyi görev olarak üstlenmiştir (Deveci, 2005). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda sosyal katılım becerisinin temel amacının öğrencilerin öğrenim süreleri boyunca okul içi ve dışında bilimsel, sanatsal, sosyal alanlar içerisinde etkinliklere katılmaları sağlanarak, bireylerin güven duygusunu ve sorumluluk bilincini geliştirmek olarak açıklandığı görülmektedir (Coşkun, 2020). Öcal ve Altınok (2012), ise öğrencilerin sosyal duyarlılıklarının artırılmasına, toplumsal problemlerin farkına vararak bireysel çalışmalar ve işbirliği içerisinde sorumluluk üstlenip bu problemlere yönelik birtakım sosyal çalışmalara katılımlarının gerçekleştirilmesini amaçladığını ifade etmektedirler.

Hukuk Okuryazarlığı Becerisi: Hukuk okuryazarlığı terimi başlangıçta hukuk eğitiminin bir yönüne atıfta bulunmak için kullanılmıştır. Hukuk okuryazarı olmak ise hukuka katkıda bulunan yazılı belgeleri, kararları, yasaları okuyup, anlama ve yazabilme olarak tanımlanmıştır (Özkaya, 2022). Sosyal bilgiler dersinde hukukun önemi öğretim programında da özel amaçlar içinde ifade edilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında toplamda on sekiz özel amaç bulunmaktadır. Bu amaçlar incelendiğinde on sekiz amaç içerisinde dört amacın hukuk okuryazarlığı içeriğine sahip olduğu düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı özel amaçları içerisinde hukuk okuryazarlığı ile ilişkili maddeler şu şekildedir:

1. madde: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişmeleri,

3. madde: Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,

13. madde: Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,

15. madde: İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri, şeklinde ifade edilmektedir (MEB, 2018)

Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi: Sosyal bilgiler derslerinde öğrencilere öğretilmesi gereken temel becerilerin başında zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama becerileri gelmektedir. Bunun nedeni ise insanların, sosyal olayların, mekanların ve nesnelerin geçmişten günümüze kadar geçen süreçte geçirmiş oldukları değişim ve gelişimin anlaşılmasını sağlamaktır (Demircioğlu ve Akengin,2012). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi takvim bilgisi kazandırma, geçmiş- şimdiki- gelecek zaman boyutlarını birbirinden ayırt etme, zamansal ifadeleri doğru kullanma, kronolojik olarak sıralama yapabilme, zaman şeridinde yer alan verileri yorumlayabilme ve zaman şeridi oluşturma gibi alt becerileri kapsayan ve bu becerilerin kazandırılması sonucunda oluşan alana özgü bir beceridir (MEB, 2018).

Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi:Safran ve Şimşek (2006), değişim ve süreklilik algısını, değişim ve süreklilik kavramlarını farklı örnekler ile açıklayabilme ve değişim ve sürekliliğin farkına vararak geçmişten günümüze kadar olan süreci zihinsel bir sıraya içerisinde yapabilme durumu olarak ifade etmişlerdir.

Değişim ve sürekliliği algılama ;

1. Benzerlik ve farklılığı bulma
2. Zamanla oluşan süreklilik ve değişimi algılama
3. Geçmiş problemleri neden sonuç ilişkisi içinde tanıma
4. Bugünkü çağdaş medeniyetin uzun bir zaman diliminin birikimi ile oluştuğunun farkında olma şeklinde olduğu görülmektedir (Şimşek, 2015) .

Eleştirel Düşünme Becerisi: Eleştirel düşünme, bireyin bir sorunun varlığının farkına varması ve bu sorunun nedenlerini ortaya çıkararak sonuçlar hakkında tahminlerde bulunması gibi zihinsel işlemler yapmasını gerektiren üst bilişsel düşünme yeterliliğidir. Eleştirel düşünmede ilk olarak problemin ya da olayın farkına varılması, durumla ilgili analiz- sentez- değerlendirme gibi düşünsel süreçler yer almaktadır. Bu sebeple eleştirel düşünme temelinde tartışmaya dayanmaktadır. Amacı ise olayların muhtemel sonuçlarını ortaya çıkararak geniş bir perspektifle olaylara bakma becerisini kazandırmaktadır (Kürüm, 2002).

Empati Becerisi:Empati herhangi bir olay ya da duruma yönelik bir başkasının perspektifinden bakarak, diğer insanların hissetmiş oldukları duyguları anlayarak bu duygu durumunu başkalarına aktarma süreçlerini içeren iletişimin temel unsurlarından biridir (Yenilmez, 2022). Günün büyük bir bölümünü okulda geçiren öğrencilerde empati becerisinin geliştirilebilmesi için okullarda empatiye dayalı doğru etkinlikler düzenleyerek bireylerin yaşamış oldukları çevreye karşı bilinçli ve duyarlı bireyler yetiştirilmesi sağlanabilir. Sosyal bilgiler dersi bireylerde bu bilinci oluşturacak en önemli derslerden birisidir (Konuk, 2018).

Girişimcilik Becerisi: Bireylerin fikirlerini eyleme dönüştürebilme becerileri girişimcilik olarak ifade edilmektedir. Yaratıcı, yenilikçi ve risk alma gibi özelliklere sahip olmanın yanında proje planma ve yönetme becerilerine sahip olunmasını gerektirir. Bu durum bireylerin yalnızca günlük yaşamlarında değil, iş yerlerinde işin gereklerinin farkında olmalarını ve önlerine  ıkmaş olan fırsatları iyi bir şekilde değerlendirmelerini desteklemektedir (Tabaru  rnek, 2022). Girişimci bireylerin özgüvenleri yüksektir ve ulaşmayı hedeflemiş oldukları amaçlarını gerçekleştirme eyleminde bulundukları süreçte kendilerine ve yeteneklerine olan inançları yüksektir. Başarısız oldukları durumlarda ise öz eleştiri yapabilme kabiliyetine sahip kimselerdir. Girişimleri sonucunda elde etmiş oldukları başarılar veya başarısızlıklar karşısında pes etmeyerek karşılaşılmış olan problemlere çözümler üretirler. Girişimci bireylerin özelliklerini kısaca sıralayacak olduğumuzda kendine güvenen ve kişisel gelişimi için kendini sürekli yenileme eğiliminde bulunan, çevresi ile barışık, öz denetime sahip kararlı, azimli ve  alışkan kişilik özelliklerine sahip oldukları ifade edilebilir (Polat vd.,2015).Sosyal bilgiler dersi içerisinde bireylere kazandırılması hedeflenen becerilerden biri olan girişimcilik, ekonomik ve toplumsal değişimi gerçekleştirme görevi üstlenmektedir. Bireylerin çok yönlü gelişimine katkı sağlayan ve toplumsallaşma sürecinde etkin rol oynayan sosyal bilgiler eğitimi bu görevi yerine getirirken toplumsal normları, değerleri ve sosyoekonomik durumları dikkate almalıdır. Aynı zamanda toplumsal sorunlara duyarlı ve bu sorunlara çözüm üretebilen, yakın ve uzak çevresindeki yaşanan gelişmeleri takip edebilen bireyler yetiştirilebilmesi için bu ders kapsamında girişimcilik becerisine önem verilmelidir (Eroğlu ve Deveci, 2021). Sosyal bilgiler dersi kapsamında girişimcilik becerisinin öğrencilere kazandırılmasında uygun bir ders olduğunu kanıtlayan çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmaya göre öğrenciler girişimciliği, sosyal etkinliklere katılım sağlama, insanlar ile yardımlaşma içerisinde olma, çocuklar için çalışmalar yapma ve yeni işyerleri kurma gibi kavramlarla açıklamışlardır. Bunlara ek olarak bu dersin girişimcilik becerilerine olumlu katkı sağladığını belirtmişlerdir (Deveci, 2015).Sosyal bilgiler eğitiminden yararlanılarak bireylerin toplum içerisindeki varlıklarını çeşitli faaliyetler ile topluma yönelik olarak sorumluluk bilinci dahilinde üretimi desteklemek amacıyla girişimci bireyler yetiştirmek ve özellikle girişimci bireylere ve girişimcilik projelerine ihtiya ı olan ülkemiz için oldukça önemlidir (Tarhan ve Kılıç, 2017).

Mekanı Algılama Becerisi: Bireylerin yaşamış oldukları çevre ve uzakta kalan mekanlarla ilgi var olan bilgi ve imgelerin yaşamlarında almış oldukları kararları nasıl etkilemiş olduğu ile ilgili olan kavram mekansal algı olarak ifade edilir (Üztemur, Dinç ve Acun 2018). Erol ve Akpınar’a (2021) göre “Mekânı algılama becerisi bir sokağı, binayı, krokiyi ya da alanı zihinde canlandırabilme becerisi olarak kabul edilir” şeklinde belirtmektedir(Erol ve Akpınar, 2021).Mekânı algılama becerisi, tarihi olayların geçtiği yerleri söyleme ve harita üzerinde gösterme, haritaları yorumlayabilme, tarihî olayları zihninde canlandırabilme, zaman içinde mekandaki değişimleri algılama, mekân ile kültür arasında ilişki kurabilme gibi becerileri kapsar (Aydoğan ve Karabağ, 2020).

Politik Okuryazarlık Becerisi: Politik okuryazarlık bireylerin içinde yaşamış oldukları toplumun siyasi yapılanmasını anlayabilen, konular üzerinde tartışabilen ve analiz eden, karar alma süreçlerine etkin katılımın sağlanması şeklinde ifade edilebilir (Aslan, 2019).İnan vd. (2018) ise politik okuryazarlığı şu şekilde tanımlamışlardır; “Öğrencilerin ülkelerindeki olayları yorumlaması, devletin kurumları ve bu kurumlar hakkında bilgi sahibi olması, siyaset yapan kişilerin toplumdaki rolleri, siyasetçilerin nasıl seçildiği, bu seçilme işlemi sırasında vatandaşların görevleri, ulusal ve uluslararası güncel konular güncel siyasi konular hakkında görüş sahibi olma gibi konular siyaset okuryazarlığının alanına girer.”

Harita Okuryazarlığı Becerisi: Eski çağlardan itibaren insanlar yaşamış oldukları çevreyi ve mekanı tanıma ihtiyacı duymuşlardır. Bu neneler çevrelerini tanımak ve anlayabilmek için çeşitli araçlar kullanmışlardır. İlkel ve eski yöntemler ile de olsa mekanı tanıma ve anlamlandırma ihtiyacı harita kullanımının başlamasını sağlamıştır. Daha sonrasında ise bilimde yaşanan gelişmeler ile birlikte haritalar gelişim göstererek günümüzde mekan bilgisini aktarma aracı olarak kullanılmaktadır (Demiralp, 2009). Haritalar eğitim sistemi içerisinde de kullanılmaya başlanmış ve derslerde kullanılan en önemli materyaller arasında yerini almıştır. Haritalar sosyal bilgiler derslerinde en sık kullanılan materyaller arasındadır. Haritaların kullanılabilmesi ve anlamlandırılarak yorumlanabilmesi harita kullanım becerisini gerektirmektedir. Bu beceriyi “harita okuryazarlığı” olarak ifade etmek mümkündür. Sosyal bilgiler öğretiminde önem taşıyan becerilerden bir tanesi de harita okuryazarlığıdır. Nedeni ise sosyal bilgilerde yer şekillerini ve illerin yerini gösteren aynı zamanda olay ve yer bağlantısı kurmaya yarayan bir araç olan haritaları anlamlandırabilmek ve analiz edebilmek harita okuryazarlığı becerisine sahip olmak ile mümkündür (Cendek, 2015).

Haritalar yaşamış olduğumuz çevreyi, dünyayı ve evreni daha iyi anlamlandırabilmemizi sağlayarak daha gerçekçi bilgi ve yorumlara ulaşmamıza yardımcı olan araçlardır (Duman ve Girgin, 2007). Öğrencilerin yakın çevresinden başlayarak (ilçe, il, bölge, ülke) daha uzak bölgelere doğru mekansal farkındalıklarını ve yer bilgilerini arttırma konusunda harita okuryazarlığı önemli katkılar sağlar. (Tunçel, 2008). Aynı zamanda haritalar bireylerin yaşamış oldukları mekanları algılayarak mekanda kendi konumlarını belirlemelerini, yol tarifi yapabilmelerini ve istedikleri herhangi bir yeri bulmalarına yardımcı olmaktadır (Köşker, 2012). Harita okuryazarlığı sadece haritaları değil, bilimsel yönergeleri, şemaları, grafikleri, kavram haritaları, eylem ve nesneleri de anlayarak doğru yorumlayabilmeyi içerir (Girgin ve Duman, 2005). Burada belirtilmiş olan unsurlar aynı zamanda harita okuryazarlığının içerisinde yer alır. Bunlara ek olarak haritaları anlayabilme ve yorumlayabilme becerisini kazanmış olan bireylerde hayat boyu öğrenme bilincinin oluşturulmasına ve bu bilincin geliştirilmesi ile etkin öğrenmeler ile birlikte problem çözme becerisinin de kazandırılmasına olanak sağlayacağı ifade edilebilir (Sönmez, 2013).

Finansal Okuryazarlık Becerisi: Finansal okuryazarlık becerisi eğitimin bireysel ve toplumsal işlevini yerine getirebilmesi için önemli bir yeterlilik (Güvenç, 2017). Ergün vd. (2014), finansal okuryazarlığı bireylerin sahip olduğu kaynaklarını doğru değerlendirip bütçelerinin yönetebilme becerisine sahip olması” olarak tanımlamıştır. Şahin ve Barış (2017) ise finansal bilgi edinme ve bu bilgileri kullanabilme, karar verme süreçlerinde durumları değerlendirerek doğru kararlar alabilme ve bunun sonucunda ise finansal refah seviyesini arttırabilme olarak nitelendirilebilecek çok boyutlu bir kavram olduğunu ifade etmişlerdir (Tanyel, 2022). Finansal okuryazarlık becerisi ile birlikte bireylerden beklenen ise her bir bireyin yaşamlarını devam ettirebilmesi için sınırlı olan kaynakların tüketimini bilinçli bir şekilde yapmak ve gelir- gider dengesini sağlamak zorunda olmalarıdır. Aynı zamanda gelirin kazanılmasından harcamaların planlanması, tasarrufa özen gösterilmesi ve yatırım düzenlemesi gibi ekonomik davranışların yerine getirilmesi gerekmektedir (Onur ve Nazik, 2014).

Tablo, Grafik ve Diyagram Okuma Becerisi: Sosyal bilgiler öğretiminde bilgilerin harita, tablo ve grafik gibi materyaller ile sunulması, düzenlenmesi ve geliştirilmesi önemli bir yer tutar (Kıroğlu, 2007). Nedeni ise sosyal bilgiler dersinde harita, grafik ve tablo okuma becerisi dersin birçok konusunda yer almaktadır. Konuların daha iyi öğrenilebilmesi, görsel öğeleri anlayabilme ve yorumlayabilmeleri için öğrencilerin harita, tablo ve grafik okuma becerisine sahip olmaları gerekmektedir (Pala ve Başbüyük, 2019).

Sosyal bilgiler derslerinde sıklıkla kullanılan tablo, grafik ve diyagramlar birden fazla unsur arasındaki ilişkinin gösterilebilmesinde en etkili öğretim materyallerinden biridir. Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere sosyal veriler hakkında düşünme becerisi kazandırmayı hedefler ve bunu gerçekleştirirken görsel öğeler arasında yer alan diyagram, grafik ve tablolardan yararlanır. Veriler arasındaki ilişkiyi ve verileri görselleştirmeye yarayan bu görsel öğelere grafik düzenleyiciler adı verilmektedir. Bu materyaller öğrencilere karmaşık ve çok sayıda olan sözel ve sayısal bilgileri simgesel olarak sunarak bu sayede ders kitaplarında sayfalarca süren yazıları incelemek yerine daha hızlı bir şekilde anlamlandırmalarına olanak sağlar. Bu durum yalnızca ders kitapları için değil, günlük hayat içerisinde de bu araçlar ile sık karşılaşılmaktadır (Kuruyer, 2020) .

Gözlem Becerisi: Gözlem çeşitli şekillerde olay ve olguların incelenmesidir. Bir öğretim etkinliği olarak ise gözlem: belirli eğitsel amaçları gerçekleştirebilmek için bir olay-olgu, nesne veya gerçekliğin niteliklerini tespit edebilmek için dikkatli ve planlı bir incelemenin yapılmasıdır (Çetin, Kuş ve Karatekin, 2010). Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılmak istenen gözlem becerisindeki amaç; öğrencilerin sosyal çevreleri ile iletişim kurarak olay ve olguların farkına varabilen, bu durumları izleyerek neden-sonuç ilişkisi kurabilen ve gözlemlemiş olduğu durumlara duygu ve düşüncelerini yansıtmadan objektif ve önyargısız bir şekilde olay ve olguları ifade edebilen bireyler olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır (Yıldız, 2016). Ayrıca öğrencilerin çevrelerindeki mekansal sorunları analiz ederek bu sorunlara çözüm önerileri getirebilmelerini sağlamaktır (Atayeter ve Tozkoparan, 2014). Gözlem becerisi kazanmış olan bireylerde meydana gelecek olan değişiklikler şu şekilde ifade edilebilir:

- Çevresinde gelişen olay ve olguları algılar ve dikkat eder
- Olay ve olguları doğru ve tarafsız bir şekilde tanımlar
- Olay ve olgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurarak açıklar
- Gözlemiş olduğu durumları sorgular ve sonuçları hakkında tahminler yürütür
- Olay ve olgular arasında ilişki kurar ve farklı yönlerini ortaya koyar
- Gözlemlerini kaydeder ve aktarır
- Gözlemlemiş olduğu durumları daha önceki öğrenmeleri ile karşılaştırabilir ve aralarında bağlantı kurabilir
- Gözlemlerini araştırmalarına veri kaynağı olarak kullanabilir ve geleceğe yönelik planlamalar yapmak için faydalanabilir

- Benzer olaylar ile karşılaştırdığında ne yapması gerektiğine dair bilinçli davranışlar geliştirebilir (MEB, 2010).

Çevre Okuryazarlığı Becerisi: Çevreye karşı geliştirilen olumlu tutum ve duyarlılık çevreye karşı bilinçlenme mümkündür. Bireylerin çevreye karşı bilinçlendirilebilmesi ise çevre eğitimi ile gerçekleşecektir. Çevre eğitiminde ulaşılmak istenen asıl amaç ise bireylere çevre okuryazarlığının kazandırılmasıdır. Hedeflenen amaca ulaşılabilmesinde her yaş, meslek ve eğitim kademesinde bulunan bireylere çevre eğitimi planlı bir sistem dahilinde verilmesi gerekmektedir. Planlı bir şekilde verilmiş olan çevre eğitimi sonucunda bireylerden çevre okuryazarı olabilmeleri beklenmektedir (Ulu Kalın, 2018).Çevre okuryazarlığı kavramını ilk kez 1968 yılında Roth kullanmıştır. Roth (1992) çevre okuryazarlığını: çevrenin korunması ve iyileştirilmesi süreci olarak yapılması gereken uygun eylemlerin faaliyete geçirilmesi süreci olarak tanımlar. Çevre eğitiminin amacı ise sorumluluk sahibi üretken bireylerin yetiştirilmesi olarak ifade eder. Selanik Ay ve Yavuz (2016) ise “Çevre okuryazarlığı, doğal sistemlerin nasıl işlediğini ve bu sistemlerin insanların oluşturduğu sistemler ile nasıl etkileşim içerisinde olduğunun farkında olmaktır” şeklinde ifade etmektedir.Örneğin, Milli Eğitim Bakanlığı (2018) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Program’ında yer alan “Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri” ve “Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları” ifadeleri çevre okuryazarlığı becerisi ile ilişkilendirebilir. Bu nedenle çevre okuryazarlığının gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlere sahip; çevre sorunlarının çözümünde rol oynayabilecek bireyler yetiştirme hedefi de sosyal bilgiler dersinin okullarda verilme amaçları arasındadır. (Büken ve Katılmış, 2022).

Medya Okuryazarlığı Becerisi: Medya okuryazarlığı bireylerin medya içerisindeki mesajları sorgulama, analiz etme, yorumlama ve değerlendirme yapabilmeleri için ihtiyaç duymuş oldukları bilgi ve beceriler olarak tanımlanabilir (Deveci ve Çengelci, 2008).Medya okuryazarlığı becerisine sahip olmak ise Kellner ve Share (2005)’ e göre, bireylerin medya araçlarını yerinde ve doğru bir şekilde kullanmalarına, medya içeriklerine yönelik analizler yaparak eleştirel bakış açısı ile değerlendirme yapabilmelerine katkı sağlar. MEB ve RTÜK (2007) tarafından da ifade edilmiş olduğu üzere görsel, işitsel ve yazılı medya karşısında olumlu ve olumsuz tüm içerikleri alıcı durumda bulunan bireylerin, ilköğretim kademesinden başlanarak medya unsuruna yönelik olarak bilinçlendirilmeleri gerekmektedir.

Öğrencilere medya aracılığı ile gelen içerikler ile ilgili değerlendirme yapabilme ve var olan bilgileri ile ilişkilendirebilmelerini sağlamaya yardımcı olabilecek medya okuryazarlığı ile ilgili bilgi ve becerilerin kazandırılması önemlidir. Medya okuryazarlığının bireylere kazandırılmasındaki öncelikli amaç toplumsal konuların anlamlandırılabilen ve sosyal sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirebilen bilinçli bireyler yetiştirmek olarak ifade edilebilir (Deveci ve Çengelci, 2008). Sosyal bilgiler dersi içerisinde de medya okuryazarlığına sahip bireyler, dersin amaçlarına ulaşmasında fayda sağlar. Bunun ile birlikte bireylere medya okuryazarlığı becerisinin kazandırılmasının gereklilikleri aşağıda belirtilmiş olduğu gibi ifade edilebilir:

Medya demokratik süreçler içerisinde etkiye sahiptir: Demokrasinin ilkelerini benimseyen ve yaşam biçimi haline getiren bireyler olabilmek için, eleştirel düşünme ve kendini ifade edebilme becerileri sahip olmaları gerekmektedir. Medya okuryazarlığı eğitiminde bu becerilerin bireylere kazandırılabilmesine destek sağlar ve toplumsal yaşama katılarak bilgiye dayalı kararlar alabilen vatandaşlar yetiştirilmesine katkı sağlar.

- Yüksek oranda medya tüketimi: Medya okuryazarlığı becerisi ile gün içerisinde televizyon, internet, radyo, dergi, gazete vb. gibi birçok içeriğe maruz kalan bireylerin gereksiz mesajları elemesine olanak sağlar.
- Medyanın algıları, inançları ve tutumları etkilemesi: Medya, dünyayı anlamamızda, yorumlamamızda ve sergilemiş olduğumuz davranışlarımız üzerinde yadsınamaz bir şekilde önemli bir etkiye sahiptir. Medya okuryazarlığı ile bu etkilere olan bağımlılığımız azalır.
- Görsel iletişim ve bilginin öneminin artışı: Tüm medya içeriklerinde görsel imaj yoğunluğu bulunmaktadır. Bu imaja dayalı iletişimi nasıl okuyacağını bilme, öğrencilere kazandırılması gereken önemli bir beceridir.
- Toplumda bilginin öneminin artması ve yaşam boyu öğrenmeye duyulan gereksinim: Medya okuryazarlığı eğitimi, öğretmen ve öğrencilere bilginin asıl kaynağına ulaşma, farklı görüşlere sahip olma konusunda yardımcı olur (Deveci ve Çengelci, 2008).

Dijital Okuryazarlık Becerisi: Eğitim sisteminde yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesi ile birlikte dijital okuryazarlık birçok derste olduğu sosyal bilgiler dersinde de öğrencilere kazandırılmayı hedeflemiş olduğu becerilerdendir (Sarigöl, 2022). Dijital okuryazarlık, farklı teknolojilerin birlikte ve doğru kullanılabilmesi ile birlikte güvenilir ve doğru bilgiye ulaşma, üretme ve paylaşım yapabilme aynı zamanda öğrenme- öğretme süreci içerisinde teknolojiyi kullanabilme becerilerine sahip olmayı gerektirmektedir (Hamutoğlu vd., 2017).Eğitim sisteminde yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesi ile birlikte dijital okuryazarlık birçok derste olduğu sosyal bilgiler dersinde de öğrencilere kazandırılmayı hedeflemiş olduğu becerilerdendir (Sarigöl, 2022). Karabacak ve Sezgin (2019) ise dijital okuryazarlık kavramını, dijital verilere ulaşabilme ve bu verileri gerekli olan yerlerde kullanabilme becerisine sahip olma şeklinde tanımlamaktadırlar. Günlük yaşamımız içerisinde sık kullanmaya yer vermiş olduğumuz teknolojik araçlar dijital platformların hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu nedenle teknolojik araçların yetkin bir şekilde kullanabilmek için dijital okuryazarlık becerisine sahip olmak gereklidir. Çünkü dijital okuryazarlık; teknoloji okuryazarlığı, elektronik okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, internet ve ağ okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ile görsel okuryazarlık türleri ile ilişkidir (Altun ve Bangir Alpan, 2021).

İletişim Becerisi: Sosyal bir varlık olan insanın en temel ihtiyaçlarından birisi iletişimdir. Bireyler toplumsal ilişkilerini sürdürebilmek için iletişime ihtiyaç duyar (Uygun ve Arıkan, 2019). Bireylerin dünyaya gözlerini açtıkları an itibariyle başlayan iletişim süreçleri öğrenim hayatları boyunca zenginleşerek devamlılığını sürdürür (Ocak ve Erşen, 2015). Böylece okul ortamlarının yalnızca nesnel bilgi aktarımının yapılmış olduğu bir mekan olmadığı, aynı zamanda kişilerarası yoğun etkileşim ve iletişimin sağlanarak, iletişim becerilerinin kazandırılmış olduğu eğitim ortamlarıdır (Baltacı, 2014). Eğitim faaliyetlerinin planlı ve programlı bir işleyişe sahip olduğu okullarda kazanılmış olan iletişim becerileri bireylerin insan ilişkilerini geliştirebilmelerinde ve hayatlarının her alanında kullanabilecekleri önemli bir beceridir. Eğitim ve iletişimin birbirleri ile karşılıklı etkileşim halinde olduğunu belirtmek gerekir. Çünkü iletişim becerisi, eğitim faaliyetlerinin istenilen şekilde yürütülebilmesi için en temel unsurlardan biridir. Bunun nedeni kişilerarası ilişkilerde bireylere aktarılmak istenen bilgi- olay- olgu vb. gibi çeşitli unsurların açık ve anlaşılır şekilde ifade edilebilmesi önemli bir yere sahiptir. 2017 yılında okullarda okutulmaya başlanmış olan öğretim programlarında birçok kez iletişim becerisine yer verilmiştir. Bu beceri Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda da yerini almıştır.

Program içerisinde bu beceriye dikkat çekilerek sosyal bilgiler dersinin ele almış olduğu konularda öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirerek içinde yaşamış oldukları toplumun etkin birer üyesi olmaları için gerekli yeterlilikleri kazandırmaktadır (Çengelci, 2011). Programın özel amaçları arasında da iletişim becerisi için “Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri” ifadesi yer almıştır. Günlük yaşamın en temel kaynağı insan ilişkilerine dayanmaktadır ve böylelikle iletişim aracılığı ile insanlar ilişkilerini düzenlemektedirler. Sosyal hayat içerisinde insanın varlığını etkin bir şekilde devam ettirebilmesi, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlayabilmesi, farklı yaşamların farkına varabilmesi, paylaşımda bulunması iletişim ile mümkündür (Kaya, Çiftçi ve Gökdemir, 2019).

İşbirliği Becerisi: Öğrenme ortamına aktif olarak katılan, öğrenciyi merkeze alan sistemlerde bireyler bilgiyi bizzat kendisi üretebilen, günlük hayata transferini sağlayarak işlevsel olarak bilgiyi kullanabilen, kişilerarası ilişkilerinde empati kurabilen, içerisinde yaşamış olduğu kültüre ve topluma katkı sağlayan bireyler yetiştirilmesinde katkı sağlar. Öğrencilere birbirleri ile birlikte çalışma ortamı sunarak işbirliği yapma fırsatı sunan ortamlarda bireylerin öğrenme alışkanlıkları gelişir ve toplum içerisinde de işbirlikli şekilde etkinlikler yürütmeleri sağlanabilir. Öğrenciler birbirleri ile çalışma imkanı bulduklarında öğrenmeleri yalnızca sınıf ortamı ile sınırlı kalmayarak süreç içerisinde kazanmış oldukları öğrenmeleri etkileşim kurarak sınıf dışı ortamlara taşımaktadırlar. Aynı zamanda birbirleri ile etkileşim içerisinde olan öğrenciler kendi özgün öğrenmelerini de oluştururlar. Bireyler sınıf içi ve sınıf dışı ortamlarda kendi fikir ve düşüncelerini herhangi bir kontrole maruz kalmadan özgür bir şekilde ifade etme imkanı bulurlar (Baştürk ve Bektaş, 2019). Bireyler arasında gelişen yoğun etkileşim ile birlikte öğrencilerde olumlu bağlılık duygusu gelişir. Bu durum toplumsal bir varlık olan insanın diğer insanlarla ilişkilerinin ve kendi gelişimi için önemli bir yere sahiptir. İşbirliğinin bireyleri güdüleme ve dikkat düzeylerini arttırma, üst düzey düşünme becerileri geliştirme, farklı bakış açısına sahip olma ve empati kurabilme yeteneklerinin gelişmesine, diğer insanların fikirlerine saygılı ve hoşgörülü olma, problemlere çözüm bulma, tartışma ortamlarına katılarak demokratik yaşama alışma gibi birçok özelliği kazandırdığı vurgulanmaktadır. (Semenoglu, 2009). Bu öğrenme yaklaşımı ile öğrencilerde gözlemlenecek olan özellikler şu şekilde ifade edilebilir:

- Öğrenciler yalnızca kendi öğrenmelerinin değil, grup arkadaşlarının da öğrenme sorumluluklarını alırlar.
- Öğrencilerin sosyal ve motor gelişimlerine katkı sağlar.
- Öğrenciler kişilerarasında çalışma yapmayı öğrenirler.
- Kendi becerilerinin ve arkadaşlarının becerilerinin gelişmesine katkı sağlarlar.
- Süreç içerisinde geri bildirim vermeyi ve almayı öğrenirler (Altınkök, 2014).

İşbirlikli öğrenme yaklaşımı ile öğrencilerin sahip olabilecekleri özellikler ile ilgili yukarıda verilmiş olan bilgiler aynı zamanda işbirliği becerisinin bireylere kazandırılmasıyla bireylerde bulunacak özelliklerle paralellik göstermektedir.

Yenilikçi Düşünme Becerisi: Günümüz şartlarının gerektirmiş olduğu problem çözme, iş birlikli çalışma teknolojiyi etkin bir şekilde kullanma becerilerini etkin bir şekilde kullanmanın yanı sıra geleceğe yönelik yenilikçi bakış açısına sahip girişimci ve yaratıcı düşünebilen insan gücüne olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır (Gedik ve Demirezen 2023). Yenilikçi düşünme, farklı seçenekler sunabilme, bu seçenekler arasından en uygun olanını seçerek üretebilme ve sonuç çıkararak ileriye yönelik planlar yapabilme becerisidir. Yenilikçi-yaratıcı düşünme bir kişilik özelliği olarak görülmekte ve yenilikçi düşünme geliştirilebilir olma özelliğine sahiptir. Eğitim alanında yenilikçi düşünme becerilerinin geliştirilebilmesi için bilişsel düşünme becerilerine sahip olma, yenilikçi yöntemleri, stratejileri anlama ve farklı perspektiflere sahip olma özelliklerini gerektirmektedir. Yenilikçi düşünme becerisi farklı yöntem, teknik, teorileri içerisinde barındıran zihinsel bir aktivitedir (Kartal, 2020).Eğitim ortamları içerisinde öğrencilerden beklenmekte olan yenilikçilik kavramının tanımını en uygun şekilde Rogers tarafından yapıldığını söylemek mümkündür. Rogers (1995)'e göre bir bireyin sistem içerisinde bulunan diğer bireylerden daha önce yeni fikirleri benimsemesi ve yeniliğe uyum göstermesi olarak yenilikçilik kavramını açıklamaktadır (Deveci ve Kavak, 2020). Yine eğitsel boyutta yenilikçi düşünmeyi açıklamış olan Barak, Morad ve Roganis (2013) göre ise, bu beceriyi yeni ve önemli ölçüde geliştirilmiş olan fikirlerin uygulanmasına olanak sağlayan bilişsel bir süreç olarak ifade etmektedirler (Akt. Deveci ve Kavak, 2020).Bu nedenle bireylerin küçük yaşlarda yenilikçi düşünme özelliklerini kazanması ileriki yaşamlarında karşılaşmaları muhtemel problemlere farklı çözüm önerileri bulabilmelerini ve bu çözümleri düşünce boyutunda kalmayarak uygulamaya geçirme potansiyellerini arttırmasına katkı sağlaması açısından önemlidir. (Deveci ve Kavak, 2020). Öğrenciler karşılaşmış oldukları problemlerin çözümlenmesinde yenilikçi düşünme

becerilerini kullanırlar. Öğrencilere yaratıcılık, işbirliği, girişimcilik gibi yenilikçi düşünme yöntemleri öğretilerek yaşamları süresince karşılaşılabilecek oldukları problemlere karşı hazırlıklı olmalarına fayda sağlaması amaçlanmaktadır. Öğrencilerin sürekli gelişen ve değişen uyum sağlayabilmeleri için yenilikçi düşünme becerilerine sahip olarak eleştirel düşünme, yaratıcı çözümler üretebilme, çeşitli gruplar ile işbirliği içerisinde etkinliklerde bulunarak fikirlerini sunabilmeleri için çaba sarf etmeleri gerekmektedir (Şanlı, 2020). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde yaratıcı düşünme becerisinin program içerisinde yer almadığı, bu beceri yerine benzer hedeflere hizmet etmiş olduğu düşünülen yenilikçi düşünme becerisinin yer aldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde becerilerin detaylı açıklamalarına yer verilmediği görülmek ile birlikte aynı yıl uygulamaya konulmuş olan Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında yenilikçi düşünme becerisine, Mühendislik ve Tasarım Becerileri başlığı altında yer verilmiştir. Program doğrultusunda bu beceriye ilişkin yapılan açıklamaya göre yenilikçi düşünme becerisi sayesinde öğrencilerin bilgi ve becerileri doğrultusunda ürün oluşturma ve oluşturmuş oldukları ürünlere değer kazandırma stratejileri kazandırmaları amaçlanmaktadır. Program içerisinde incelenmiş olan kazanımlardan yola çıkarak yaratıcılık ve yenilikçi düşünme becerisinin birbirlerinden ayırtıldıkları ifade edilebilir. Burada yenilikçi düşünme becerisini tasarım yapma ve ortaya bir ürün çıkarmayı amaçladıkları açıkça belirtilmektedir (MEB,2018; Yücel, Çiftçi ve Durmaz, 2022).

Araştırma Becerisi: Öğrencilerin bilgiyi anlamlı öğrenmesini sağlamak için bilimsel düşünme, sorgulama, araştırma ve problem çözme becerilerini geliştirmek gereklidir. Araştırma sorgulamaya dayalı öğrenme yapılandırmacı kurama dayanan, ürün oluşturma veya problem çözmeden çok araştırma sürecine odaklanan, üst düzey düşünme ve araştırma becerilerini geliştiren bir öğrenme yaklaşımıdır (Lim,2001).

Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme Becerisi: Kalıp yargı bir grup veya kişiye yönelik sabit düşünce iken, ön yargı bir kişi veya grubun olumsuz veya yetersiz olduğuna dair inanç olarak ifade edilir (Tutkun ve Koç, 2008).

Türkçeyi Doğru Güzel ve Etkili Konuşma Becerisi: Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi, kültür ve kimliğin yapıcı unsuru ve özünü oluşturan dili ideal anlamda güzel ve doğru kullanmak becerisidir (Aktaş, 2010).

Konum Analizi Becerisi: Dünya üzerinde bir yerin hem enlem ve boylam gibi matematiksel verilerle hem de bazı özel nitelikleri kapsamında konumunu belirleme coğrafi konum olarak adlandırılır. Dolayısıyla bir yerin özel ya da matematiksel verilere dayalı olarak konumunu analiz edebilme yetisi konum analizi becerisi olarak nitelendirilebilir(Altay, 2020).

Kanıt Kullanma Becerisi: Geçmişte yaşanmış olan olay ve olgular gözlemlenebilen veya tekrarının yaşanması mümkün olan bir niteliğe sahip değildir. Bu nedenle günümüze kadar ulaşabilmiş olan kalıntı ve kaynaklar aracılığı ile incelenerek (Yazıcı, 2020), geçmişte yaşanmış olan olay ve olguların, yapı unsurlarının, tarihi şahsiyetlerin hakkında bilgi sahibi olmamıza katkı sağlar. Sonuç itibari ile kullanılmış olan bu kaynaklar birer yanıt niteliği taşımaktadır. Kanıt ise bir olayı açıklarken bu durumu desteklemek amacıyla ileri sürülmüş olan her türlü somut ve soyut argümanlardır (Yetiş, 2018). Kanıt ve belge olmadan, sorgulamayarak araştırma yapmayan bireylerin var olan bilgileri ile yetinerek olaylara ön yargı ile bakan bir toplum yapısını geride bırakarak, çağdaş bir toplum yapısına ulaşabilmek ancak bireylere kanıt ve kaynak kullanımının o topluma kazandırılması ile mümkündür (Işık, 2008). Bu nedenle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda öğretim esnasında kanıtlardan yararlanılması önerilerek bu sayede öğrencilere bilgiyi üretme ve kullanabilme becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır (Şekerci ve Kabapınar, 2019). Bilgiyi üretme ve kullanabilme potansiyeline sahip olabilmek için öncelikli olarak kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme ve karar verme becerilerinin bireyler tarafından kazanılmış olması gerekmektedir. Bu beceriler ise kanıt kullanma ve araştırma becerilerinin yaşama aktarılması ile mümkündür. Bu doğrultuda bireylere öncelikli olarak kanıt kullanma becerisi kazandırılmalıdır. Bunun nedeni ise bireylerin doğru bilgiye ulaşabilmeleri için kanıt kullanarak yorum yapmaları ile gerçekleşir (Sağlam ve Bilgiç, 2018). Kanıt kullanma becerisi 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan “araştırma”, “kalıp yargı ve önyargıyı fark etme” ve “karar verme” becerilerinin işlevsel hale gelmesinde de önemli rol oynayabilir (MEB, 2018). Öğrencilere kanıt kullanma becerisinin kazandırılmasının, öğrenci gelişimi açısından nitelikli bir yapıya sahip olduğunu vurgulamak gerekir. Sosyal bilgiler öğretimi doğrultusunda kanıt kullanma becerisini kazandırmaya yönelik yapılan uygulamalar ile birlikte öğrenciler yalnızca bu beceriyi kazanmak ile kalmayarak aynı zamanda programda yer alan diğer becerilerinde kazandırılması ve geliştirilmesine katkı sağlar (Öner ve Kınacı, 2021). Öğrencilere kazandırılmak istenen kanıt kullanma becerisi ise bir olay veya problem karşısında kalındığında bireylerin araştırma, analiz ve sentez ile değerlendirmeler yaparak karar verme sürecinde bir takım kaynak ve dayanakları kullanabilme yeteneğidir (Palaz, 2019).

2.4.3 Sosyal Bilgilerde Değer

Değer kavramının kelime anlamı TDK (2016) tarafından: ‘Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet’ ve ‘Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü’ şeklinde tanımlanmaktadır (Bursa ve Çengelci Köse, 2017).

Değer, toplumun ya da herhangi bir sosyal grubun varlıklarını sürdürmek ve düzeni sağlamak amacıyla üyelerin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce veya temel ahlaki ilkeler olarak tanımlanabilir. Değerlerin üyeleri arasında birleştirici olma, ortak duygu ve heyecan yarattığı, iyiliğe yönelttiği kabul edilir. Toplumun devamını sağlayacak olan nesillerin yetiştirilmesinde önemli bir yere sahip olan değerlerin bireylere kazandırılabilmesi en önemli unsurlardan biri eğitimidir. Eğitim ise bireylerin ailesinde başlayarak okulda devam eden bir süreçtir. Bu sürecin en iyi şekilde değerlendirilmesi için eğitim sistemine yön verecek olan politikaların geliştirilmesi gerekir (Beldağ, Özdemir ve Nalçacı, 2017).

Bireyler dünyaya geldikleri andan itibaren içine doğmuş oldukları toplumun ve ailenin benimsemiş olduğu değerler doğrultusunda yaşamlarını şekillendirirler. Fakat bireylere değer kazandırma noktasında okulda almış oldukları eğitim dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Bunun sebebi ise bireylere değer kazandırılması belirli bir plan- program doğrultusunda istemli bir şekilde yürütülmesinden kaynaklanmaktadır. Bireylerin belirli değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi ve bu değerleri içselleştirerek yaşamlarının bir parçası haline getirmesi eğitim aracılığı ile gerçekleşir. Bu eğitime ise değerler eğitimi denilmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007). Değerler eğitimi, eğitim programları ya da örtük programlar ile birlikte verilmektedir. Eğitim programlarında yer alan değer eğitimi, doğrudan değer eğitimi olarak ifade edilmektedir. Doğrudan değer öğretimi derslerde farklı yöntem ve teknikler kullanılarak öğrencilere kazandırılması amaçlanır. Doğrudan değer öğretiminin yapıldığı derslerden en önemlisinden biri sosyal bilgiler dersidir. Örtük program ile değerler eğitimi ise okul ortamından, yönetici ve öğretmenlerin sergilemiş olduğu davranış ve tutumlar ile öğrencilere kazandırılır (Yılmaz, 2013).

Eğitim faaliyetleri ile birlikte bireylerin yalnızca içerisinde yaşamış oldukları topluma karşı değil aynı zamanda tüm insanlığa karşı olan sorumluluklarının farkında olan ve uyum sağlayabilen bireyler yetiştirilmesi amaçlanır. Bu nedenle eğitim faaliyetlerinin yürütülmüş olduğu okullar evrensel ve ulusal değerleri bilen ve bu değerleri özümseyen bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu değerlerin bireylere kazandırılmasında etkin rol oynayan derslerden biri sosyal bilgiler dersidir (Kapan ve Gökçe, 2017).

Sosyal bilgiler dersi çok disiplinli bir yapıya sahip olması, farklı kültürleri ve yaşam hikayelerini içermesi, değerlerin öğrencilere kazandırılmasında yardımcı olması, genel değerlere sahip ve ders içeriğinin değerler ile beslenmesi zengin bir içeriğe sahip olması ile değerler eğitiminde bir yere sahiptir (Kan, 2010). Bu ders etkili ve üretken vatandaşlar yetiştirme amacı taşımaktadır. Bu nedenle bireylerin yaşamış olduğu toplum ve kültüre uyum sağlayarak bu yapıların taşıdığı değerleri aktarma, toplumsal sorunları fark etme ve çözüm bulma, topluma karşı yararlı bireyler yetiştirme ve bireylerin kişilik gelişimine önemli katkılar sağlayan işlevsel bir derstir (Aykaç ve Adıgüzel, 2011).

Sosyal bilgiler eğitimi bireylerin öncelikle kendilerini ve sonrasında içinde yaşamış oldukları toplumu tanımalarını ve anlamlandırmalarına yardımcı olarak, yaşamları içerisinde ihtiyaç duyacakları değerleri öğrenmelerini ve bu değerlerin çevreleriyle olan etkileşimlerini nasıl etkilediğinin farkına varmalarını sağlamak sosyal bilgiler dersinin görevlerinden birisidir. Bu amaçlara ulaşmada eğitim kurumlarında sosyal bilgiler derslerini yürütmekte olan öğretmenlere önemli görevler düşmektedir (Yılmaz, 2013).

Değer eğitiminde öğretmenlerin büyük sorumluluk sahibi olarak öğrencilere rol model olması gerektiğini ve öğrenme yaklaşımı ile değil, dolaylı ve doğrudan yaklaşımları birlikte kullanarak öğretim yapmaları gerektiği belirtmektedir (Deveci, 2008).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda değerler öğretime yönelik özel olarak bir öğrenme alanı bulunmamakla birlikte değerler programın her biriminde tüm konularla bütünleştirilmiş bir şekilde verilmektedir. Aynı zamanda tüm eğitim süreci içerisinde yer alarak programın perspektifinde kök değerler “(adalet, dostluk, sevgi, sorumluluk, dürüstlük, yardımseverlik, özdenetim, sabır, saygı, vatanseverlik)” ifade edilerek 2018 yılında uygulamaya başlanılarak programın en önemli parçası olduğu kabul edilmektedir (Öztürk ve Kafadar, 2020).

Tay ve Yıldırım (2009)'a göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde değerler eğitime ve değerlere yer verilmesi toplumun ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulduğunun bir göstergesidir.

Ülkemizde bütün derslerin öğretim programlarına dolaylı olarak değerlerin kazandırılmasına yer verilirken, sosyal bilgiler dersine bu görev doğrudan verilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan bu değerler şunlardır:

<i>Adalet</i>	<i>Estetik</i>
<i>Aile birliğine önem verme</i>	<i>Eşitlik</i>
<i>Bağımsızlık</i>	<i>Özgürlük</i>
<i>Barış</i>	<i>Saygı</i>
<i>Bilimsellik</i>	<i>Sevgi</i>
<i>Çalışkanlık</i>	<i>Sorumluluk</i>
<i>Dayanışma</i>	<i>Tasarruf</i>
<i>Duyarlılık</i>	<i>Vatanseverlik</i>
<i>Dürüstlük</i>	<i>Yardımseverlik</i>

Sosyal bilgiler dersinin yaşamı konu alıyor olması ve değer temelli sürece sahip olması, 2004 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında değerler eğitime geniş yer verilmesini sağlamıştır. Programda değerlerin özellikleri verilmiş ve şu şekilde sıralanmıştır (MEB, 2018):

- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal gereksinimlerini karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Yalnızca bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- Değerler normları da içerir. Değerlerin normlardan farkı, normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır.

2.5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Sosyal Bilgiler dersi alanında film/ belgesel kullanımına ilişkin yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde farklı çalışma gruplarına yönelik olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda bu bölümde ilgili araştırmalar öğrencilere, öğretmen adaylarına ve sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik olmak üzere gruplandırılmıştır. Ayrıca literatür incelendiğinde film / belgesel kullanımının fen ve teknoloji dersi alanında kullanımına ilişkin araştırmalara da rastlanmış, bu araştırmalar da ayrı bir grup olarak sunulmuştur.

Öğrencilere yönelik yapılmış olan çalışmalar:

Uçar ve Karakuş (2017) tarafından yapılan çalışmada 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer “Ülkemizin Kaynakları” ünitesindeki çevre konularının öğretiminde belgesel kullanımının öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisini belirlemeyi amaçladığı araştırmada deney grubuna uygulanan belgesel destekli öğretimin öğrenci başarısına ve tutumlarına olumlu yönde etki ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Kocabıyık Kaymak (2016) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde belgesel film kullanımının akademik başarıya yönelik etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Deneysel desene göre yapılmış olan çalışma sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler dersinde belgesel kullanımının uygulandığı deney grubunda bulunan öğrencilerin öntest-sontest puanları arasında anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Bu durum belgesel destekli eğitim alan deney grubu öğrencilerinin akademik başarılarında artış yaşandığını göstermektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda dersin belgesel destekli öğretimin geleneksel yöntemler ile yapılan öğretime kıyasla daha fazla başarı ve dersin öğretimine olumlu yönde katkı sağladığı görülmüştür.

Sidekli, Doğramacı, Yangın ve Daşdemir (2013) tarafından yapılan araştırmada ortaokul 7. sınıflarda sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik başarısına belgesel destekli öğretimin etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın yöntemi ön test- son test kontrol gruplu deneysel model olarak belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2012-2013 eğitim- öğretim yılı güz döneminde Muğla’da İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı rastgele seçilmiş olan bir merkez okulunun 7. Sınıflarında eğitim gören öğrencilere yapılmıştır. Araştırmada deney ve kontrol grubu oluşturularak, deney grubunda 13 erkek, 19 kız öğrenci; kontrol grubunda ise 18 erkek, 16 kız öğrenci olmak üzere çalışmaya toplam 66 öğrenci katılmıştır.

Öğrencilerin akademik başarılarını belirlemek için kullanılmış olan başarı testlerinin analizinde araştırmanın amacı doğrultusunda bağımsız t-testi ve bağılı t-testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda belgesel destekli eğitim yapılan deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubunda yer alan öğrencilere göre anlamlı bir farklılık gösterdiği buna göre deney grubundaki öğrencilerin daha başarılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Bektaş Öztaşkın (2013) çalışmasında sosyal bilgiler dersinde belgesel film kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve bilinçli farkındalık düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırmada deneysel araştırma modellerinden biri olan ön test- son test kontrol gruplu deneme modeline göre desenlenmiştir. Araştırmaya 2012- 2013 eğitim öğretim yılı güz döneminde Erzincan il merkezinde yer alan Bahçelievler Ortaokulu 6. sınıf öğrencileri katılmıştır. Kontrol grubunda 6 /A sınıfından 13 kız, 14 erkek; deney grubunda 6/C 17 kız, 10 erkek olmak üzere çalışmaya toplam 54 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Yeryüzünde Yaşam Ünitesi Akademik Başarı Testi (YYÜABT)” ve “Bilinçli Farkındalık Ölçeği (BİFÖ)” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin başarı testi ve bilinçli farkındalık ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla “İlişkisiz Örneklem T-Testi (İndependent Samples T Test)” deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin başarı testi puanları ve bilinçli farkındalık ölçeği puanları arasında anlamlı bir farkındalık olup olmadığını belirlemek için ise İlişkili Örneklem T Testi (Paired Samples T Test) tekniği kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre geleneksel eğitim öğretim yöntemleri ile yapılan öğretime göre belgesel film destekli öğretimin akademik başarı puanlarına daha fazla katkı sağladığı bu doğrultuda deney grubunun, kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu ve sosyal bilgiler derslerinde belgesel filmlerin bilinçli farkındalık üzerine olumlu yönde etki ettiği saptanmıştır.

Öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik yapılan çalışmalar:

Karasu Avcı ve Faiz (2021) tarafından yapılan araştırmanın amacı, öğretmen eğitiminde eğitici filmlerin kullanılmasına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının deneyimlerini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda öğretim ilke ve yöntemleri dersi kapsamında adaylara öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ve davranışlar kazandırmak amacıyla 6 film izletilmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma modellerinden fenomenoloji olarak tasarlanmış ve adaylardan öğretmen eğitiminde eğiti filmlerin kullanılmasına ilişkin uygulanan anket yolu ile veriler toplanmıştır.

Elde edilen veriler doğrultusunda eğitici filmlerin öğrencilerin bireysel farklılıklarının bulunduğunu fark ettirmeye yaradığı, doğru ve etkili iletişim kurmada fayda sağladığı ve buna ek olarak çağdaş ve yenilikçi bir anlayışa sahip olacak şekilde öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ve davranış kazandırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sıvacı (2018) tarafından yapılan çalışmada eğitimciler tarafından çok sık bir şekilde kullanılan “Her Çocuk Özeldir” filminin öğretmen adayları tarafından kişisel ve mesleki gelişimlerinin değerlendirilmesinin yapılması amaçlanan çalışma 2017- 2018 eğitim- öğretim yılında Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde öğrenim görmekte olan son sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya gönüllük esasıyla 20 öğrenci katılım sağlamıştır. Katılımcılardan 13’ü kadın, 7’si erkektir. Araştırmada nitel desen kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak araştırmanın verileri elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler kayıt altına alınarak metne dönüştürülmüş ve bu metinler içerik analizi yöntemi ile verilerin analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların tamamı tarafından filmin mesleki gelişimlerine ve kişisel gelişimlerine olumlu yönde katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adayları tarafından bireysel farklılıklara saygı, ileride bilinçli ebeveynler olarak sergilemeleri gereken davranışlar, öğretmen ve ebeveyn arasındaki ilişkinin öğrenci tutumlarının gelişmesinde etkili olacakları konusunda bilgilendirildiklerine dikkat çekmişlerdir.

Kaya ve Çengelci (2011) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler dersinde filmlerden yararlanma konusunun öğretmen adaylarının bakış açısıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda öğretmen adayları derslerde filmlerin öğrenme- öğretme sürecinde kullanımının birçok duyu organını harekete geçirerek kalıcı ve eğlenceli öğrenmeler sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca filmlerin Sosyal Bilgiler dersi içeriği ile ilgili bilgi, beceri ve değeri desteklediğinin önemini vurgulamışlardır.

Programa yönelik yapılan çalışmalar:

Tekin (2021), tarafından yapılan araştırmanın amacı TRT Belgesel kanalında yayımlanmış olan “Batıya Doğru Akan Nehir” adlı belgeselin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan hangi kazanımlar ile birlikte kullanılabileceğini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz ile çözümlenmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda “Batıya Doğru Akan Nehir” adlı belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan 29 farklı kazanım içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan konular ile paralellik göstererek çeşitli sınıf düzeylerinde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında kullanılabileceğine dikkat çekilmiştir.

Var, Ortak ve Utkugün (2021), sosyal bilgiler alanında derslerde belgesel kullanımı ile ilgili yapmış olduğu çalışmada, kullanmış olduğu belgeselin sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilirliğini ortaya koymuştur ve programda geçen 29 kazanımı içerdiğini belirtmiştir. Belgeselin konu akışı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan konularla paralellik gösterdiğini belirterek belgeselin ders kapsamında kullanılabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Fen ve Teknoloji dersi alanında film/ belgesel kullanımına yönelik olarak yapılmış olan çalışmalar aşağıda yer almaktadır:

Çakırlar Altuntaş (2021), belgesel temelli artırılmış gerçeklik uygulamalarına dayalı çevre eğitiminin eleştirel düşünme boyutlarına ve çevre sorunlarında fen okuryazarlığına etkisinin incelenmiş olduğu çalışmada, katılımcılar belgesel temelli artırılmış gerçeklik uygulamalı çevre eğitiminin çevreye yönelik empatiyi arttırmada, motivasyona, öğrenmeye ve çevreye ilişkin kanıtlar sağladığını belirtmişlerdir.

Başkalyoncu (2017), tarafından fen bilgisi dersinde yedinci sınıf öğrencilerinin belirlenen konu kapsamında belgesel kullanımının öğrenci başarısına etkisi araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, belgesel filmlerin öğrenme materyali olarak kullanılması öğrencilerin akademik başarılarına ve bilimin doğası hakkındaki görüşlerine olumlu etkisinin olduğu ortaya konmuştur.

Önen Öztürk (2017), fen bilgisi öğretmen adayları tarafından hazırlanan eğitsel kısa filmlerin incelenmesi ve öğretim sürecinde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan çalışmada, elde edilen bulgular doğrultusunda filmlerde yer alan fen kavramlarının doğru bir şekilde kullanıldığı, fen ve toplum ilişkisinin kurulabilindiği, sınıf seviyelerine uygun, günlük hayatla ilişkilendirilebilir ve anlaşılır bir dile sahip olduğu belirtilmektedir. Ayrıca filmleri öğretim sırasında kullanabileceklerini, öğretimi kolaylaştırdığı, ilgi çekici ve kalıcılığı sağlama gibi konularda faydalı bulurlarken aynı zamanda yanlış öğrenmelere neden olma ve öğretmenin yerini alma gibi olumsuzluklara neden olabileceğini ifade etmişlerdir.

Şensoy ve Yıldırım (2016), sekizinci sınıf öğrencilerinin fen ve teknoloji dersinde belirlenen ünitenin öğretiminde üç boyutlu görsel materyal kullanımının öğrenci başarısına ve derse karşı tutumlarına etkisinin incelemiş oldukları çalışmada öğrencilerin fen ve teknoloji derslerine yönelik akademik başarılarının arttığı ve derse karşı olumlu tutum geliştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kahraman, Demir ve Demir (2015), yapmış oldukları çalışmada fen ve teknoloji öğretmen adaylarının belirlenen konuların öğretiminde animasyon, kısa film ve belgesel gibi dijital teknoloji ürünleri üzerindeki algılarını tespit etmek istemişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre fen ve teknoloji öğretmen adaylarının bahsi geçen materyallerin öğretimi kalıcı, zevkli, somutlaştırıcı ve anlaşır hale getirdiklerini belirterek bu materyallerin kullanımını desteklediklerini belirtmişlerdir.

Kapucu ve Aydoğdu (2014), fen ve teknoloji derslerinde belgesel kullanımının sekizinci sınıf öğrencilerinin başarılarına etkisini incelemiş oldukları çalışmalarında derslerde belgesel kullanımının öğrencilerinin başarılarını olumlu yönde etkilediği şeklinde anlamlı farklılıklara ulaşmışlardır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümünde; araştırmanın modeli, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3. 1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile yapılandırılmıştır. Çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Yazılı kaynakların yanı sıra; film, video ve fotoğraf gibi malzemelerde nitel araştırmada kullanılabilir. Betimsel analiz yöntemine göre çözümlenen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu analiz yönteminde elde edilen bulgular düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Karasar (2008), doküman incelemeyi “Belgesel tarama olarak belirtilen, geçmişteki olguların izlerini taşıyan resim, film ve benzeri yapıtları olgularla ilgili olarak yayınlamış kitap, dergi vb. birtakım yazılı materyalleri analiz etmek için kullanılan nitel araştırma yöntemidir” şeklinde ifade etmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Yazılı kaynakların yanı sıra; film, video ve fotoğraf gibi malzemelerde nitel araştırmada kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu yöntemin, yapılacak olan çalışmanın amacına uygun olabilecek kaynaklara ulaşabilme ve yapılan incelemelerden elde edilen veriler doğrultusunda işe yarar bilgileri tespit etme noktasında yardımcı olduğu bilinmektedir (Çepni, 2007). Bu araştırmada “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin sosyal bilgiler dersi öğretim programı bakımından incelenmesi amaçlandığından doküman incelemesi tercih edilmiştir.

3.1.1. Çalışmanın Basamakları

Doküman incelemesi yapılırken bir dizi aşamanın takip edilmesi gerektiğini bilinmektedir. Bu aşamaların yönerge olduğu var sayılarak hareket edilmesi ve tüm araştırmacıların yapacağı araştırmanın; problem cümlesine, inceleme sonrası ulaşmak istediği verilere ya da inceleyeceği dokümanları ne derecede incelemeyi amaçladığına bağlı olarak tekrar yorumlaması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Doküman incelemesi genel olarak beş aşamada yapılmaktadır. Bunlar; dokümanlara ulaşma, orijinalliğin kontrol edilmesi, dokümanların anlaşılması, verinin analiz edilmesi ve verinin kullanılması şeklinde sıralanmaktadır. Yapılan araştırmada Forster (1995) tarafından belirtilen doküman incelemesi aşamaları takip edilmiştir (Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu aşamalara uygun olarak izlenen adımlar aşağıda açıklanmıştır.

Dokümanlara Ulaşma ve Orijinalliğin Kontrol Edilmesi: Hazırlık aşamasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamında incelenmek üzere TRT Belgesel kanalının resmi sitesi olan **www.trt.belgesel.com.tr** adresinde yer alan ve kategorilere ayrılan belgeseller taranmıştır. Öğrencilerin yaş seviyelerine, hazır bulunuşluk düzeyleriyle uygun olabilecek ve aynı zamanda belgeselde ele alınan konuların sosyal bilgiler ders konuları ile örtüşme durumları göz önüne alınarak belgeseller araştırılmıştır. Öğrencilerin gelişimsel özelliklerine ve derse uygunluğu düşünülen belgesel seçilerek bu aşamadan sonra eğitimde belgesel kullanımı alanında yapılan akademik çalışmalar incelenmiştir.

Dokümanların Anlaşılması: Hazırlık aşamasında elde edilen veriler araştırmanın amacı doğrultusunda ve doküman incelemesi kapsamında incelenmiştir. Belgesele ait bölüm ve bölüm içerikleri Tablo 3.1.' de yer almaktadır. Bu kapsamda öncelikle belgesel bölümlerinin içerikleri Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde yer alan öğrenme alanı, kazanım, beceri ve değer kapsamında sınıflandırılmış ve derinlemesine incelemeye tabi tutulmuştur.

Verilerin Analiz Edilmesi ve Verinin Kullanılması: Alanyazına uygun olarak belirlenen doküman ve doküman incelemesi yoluyla edinilen bilgiler bu aşamada tablolaştırılmıştır. İnceleme aşamasında oluşturulan tablolar ve diğer veriler edinilen bilgiler doğrultusunda akademik araştırmaya uygun olarak raporlaştırılmıştır.

3.2. Verileri Toplama Araçları

Verilerin toplanması aşamasında “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan öğrenme alanları, kazanımlar, beceriler ve değerler kapsamında 5. 6. ve 7. sınıf düzeylerinde incelenmiştir. Bu belgeselin seçilme amacı sosyal bilgiler dersinin sınıf içi ve sınıf dışı ortamlarda bireylerin yaşamış olduğu coğrafya ve bu coğrafya üzerinde kurulmuş olan medeniyetlerin, anlatımına yer verilen bölgelerin coğrafik özellikleri ve kültürel özellikleri ile ilgili geniş kapsamlı bilgilere yer vererek bu anlatımları görseller ile izleyiciyle buluşturmaktadır. Bu doğrultuda bireylerin sosyal bilgiler dersini hayatın her alanında karşımıza çıkmış olduğu hissettirilmelidir. Belgesel bölümleri ve belgesel içerikleri aşağıda yer alan Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” İsimli Belgesel Bölüm İçerikleri

BÖLÜMLER	BÖLÜM İÇERİKLERİ
1. Bölüm	Diyarbakır tarihi ve kültürü inceleniyor
2. Bölüm	Kars'ta kış kültürü ve yaşama etkisi inceleniyor
3. Bölüm	Geçmişten günümüze örneklerle Kastamonu'daki ahşap sanatı anlatılıyor
4. Bölüm	Kütahya ile özdeşleşen çini sanatı anlatılıyor
5. Bölüm	Afyon'daki şifalı sular ele alınıyor
6. Bölüm	Kapadokya'daki yerleşim ve mimari anlatılıyor
7. Bölüm	Rize'deki çay kültürü anlatılıyor
8. Bölüm	Bursa'da yüzyıllardır süregelen ipekçiliğin tarihi ele alınıyor
9. Bölüm	Doğu Karadeniz evleri anlatılıyor
10. Bölüm	Bu bölüm yayından kaldırılmıştır
11. Bölüm	Peygamberler şehri Şanlıurfa anlatılıyor
12. Bölüm	İstanbul'un su kemerleri ve çeşmeleri anlatılıyor
13. Bölüm	Halıyla ünlü “Hereke” anlatılıyor
14. Bölüm	Safranbolu evlerinin bulunduğu coğrafya ile ilişkisi ve kültürümüze olan etkileri ele alınıyor
15. Bölüm	Zeytinin tarihi ve zeytin yetiştiriciliği anlatılıyor
16. Bölüm	Denizli'deki dokumacılık tarihi anlatılıyor
17. Bölüm	Kültürümüzde bitkisel dokumacılığın yeri ve önemi konuşuluyor
18. Bölüm	Bir kültür mirası “Keçe”nin tarihi ile kültürümüzdeki yeri ve önemi konuşuluyor
19. Bölüm	Zonguldak ve kömür üretiminin şehir kültürüne etkisi ele alınıyor
20. Bölüm	Karadeniz kültüründe hamsinin yeri ve önemi anlatılıyor
21. Bölüm	Coğrafi işarete sahip Vakfıkebir ve Kürtün Araköy ekmekleri anlatılıyor
22. Bölüm	Yüzlerce yıldır nesilden nesile aktarılan Şahmeran efsanesi anlatılıyor
23. Bölüm	Diyarbakır'a adını veren bakır madeni ve zanaatı ele alınıyor
24. Bölüm	Telkarinin geçmişten bugüne önemi ve bölge insanına etkileri ele alınıyor
25. Bölüm	“Lüle” taşının geçmişten bugüne önemi, zanaatı ve bölge insanına etkileri ele alınıyor
26. Bölüm	Çanakkale Boğazı'nın geçmişten bugüne önemi anlatılıyor
27. Bölüm	Meyve bahçeleri, Yeşilırmak ve daha birçok güzelliği barındıran Tokat tanıtılıyor
28. Bölüm	Yeşilırmak sayesinde köklü bir tarihe ve mimariye sahip olan Amasya tanıtılıyor
28. Bölüm	Trakya'nın simgesi olmuş ayçiçeğinin Tekirdağ kültürüne etkileri anlatılıyor
29. Bölüm	Trakya'nın simgesi olmuş ayçiçeğinin Tekirdağ kültürüne etkileri anlatılıyor
30. Bölüm	“Dünya kayısı başkenti” olarak anılan Malatya'nın tarihsel ve kültürel süreci anlatılıyor
31. Bölüm	Tuz Gölü'nün yöre halkı üzerindeki kültürel etkileri ve tuzun ekonomik katkısı anlatılıyor
32. Bölüm	Keban barajının Elazığ halkı üzerindeki kültürel etkileri ve ekonomik katkısı ele alınıyor
33. Bölüm	Bağcılığın Bozcaada halkı üzerindeki kültürel etkileri ve ekonomik katkısı anlatılıyor
34. Bölüm	Kaz Dağları'nda yer alan su kaynaklarının efsanelere ve kültüre yansımaları anlatılıyor
35. Bölüm	Nazar boncuğu üretiminin merkezi Nazar Köyüdeyiz

3.3. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler nitel veri analiz yöntemlerinden olan betimsel analiz ile çözümlenmiştir. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin sosyal bilgiler dersinde materyal olarak kullanılabilirliğinin incelenmiş olduğu bu çalışmada araştırma sonucunda elde edilen veriler sınıflandırılmıştır. Mevcut öğretim programlarındaki sınıf düzeyi, öğrenme alanı, kazanım, beceriler ve değerler ilişkilendirilerek tablolaştırılmıştır.

Ayrıca araştırmada, belgesel bölümleri araştırmacı haricinde bir alan uzmanı tarafından da incelenerek öğrenme alanları, kazanımlar, değerler ve becerilerle ilişkilendirilmesi yapılmıştır. Elde edilen bulgular karşılaştırılarak görüş birliğine varılan noktalar belirlenerek bulgulara ulaşılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan öğrenme alanları, kazanımlar, beceriler ve değerler ile ilişkisinin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada “Belgeselin hangi bölümleri sınıf düzeylerinde hangi öğrenme alanları ile ilişkilidir? Belgeselin hangi bölümleri programda yer alan kazanımlar ile ilişkilendirilebilir? Belgeselin hangi bölümleri programda yer alan beceriler ile ilişkilendirilebilir? ve Belgeselin hangi bölümlerinde programda yer alan değerlere rastlanılmıştır?” sorularına verilecek cevaplar tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada bu sorular çerçevesinde bölümler betimsel analize tabi tutularak değerlendirilmiştir. İncelenmiş olan belgesel bölümlerinin güncel program ile paralellik gösterme düzeyi bu araştırma kapsamında tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.1. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” İsimli Belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları ile İlişkisine Yönelik Bulgular

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ilişkili olduğu tespit edilen öğrenme alanlarına ait bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselin Öğrenme Alanları İlişkisi ve Rastlanma Sayıları

Öğrenme alanı	Toplam Rastlanma Sayısı
Birey ve Toplum	3
Kültür ve Miras	91
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	133
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	167
Küresel Bağlantılar	41
Etkin Vatandaşlık	1

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel kapsamında incelendiğinde program içerisinde yer alan Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Küresel Bağlantılar ve Etkin Vatandaşlık Öğrenme alanlarına belgesel içerisinde toplam tespit edilme sayıları ile birlikte yukarıda yer alan tabloda verilmiştir.

4.2.“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar ile İlişisine Yönelik Bulgular

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin sosyal bilgiler dersi öğretim programında ilişkili olduğu tespit edilen kazanımlara ait bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin Birey ve Toplum Öğrenme Alanı 6. Sınıf Kazanım İlişkisi

Birey ve Toplum	6. Sınıf Düzeyi			
	SB.6.1.2	Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.		

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde Birey ve Toplum öğrenme alanına ait bir kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 4. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin Birey ve Toplum Öğrenme Alanı 7. Sınıf Kazanım İlişkisi

Birey ve Toplum	7. Sınıf Düzeyi	
	SB.7.1.3	Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde Birey ve Toplum öğrenme alanına ait bir kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 5. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı 5. Sınıf Kazanım İlişkisi

5. Sınıf Düzeyi		
Kültür ve Miras	SB.5.2.1	Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.
	SB.5.2.2	Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.
	SB.5.2.3	Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.
	SB.5.2.4	Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.
	SB.5.2.5	Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 5. sınıf düzeyinde Kültür ve Miras öğrenme alanına ait 91 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 6. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı 6. Sınıf Kazanım İlişki

6. Sınıf Düzeyi		
Kültür ve Miras	SB.6.2.1	Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafî, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
	SB.6.2.4	Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde Kültür ve Miras öğrenme alanına ait 2 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 7. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin Kültür ve Miras Öğrenme Alanı 7. Sınıf Kazanım İlişkisi

7. Sınıf Düzeyi			
Kültür ve Miras	SB.7.2.1	Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar. Kuruluştan	
	SB.7.2.5	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 7. sınıf düzeyinde Kültür ve Miras öğrenme alanına ait 2 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 8. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı5. Sınıf Kazanım İlişkisi

5. Sınıf Düzeyi			
İnsanlar Yerler ve Çevreler	SB.5.3.1	Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.	
	SB.5.3.2	Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	
	SB.5.3.3	Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.	
	SB.5.3.4	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.	

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 5. sınıf düzeyinde İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanına 71 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 9. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı 6. Sınıf Kazanım İlişkisi

6. Sınıf Düzeyi		
İnsanlar Yerler ve Çevreler	SB.6.3.1	Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.
	SB.6.3.2	Türkiye’nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.
	SB.6.3.3	Türkiye’nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanına ait 30 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 10. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı 7. Sınıf Kazanım İlişkisi

7. Sınıf Düzeyi		
İnsanlar Yerler ve Çevreler	SB. 7.3.1	Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.
	SB. 7.3.2	Türkiye’de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.
	SB. 7.3.3	Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.
	SB. 7.3.4	Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 7. sınıf düzeyinde İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanına ait 26 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 11. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı 5. Sınıf Kazanım İlişkisi

5. Sınıf Düzeyi		
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB. 5.5.1	Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.
	SB. 5.5.2	Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.
	SB. 5.5.3	Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.
	SB. 5.5.4	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder
	SB. 5.5.5	İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 5. sınıf düzeyinde Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanına ait 115 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 12. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı6. Sınıf Kazanım İlişkisi

6. Sınıf Düzeyi		
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.6.5.1	Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.
	SB.6.5.2	Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.
	SB.6.5.3	Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 5. sınıf düzeyinde Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanına ait 41 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 13. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeseli Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı7. Sınıf Kazanım İlişkisi

7. Sınıf Düzeyi		
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.7.5.1	Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.
	SB.7.5.2	Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 7. sınıf düzeyinde Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanına ait 10 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 14. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı 5. Sınıf Kazanım İlişkisi

5. Sınıf Düzeyi		
Küresel Bağlantılar	SB.5.7.1	Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.
	SB.5.7.2	Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.
	SB.5.7.3	Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.
	SB.5.7.4	Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 5. sınıf düzeyinde Küresel Bağlantılar öğrenme alanına ait 41 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 15. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı 6.Sınıf Kazanım İlişkisi

6. Sınıf Düzeyi		
Küresel Bağlantılar	SB. 6.7.1	Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.
	SB.6.7.2	Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.
	SB.6.7.3	Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder. SB

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde Küresel Bağlantılar öğrenme alanına ait 10 kazanıma rastlanılmıştır.

Tablo 16. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” Belgeselinin Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanı 6. Sınıf Kazanım İlişkisi

6. Sınıf Düzeyi		
Etkin		
Vatandaşlık	SB.5.6.4	Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde 6. Sınıf öğrenme alanına ait 1 kazanıma rastlanılmıştır.

“Diyarbakır denilince akla taş geliyor. Diyarbakır'ın kurulmuş olduğu bölgenin en önemli özelliği Dicle nehri ve Karaca dağıdır. Taş işlemeciliği alanında yapılan çalışmalar Diyarbakır tarihini 4. bin yıl öncesine kadar götürüyor. Zaman ve mekan üzerinde kültür inşa etmede önemli bir role sahiptir. Coğrafya ve tarih karşılıklı bir ilişki halindedir. Kültür yaşanan çevreden etkilenmektedir. Kültür çevreden bağımsız düşünülemez. Bundan dolayı etkilenmiş olduğu çevreden esinlenerek şiirlerde, hikayelerde, türkülerde, yaşam biçimlerinde, yazılı yazısız, sözlü sözsüz edebiyatta, mimaride, davranışta, giyimde, yeme ve içme kültüründe doğal çevrenin etkisini görmek mümkündür. Mimari yani konut kültüründe bazalt taşının çok önemli bir etkisi vardır. Bu bölgede yaşayan insanların çocukluk dönemlerinden itibaren doğada bulunan taş ile aralarında sıkı bir ilişki vardır.” (1. Bölüm, 00:55- 04:12)

Belgesel içerisinde geçen bu ifadeler kültür ve miras öğrenme alanında yer alan SB.5.2.3 ve SB.5.2.5, insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı SB.5.3.3 öğrenme alanı ile ilişkilidir.

“Paleolitik dönem zamanlarına gidildiğinde insanların olumsuz hava koşullarından korunmak için sığınacakları bir takım meskenler ve doğal yapıları kalkerli unsurlardan yapmışlardır. Diyarbakır çevresinde bulunan yerlerde (Güneydoğu Toroslar, Mardin Midyat Platosu, Silvan Ergani çevresi) kalkerli yapılardan oluşan yerlere örnek verilmiştir. Kalker bakımından bölge zengindir ve insanların zaman içerisinde dış tehlikelerden, saldırılardan korunma amacı ile yapmış oldukları ürünlerde dayanıklı bir ürün olan bazaltın yüksek kaleler,

sığınaklar gibi mimari alanlarda kullanımının nedenleri verilmiştir. Diyarbakır'ın geçmişten günümüze kadar zarar görmeden, yıkılmadan gelmesinin nedeni taşlardır. Taşlar bu kadim kentin kültürünü, tarihini ve medeniyetini oluşturmuştur. Diyarbakır kalesinin yapımında bazalt taşı kullanılmış ve buranın zamanla site şehir devletine dönüştürülerek Diyarbakır'da mimarinin vazgeçilmez ana unsuru bazalt taşı olmuştur”. (1.Bölüm, 05:01 - 07:17).

Diyarbakır sönmüş bir yanardağ olan Karaca dağın gölgesinde kurulmuştur. Şehrin Karaca dağdan kopup gelen bazalt kayaları üzerinde yükselmiştir. Karaca dağın tektonik ve jeolojik özellikleri levha hareketlerine bağlı olarak Arap levhası ile Anadolu levhasının çarpışma zonunda ortaya çıkan volkanik hareketler ve oluşumlardan biridir. Karaca dağın çevresinde ve Türkiye'de bulunan en tipik akışkan özellikte lav malzemesinin ortaya çıkmasından dolayı yayvan ve kalkan şekilli bir volkan konisidir. Bu özelliği taşıyan dünya üzerindeki rastlanan yerler bulunan Hawaii’ de ve İzlanda'dadır. Diyarbakır'ın kuruluşunda Karaca dağın zemin yapısı, malzeme özelliği, litolojik yapısı ve geçirimli bir taş özelliği göstermesi ile bol yağış alan Karaca dağ akifer özelliği göstererek yeraltı sularının biriktirmesi, geçirimsiz kil tabakası boyunca şehre doğru bir yer altı suyu akışı göstermektedir. Dolayısıyla kent suyun varlığına bağlı olarak insanları kendine çekmiştir. Yakın çevrelerde su sıkıntısı, kuraklık yaşandığı için insanlar su kaynağı olan bu kente gelmişlerdir” (1 Bölüm, 07:25 -10:43).

Belgesel içerisinde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras öğrenme alanı içerisinde yer alan SB.5.2.2 ve SB.5.2.3” kazanımları ile ilişkilendirilirken “İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.1, SB.5.3.3, SB.6.3.2, SB.7.3.1 ve SB.7.3.2” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilmektedir.

Diyarbakır, medeniyetlerin başlangıç noktası olarak kabul edilen Dicle ve Fırat nehirleri arasında bulunan bereketli hilalin kuzey ucuna kurulmuş bir şehirdir. Yöre mimarları Karaca dağdan koparak gelen taşları çeşitli formlara kavuşturarak Diyarbakır'ın her köşesinde insanlığın bir işareti olarak muhteşem mimari yapılar oluşturmuşlardır. Bazalt taşı kullanılarak yapılan mimarilerin ustalık gerektiren ve estetik açıdan eşsiz mekanlar karşımıza çıkmaktadır. (1 Bölüm, 10:48: 14.14).

Bazalt taşı sadece mimari eserlerde kullanılmakla kalmamış ve bu yörenin ruhuna işleyerek şiirlerinde, folklöründe, müziğinde ve günlük hayatın akışı içerisinde varlığını göstermeye devam etmiştir. Aynı zamanda kutsal kitaplarda, mitolojilerde, efsanelerde bahsedilen olayların coğrafya ile ilişkili olduğu ve kültürün kökeninin coğrafya ya borçlu olduğu belirtilmektedir. Bölgenin jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerine bakıldığında Dicle ve Fırat nehirlerinin drenaj tarihinde çok önemli bilgilere rastlanılmaktadır. Aynı zamanda bu coğrafyada yaşayan kişilerin genel olarak isimlerini bu nehirlerden almıştır. Erkeklerle genellikle Fırat, kadınlara ise Dicle isminin verildiği karşımıza sıkça çıkmaktadır. Medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan her şehir gibi Diyarbakır'da da nice alimlerin, şairlerin yetiştiği şehir ve Süleyman Nazif, Ziya Gökalp, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Arif ve Sezai Karakoç gibi ülkemize damga vurmuş isimlerden de cömertliğini esirgemediği ve aynı zamanda taşın sanatçılar elinde can bulduğu, bu taştan yapıların içine bir şair, yazar girdiği zaman o taşların birbirleri ile olan ahenginden esinlenerek duyduğu o haz ile şairler şiirleri yazmış, şarkılara, türkülere ilham kaynağı olmuştur. (1. Bölüm, 17:02- 23: 05)

Yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar doğrultusunda bölgede bulunan Karacadağ'ın güneş ışınlarını daha fazla absorbe etmesinden dolayı sıcaklık koşullarının farklıdır. Dolayısıyla yaz ile kış, gece ile gündüz arasındaki sıcaklık değişiminin farklıdır. Türkiye'de sıcaklık farkı en fazla olan yerlerden biri Diyarbakır ve çevresidir. Bu farka ise ancak bazalt taşı dayanabilir ve insanlar eğer bu farka tahammül gösterebiliyorlarsa bazalt gibi sert ve dirençli bir görünüşün altında tahammüllü, sabırlı, dayanıklı kişilik özelliklerine sahip insanların ortaya çıkmasının kaçınılmaz oluyor. Bu tarihi yapılara girildiği zaman insanlara huzur verir, ruhlarını dinlendirir, mutluluk verir. Bu yapılardan birine örnekler olarak 1400 yıla meydan okuyan Diyarbakır Ulu Camii gösteriliyor. Burada önemli olan nokta bu mekanların yapımında kullanılan taşın bu kültürün devam etmesini sağlanması ve korunması amaçlanmaktadır. (1. Bölüm, 25:20- 29: 35)

Belgesel içerisinde geçen bu ifadeler “Kültür Ve Miras öğrenme alanında yer alan SB.5.2.1, SB.5.2.2 ,SB.5.2.3” ve “ İnsanlar, Yerler Ve Çevreler öğrenme alanında yer alan SB.5.3.3, SB.6.3.2, SB.6.3.3, SB.7.3.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Bu şehrin insanların serin ve kısa süren yaza ulaşmak için çetin bir mücadele verdikleri ve o çetin geçen kışların simgesi olan karın şehrin ismine dahi etkisi olduğu bu yüzden de şehrin adının Kars olduğunu görüyoruz. Kışların çok sert geçtiği ve karın Kars için sabır ile umudun harmanlandığı yaşam tarzını oluşturmuştur. İnsanlar temel geçim maddelerini yaz aylarında kar yağmadan önce temin ederler. Bunun nedeni ise kar yağdıktan sonra ulaşımın aksamasından dolayı bu temel geçim ihtiyaçlara erişmede problem yaşayacaklardır. Bu kentte kar yaklaşık 7 ay toprak üzerinde kalır ve şehirde ritüellerin, müziklerin, şiirlerin günümüze kadar taşınacak olan bir kültürün doğuşuna vesile olur. Kars'ın jeolojik özelliklerine bakıldığında yüksek bir plato üzerinde olduğu için kışları uzun ve bunun beraberinde kış gecelerinde yoğun kar yağışlarının olması, geçmişte insanların birbirleri arasında etkileşim sağlayan en önemli araçlardan biri olmuştur. Günümüzde karın şehre kültürel, sosyoekonomik ve turizm açısından çok büyük artı değer kazandığı görülmektedir. Karın ulaşım ve düşük sıcaklıklar açısından sıkıntı yaratmış olduğu düşünülse de ekonomik açıdan düşünüldüğünde kış turizmine önemli katkıları vardır. Sarıkamış kayak merkezi örnek bir nokta olarak gösterilebilir. Ayrıca tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlayan bu il, buradaki insanlar açısından kar ne kadar fazla yağarsa o kadar fazla ürün alma ihtimalini ortaya çıkarıyor. Bunun nedeni yazın kurak geçmemesi adına kar yağışı beklenen bir durumdur. Bu durumun ekonomik açıdan düşünülmesi gerekiyor. Kar yağışının sosyokültürel açıdan toplum üzerinde olan etkileri, ulaşımın aksaması gibi durumlara neden olurken aynı zamanda dışarıyla bağıını kesen insanlar bir arada vakit geçiriyorlar. Bu durum aşık geleneğinden gelen şairlerin şiirlerine de konu oluyor. Türklere konu oluyor. Eğlence unsurlarında kar yağışının motif olarak kültür içerisinde yer verildiği görülmektedir. İnsanların içinde bulunduğu duyguları ifade etmenin bir yolu olarak da dans örnek gösterilmektedir. Coşkuyla sergilenen gösterileri aşkı savaşları özlemleri anlattığı belirtilir. Fakat bu şehrin dans figürlerinin daha çok soğuğa karşı bir başkaldırı şeklinde olduğu ifade ediliyor. (Kafkas dans gösterilerine belgeselde yer veriliyor). (2. Bölüm, 00:44- 06:10)

Belgesel içerisinde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras öğrenme alanı içerisinde yer alan SB.5.2.3, SB.5.2.4” kazanımları “İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı SB.5.3.1, SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.7.3.2” ve “Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı SB.5.5.1, SB.6.5.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Yüksek platolarda yetişen kaz eti yüksek kaliteye sahiptir. Bu durum gastronomi alanında Kars'ın bu yöndeki önemi ortaya çıkarıyor. Bu yöreye ait önemli bir tüketim ürünü olan kazların yetiştirme yöntemlerinden bahsedilmektedir. İnsanlar onu bir sembol, bir simge olarak kullanırlarken aynı zamanda ekonomik anlamda geçim kaynağı ve tüketim maddesi olması yönünden önemlidir. Milattan önce 3000'li yıllarda kazların evcilleştirilmiş olduğu yapılan araştırmalarda karşımıza çıkıyor ve o yıllardan günümüze kadar gelen süreçte kaz etinin sofralarda yerini aldığını görüyoruz. Aynı zamanda kaz etinin sahip olduğu vitamin minerallerden dolayı sağlık açısından önemlidir. Ayrıca kazların tüy dökme dönemlerinde önemli bir malzeme hasadı elde edilir. Kendine özgü bir kalite, yenilenebilir ve doğal olan bu ürünün önemli bir ticari değeri vardır. Kars insanı bu ürünü günlük yaşamında birçok alanında (yastık yapımı, çeyizlik malzeme) geçmişten bugüne kadar kullanmaktadır. Macaristan'a Kars kazlarının tüyleri tanıtıldığı için Macaristan, Kars'tan kaz tüyü alıyor. Ardahan'dan İstanbul'dan gelen giyim ve yatak sektörüyle ilgilenen insanların da kaz tüyü almak için Kars'a geliyorlar. (2. Bölüm, 07:05-18:01)

Anadolu insanının misafire karşı dünyanın başka hiçbir yerinde görülmeyen bir yaklaşımı vardır. Misafir rızkıyla gelir. Bu şehrin kapısını çalan misafirlerini baş tacı gibi görmesi ve onlara gösterdiği büyük cömertliğin arkasında “kim bu eve gelirse ekmeğini verin. İnancını sormayın. Yüce Allah tarafından can bağışlanan herkes elbette Ebu'l Hasan'ın sofrasında ekmeğe layıktır diyen Harekani Hazretlerinin manevi ışığı vardır. (2. Bölüm, 20:19- 20:55)

Kazın arkeolojik devirlerden bu yana Müze Müdürlüğü'nde olan arkeolojik objelere bakıldığı zaman ilk çağlarda, daha önceki arkeolojik eserler arasında yer alan vazolarda arkeolojik eserlerde yoğun bir şekilde kaz unsurunun görüldüğü belirtilmektedir.

Kazın antik çağdan günümüze Kars bölgesinde çok önemli bir yere sahip olduğu, Kars insanının köklü geçmişini, kıymetli manevi mirasını gelecek kuşaklara aktarmak için her yeni gün kar ve kazlarıyla işbirliği içinde olduğu ve yaşamış oldukları coğrafyanın onlara sunduğu durumu bir zorluk olarak değil, nimet olarak gören kadim halkın sabır ve emek ile geleceği izler bıraktığı belirtiliyor. (2.Bölüm, 27:16- 28:54)

Belgeselde yer alan bu ifadeler “Kültür ve Miras öğrenme alanı SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı SB.5.3.2, SB.5.3.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı SB. 5.5.1, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.6.5.1; Küresel Bağlantılar öğrenme alanı SB.5.7.1” numaralı kazanımları ile ilişkilendirilebilir.

Kadim zamanların ve birçok medeniyetin süzgecinden geçmiş sade bilgelik ve sanatla bezeli doğal bir örtü gibidir. Batı Karadeniz'in toprak genişliği açısından en büyük ilidir. 1071 Malazgirt Savaşı ile başlayan Anadolu'nun diriliş hareketi burada nefeslendiği, asırlar içinde yeşilin her tonuna boyanarak doğayı ve insanı incitmeden güvenle varabilmenin çabasını ortaya koymuştur. Kastamonu kaderine coğrafyasının belirlediği sınırlarla dolu bir medeniyet bahçesidir. Kastamonu'nun coğrafi konumuna bakıldığında Batı Karadeniz Bölgesi'nin tam ortasında ve iki büyük dağ silsilesinin arasında yer alıyor. Kastamonu'nun kuzeyinde uzanan dağlara Küre Dağları (İsfendiyar Dağları) güneyinde uzanan daha silsilesine ise Ilgaz dağları ve Köroğlu dağlarına kadar devam ediyor.

Bu dağların Kastamonu'yu coğrafi açıdan şekillendiriyor ve burada yaşayan yöre insanının da kaderini, hayat standartlarını belirliyor. İnsanoğlu yaşadığı yerde geliştirdiği hayat alışkanlıkları ile bir kültür oluşturur ve bu kültürün en önemli ögesi ise bulunmuş olduğu coğrafyadır ve o coğrafi bölgenin özelliklerinden etkilenilir. Şehrin güneyinde yer alan dağlar tarih boyunca bu bölgeyi adeta koruyucu görev üstlenmiş belki de orduların buraya daha kolay girmesini, daha fazla yıkımın olmasını Ilgaz dağları engelleyerek Kastamonu'nun kültürünü yüzyıllardır muhafaza etmesine olanak sağlamıştır. Selçukluların bölgeyi fethetmesinden sonra bir daha bu bölge düşmanlar tarafından işgal edilememiş, Haçlı orduları bu şehre girememiş ve Moğol istilasına maruz kalmamıştır. Bu zorlu coğrafyayı büyük orduların aşması pek mümkün olmamıştır. (3. Bölüm, 00:38- 05:55)

Belgeselde yer alan bu ifadeler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı SB.5.3.1, SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.1, SB.6.3.2, SB.7.3.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Kastamonu 693.000 hektarlık orman arazisi ile Türkiye'nin en verimli ormanlarına sahip ikinci şehirdir. Burası adeta orman denizi gibi görünmektedir. Ağaçların insan hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Ahşap sanatları Türk tarihi kadar eskidir. Yöre insanının beslendiği iki ana unsurdan bir tanesi bu coğrafyaya has özellikler yani ormanlık alanların bol olması, ikinci özelliği ise tarihten gelen Türk kültürüdür. Türk kültüründeki ağaç motifidir. Ağaca verilmesi gereken değer, saygı, yaratılış efsanelerinde, destanlarında dahi ağaç unsurunun ön planda olduğu görülüyor. Türk ve İslam kültüründe ağacın önemli bir yeri vardır. Bu manada Kastamonu insanı ağacı ahşaba dönüştürürken bütün bu kültürleri harmanlamıştır. Sadece Günlük yaşamda kullanmak için değil, aynı zamanda ağaca duymuş olduğu saygıyı eşyalara yansıtmıştır. Ahşap sadece somut kültürel mirasın değil aynı zamanda kültürel mirasında içinde yer almıştır. Ağaç geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran evrensel bir simgedir. İslamiyet öncesi Türk kültüründe ağaçlar bir kült olarak karşımıza çıkıyor. İnanişâ göre ağacın kökleri yeraltının gövdesi yeryüzünü dalları ise gökyüzünü temsil eder. Böylece hayatın üç evresi arasında yani 3 dünya arasında bir bağ kurar ve Tanrı ile iletişimin aracılığını üstlenir. Türk mitolojisinde beş tür ağaçtan bahsedilir. Dünya ağacı, hayat ağacı, ölüm ağacı, şaman ağacı ve iyi ile kötüyü anlama ağacıdır.(3. Bölüm, 06:31- 10:05)

Belgeselde yer alan bu ifadeler “Kültür ve Miras öğrenme alanı SB.5.2.3 ve İnsanlar Yerler ve Çevreler SB.7.3.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Ağaç ustasının elinde yeni bir kimlik bulur, eğilir, bükülür, süslenir ve boyanır. Doğal ömrünü kendi zamanını aşabilen büyüleyici bir esere dönüşür. Ahşap bir süsleme sanatı olduğundan her şekle girebilir yeter ki insanın içinden gelen ne ise onu uygulayabilsin. Ahşap sanatının Kastamonu şehir kültürüne mührünü vurması birden fazla neden ile açıklanabilir. Ağaç yani ham maddenin bolluğu ahşap sanatının yaygınlaşması için önemlidir. Sanata ve zanaatkara ilham veren onlarca şaheserin ortaya çıkmasını sağlayan ruh ise şehrin tarihte üstlenmiş olduğu misyon ve stratejik konumu ile yakından ilgilidir. Selçuklu döneminde korunaklı bir gaza ve cihat merkezi olması Kastamonu'yu birçok kişi için önemli bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Şehir tarih boyunca birçok komutan, bilim adamı, tüccar, tasavvuf şeyhleri, şair, sanatçı ve zanaatkarın akın ettiği bir yer olmuştur. Bu durum sırtını ağaca dayayan ve sanat ile yükselen bir medeniyet inşasının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Candaroğulları Beyliği ile hikayenin başladığı 1.200'lü yıllarda Çobanoğulları Beyliği'nin yerine Kastamonu'da kurulan Selçuklu sultanlarının izleriyle kurulan bir Türkmen beyliğidir.

Moğol istilalarında çok fazla zarar görmediği için Kastamonu'ya çok alanda da yatırım yapabilmiştir. Mali ekonomik sorunlarının da olmadığı Küre bakır madenlerinden büyük gelirler elde ediliyor. Aynı zamanda Kastamonu'nu hayvancılık merkezlerinden biridir. O dönemde Anadolu'nun en kaliteli atlarının yetiştirildiği, hatta bu atların bin altına satıldığı İslam coğrafyacılarının anlattığı belirtiliyor. At yetiştiriciliğinin yaygın olduğu söyleniyor. Candaroğullarının gelir kaynaklarının fazla olması Candaroğulları'nın beyleri elde etmiş oldukları gelirleri hayır işlerine, toplumun menfaatine insanoğlunun hizmetine sunan eserler kazandırmışlardır bu bölgeye. (3. Bölüm, 11:51- 15:58)

Belgeselde yer alan bu ifadeler “Kültür ve Miras öğrenme alanı SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3, SB.6.3.3, SB.7.3.1; Üretim, Dağıtım ve tüketim SB.5.5.1, SB.6.5.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Kastamonu'nun sözlü kültürünün odağında yine ağaçların yer almaktadır. Kastamonu'nun efsaneler şehridir ve her bölgenin, her yapının, her unsurun neredeyse kendine ait bir hikayesi ve efsanesi vardır. Ağacın ahşabın içinde bulunduğu efsaneler çokça dilden dile aktarılmış ve günümüze kadar gelmiştir. Ağaçlardan elde edilen ahşap Kastamonu'da hayatın bütün alanlarına etki etmiş, sözlü kültürden günlük yaşam pratiklerine, ekonomiden mimariye kadar geniş bir yelpazede kullanılıyor. Günümüzde ayakta duran 400'den fazla konak vardır. Kastamonu Konakları Türk İslam kültürünü dünyaya anlatan birer kültür elçisidir. (3. Bölüm, 21:58- 28:38)

Belgeselde yer alan bu ifadeler “Kültür ve miras SB.5.2.2, SB.5.2.3, SB.5.2.5” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

İnsanoğlu yerleştiği coğrafyada bir kültür inşa eder. Yakın zamana bağlı olarak gelişen bu kültür tabiatın ona sundukları ile yakın ilişki içerisinde. İnsanın fiziki çevresi ile kurmuş olduğu karşılıklı ilişki dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Kütahya'da da geçmişten bugüne yansıyor. Kültürel birikimin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Coğrafi olarak İç Anadolu ile Ege'nin bulunduğu noktada yer alır. Kütahya oldukça eski bir yerleşim yeridir. Küçük Frigya vadisi olarak adlandırılan yerde kurulan şehrin tarihi 6-7 bin yıl öncesine dayanmaktadır. Kütahya Hitit, Frig, Roma, Bizans, Selçuklu, Germiyanogulları ve Osmanlı Devleti gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle zengin bir kültürel mirasa sahiptir. (4. Bölüm, 00:34- 01:43)

Kütahya'nın toprak yapısı kil ve minerallerin bol, insanın ise çokça merhametli bir yönü vardır. Akla gelen en önemli unsurların başında Çin'i gelmektedir. Kütahya çini ve seramiğin başkentidir. Tarihsel süreçte bakıldığında Kütahya endüstriyel ham maddeler bakımından zengin bir bölgedir. Bu ham maddelerin içerisinde kaodem, dentonin diğer killeri, kömür ayrıca kaplıcaları olan termal sulara sahiptir. Çini özelinde bakıldığında çini için gerekli ham maddeler burada bulunmaktadır. Göz alıcı renkleri ve desenleri toprağa işlenmesi ile meydana gelen çini sanatı tarih boyunca kapı-kacık yapımı ve mimari süsleme olarak iki alanda kullanılmıştır. Batıdan gelen ticaret yollarının Kütahya'dan geçmesi ve doğuya uzanması kente önemli katkılar sunmuş, çini kentin en önemli zanaatı haline gelmiştir. Bölgede bulunan Seyit Ömer höyüğüne bulunduğu ve bu höyükten tunç devrinden bu yana seramik üretildiğini görüyoruz. Oradan çıkan buluntular farklı ritamlar yani dini ayinlerde kullanılan sunum kapları, zeytinyağı kapları, kapı-kacık gibi eserlere rastlanıyor ve farklı medeniyetleri ev sahipliği yapmış bir yerleşim yeridir. Kütahya dünyada ayakta kalmış tek Zeus tapınağına sahiptir. Özellikle Helenistik ve Bizans dönemlerinde Kütahya önemli bir merkezdir. Çini sanatına altyapı sağlayan çömleklerin efsanelerde Kütahya ile ilişkilendirilmesi Kütahya'nın çini sanatında büyük ölçüde ilerlemesine katkı sağlamıştır.4. Bölüm, 01:53- 05:43)

Belgeselde yer alan bu ifadeler “Kültür ve Miras öğrenme alanı SB.5.2.1, SB.5.2.2, SB.5.2.3; Üretim, Dağıtım Ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.6.5.1, SB.7.5.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilidir.

Kütahya'da yeraltında çok farklı ham maddeler bulunmaktadır. Kırmızı demirli ham madde, gümüş madeninden beyaz ham madde, kömür madeninden siyah ham madde diğer bir ilçede mermer hem maddesi sertleşiyor. Başka bir ilçede boraks ham maddesi var. Bu nedenlerden dolayı Kütahya'nın ham maddeler şehri olarak karşımıza çıkıyor. Ham maddenin önemi sözlü kültür ile günümüze taşınmıştır. Çini sanatının toprak üzerinde cam kaplama sanatıdır. Çininin dünyada Osmanlı sanatı olarak tanınmasında kökeninin ilk Müslüman Türk Devletlerinden biri olan Uygurlar'a kadar uzanmaktadır. Çini sanatının 7. ve 8. yüzyılda Uygurlar ile birlikte başlamış ve sanat tarihçilerinin yapmış olduğu tespitler ile Türk sanatı olarak tescillenmiştir. Çini sanatını, çini yapan şeyin üzerindeki dekorların, motiflerin desenleri ve bunların 1300 yıllık bir Türk kültürü ile yorularak bugünlere gelişerek gelmiştir. (4. Bölüm, 07:27- 10:54)

Osmanlı Devleti döneminde çini sanatında İznik, Kütahya, Çanakkale, Konya gibi merkezler ön plana çıkıyor fakat günümüzde bu merkezlerin çini alanında ayakta kalan tek yer Kütahya'dır. Osmanlı Devleti döneminde mimarının gelişmesi çiniciliği de desteklemiştir. Kentteki ticaret ağları ve 18. yüzyılda tüm dünyada artan kahve tüketimi neticesinde kahve fincanlarının önem kazanmasıyla Çin'i bir kent imgesi haline gelmiştir. Girit'te satılan seramikler sanat tarihinde Girit işi seramikler diye geçer. Oradan öğrenilen ise bunların Girit işi değil, Kütahya'da yapıp bu bölgeye getirilerek pazarlanan ürünlerdir. (4. Bölüm, 12:43-17:09)

Belgeselde yer alan bu ifadeler “Kültür ve Miras öğrenme alanı SB.5.2.5, SB.7.2.5; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.6.5.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

İslam sanatında zirveye ulaşan en renkli iç ve dış mimari süsleme sanatlarından birisi olan çinicilik Kütahya'da yaşayanlar için aynı zamanda bir geçim kapısı olmuştur. Şehir adeta çini ve seramik üzerinde yükselmiştir. UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi unvanına sahip çini ustası Hamza Üstünkaya neoklasik üslubun hakim olduğu çok başarılı örnekler veren bir üstattır. Sanatçının Kütahya tarzında ortaya koydu eserlerle Türk çini sanatının geçmişini hatırlatmaktadır. Hamza Üstünkaya'nın eserlerine bakıldığında işlenen motifler adeta yaratıcılığın simgesidir. İnsanın olmadığı yerde kültürden bahsedilemez ve sanatçılar kültürü aktaran zenginleştiren en güzel temsilcilerdir. (4. Bölüm, 18:15- 24:57)

Belgeselde yer alan bu ifadeler “Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı SB.5.5.1, SB.5.5.2; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Mekan denilen yeryüzü insan ile sürekli etkileşim içindedir. Bu etkileşim sonucunda meydana gelen kültürü ise değişen uygarlık seviyesine göre çeşitli biçimlerde inşa olur ve sürekli bir oluş halindedir. Ege bölgesinin doğusunda bir eşik konumunda yer alan Afyon yöresinde jeomorfolojik açıdan en fazla göze çarpan özellik dağlık alanlar ve bu dağlık alanlar arasındaki geniş ovalardır. Akarsu vadileri tarafından derin bir biçimde yarılmış olan platform sıkışma tektoniği etkisinde kalmıştır. Ancak insanoğlu için yıkıcı etkiye sahip depremsel geçmiş Afyon'da termal suları oluşmuştur. Bu durum burada bir kültürün oluşmasına aynı zamanda ekonomik bir kaynağa dönüşmüştür. (5. Bölüm, 00: 45- 01:55)

Afyonkarahisar, Afyon kültürünün yaşadığı önemli Anadolu şehirlerinden biridir. Bunun nedeni ise hem yer altı suları hem de yer üstü suları konusunda Anadolu'da çok etkili bir bölgede yer almasından kaynaklıdır. Yerüstü suları açısından bakıldığında Anadolu'nun can damarı olarak tabir edilen iki büyük nehirin doğduğu topraklar görülüyor. Bu durumda tarım toplumu olmasından özellikle tarıma çok bağlı kültürün hakim olmasından kaynaklanıyor. Sakarya nehri, Afyon Demir dağ dolaylarında doğuyor ve Sakarya'dan Karadeniz'e dökülüyor. Bir başka nehir ise Dinarsu bölgesinde çıkan Menderes nehridir. Büyük Menderes Nehri ise Büyük Ege ovalarını kıvrıla kıvrıla akarak Ege Denizi'ne akıyor. Bu iki nehir Anadolu'nun iki bölgesine can veren nehirler olarak tanımlanıyor. Yeraltı suları konusunda Afyonkarahisar antik dönemlerden günümüze gelen ve birçok medeniyet ile önemli bir yere sahip olan bir su kültürü ve su medeniyeti üzerine inşa edilmiştir. Yeraltı sularının termal adı verilen özellikle Anadolu'da kaplıca- ılıca olarak nitelendirilen sulardır. Frig medeniyetinden günümüze kadar birçok dönemde birçok farklı uygarlığa şifa dağıtmaya devam etmiştir. Afyonkarahisar bugün Türkiye'nin en tanınmış termal su rezervleri içerisinde yer alır. Kaplıcaların yanı sıra içmeleri, doğal maden suları ile tarihi Anadolu uygarlıklarından bugüne uzanan bir Türk kültürüne sahiptir. Ülkemizde jeotermal su kaynaklarının oluşumuna bakıldığında özellikle Ege grabeni denilen yani Afyon'dan başlayarak İzmir, Denizli, Aydın illerinde jeotermal alanların sıcaklıklarının debilerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise graben fayları ile örtülmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Ülkemiz genç oluşumlu volkanizmalar ile örtülüdür. Özellikle toroslardan başlayarak Yunanistan adalarına kadar genç volkanizma ile kaplıdır. Genç volkanizmanın olduğu yerlerde soğuk sular fay kırıklarından çatlaklardan süzülerek tabana kadar iner ve ısınarak fay kırıkları ile yukarı çıkarak bir noktaya kadar ulaşan suları sondajlarla ve bir takım özel teknikler ile doğal akışına göre termal sular tedarik edilir. Bu yapıyı farklı şehirlerde farklı şekilde görülebilir, termal havzaların veya rezervlerin özellikleri değişebilir yani ana kayacın kireçtaşı mermer değil de gnays veya jips olabilir. Önemli olan noktanın bütün termal havzaların yapılarının bu şekilde olmasıdır. Termal tedavide suyu kullanabilmek için 1 litrede 1 gramın üzerinde mineral değerinin olması gerekiyor. Afyon'daki bu sularda Ömer Gecek'de 5,5 gram Gazlıgöl'de 3,5 gram sandıkla da 3 gram civarında Heybeli'de 2,5 gram civarında 1 metrelik içeride çözünmüş mineral değeri var. Bu da dünya standartlarında termal tedavide kullanılacak su manasına gelmektedir.(5. Bölüm, 02:04- 06:28)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras öğrenme alanı SB.5.2.1, SB.5.2.2; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.1, SB.5.3.3, SB.6.3.2, SB.6.3.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.3, SB.5.5.5, SB.6.5.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Çok eski bir geçmişe sahip olan Afyon kentinin asıl önemini Selçuklu döneminde kazandığı ve o günden günümüze kadar idare merkezidir. Afyonkarahisar batı Anadolu'yu ülkenin diğer bölgelerine bağlayan kavşak yolların bir kesişim noktasıdır. Bu nedenle tarihi boyunca işgallere maruz kalmıştır. Zira Anadolu son büyük düşman işgaline karşı direnişini Kocatepe'de ortaya koymuştur. Afyonkarahisar son büyük zaferin kilit noktası olmuştur. Arkeolojik kalıntıları, hamamları, Frig vadisi ve halk kültürü ile eşsiz bir Anadolu kentidir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve değişik şekillerde adlandırılmıştır. Bu toprakları sahiplenen Müslüman Türkler şehrin adını coğrafyasından esinlenerek koymuş ve kente Karahisar demiştir. Müslüman Türkler genellikle ulaşılması güç kaleleri ve bunların yanı başındaki yerleşim yerlerine Karahisar adını vermiştir. Hisar kelimesinin başına eklenen sıfatı ise üzerinde bulunan yükseltinin sert bazalt, krater lavlarından oluşmuş koyu renkli görünümünden kaynaklanıyor. Kale bugün halkın gönlünde manilerle, türkülerle yer almaktadır. (5. Bölüm, 06:07- 09:02)

Bütün devirlerde medeniyetlerde su en önemli ihtiyaç maddesi olmuştur. Özellikle ilk dönem antik çağda gladyatörler zamanında antik Yunan'da insanlar buraya dağlık Frigya diye adlandırılan bölgeye şifa bulmak, dinlenmek amacıyla gelmişlerdir. Savaşlarda yaralanan askerleri tedavilerinde bu şifalı sular önemli bir yere sahiptir. Antik dönem mitolojisini dönem yazıtlarına efsanelere destanlara konu olmuştur. Şifa arama konusunda bakıldığı zaman Midas'ın kızı efsanesi bu coğrafyalarda farklı kaplıcalarda geçmektedir. Hayatın temel kaynaklarından olan su insanın yaşam biçimini belirleyen en önemli unsurlardan birisidir. Bu tüm kültürlerde hem beden hem ruh temizliği için kullanılmıştır. Tarih boyunca insanlar suda kötülükleri giderici gizli bir kuvvetin var olduğuna ve ruh temizliğinin ancak beden temizliği ile elde edilebileceğine inanmışlardır. Gazlıgöl bölgesinde kokarsu olarak adlandırılan yerden çıkan su sadece Afyon halkının değil ülkemizin tüm bölgelerinde yaşayan insanlar için bir cazibe merkezi şifa kaynağı sağlık turizminin gelişmesine katkı sağlıyor. Gazlıgöl bölgesinde önemli minerallere sahip maden suyu elde edilmektedir. Ülkemizin yardım kuruluşu olan Kızılay'ın Gazlıgöl bölgesinde maden suyu tesisleri vardır. (5. Bölüm, 14:16- 17:56)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras öğrenme alanı SB.5.2.1, SB.5.2.2; İnsanlar yerler ve çevreler SB.5.3.3; Üretim dağıtım ve tüketim SB.5.5.1, SB.6.5.1, SB.6.5.2; Küresel bağlantılar SB.5.7.1, SB.5.7.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Afyon şehrinin kendisine has bir hamam kültürü oluşmuştur. Kültür kuşkusuz toplumun temel taşı olan insanları bir araya getirmek, toplumsal bağları güçlendirmek ve yaşadığı toprakları sahiplenmek gibi fonksiyonlar taşır. Afyon'un yeme, içme kültürüne hamamlarda da yer veriliyor. Gelin ve damat hamamları geçmişten günümüze hala devam ediyor. Yörede kaşık oyunları çokça oynanıyor. Afyon'daki kaplıcaların sadece yıkanma ve içilme yolu ile değil çamur ve kil türleri ile de ilgi görmektedir. Çamur tedavisinin sürekli ilgisi Sandıklı'daki kaplıca tesislerinde konaklama kültürünün çok gelişmesine ve modernleşmesine katkı sağlamıştır. Afyon'daki sıcak su kaynaklarını dünyaca ünlü bir konuma sahiptir. Afyonkarahisar'ın ticaretin, tarımın merkez noktasıdır ve antik dönemin gözde şehridir. Asırlar boyunca doğu ve batı kültürünü birleştirmiş ve birleştirmeye devam etmektedir. (5. Bölüm, 22:20- 27:05)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3; Küresel Bağlantılar SB.6.7.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Anadolu'da yerleşimin hikayesi günümüzden tam 8.000 yıl önce Çatalhöyük'te başlar. Her coğrafyanın kendine özgü bir hikayesi vardır. Bu topraklarda yaşayan medeniyetler değişse de tasarımları, üslupları, işlevleri hiç değişmemiştir. İnsanoğlunun tabiatla etkileşiminin en önemli yerlerinden biri mimarlık pratikleridir. Binlerce yıl öncesinden başlayarak tabiat ve insan işbirliği ile bugüne ulaşan Kapadokya bölgesi bu durumun en güzel örneklerinden biridir. Volkanik Kapadokya denildiğinde hikayesi 11 milyon yıl önceye dayanıyor. Bu bölgede küçük fay hatları var ve bu fay hatlarını takip eden alanlarda çıkan volkanizma zamanla etrafa yayılıyor, patlıyor ve aşınmaya başlıyor. Volkanizma erozyon ilişkisi, erozyonu oluşturan olgu Kızılırmak'ın tali koludur. Bu ilişkinin Kapadokya kültürüne yansımasıdır. Erciyes ve Hasan Dağ iç Anadolu'nun bereket fişkıran iki kalbi bölgeyi çepeçevre saran volkanizmalarıdır. Peribacaları etrafındaki bu heybetli dağlardan daha yaşlı bir oluşumun ürünüdür.

Akan lavların soğuması ile oluşan tüfler, rüzgar ve erozyonun etkisinde kalarak şimdiki peri bacalarını oluşturmuştur. İnsanoğlu tüfı keşfettikçe kolay işlendiğı anlaşılmıştır. Eski çağ Anadolu'dan günümüze kaya oyma mekanlar insan eliyle şekillenmiştir. Adeta doğal bir mimarlık sistemi olmuştur. (6. Bölüm, 00:42- 03:55)

İnsanların kayayla olan ilişkisine bakıldığında ilk olarak barınma mekanları olan mağaraları olduğı karşımıza çıkmaktadır. Bu durum sadece tarih öncesi topluluklardan ve sonraki süreçten dinsel olarak kayanın mağaranın önemli bir mekan olduğı görülüyor. Kapadokya bölgesinde milattan önce 255 yılında kurulan Kapadokya krallıklarından sonra özellikle mimari ürünler ile beraber ardından romanın bir parçası doğu roma Bizans sınırları içerisinde kalan bölgede o zamana kadar insanların kayayı oyarak sonrasında ise bilgi birikimiyle kayayı nasıl işleyeceklerini öğrenerek aletler geliştirerek mekanlar yarattıkları görüyoruz. Bu mekanların Kapadokya içerisinde insanlar için barınma, yeme içme, ibadet gibi durumlar için kullandıkları bu mimarinin gösterdiği görülmektedir. 1950'li yıllara kadar devam ediyor ve bu tarihten sonra bir modernleşme gayreti içerisinde taş ve betonarme binaları geçildiğı görülmektedir. Perslerin deyimi ile güzel atlar ülkesi olan Kapadokya merkezinin Nevşehir'in oluşturduğu geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bugün Kapadokya bölgesinde yer alan iller Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Niğde ve Aksaray olarak sıralanabilir. Kapadokya bölgesinde bakıldığında bu coğrafyanın yeryüzü şekilleri iklimi içerisinde bulundurduğu özellikleri ve toprak yapısı bu coğrafyada yaşayan insanları doğrudan etkilemiştir. Çünkü insan denilen varlık zaman ve mekanın ürünü olarak ifade ediliyor. Kültürünün şekillenmesine de o coğrafya etkili olmaktadır. Anadolu insanı doğaya bağılı olarak yaşar ve onu iyi tanıyarak bu koşullar altında hayatını şekillendirmek durumundadır. Kapadokya'daki volkanik unsurlar yağış azlığı verimli tarım arazilerinin az ve soğuk bir iklime sahip olması doğrultusunda yaşamı buna göre düzenlemek zorundadırlar. Ürün çeşitliliğinin az olması genel olarak buğday, üzüm yetiştiriciliğı ve buna özgü bir kültür gelişmiştir. Üzümün bu bölgede kendine özgü bir hikayesi söz konusudur. Üzümün yetiştirilmesinden budanması sonraki dönemde hasadından çiğnenip şıra'nın ya da şirenin elde edilmesi bu şireden pekmeze kadar değişik ürünlerin elde edilmesi söz konusudur. Bölgede yaşayan insanlar üzümünden şıra elde etmek için şirahaneleri kurmuşlardır. Geleneksel mimarinin bir parçası olarak geçmişten günümüze kadar bu şirahaneler varlığının devam ettirmektedir. Su kaynaklarının da az olduğı bu bölgede insanlar suyu muhafaza etmek durumundalar. Hititler'den itibaren özellikle yeraltı şehirleri vadiler kullanılmaya başlıyor. Sonraki dönemlerde bu alan çok geliştiriliyor.(6. Bölüm, 04:15- 10:56)

Selçuklular 13. yüzyılda bu bölgeye geldikleri zaman buradaki yerel halk ile birlikte yaşıyorlar. Bu nedenle cami ve kiliseleri yan yana görmemiz mümkün. Fakat mekanlar değişmiyor, kullanım amaçları farklılaşabiliyor. 1960'lı yıllardan sonra bu bölgeye turizm etki ediyor ve bölge turizm amaçlı ziyaretler alıyor. Bu doğrultuda kaya oyma olarak yapılan kaya oteller ortaya çıkıyor. Böylece doğayı kullanmanın sürekliliği devam ediyor. Dünyanın çeşitli yerlerinde benzer jeolojik oluşumlar görülse de bu coğrafyadaki insan işçiliği bölgeyi eşsiz bir konuma getirmiştir. (6. Bölüm,11: 15- 12:27)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve miras öğrenme alanı SB.5.2.1, SB.5.2.2, SB.5.2.3, SB.5.2.5; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.1, SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.3, SB.7.3.1; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.5.7.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

İnsanoğlunun ilk üretimlerinden biri kuşkusuz barınma ihtiyacından ortaya çıkan evlerdir. Kapadokya'daki ilk yerleşim yerleri resimlerle renklendirilmiş, yerleşen kişilerin hayalleri ümitleri ise süslenmiştir. Bölgedeki mağaralar evlerle birleştirilmiş farklı bir inşa geleneğinin oluşmasına neden olmuştur. Bu maddi kültür unsurları zamanla yeni barınma biçimlerine yol açmış, evler konaklara, konaklar kaşhanelere dönüşmüştür. Kapadokya bölgesi aynı zamanda konakları ile meşhurdur. Doktor Hacı Nuri Bey Konağı örnek olarak gösterilmektedir. Geniş aile yaşam mekanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konakların yapısal özelliklerinden detaylandırılıyor. Ayrıca çocuk oyunlarından uzun kış gecelerinde ki eğlencelere kadar devam eden değerlerimiz vardır. Bu bölgede kış mevsimi biraz daha uzun olduğu için özellikle büyük konaklardaki belli odalarda erkekler bir araya gelerek “geleneksel sohbet toplantısı” adını verdikleri ama aynı zamanda bir takım eğlencelerinin düzenlendiği görülüyor. Kabak oyunu bu bölgede geçmişten günümüze devam ettirilen önemli geleneksel sohbet toplantılarında icra edilen oyunlardan bir tanesidir. Uzun kış gecelerinde ve düğün törenlerinde deve adı verilen köy seyirlik oyunları da ön plana çıkıyor. Müzik alanında da çalışmalar yapılıyor. Bu bölgenin yerel sanatçıları Ürgüplü Refik Başaran, Avanoslu Selahattin'dir. Bu sanatçıların eserlerine bakıldığında bölgenin özelliklerinin türkülerine yansıdığı görülüyor. Bu bölge için bir diğer hayati kaynak ise Kızılırmak nehridir. Avanos bölgesi halı dokumacılığında çok önemli bir ilçedir. Koyunun yünü kırılıyor, ilçenin içerisinden geçen Kızılırmak nehrinde yıkılıyor daha sonra bu yünler kazanlarda boyanıyor. Bu boyama işleminde kimyasal boyalar değil, bölgede yetişen örneğin cehriye bitkisinden sarı renk elde ediliyor, cevizin yeşil kabuğundan kahverengi elde ediliyor. Çömlekçilik sanatı da bu bölgede çok gelişmiştir.

Bu bölgede Hititler döneminden itibaren devam eden geleneksel sanatlarından birisi çömlekçilik. Bunların yanında taş ustalığı veya taş işçiliği çok önemli geleneksel meslektir. Kapadokya'nın bereketine insanlar kadar güvercinlerde ortak olduğu vekayaların oyulmuş güvercinlikler ve buralara çizilmiş halk resimleri özgün Türk- İslam sanatlarının örneklerindendir.(6. Bölüm, 15:42- 23:34)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültürel ve Miras SB.5.2.1, SB.5.2.2,SB.5.2.3, SB.5.2.4, SB.5.2.5” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Doğu Karadeniz bölge konumu olarak baktığımızda çay dünyada yetiştiği en kuzey enlemde yer alır. Çay dünyanın bazı bölge ve şehirleri için tarımsal üretim, ekonomik kazanım veya yiyeceklerin yanında tüketilen bir içecek olarak görülebilir. Ancak çayın Rize için hayatın ta kendisidir. Çayın dışarıdan bakıldığı zaman aslında sadece bardağı konulup içilen bir şey değil, buradaki insanlar için bir geçim kaynağı kış, yaz, umut her şey aslında. Çünkü çay olmadan önce burada parayla alışveriş çok azdı. Çünkü çok az insanın parası vardı. Biz çayı gördükten sonra çay toplamayı öğrendikten sonra parayla veya alışverişle, bollukla, bereketle tanıştık.2,5 yaprak dediğimiz şey bizim aslında ömrümüz gibi bir şeydir. Mayıs ayında başlıyoruz. Birinci sürüm, ikinci sürüm, üçüncü sürüm derken bütün bir yazı bunun peşinde kullanıyoruz. Bizim bütün işlerimiz çaya göredir. Bütün düzenlerimiz çaya göredir. Düğün yapılacaksa çay parasıyladır. Bir yere gidilecekse, tatil yapılacaksa çay parasıyladır. Biz çaya göre geçiniyoruz. Yeni nesil hep gördüğü için sürekli burada var olan bir şeymiş gibi zannediyor ama bizim bundan önce eskilerimiz bu gördüğünüz arazileri bahçe olarak kullanıyormuş. Çay geldikten sonra bundan ekmek kazanıp karınları doyduktan sonra bütün bu Rize'nin dağları çay oldu. Doğu Karadeniz bölgemiz çaydan öncesine gittiğimizde 95- 100yıllık bir ömrü var çayın. Gerçekten açlıkla mücadele eden bir bölgeydi. Ve o dönemde bölgeyi kalkındırmak için tarımsal ürün arayışına girildi.Çok yoğun bir göç vererek ekonomik kazancını sağlayan bölge halkı kendi bahçesindeki bir üründen rahatlıkla kazancını sağlar bir hale geldi. O nedenle halkımız çaya yeşil altın demiştir. Ayrıca ülkemizin çay yetiştiriciliği açısından şöyle bir avantajı vardır. Bölgemizde kışları soğuk geçtiği için çayın yetiştiği diğer ülkelerde kıyasladığımızda bir Kenya, Sri Lanka, Hindistan sıcak bölgelerdir.Bu bölgelerde çaylıklara girdiğiniz zaman çok yoğun bir zararlı istilası var. Ancak bizim ülkemize baktığımızda kışın olan bu soğuk havalar zararlıların da hastalıkların da barınmasına engel olur. Ve bu nedenle Türkiye'de çay ilaç, kimyasal kullanılmadan üretiliyor.Bu yönden dünyada büyük bir avantajımız var.

Coğrafya ve iklimin sunduğu olanaklarla bölgede tutunan çay bir içecekten ziyade müşterek hayatı benimsemiş Anadolu kültürüne hızla uyum sağlayan bir kaynaşma aracı olmuştur. Çay bitkisi Trabzon, Giresun ve Artvin'de de yetiştiriliyor. Fakat bugün Rize hem üretim hacmi hem de yapılan genetik çalışmalarla çay bitkisini sahiplenmiş durumda. Çayın tarladan bardağa kadar bütün alanlarını ele alan çalışmalar yürütülüyor. Çay üretilen 4 ili ve 42 ilçeyi tarayarak gen havuzu oluşturuldu. Dünyanın en büyük 5. gen havuzu üniversitemizde ve Rize'de oluşturulmuştur. Bir diğer yapıp tamamlanan çalışma ise zaman zaman medyada da yer alan çay ile ilgili organik tarıma geçilmesi, organik gübreye geçilmesidir. Artık çayda organik boyuta taşınması gibi bir durum söz konusudur. Şuanda belli bölge ve vadilerde organik çay tarımı yapılıyor fakat tamamının geçirilmesi gerekiyor. Üniversite olarak 4 yıllık bir çalışma yürütüyoruz ve organik gübrelerin tamamını deneyerek neticede bunu bitirdik ve şuan raporlaştırma aşamasının tamamlandık. Bu raporu Çaykur Genel Müdürlüğü'ne ve Tarım Bakanlığı'na vereceğiz. Böylece organik anlamda çay tarımına katkıları olacaktır. Turizm alanında da çayı daha fazla kullanabilmeleri için üniversite olarak yine bu alanda çalışmalar yürütüyoruz. Çay tarımında daha modern çalışmalar yapılması ile ilgili faaliyetler yürüttükleri belirtiliyor. (7. Bölüm, 02: 09- 08:50)

Belgeselde geçen bu ifadeler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.5.5.5, SB.6.5.1, SB.6.5.3, SB.7.5.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.5.7.4” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Rize dik yamaçları, derin vadileri, yüksek yaylaları, coşkun dereleri ve masmavi denizi ile bir sular diyarı. Bir cumhuriyet kentidir. Nice değerli sima yetiştiren bir halk kültürü mektebidir. Rize'nin engebeli bir arazisi ve nereye gidersen ormanlık alanın yer aldığı görülmektedir. Çay alanları ve fındık alanları Rize'de yer almaktadır. Rize'de yağmur bol olduğu kadar toprağı da boldur. Bu bölgede imece usulü çalışılır. Halk birbirlerini yardımcı olur ve dayanışma içerisinde. Çay toplama işlemi yapılırken o gün kimin tarlasında çay toplanacaksa insanlar bir araya gelerek o tarlaya giderler ve o kişinin çaylarını toplarlar. Mısır ekip biçme öğütme ritüellerinde farklı atışmalar, eğlenceler ve kişilerin toplanma yeridir. Çünkü şöyle düşünün güneşle birlikte hareket eden bir toplumdur. Güneş doğmadan kalkıyorlar, güneş battıktan bir iki saat sonra uyuyorlar. Bu monotonluğu değiştiren tek şey düğünler, toplantılar ve harmancıklar denilen mısır soyulma olayı. Kendine özgü insan profili, mimarisi ve kültür ile bugünün Türkiye'sine önemli katkılar sunan bu coğrafya Türkiye'ye çay üretiminde önemli bir konuma getirmiştir.

Bu bölge hayatını bu yeşil bitkiye uyumlu olarak sürdürmektedir. Burada hayatı ekonomik, sosyal ve kültürel olarak değiştiren bir bitkiden söz ediyoruz. Çay bitkisiyle birlikte bir kültürün yerleştiğini ve bu çay bitkisinin bir şifa ürünü olarak düşünülüyor ama daha sonra şifanın yerini zevk de aldı. Sabah kahvaltısından başlanarak akşamın geç saatlerine kadar çay tüketimi yapılır.

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.3, SB.5.2.4; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.1, SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.3; Üretim Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.5.5.5, SB.6.5.1, SB.6.5.3, SB.7.5.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Çayın keşfedilmesi ile birlikte pek çok kadim medeniyette efsaneler anlatılsa da bütün efsanelerin ortak motifi insanoğlunun çayın kendisine has kokusundan etkilenmesidir. Çay kültürü kahve gibi bir geçmişe sahip olmamasına rağmen yaklaşık bir asır içinde Türk misafirperverliğinin sembolü haline gelmiştir. Tanzimat fermanını izleyen yıllarda İstanbul’da çay tanınmaya başlanmış ve kahve tiryakilerinin yanında çay tiryakileri de bir cemiyet oluşturmuşlardır. O kadar ki devrin gazeteleri bu duruma “Şayarı Hayret” manşeti atmışlar. Tüketimdeki ani ve hızlı yükselişe dikkat çekmişlerdir. Felahat Dergisi Osmanlı Hükümeti’ne çay ekimi yapması çağrısında bulunmuştur. 1910’lu yıllarda, Türkiye’de çay ekimi ile ilgili ilk çalışmalar başlamış ve Çin’den getirilen çay tohumları Bursa’da denenmeye başlanmıştır. Sonra II. Abdülhamit döneminde Japonya’dan çay getirilerek bir deneme daha yapılıyor ama asıl Rize’de çay fidanının dikilmesi, yetiştirilmesi tarihi bilinmemek ile birlikte o dönemde Batum’a çalışmak için giden bölge halkının çay fidanlarını Rize’ye getirdiği hakkında bilgiler var. Sonra Rize Ticareti Odası Başkanı Hulusi Karadeniz Batum’a gidiyor. Bu bitkiyi görüyor ve bu Rize’de yetişebilir diyor. Çay nemli rutubetli iklimlerde yetişebilir. Rize’de bu konuda son derece uygun bir ortamdır ve Hulusi Bey getirip kendi bahçesine çay fidesi ekiyor, olumlu sonuç alınca bu durumu hem dönemin harici yani dış işlerine aynı zamanda Halkalı’daki ziraat mektebi hocası olan Ali Rıza Erten Bey’e iletiyor. Yapmış olduğu deneme ve almış olduğu olumlu sonuçları belirterek durumdan haberdar ediyor. Rusya’da ihtilal olduktan sonra bu bölgenin insanları Rusya’ya çalışmaya gidemez ve böylece bölge halkının en önemli geçim kaynağı kapanmış olur. Bu durumda Rize çevresinde huzursuzluk, asayişte yaşanan sıkıntılar baş göstermeye başlar. Bu durumu önlemek için bir çare aranır ve bir komisyon kurulur. Bu komisyon içerisinde o dönemde TBMM’de ziraat genel müdürü olan Zihni Derin Bey de vardır. Zihni Derin Bey bu asayişsizliğin giderilmesi ile ilgili çözüm üretmek ile görevlendirilir. Zihni Derin bölgeye gelir ve incelemelerde bulunur.

Ali Rıza Erten Bey'in raporunu okur ve sonra der ki bize de bir çay fidanlığı narenciye fidanlığı kurulmalıdır. İlk Denemeler 1921'de yapılır ve küçük bir çay bahçesinde Batum'dan getirilen çay fidanları denemeler yapılır. Bu çalışmadan olumlu sonuç alınır. Rize' de ilk çay yetiştiriciliği böyle başlar.6 Şubat 1924 tarihine gelindiğinde çay ile ilgili çok önemli bir gelişme daha olur. TBMM tarafından 407 numaralı bir kanun çıkar. Bu kanunun çay ile ilgili çıkartılan ilk kanun olarak karşımıza çıkar. Artık çayın bir kanunu da vardır. Bu kanun çıktıktan sonra devletin bölgeye bu noktada destekleri olduğu görülmektedir. Bu duruma örnek olarak bölge halkına bedava çay fidanı dağıtılmıştır. İsmet Paşa 1930'lu yıllarda Rize'ye geldiğinde, Rize halkı ondan bir çay fabrikası isterler. İsmet Paşa o dönemde başbakandır. İsmet Paşa onları henüz fabrika kurulacak kadar bölgede çay üretimi olmadığını belirtir ama hem çay kültürü bu toplumda gelişmeli hem de bu üretim artırılmalı böyle bir talimat verir. 1960'lı yıllardan sonra burada üretilen çay ülkedeki üretim tüketimi karşılayacak seviyeye yükselir. Dünya Karadeniz'i bu bitki sayesinde tanır. Çay üretiminin artması ile birlikte gurbetçilik azaldı ve bölge halkının yaşam tarzı değişti. Ekonomik olarak daha refah bir seviyeye yükseldiler. Burada gurbetçiliğin azalması artık bölge insanının kendi topraklarını işleyerek bir geçim alanı kurmuş oldu. (7. Bölüm, 16:58- 24:24)

Kültür dinamik bir olgudur. Her nesil miras olarak aldığı kültürü değişime uğratar ve ona yeni öğeler ekler. Çay sadece lezzetli bir içecek değil misafirperverliğin, samimiyetin, dostluğun bir aracıdır artık. Çay yetiştirilmesinden üretilmesine fabrikada işlenip getirmesine kadar zengin bir kültür inşa eder. (7. Bölüm, 24:32- 25:02)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.3, SB.5.2.4; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3, SB.6.3.3, SB.7.3.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.3; Küresel Bağlantılar SB.5.7.4” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

İpeğin vatanı olan Çin'de ipek sanayi tarihinin milattan önce 2600'e kadar uzandığı kabul edilir. Çin ipeğinin Merv'den alıp batıya taşıyanlar Göktürkler ve Uygurlardır. İpekçilik ve ipek dokuma kültürü geçmişten bugüne Anadolu insanı için önemli geçim kaynaklarından biridir. Öyle ki Anadolu toprakları Roma devriminden beri ipeği tanımış bu kumaşın sırrını çözmeye çalışmıştır. Diğer yandan Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapılmasına karşın özellikle Bursa ve çevresi büyük öneme sahip olmuştur. Şüphesiz bu önem Bursa coğrafyasının ipek kozası üretimi için gerekli şartlara sahip olması ile yakından ilişkilidir. İpeğin vatanı olan Çin'de ipek sanayi tarihinin milattan önce 2600'e kadar uzandığı kabul edilir. Çin ipeğinin Merv'den alıp batıya taşıyanlar Göktürkler ve Uygurlardır.

İpekçilik ve ipek dokuma kültürü geçmişten bugüne Anadolu insanı için önemli geçim kaynaklarından biridir. Öyle ki Anadolu toprakları Roma devriminden beri ipeği tanımış bu kumaşın sırrını çözmeye çalışmıştır. Diğer yandan Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapılmasına karşın özellikle Bursa ve çevresi büyük öneme sahip olmuştur. Şüphesiz bu önem Bursa coğrafyasının ipek kozası üretimi için gerekli şartlara sahip olması ile yakından ilişkilidir. Bir dokuma merkezi olan şehir hem kültürel hem iktisadi bakımdan hep üreten bir şehir olmuştur. Bursa'da ipekçiliğin tarihini anlamak için öncelikle ipekçiliğin başladığı topraklar olan Çine kadar dönmek gerekir. Milattan önce 2600'lü yıllarda Çin' de Şian kentinde ipek böcekçiliği üretiminin varlığına dair bilgilerimiz mevcuttur. Yıllarca Çin ipek böceğini ve ipeği bir teker olarak kullanmış başka toplumlara vermeyerek bunun üzerinden ticaret organize ederek büyük paralar kazanmıştır. Sonraki yüzyıllarda bir şekilde ipek böceğinin tohumu yumurtası olan ürün bir şekilde Türkistan'a gitmiş, ardından da bir ihtimal ve yorumlara göre Bizans İmparatoru Justinianus zamanında iki tane keşişin Çin sahasına gitmesiyle birlikte bastoların içerisine koydukları ipekleri saklayarak Anadolu topraklarına getirmesi ile birlikte Anadolu coğrafyasında milattan sonra 500- 550'li yıllardan itibaren ipek böcekçiliği ve ipek üretimine geçilmiştir. Rivayete göre Çin'de yaşayan bir prenses Çin'in Hiyan bölgesinde hizmetkarlarına çamaşır yıkatmak için bir su kaynattırır ve kaynayan su bir dut ağacının altındadır. Dut ağacının üzerinde de yabani ipek böceği kozaları asılı duruyormuş kaynayan suyun buharı kozalara eriştiği zaman kozalar bulunduğu yerden düşüyor prenses suya düşen kozaları görüyor ve suyu temizlemek için eline bir dal parçası alıyor. Ve kozaları suyun içinden çıkartmaya çalışıyor. Belli bir süre uğraştıktan sonra dal parçaları kaldırıncı suyun içinden bir sürü lif geldiğini görüyor ve ilk keşif bu şekilde yapıyor. Daha sonra basit çıkırıklar yapıyorlar ve bu çıkırıklarla ilk ipekleri elde ediyorlar. Elde ettikleri ipeklerle çok güzel çok güzel parlak kumaşlar dokuyorlar ve o elbiseleri sadece o dönemde hanedan mensupları giyebiliyor. Hanedan mensupları dışında birisi giymeye kalkarsam idam cezası veriliyor. İpeğe o kadar çok önem veriyorlar. Tabi ipek yüzyıllar boyunca Çin'in içerisinde sır gibi saklandı. Hiç kimsenin aklına bu kadar güzel bir kumaşın bir böcek tarafından yapılacağı gelmemiştir. Fakat ilerleyen yüzyıllarda dünyanın batı kısmında kurulan zengin imparatorluklardan elçiler gelmeye başladı. Bu elçilere Çinli hükümdarlar bu güzel kumaşları hediye ettiler ve dünya ilk ipekli bu şekilde tanışmış oldu. (8. Bölüm, 00:36- 04:40)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.1; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2; Küresel Bağlantılar SB.5.7.4” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

İpek kozasının keşfedildiği ve yetiştirilmesi zamanla gelişmiştir. İnce prokar ve süslemeli tekstil ürünlerine dönüştürülmesi, dokumacılık tarihinin dönüm noktalarından biridir. Çin'de başlayan ve beslenmesi sır gibi saklanan ipek böceği Anadolu'ya ilk kez milattan sonra 500'lü yıllarda Bizans döneminde gelmiştir. Başta Bursa olmak üzere Marmara bölgesinde yayılmaya başlar. Böylece o zamana kadar Anadolu'da bilinmeyen böceğin sırrı çözülür. İpek böceğinin Anadolu'ya gelişiyle tek besin kaynağı olan dut ağacına ihtiyaç doğar. Böylece Marmara bölgesinde meyve vermeyen yapraktan zengin halk arasındaki tabiriyle erkek dut ağaçları yetiştirilmeye başlanır. Evliya Çelebi'nin deyişi ile Bursa ve çevresi adeta bir dut denizine dönüşür. Bursa'da ipek ticaretinin Orhan Gazi dönemi ile başladığı ifade ediliyor. Bu dönemde ipek uzak doğudan getiriliyor. Tebriz üzerinden İran sahasından daha uzak sahalardan gelerek Bursa'ya kadar geliyor ve burada ham ipek alındıktan sonra bunlar kumaş halinde dokunmaya başlanıyor. Zaten Türkler'de dokumacılık Orta Asya'dan bu yana var olan bir uğraş, bir zanaattır. Bursa'da ipek böceği yetiştiriciliği ve koza üretimi Kanuni döneminden itibaren karşımıza çıkıyor. Bunun nedeni ise Yavuz Sultan Selim döneminde Şah İsmail ile olan çekişmelerden dolayı Yavuz Sultan Selim Bursa merkezli İran'dan gelen ipeğin yasaklandığı dönem başlatıyor ve bu süreçte ipek yasaklanınca mecburen ipek böceğini ve kendi kozasını üretecek bir dönem, Osmanlı sahasında başladığı ifade ediliyor. Kanuni çağından itibaren ipek böcekçiliğinin ve kozacılığının başladığını söyleyebiliriz. Geçmişten günümüze kadar gelerek ticaret anlamında Osmanlı'nın kuruluşundan itibaren görülen ipekçilik, yetiştiricilik anlamında ise Kanuni çağından itibaren yaklaşık 500 yıl kadar bir geçmişe sahip olduğu söyleniyor. Sanatkarların ekonomi için yararlı olduğu Osmanlı devrinde Halil İnalçık'ın incelediği 1467 ve 1468 tarihli tereke kayıtlarında Bursa'da pek çok kişinin zenginleşmiş olduğu görülür. Değeri açısından ipek kumaş çeşitleri arasında apayrı bir yere sahiptir. Edebiyatta en güzel benzetme unsurlarından biri olarak ipek sıkça kullanılır. Narinlik ve zerafet vasıflarının başında ipek gibi olmak vardır. İpek böcekçiliği, koza yetiştiriciliği ve ipek dokumacılığı sadece iktisadi bir alan değildir. Aynı zamanda bir hayat tarzı haline gelişiyle içinde somut olmayan kültürel mirası barındırır. Kozacılık mayıs ayının beşinden başlayarak haziran ayının beşine kadar 40 gün sürecek olan meşakkatli bir iştir. Bursa Osmanlı döneminde bir uğraş koludur. İpek böceği yetiştiriciliğindeki zahmet sosyal hayatı çok derin etkilemiştir. Bursa'da ipek ticaretinin yapıldığı yer Koza Han'dır. Aynı zamanda Bursa'da ipek kumaşının satımının yoğun olduğu dönemlerde Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay gibi kurumlar hayır amaçlı işlerde kullanırlardı. (8.Bölüm, 04:5- 15:52)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.2, SB.5.2.3, SB.5.2.5; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.6.5.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.5.7.4” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Uludağ bir yanardadır ve patlamıştır. Patlama ile birlikte lavlarını etrafa yaymıştır sonrasında sönmüştür. Fakat patlama esnasında etrafa yayılan lavlar orada kendine has mineralli bir toprak yapısı oluşturmuştur. Bursa'nın kendisine has coğrafi bir özelliği vardır. En iyi ve kaliteli ipek Bursa'da çıkmaktadır. Yüzyıllarca Avrupa, Bursa ipeğinden vergi almamıştır. İran'dan, Orta Asya'dan, Çin'den gelen ipeklerden vergi almıştır. Fakat Bursa ipeğinden vergi almamıştır. Onun nedeni bu kadar kaliteli bir ürünün pazarlarında yer alması istemeleridir. Bursa dünyada İpek ile anılan şehirdir. 5. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun başkent olan Bursa coğrafi konumu itibarıyla denize ve İstanbul'a yakınlığı ile parlemiş ticari gücünü ipek ile arttıran merkez olmuştur. Tebriz'den yola çıkan ipeğin batıya açıdan kapısı olan bu kentte ileri seviyede bir ipekli dokuma sanayi ve buna bağlı olarak boyacılık pamuklu dokumacılık gelişmiştir. O kadar ki II. Beyazıt Bursa'nın ticari ilişkilerini ve kent hizmetlerini düzenleyen özel bir yasa çıkarmıştır. Osmanlı sarayına Bursa ipekleri çokça girmiştir. Bursa ipeğiyle çeşitlendirilmiş ürünlerin dünyanın farklı müzelerinde günümüzde görülmesi mümkündür. Topkapı Sarayı'nda da kullanılan malzemelerin büyük kısmında Bursa ipeğinin kullanıldığı görülmektedir. Bursa'da İpek böcekçiliğinin hakim olduğu dönemlerde konakların duvarlarını süsleyen ipek halılar bugün özel çabalar ile yaşatılmaya çalışılmaktadır. İpek üretimi ve imalatı açısından pahalı bir üründür. İpek halı dokumacılığında da dünyada Türk düğümü olarak literatüre kazandırılmış bir kavram yer almaktadır. Üretilen halılar bu teknik sayesinde ortaya çıkarılmaktadır. Uludağın eteklerindeki iklim şartlarının elverişliliği ile başlayan İpek böcekçiliği zamanla Osmanlı stili ile olarak adlandırılabilen bir tarzda dönüşmüş yüzyıllar boyunca İpek tekstil ve dekoratif el yapımı ürünlerde dünya hakimiyetini elinde tutmuştur. (8.Bölüm, 18:02- 27:32)

Belgeselde geçen bu ifadeler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.6.5.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1” numaralı kazanımları ile ilişkilidir.

Yörelerin kendine has tabiatıyla uyumlu bir mimarisi vardır. Mimari gelişimi yörenin doğal mirası ile yakından ilişki içindedir. Bir yöre mimarisi o yöre insanının ihtiyaçlarıyla şekillenir. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesindeki uyumu ile ortaya çıkar.

Doğu Karadeniz buna örnek gösterilebilecek başlıca yerlerden biridir. Zira bu yörenin çetin kışları, yağışlı yazları, taşkın dereleri, fırtına vadileri insanın ise sıcak bir sohbete ulaşmak için bir mücadelesi vardır. Mimariyi coğrafya ve iklim tanımlıyor. Burada nemli ve yağışlı bir iklim söz konusudur. Mimari bölgede bu duruma göre şekilleniyor. Malzemeler buna göre seçilmiştir. Genel olarak yapılarda ahşap malzemesi kullanılmıştır. Taş ve ahşabın kullanımı karşımıza çıkıyor. Ahşap malzemesinin kullanımının sağlamış olduğu özellikler ve suya dayanıklı kestane ağacının çok fazla tercih ediliyor. İnsanoğlu hem ihtiyaçlarını hem duygularını mekan tasarımı ile sergilemektedir. İnsanların inşa etmiş olduğu mekanlar ile hayallerini, umutlarını geleceğe aktarabiliyorlar. Halk mimarisini oluşturan unsurlar arasında iklim, yer şekilleri, topoğrafya bölgede yaşayan yerel halkın karakteristik özellikleri, bölgeden elde edilebilen doğal malzemeler oluşturmaktadır. Bunlar dışında Fındıklı özelinde halk mimarisine bakıldığında ılıman ve nemli bir iklim, hakim rüzgarlar ile yağışlar meydana geliyor. Yer şekilleri Kaçkar dağının eteğinden üç akarsu ile birlikte denize ulaşan bir alandır. Derin vadiler, sarp yamaçlar bu bölgenin insanının karakteristik özelliklerini ve bu coğrafyadan almaktadır. Mimarisi, yerleşim şekilleri ile çok ilişkilidir. Dağların yamaçlarında sırt kısımlarında ve vadi tabanlarında yerleşmeye pek tercih etmiyorlar. Bunun nedeni hakim rüzgarlar var heyelan tehlikesi oluşturuyor. Vadi tabanlarında sel tehlikesi vardır. Bu nedenle yamaç ortalarında daha elverişli olarak yerleşiyorlar. Bölgeden edinilen malzemeler geçmiş zamanlarda yüzyıllar önce bölgeden edindikleri kullanılıyor. Geleneksel mimaride bu çok önemli bir durumdur. Bu malzemeler ağaç ve taşlardır. Ağaçların özellikleri çok önemli bir yere sahip sert ısıya ve nem değişikliğine dayanıklı sağlam kalabilecek yağışlardan etkilenmeyecek şekilde kestane, dişbudak, kayın, kara ağaçlar tercih ediliyor.

Ağırlıklı olarak kestane ağaçları tercih ediliyor. Taşıyıcı olarak taşlara gelindiğinde bazalt, andezit ve kireç taşı ağırlıklı olarak kullanılıyor. Bu yapıları özel kılan şey bölgeden edildiği bilgiyi yapıya aktarmış olmasıdır. Ağaçlar ustaların ellerinde kimliğini bulan bir ahşaba dönüşmüştür. Samsun'un doğusundan başlayan ve Artvin'e uzanan Doğu Karadeniz mimarisini oluşturmuştur. Samsun'dan bu tarafa Karadeniz bölgesinde genel olarak kestane ağacı tercih ediliyor. Bunun nedeni ise dayanıklı bir yapıya sahip olmasıdır. Ev yapımında kullanılan sistemler örneklendiriliyor. Doğu Karadeniz'de yerleşim karakteri kıyı kesimlerde ve iç kesimlerde olmak üzere iki farklı doku oluşturur. İç kısımlardaki yerleşme daha çok vadi yamaçlarında yer alırken güneşlenme imkanları gözetilmiştir.

Evin araziye oturuşu ise suya yakınlık, güneş görme ve en önemlisi ise manzaraya göre konumlanmıştır. Çevrede bol miktarda bulunan ağaçlardan elde edilen ahşap ve derelerden özenle toplanan taşlar zamanla estetik bir uyumu da beraberinde getirerek yeni bir tarz oluşturmuştur. Bu iki malzemenin birleşimi Doğu Karadeniz halk mimarisinin doğuşuna vesile olur. Birçok bölgede olduğu gibi Doğu Karadeniz'de taş malzeme asaletin göstergesidir. Yaşam biçimleri evlerin yapımına etkili olmuştur. Köylü ve kentte yaşayan insanlar arasındaki o sıcaklık her zaman varlığını sürdürmüştür. Kent ve köy insanı birbirine entegre olmuştur. Dolayısıyla da plan kurgusuna insanların yaşam biçimine çok yansımıştır.(9. Bölüm, 00:34- 16:03)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.2, SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.1, SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.2, SB.6.3.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

İnsanoğlu kültürleri inşa eden yolculuğunda güneşi diğer gök cisimlerinden ayrı bir yere koymuş ona hayatın devamlılığı rolünden dolayı büyük önem affetmiştir. İnsanların ekonomik ve toplumsal gelişiminde sıcak ve nemli bir iklimin etkisi çok önemlidir. Doğal ortam insan ilişkisi sonucunda ortaya çıkan kültürel coğrafya açısından baktığımızda iki temel nokta dikkat çeker. Bir güneş ışınlarının bu bölgeye geliş açıları ve kalma süresi açısından kültürel faaliyetleri derinden etkilemektedir. İki bu bölgedeki coğrafi yapı başka bir ifadeyle topografik yapısı alabildiğine insanoğluna menşei faaliyetlerini sürdürme ve dolayısıyla da kültürel coğrafyanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kültür tarihi boyunca bir ısı kaynağı olan güneş canlılık tutku ve gençliği simgeler. Işık kaynağı olarak aydınlanmayı temsil eder. Bunların yanı sıra güneş birçok krallık ve imparatorluğu da temsil etmiştir. Eski Anadolu toplumlarında güneş kraldır ve yeryüzünü yöneten krallar onun soyundan gelmiştir. Güneşi en çok gören yerlerden biri de Anadolu düzlükleridir. Kuzey Mezopotamya da bereketli hilal olarak adlandırılan bölgede uzun yıllar boyunca birçok medeniyete ve kültüre ev sahipliği yapmıştır. Dolayısıyla çok zengin bir kültür birikimi oluşmuştur. İnsanlar yüzyıllar boyunca Urfa'da yaşarken karasal iklimin özellikleri dolayısıyla sıcak ile haşır neşir olmuşlardır. Bunun neticesinde yiyecek, içecek ve barınmalarından kendilerini hayata karşı korumuşlardır.(11. Bölüm, 00:-42- 03:40)

İnsanlık tarihinde güneş kültüne tarih öncesi devirlerden rastlanmaktadır. Güneşin zamanı tespitteki etkisi ve tarımdaki faydası değişik coğrafyalardaki toplumların inanç dünyalarına tesir etmiştir. Çok eski din ve inanışlara ev sahipliği yapmış kent yumuşak huyu, yardımseverliği ve misafirperverliği insanlığa hediye eden inananların babası Hz. İbrahim'in doğduğu yerdir. Urfa insanlık tarihinin en eski zamanlarından bu yana hayatın olduğu, medeniyetlerin kurulduğu bir yerdir. Bu coğrafyada şekillenmiş binlerce yıllık kadim kültür aynı zamanda güneşin insanlar üzerinde etkisinin hikayesidir. Bir taraftan geniş verimli alanları ve sulanabilir alanları, bir taraftan optimum iklim koşulları bulunması çok farklı medeniyetleri dolayısıyla çok farklı kültürleri burada yer almasını etkili olmuştur. İnsanlar hiçbir şekilde burayı terk etmemiş aksine sürekli burada yaşamaya devam etmişlerdir. Daha da ötesi bu coğrafya dışında Asya'dan Balkanlardan Kafkaslar'dan çok farklı coğrafyalardan tarihin değişik dönemlerinde sürekli insanlar buraya göç etmişlerdir. Güneş ışınları doğal ortamın en önemli zenginlik kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bugün ki kurak iklimden daha çok geçmiş dönemlere bakıldığında bu bölgenin daha ılıman yağışların bol olduğu tarımsal faaliyetlerin çok yoğun olduğu yerlerden bir tanesidir. İlk defa sulama kanalları Harran'da Sümerler tarafından yapıldığı görülmektedir. (11. Bölüm, 03:52- 10:07)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve miras SB.5.2.1, SB.5.2.2, SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.2, SB.7.3.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Şanlıurfa'da çok zengin bir mimari kültürü beraberinde görmekteyiz. Bu mimari eserlerin içerisinde evler, konaklar, hanlar, hamamlar, sokaklar, camiler, çeşmeler, türbeler, güzel taş işçiliği ile günümüze kadar yaşatılmış ve gelmiştir. Yılların getirmiş olduğu anlayış ile ona göre mimari bir şekil geliştirmişler. Taş evlerin ve sokakların oluşmasında etkili olmuştur. Eski sokaklar çok dar sokaklardır. Oradaki neden güneşin insanlar yürürken mümkün olduğunca güneşten etkilenmemesi için yapılmıştır. Dolayısıyla güneş şehirde yaşayanların sosyal hayatında önemli etkenlerden birisi haline gelmiştir. Binlerce yıl öncesinden günümüze gelen tarihi eserleri de saymak mümkündür. Örneğin 12 bin yıl önceden günümüze kadar gelmiş olan Göbeklitepe'deki eserler dünya tarihi açısından çok önemli bulgulardır. Belki de taş işçiliğinin ve plastik sanatlar işçiliğinin dünyadaki ilk örnekleridir diyebiliriz.

Bilindiği gibi burası Mezopotamya bölgesi içerisinde yer almaktadır. Mezopotamya dünya medeniyetinin insanlığın geliştiği, tarımın ilk yapıldığı, neolitik dönemde ilk yerleşme alanına geçildiği ve insanların avcı toplayıcı dönemden sonra ilk yerleşme alanlarını yaptıkları yer olduğu için medeniyet burada gelişmiştir. Güneşin insanlık ve Urfa üzerindeki etkisini ilk olarak Göbeklitepe'de görürüz. Bu heyecan verici tepe güney ve batı yamaçlarına yerleştirilmiş en az 20 dairesel odadan oluşur. Bu dairesel yerleşme Kanpenalla'nın güneş ülkesinde ülküsel bir tasarıma dönüşmüştür. İnsanlar belki daha el aletleri, ateş ile içli dışlı olmadan önce Göbeklitepe'de bir yaşam sürdürülmüştür. Hatta göçebe hayattan yerleşik hayata geçildiği belirtiler vardır. Yine burada tarımın ve hayvancılığın başladığını söyleyebiliriz. Çünkü ele geçirilen bulgulardan görülmektedir. Dünyadaki ilkel buğdayın Göbeklitepe'de yetiştirildiği yapılan kazılarda tohumların taneciklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Yani dünyadaki ilk ziraatin tarımın ve hayvancılığın başladığı topraklarda diyebiliriz. (11. Bölüm, 11:22- 17:00)

İlk kentler fazla güneşlenme süresi olan yılda birkaç kez ürün alınabilen güneybatı Asya'da kurulmuştur. İşte bu kentlerden biri olan Harran hem ilmin hem inanışların hem de mimarinin önemli bir merkeze olmuştur. Yeni yapılan arkeolojik kazılarla Harran tarihinin milattan önce 6.000 kadar gittiği anlaşılmaktadır. Çok geniş akarsu ağlarının olması, Fırat ve Dicle nehirleri gibi geniş verimli alanların olması burada çok farklı tarıma dayalı ürünler de hayat bulmuştur. İnsanoğlu bugünden geçmişe doğru gittiğinde büyük oranda doğanın kendisine sunduğu imkanlar çerçevesinde doğa ile uyumlu bir yaşam sürdürmüşlerdir. Bu zengin kültürü içerisinde gündelik yaşama yansıyan gelenekler mutfak kültürü, el sanatları, inançlar çok zengin bir biçimde geçmişten günümüze görülmektedir. Yazın burada kadınlarda ve erkeklerde fistan giyerler. Bunun nedeni güneşten etkilenmemek güneşin etkisini en aza indirmek içindir. Bölgede hissedilen, iklim özellikleri insanların kıyafet seçimlerinde etkili olmuştur. İnsanların sosyal yaşantıları içerisinde eğlence olarak yapılan sıra geceleri vardır.

Urfa kendine has bir mutfak kültürü inşa etmiştir. Yöredeki insanlar beslenmeye çok önem vermişlerdir. Urfa'nın yöresel baharat ve yiyecekleri tanıtılıyor. Isot dünyada ve Türkiye'de birçok şehirde ekimi ve üretimi yapılır. Fakat Urfa isotunun özellikleri hiçbir yerde bulunmaz. Tıbbi olarak da birçok çalışmada tespit edilmiştir. (11. Bölüm,18:20- 25:25)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür Ve Miras SB. 5.2.1, SB.5.2.2, SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Her yanı sularla kaplı olmasına rağmen insanlar içecek su sıkıntısı yaşamışlardır. İstanbul temiz suyun hanelere ulaşması için asırlarca çaba harcanılan şehirdir. Kentin kayıt altına tarihi 2000 yılıdır. Şehir farklı medeniyetlere, devletleri ev sahipliği yapsa da İstanbul'un su ile imtihanı sürmüştür. İnsanların en temel ihtiyacı olan suyu temin etmekte çok zorlanmışlardır. Çünkü coğrafyanın bizzat kendisi dört yanı sularla çevrili kentin suya ulaşmasına engel olmuştur. İstanbul'un üzerine kurulduğu tarihi yarımada coğrafya bakımından suyun birikmesine imkan vermiyordu. Zemin sertti suyu biriktirmeye olanak sağlamıyordu. Jeolojik yapının elverişsizliği yüzünden yeraltı suyu yoktu. Yakınlarından geçen bir nehir bulunmayan şehrin sokaklarındaki kuyularını besleyecek kaynakta yoktu. Boğazını dolduran masmavi ve sularına rağmen evlere ulaşması bir yana dursun sokak çeşmelerinden akması bile sağlanamıyordu. İstanbul tarihi yarımada da kurulmuştur. Burada su kaynakları çok kısıtlıdır. Bu nedenle başka yerlerden, şehrin batısından ve kuzeyinden su getirmek zorunda kalmışlardır. Roma döneminden itibaren günümüze kadar ulaşan su kemerleri, galeriler var. Şehrin içinde görkemli olarak Valens kemeri, Bozdoğan kemeri vardır. Osmanlılarda onun üzerinden su kanalları geçirerek hizmetlerine devam ettirmiştir. Osmanlı döneminde artan nüfusun ihtiyacını karşılayabilmek için yeni kemerler su yapıları yapılmıştır. İstanbul tarihi olarak çok eski bir kenttir. Roma döneminde ilk isaleler yapıyor. Ondan önce insanlar su ihtiyaçlarını derelerden, kuyularda, kaynak sularından karşılıyor. İstanbul'un yöneticileri ve bilginleri suyu şehre ulaştırmak için olağanüstü niteliğe sahip mimari çözümler ortaya koymaya mecburdu. Bugün hala sahip oldukları özelliklerine hayret ettiğimiz su yapıları, su yoksunluğunu gidermek için verilen çabaların taştan kanıtıdır. Her devrin mühendislerinin hedefi suyu taşımaktı. Bizans döneminde İstanbul başkent ilan edilince nüfus arttı ve yapı mimari işleri arttı. Bu durum su sıkıntısını beraberinde getirdi. Bu nedenle su yapılarının büyük bölümü bu dönemde yani 4. Yüzyılda Roma döneminde yapılıyor. Şehir sürekli istilalara uğradığı için şehir dışından gelen su yapıları tahrip ediliyor ve sarnıç yapımına ağırlık veriyor. Binbir direk, Yerebatan, Şerefiye gibi irili ufaklı sarnıçlar. Osmanlı kenti ele geçirince Fatih Sultan Mehmet ile başlayan yeni isaleler yapılıyor. Romalılar su kemerleri ile meşhurlar.

Nereye giderlerse oraya su kemerleri yapmışlar ve şehre su getirmişlerdir. 4. yüzyılda yapılan Valens kemeri günümüzde hala ayakta varlığını korumaktadır. Osmanlı dönemine geldiğimiz zaman hem şehrin batısında hem kuzeyinden sular getiriliyor. Batısından Halkalı suları olarak adlandırılıyor. Kuzeyden getirilenlerde Kanuni Döneminde Mimar Sinan'ın yaptığı yaklaşık 55 kilometre uzunluğundaki kırk çeşme sularıdır. Bunlar da günümüze kadar ulaşmışlar. III. Ahmet döneminde başlayan I. Mahmut ve daha sonra II. Abdülhamit döneminde devam eden su yapıları var. Şehir büyüyor ve su ihtiyacı artıyor. Yeni teknolojiler ile bunlar bütünleştirilerek insanların ihtiyaçları karşılanıyor. İstanbul'un su probleminin çözümü ile alakadar olan ve savaştan yeni çıkmış devletin tüm imkanlarını zorlayarak Hamidiye suyu tesisini Kuran II. Abdülhamit Han'ın dizeleri suya kavuşma sevincinin kağıda dökülmüş halidir. Ab-ı leziz Osmanlı döneminde içme suyuna verilen isimdir. İçme suyunun temin edildiği en önemli kaynak çeşmelerdir. Bunlar genellikle hayırsever kişiler tarafından yaptırılıyor. Bu çeşmeler mahallenin çok önemli sosyal alanları haline geliyor. İnsanlar çeşmeye su doldurmaya gittikleri zaman sosyalleşiyorlar, konuşuyorlar, güzel vakit geçiriyorlar. İstanbul'da çeşmelerin çok fazla olduğu ve bunlardan en önemli iki tanesinin aynı ismi taşıyor. III. Ahmet Çeşmesi iki yerde var biri Üsküdar'da bir diğeri ise Topkapı Sarayı'nın hemen önündedir.(12. Bölüm, 00:33- 25:47)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve miras SB.5.2.1, SB.5.2.2 ; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3, SB.5.3.4; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.6.5.1, SB.6.5.2” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Tarihi ipek yolu Çin'den Avrupa'ya kadar uzanan 10.000 kilometre uzunluğuyla dünyanın en önemli ticaret yollarından biridir. Anadolu ipek yolu güzergahında köprü vazifesi görmüş, bu yolu Asya'dan Avrupa'ya bağlamıştır. İpek yolu üzerinde mola durakları olan kervansaraylar ve şehirler sadece bir mal dolaşım hattı değil aynı zamanda dünyanın en gelişmiş ekonomik sosyal ve kültürel sistemini oluşturmuştur. Doğu ile batı tarihi birbirini tanımaya, yakınlaşmaya ilk olarak yol üzerinden başlamıştır. Bazı coğrafyalarda üretim için mevsimler ve günlerin öneminin yanı sıra bir diğer belirleyici unsurdan güzergah üzerinde bulunmalarıdır. Bu yüzden yol üzerindeki kentler tarih boyunca hem ürettikleri hem de kültürel çeşitlilikleri bakımından göz doldurur. İşte İzmit ve çevresi ipek yolu güzergahında yer alan bu bölgelerden bir tanesidir. (13. Bölüm 00:35- 01:54)

Kocaeli bölgesi özellikle coğrafi konum itibariyle çok önemli bir konumda yer almaktadır. Dünya haritasında Türkiye'yi düşündüğümüz zaman özellikle Kocaeli çok önemli stratejik ve jeopolitik bir noktada olduğunu görürüz. İstanbul'dan başlayıp Dilburnu denizini kat ederek karşıya geçiren ve İzmit üzerinden körfezi dolaşarak İzmit'e ulaşan ipek yolunun bir ucu Kudüs bir ucu Belgrat'tır. Seyyahlar, kervanlar ve hancılar Frigler'den beri yerleşim yeri olan İzmit'teki bu güzergahın Roma'da Justinyen döneminden itibaren kullanmışlardır. İstanbul'a Anadolu ve daha ötesine bağlayan güzergahları Osmanlı döneminde önemi devam etmiştir. İpek yolu İstanbul'dan önceki son durağı olan İzmit hem kültürel hem de siyasi bakımdan tarihte çok önemli gelişmelere sahiptir. 19. yüzyıl ile beraber İstanbul İzmit arasındaki körfez gemi ve tren seferleri ile şehrin önemi daha da artmıştır. (13. Bölüm 02:00-03:24)

İstanbul'dan Anadolu'ya geçecek olan bir kervan veya askeri birlik Kocaeli bölgesinden geçmek zorundadır. Payitaht da yani İstanbul'a gelen kişilerin de mutlak şehrin giriş kısmında Kocaeli'nden geçmeleri gerekiyor. Bu önemli stratejik noktada bulunan Kocaeli şehrinin üst kısmında bulunan Karadeniz'e bakışı olduğunu görüyoruz. Marmara denizine bir İzmit körfezi ile bağlı olduğunu ve korunaklı bir limana sahip olduğunu görüyoruz. Bu coğrafi konum coğrafyanın kendisine vermiş olduğu özel kazanım, tarihsel süreç içerisinde birçok medeniyetin dikkatini çekmiş ve bu bölgeye bu medeniyetlerin hakim olmaya çalıştığını görüyoruz. (13. Bölüm 03:35- 04:25)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3, SB.6.3.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.5.7.2” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Şehirlerin tarihi seyri boyunca gösterdikleri mekansal gelişimleri ile nüfus artışı yakın bir ilişki içerisindedir. İzmit büyüdükçe Kocaeli'ye dönüşmüş, fetihlerle bu topraklar İslam ve Türk kültürü ile tanınmıştır. Sultan Orhan Gazi'nin alplerini bu bölgeye fetihler yapmak için Kocaeli bölgesine göndermiş olduğunu görüyoruz. Bu alpler Akça Hoca, Rahman Gazi, Konuralp, Köse Mihal gibi önemli kişilerin bu bölgeye geldiğini ve burada çeşitli fetihler yaptığını görüyoruz.

Neredeyse Sapanca'dan boğaza kadar Üsküdar'a kadar olan bölgenin Sultan Orhan döneminde fethedilmiştir. 1337 tarihinde Sultan Orhan Gazi'nin kıymetli şehzadesi Gazi Süleyman Paşa ve askerlerinin gayreti ile 1337 tarihinde Nikomedyâ fethedilerek bir Osmanlı şehri haline getirilmiştir. Bundan sonraki süreçte şehirde imar iskan faaliyetlerinin yapıldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. (13. Bölüm 05:11- 06:25)

Yer kavramından farklı olarak o yöreye özgü gelenekleri efsaneleri ve kültürel ürünleri içine alan bir kavramdır. Bir yöre olarak bu coğrafya önemini ulaşım şebekelerinden, İstanbul'a yakınlığından ve kıyılarından almaktadır. Kıyılar geçmişten günümüze insanların yararlandığı kara ile denizin ekosistemlerinin kesişme sahasında yer alan önemli ortamlardır. Kıyı kullanımı bakımından yoğun trafiğe sahip İzmit körfezi kıyıları alabildiğine karakteristik bir kültürel coğrafya oluşturur. Baş iskele ilçesi İzmit'teki körfezdeki iskelelerden limanlardan İstanbul'a en fazla tarım ürünü gönderilen yerlerin başında geliyor. İstanbul'un iâşesinin sağlanmasında çok önemli bir yerine olduğunu görüyoruz. (13. Bölüm 06:59- 08:36)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve miras SB.5.2.3, SB.5.2.4, SB.7.2.1; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3, SB.7.3.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Milli mücadele döneminde de bu bölgenin önemini koruduğu görülüyor. İstanbul işgali sonrası ilk işgal edilen yerlerin başında Kocaeli İzmit bölgesi gelmektedir. Bu bölgenin işgal edilmesinin nedeni İstanbul'un işgal edildiği için İstanbul'un korunması ve bu bölgeden gelecek zararlı faaliyetlerin engellenmesi için bu bölgeyi işgal edilmiştir. Milli mücadelede vatanın, milletin tehlikeye düştüğü bu dönemde Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya bağlantılı olarak da ilk milli müfrezelerin Kocaeli bölgesinde kurulmuştur. Burada Kara Fatma, Gebeşoğlu Mehmet, Yahya Kaptan, Halit Molla, Zoboğlu Hasan Bey, Gökbayrak taburu komutanı Cemal Bey neredeyse 50'ye yakın milis müfrezelerin milli mücadele döneminde hızlı bir şekilde teşkilatlanarak burada kuruldu ve işgale karşı mücadele edildiğini görüyoruz. Milli mücadele döneminde bu bölgede çok aktif olan insanlara Gazi Paşa Mustafa Kemal'in vefa göstermiştir. (13. Bölüm 08:49- 10:15)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Etkin Vatandaşlık SB.5.6.4” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Tarih boyunca varlığını koruyan bir kent olarak Hereke Ulupınar Denizi'nin etrafında fabrika-i hümayunun kurulması ile yeni bir dönem başlar. Öncelikle kumaş imalatına başlayan fabrika sarayın mobilya döşemesinden perde ve gündelik giyim kuşama kadar her türden kumaş ihtiyacının karşılamıştır.

Sultan Abdülmecid döneminde iki kardeş Ohannes ve Gogosdadyan İzmit'te çuha fabrikası kurmak için görevlendiriliyorlar. Geçerken de Hereke'yi görüyorlar ve Hereke'nin ikliminden sahil şeridinden çok etkileniyorlar ve burada kendilerine özel bir fabrika kurmak istiyorlar. İlk başta halka da satış yapılacaktı saraya devre olmasıyla birlikte sadece saraya üretim yapan bir fabrika haline dönüşüyor. O dönemde Osmanlı'da yerde oturma düzeninden masada oturma düzenine geçiş yapılıyor.1898 Bir de rüştiye mektebi açan fabrika 1933'te Sümerbank'a, 1997'de milli saraylara tahsis edilmiştir. Bugünse Hereke Çağdaş desenli tasarımların yanı sıra geleneksel motifli halı ve kumaşlar dokumaktadır. Hereke özellikle oradaki dokumaların, dokuma halıların ipekli dokumaların sarayda öncelikle değerlendirilmiş olması Saray kültüründe yerini almış olması ve hatta Osmanlı'nın bu ürünlerle birlikte dışarıdaki özellikle Paris'teki yarışmalara katılması ve bunlarla derece alması Osmanlı kültür medeniyeti sanatı açısından da oldukça önemlidir. Hatta Türkiye Cumhuriyeti Devletimiz döneminde de ilk patent aldığımız ilk üçte Hereke'dedir.1880-1900'ler aralığında üretilen ürünler dünya fuarlarına gönderiliyor. Biz böyle bir ürünü Türk olarak yapıyoruz deniliyor. Böyle bir ünlünün dünyada hiçbir yerde üretilmediğinden girdiği her fuarda birincilik ödülüne layık görülmüştür ve birden çok özel marka ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni tasarımlarının o dönem için çok iyi altyapıya sahip olması ve geleneksel Osmanlı desenleri ile batılı desenlerin çok iyi harmanlanıyor olmasıdır. İkinci neden ise kullanılan malzemelerin materyallerin yüksek kalitede ve dokuma kalitesinin çok yüksek olması.1892'de Avusturya'da, 1894'te Fransa'da, 1910'da Belçika, 1911'de İtalya'da ödüller kazanılıyor. Hereke halılarının üretiminde kullanılan gördes düğümü tekniği ile bu Hereke halılarını dünya çapında bir halı haline getirmiştir. Başta Yıldız Sarayı olmak üzere Dolmabahçe Sarayı'ndaki pek çok halıda Hereke dokunmasıdır. Bunların en göz alıcı örneklerinden biri Yıldız Şale Tören Salonu'nda bulunan 406 metrekarelik halıdır. Hereke halılarının ölçüleri çoğunlukla yerleştirilmesi düşünülen salon ve odalara göre belirlenir.

Hem bir prestij hem de diplomatik hediye olarak görülen Hereke halılardan bir kısmı ise II. Abdülhamit tarafından çizilmiştir. El sanatları ile yakından ilgilenen II. Abdülhamit halı üretim süreçlerine de ve fabrikanın ihtiyaçlarını yakından takip etmiştir. Bu bölgede 30-40 bine yakın halı dokuyucusu olduğu söyleniyor. (13. Bölüm 13:57- 25:37)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve miras SB.5.2.5; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Bu ilçenin rüzgara karşı korunmuş güney yamaçları ya da kumlu gevşek taşsız toprakları olmasaydı üstelik ekim aylarında kuru ve güneşli yüzünü göstermeseydi havası bu toprakların adı Safranbolu olmayacaktı. Burada kış ve ilkbahar uzun sürdüğü ve yaz temmuz başından eylül sonlarına kadar devam ettiği için Safran bitkisi yetişebiliyor. Coğrafya insanların inşa ettikleri evlerin mimarisinin nasıl olacağını tarım ya da hayvancılık yapacaklarını, masallarını, şarkılarını, danslarını etkiler. Safranbolu'nun kültürel coğrafyasına baktığımızda bulunduğu doğal çevre şartlarının Safranbolu'nun kültürünü şekillendirdiği görülüyor. Safranbolu kültürel açıdan çok çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitliliğe etki eden unsurlar arasında farklı coğrafi özellikleri sahip olmasıdır. Günümüzde Karabük'e bağlı Safranbolu'nun geçmişi milattan önce 3000 yılına kadar uzanıyor. Kuzey Batı Anadolu'da Kızılırmak ile Filyos ırmağı arasında Homeros'un ilyadasında “Patlagonya” diye geçen bölgede yer alıyor. Burada Hititlerden, Lidyalılara, Romalılarından Selçuklulara çok sayıda uygarlık yaşamıştır. Türk beylikleri ve Osmanlılar arasında da el değiştirmiştir. (14. Bölüm 00:39-03:45)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür Miras SB.5.2.2; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Safranbolu fay kırılmaları ve tektonik göçmeler sonucunda bugünkü görünümünü almış bir kenttir. Kenti mimari yerleşim açısından şekillenmesinde yeryüzü şekilleri etkilidir. Coğrafya mimari üzerindeki en büyük etki sahibidir. Şehrin alanları farklı yükseltileri sahiptir. Jeopolitik konum olarak Safranbolu'nun konaklama yeri olarak kullanılması Safranbolu'nun ticaret yolları üzerindeki önemini arttırmış ve buna bağlı olarak mimari yapılar yapılmıştır. Hanlar kervansaraylar karşımıza çıkıyor. Ayrıca jeopolitik konumu ile tarihi ipek yolu buradan geçiyor ve bu nedenle hanlar, kervansaraylar inşa edilmiştir. Cinci Han günümüzde Safranbolu'da en can alıcı mimari eserler arasında yer almaktadır.

1645'te Kazasker Hüseyin Efendi yani Cinci hoca tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde 63 odalı bir otel olarak hizmet veriyor. Günümüzde Safranbolu cami, han, hamam, çeşme, türbe ve lonca çarşılarıyla bir açık hava müzesi gibi ancak yine de Safranbolu denilince akla gelen ilk şey belki de tüm kent kültürünün en önemli yapı taşı olan evlerdir. 18. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar yapılmış 2000 geleneksel Türk evi bulunuyor. Bunların 800'ü yasal koruma altında. Kültürel miras parçası olan bu konaklarda coğrafyanın çeşitli unsurlarını görebiliyoruz. Bunlardan ilki yapı malzemeleridir. Safranbolu'da litolojik yapı ve vejetasyona bağlı olarak hem burada taş malzemeyi, kerpiç malzemeyi ve ahşap malzemeyi kullanabiliyoruz. Bunların varlığı buradaki usta eller tarafından büyük konak tipli evler yapılmıştır. (14. Bölüm 06:16- 11:03)

1970'lerde Safranbolu kendi halinde bir kasabayken İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi belediye işbirliği ile 30 Ağustos 5 Eylül 1975 tarihleri arasında Safranbolu haftası düzenlemişlerdir. Safranbolu'ya üniversiteler bakanlıklar TRT gibi kurumlar davet edilir. Seminerler sergiler düzenlenir. Film gösterileri yapılır. Amaç hem tarihi yapılar ve konaklar hakkında burada yaşayan halkı bilinçlendirmek hem de bu yapıların restorasyonlarının yapılmasını sağlamaktır. Safranbolu halkı etkinliklere büyük ilgi gösterir. Bu etkinlik ve ilgi Safranbolu'nun kaderini değiştirir. O güne kadar bilim çevrelerinde tanınan Safranbolu önce yerel daha sonra ulusal daha sonra ise evrensel boyut kazanmıştır. Burada yapılan etkinlikler ile buranın kültürel bir mirası olduğunu ve değerini bildikleri takdirde karşılıklarını alacağını belirtmişlerdir. Safranbolu'nun Türkiye'de bütün tarihi kentlerin sivil mimarının korunmasında önemli bir örnek teşkil ettiği için 1976 yılında Gayrimenkul Eski Eserler tarafından sit alanı ilan edilmiştir. Artık Türkiye'nin göz bebeği olan bu kent diğer tarihi kentlere esin kaynağı oldu. Böylelikle Safranbolu'nun mimari özelliklerine dikkat çeken bu festival ile sit alanı ilan edilerek adından söz ettirmeye başladı. Bu belki de neredeyse unutulmaya yüz tutan safran bitkisinin yıllar sonra tekrar gün ışığına atılan ilk adımıdır. (14. Bölüm 14:20- 16:18)

Safranbolu'nun adını duyuracak çok daha fazla şeyler yoldadır. Elbette bunun ortaya çıkmasında yine TRT'nin 1976 yılında yayınladığı “ Safranbolu'da Zaman” adlı belgeselin çok büyük rolü olmuştur.

Bu belgesel kesitlerinden görüntüler verilmektedir. Türkiye'de belgeselciliğin duayenlerinden Süha Arın, 1976 sonbaharında TRT için Safranbolu'da zamanın çekimlerini gerçekleştirir.

Bu belgesel yayınlandığında tüm Türkiye'de büyük ilgi uyandırır. Bu belgesel zaman içerisinde tarihi dokusunu kaybetmeye yüz tutmuş kasabayı anlatır. Belgesel sayesinde Safranbolu kaderine terk edilmez ve korunma çalışmaları başlar. 1994 yılına gelindiğinde Safranbolu artık UNESCO Dünya Miras listesinde. Koruma altına alınan eser sayısı yaklaşık 1.500'dür. Dünya miras listesinde bulunan bir kent dünyanın göz bebeğidir. O nedenle Safranbolu'nun önemli bir kültürel merkez olmasında emeği geçen herkese teşekkür edilmektedir. Buraya gelen konukların çeşitli diğer önemli unsurları da sunulmuştur. Bu nedenle ellerindeki her ögeyi turizm adına değerlendirdiklerini belirtmektedirler. Safranbolu'nun tanınması ile birlikte bu bölgenin diğer önemli değerlerini de ortaya çıkarmıştır. Bunlardan bir tanesi Safranbolu lokumudur. Turizm faaliyetlerinin gelişmesi ile birlikte yüzyılı aşkın üretime sahip lokumların dünyaya tanıtılmasında olanak sağlanmıştır. Safranbolu artık önemli bir turizm merkezi haline gelmiştir. (14. Bölüm 16:20- 20:01)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve miras SB.5.2.2, SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3, SB.6.3.1; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.5.7.3 SB.6.7.3; Birey ve Toplum SB.7.1.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Bu coğrafyanın önemli değerlerinden biri olan altına eşdeğer olarak gösterilen safran bitkisidir. Dünyanın en pahalı baharat bitkisi olma özelliğine sahiptir. Üstelik safran bu ilçeye adını vermiştir. Bazı kaynaklara göre safranın anavatanı Anadolu ve Doğu Akdeniz'dir. Bazı kaynaklara göre ise Anadolu'ya Orta Asya'dan göçen Türkler tarafından getirilmiştir. Anadolu'da Hititler döneminde ilaç olarak kullanıldığı bilinir. Osmanlılar döneminde önemini sürdürür ve Safranbolu safran üretiminde Osmanlı'nın en önemli merkezlerinin başında gelir. 1858'de 9.705 kilogram kadar yüksek bir miktar İngiltere'ye satılır. Ancak 20. yüzyılın başlarında işgücü yetersizliği ve ekonomik nedenlerle safranın üretimi çok geriler. Fakat Safranbolu adını tekrar duyurunca safran üretiminde de gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Bu bölgenin ekolojik ve iklim yapısının bu bitkinin yetiştirilmesine çok uygundur.

Başlarda tarım faaliyetleri için yapılan safran hasadı daha sonraki süreçlerde turizm faaliyetleri açısından da kullanılmaya başlanmıştır. Burada safranı görmek isteyenler yurtiçi ve yurt dışından bölgeye ziyaret düzenliyorlar. Safran baharat, gıda, tıp sektöründe, medikal olarak boya sektöründe, çay içiminde, pasta kek imalatına kullanılan önemli bir bitkidir. Dünyada 5000 yıllık tarihe sahip bu bitkinin 70 cinsine ait 1800 türü var. Yüzlerce yıl ilaç, gıda, boya, kozmetik gibi sektörlerde kullanılmıştır. (14. Bölüm 20:10- 17:14)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.3, SB.5.5.4; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.5.7.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

İnsan zeytini binlerce yıl önce ehlileştirmiştir. Yağıyla kandiller yakılmış, geceler aydınlatılmıştır. Yaralara merhem, hastalıklara şifa olmuştur. Güzel bir cildin ya da ipek gibi saçların sırrıdır. Akdeniz mutfağının baş tacı sayılmıştır. Gübre ve sabun yapımında kullanılmıştır. Sayısız yazar ve şairlere ilham vermiştir. Anadolu'da ölmez ağacı olarak adlandırılmıştır. Yüzlerce yıl yaşadığı yalnızca ekene değil, torunlara da yaradığı için. Akdeniz ağacı olan zeytin günümüzde dünyada geniş bir alana yayılmıştır. Ancak yine de Kuzey Ege coğrafyasında olan ilişkisi özel ve ayrıcalıklıdır. Özellikle Kaz Dağları coğrafyası zeytini her zaman yüksekleri sever yani deniz havasını sever yüksekte yetişen zeytinin aroması, kimyası dünyada hiçbir yerde bu kalitede zeytin bulunmaz. Ovakı zeytinler ziyade dağdaki zeytinin kalitesi daha yüksektir. O yüzden bu bölge çok kıymetlidir. Antik çağlardan bu yana bu bölgenin en zengin gelir kaynağı zeytin ve zeytinyağıdır. Bu bölge Edremit Körfezi Kuzey Ege olarak tabir edilen bu bölge kendine has Edremit tipi ağaç vardır. Bu bölgedeki zeytin ağacı yağlık zeytin verir. Zeytin ağacının varlığı tarih öncesine dayanıyor. Yabani zeytin ağacının yaşı ve yurdu ilk kez nerede ve kimler tarafından ehlileştirildiği konusunda farklı görüşler var yine de elindeki kaynaklara göre en yaygın görüş zeytin yetiştiriciliğine yaklaşık 6.000 yıl önce Anadolu'da başladığıdır. Kuzeye Ege'de zeytine antik çağlardan bu yana verilen önem Türkiye'de ilk zeytinyağı müzesinin yine bu bölgede açılmış olmasını anlamlı kılıyor. Adatepe Zeytinyağı Müzesi 2001'de Çanakkale- İzmir karayolu üzerinde Küçükkuş beldesinde açılmıştır. Tarihi sabunhane restore edilmiş, kuru baskı tarzında zeytinyağı üretimine devam edilerek tüm bölgeden zeytin üretimine ilişkin araç gereçler toplanıp sergilendi. Müzede eski zeytinyağı preslerinden zeytin toplama aletlerine ve saklama kaplarına kadar çok sayıda folklorik obje bulunmaktadır.

Var olan kültürü bir sonraki nesillere aktarmak için zeytinyağı üretim ekipmanlarından meralara kadar yani etiketler ambalajlar bir kültürün ölmesini engellemeye çalışıyoruz. Bu kültürle ilgili her şeyi bu müze içerisinde bulabilirsiniz. (15. Bölüm 02:44- 13:00)

Belgeselde geçen bu ifadeler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.6.5.1, SB.6.5.3, SB.7.5.1, SB.7.5.2; Küresel Bağlantılar SB. 5.7.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

2004 yılında Balıkesir Üniversitesinde Zeytincilik ve Zeytin İşleme Teknolojileri Programı’nın açılmasıyla bilimsel yöntemlerle pekiştirilmeye başlanmıştır. Geleneksel bilgiler yeni teknolojiler ile harmanlanınca kaliteli yeni markalar da artış göstermeye başlamıştır. Zeytin sadece ticari bir amaç değil aynı zamanda bir yaşam biçimidir. Yaşamlarına sızıp kültürlerini inşa etmiştir. Gösterişli ve zorlu yüce dağların harmandalı oynayan Efelerin figürlerinde etkisi vardır. Efe'nin kartal gibi kollarını açmasında yiğitçe kendinden emin süzülmesinde, yere her diz vuruşta dünyaya meydan okumasında, sert duruşunda coğrafya ve insan sürekli etkileşim içerisinde. Ayrıca dünya çapında yapılan zeytin yarışmalarında bu bölge her zaman altın madalya almıştır. (15. Bölüm 16:48- 23:07)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.6.5.1, SB.7.5.2” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Evlerin içlerine kadar yayılmış dokumacılığın bu topraklarda 5000 yıllık geçmişi vardır. Coğrafya ve iklim bu bölgenin dokumanın başkenti olarak anılması için elinden geleni yapmıştır. İnsanoğlu coğrafya sayesinde edildiği kültürü nesillerden nesile aktarmıştır. Dokumacılık babadan oğula geçen bir meslek dalıdır. Dokumacılık tarihi bir kültür, bir gelir kaynağıdır. Bu coğrafyada eski Tunç çağından itibaren yani günümüzden 5.000 yıl öncesine uzanan ilk tekstil verileri ortaya çıkmıştır. Bunlar özellikle Behice Sultan kazılarında hem de Laodikya da Asepus tepesi olarak adlandırılan yerlerde yapılan çalışmalarda ilk dokuma tezgah ağırlıkları ve bunun yanında özellikle Behice Sultan kazılarında dokuma ürünleri ortaya çıkarılmıştır. Buradaki kentlerin tekstil geçmişi çok önemlidir. Bu bölgede binlerce yıl öncesine ait tekstil kalıntılarının ortaya çıkmış olması tesadüf değildir. Sağladığı coğrafi avantajlar sayesinde bu topraklar binlerce yıl farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır.

Sağladığı coğrafi avantajlar sayesinde bu topraklar binlerce yıl farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Her ne kadar Türk akıncılar Buldan çevresine ilk kez 1070'lerde gelselerde bu bölge sık sık el değiştirmiştir. 1215 Türk hakimiyetinden sonra başlayan ilk Türk yerleşimleri günümüzdeki Buldan'ın temeli kabul ediliyor. Denizli ilçeleri ile birlikte coğrafi işaretli ürünleri bol olan bir şehirdir. Leblebisinden, Çameli fasulyesine, İsabey'in çekirdeksiz üzümünden Kale'nin biberine. Bunların bazıları sadece Türkiye değil dünyada da önemli bir yere sahiptir. Tıpkı travertenler ve Buldan'ın dokumaları gibi. Buldan denilince akla dokuma geliyor. Burada Anadolu Selçuklular döneminden bu yana tekstilin dokumanın izleri taşınmaktadır. Bu bölgede neredeyse tüm evlerde dokuma makinaları bulunmaktadır. Tarihi süreç içerisinde Buldan bezi çeşitli isimlerle anılmıştır. Son olarak ilçenin adını ön plana çıkarmak için “Buldan Bezi” adı verilmiştir. Burada dokuma kültürü insanların yaşam biçimi ve geçim kaynağı haline gelmiştir. Bu bölgenin arazi yapısı engebeli bir yapıya sahip olduğu için insanlar dokumacılık üzerinde faaliyetler sürdürmeye başlamışlardır. (16. Bölüm 02:05- 11:57)

Buldan, Denizli'ye 45 kilometre uzaklıkta Ege bölgesinin iç kısmında yer almaktadır. Bu tarafı dağlarla çevrili bir bölgedir. Denizden gelen ılıman rüzgarları açık değildir. Özellikle ilçe merkezinde yazın kurak ve sıcak kışın soğuk karasal iklim olduğu için topraklarının önemli bir kısmı tarıma uygun değildir. Bu da Buldan' da dokumacılığın tercih edilmesi için önemli bir etken olmuştur. Coğrafyanın burada keçi ve koyun yetiştirilmesine olanak sağlaması da dokumacılar için antik dünyadan bu yana büyük bir avantaj sağlamıştır. Bu coğrafyada yetişen koyunların etinden, sütünden ve yününden yararlanılır. Bir nevi o ticaretin gelişmesine olanak sağlayan bir unsurdur. Burada üretilen tüm tekstil ürünlerinin çok fazla tanındığını ortaya koyuyor. Özellikle Strabon antik coğrafyacısı, bu coğrafyada yetişen koyunların yünlerinin çok yumuşak ve uzun olduğunu ve bunların da kokulu sudan kaynaklandığını aktarmıştır. (16. Bölüm 12:14- 13:36)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.3, SB.5.2.5; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.4, SB.6.5.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1 SB.5.7.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Buldan da bulunan iklim çeşitliliği Denizli ilinde önemli bir özelliğidir. Çünkü Denizli'nin hem Ege hem de Akdeniz Bölgesi'nde toprakları ve bereketli ovaları vardır. Üstelik su kaynakları açısından da zengindir. Bu nedenle antik çağda da dünyanın en önemli ticaret merkezlerinden biri olmuştur. Anayol kavşak noktada olması ve iklim şartlarının güzel olması, diğer taraftan Büyük Menderes nehrinin sal taşımacılığında Milet'e kadar kullanılması burada yetiştirilen ürünlerin Milet'ten itibaren denizaşırı ülkelere ihraç edilmiştir. Bu coğrafyada birçok höyük yerleşimi var ve daha sonraki dönemde antik kent yerleşimleri vardı. Bu kadar kısa ve dar alanda bu kadar çok antik kentin olması çok fazla ticaret faaliyetin olduğunun göstergesidir. Bu kadar çok antik kentin varlığının coğrafyanın uygun oluşu, suyun bol olması ve buna bağlı olarak da çok verimli tarımsal arazilerin olması ve diğer taraftan da mermer kaynaklarının bir kısmının bu coğrafyada çıkartılıyor olmasıdır. Aynı zamanda Afyon'dan gelen mermerlerin Büyük Menderes nehri aracılığıyla antik Yunan'a ihraç edilmesidir. Burada her kesime hitap eden kumaşlar üretilmektedir. Denizli'de bugün aynı gelenek devam etmektedir. Tüm halkı kucaklayan bir üretim sistemi varsa bu durum sürdürülebilirliği olan bir şeydir. (16. Bölüm 13:52- 16:50)

Denizli'deki termal su kaynaklarının asırlar boyunca tedavi amaçlı kullanılmıştır. Fakat tarihte dokumacılar içinde önem taşımaktadır. Hierapolis'te yer alan termal su yün yıkamada ve boyamada kullanılmaktadır. Termal su kaynakları verimli ovaları dört tarafının dağlarla çevrili olması ve hayvanların yetiştirilebilmesine imkan sağlaması bunların hepsi birbirini etkileyen unsurlardır. Bunların yanına kaliteli ürünler üreten insanları koyduğunuzda bu ürünlerin antik dünyaya rahatça ihraç edildiğini söyleyebilmek mümkündür. 1950'li yıllardan sonra tekstil sanayi gelişmeye başlamış ve dokumacılar da bu gelişmeleri ayak uydurmaya çalışmıştır. El tezgahları yerini yavaş yavaş motorlu tezgahlara bırakmaya başlamıştır. Günümüzde Buldan'da yüzlerce dokuma tezgahı işleme makinesi faaliyet göstermektedir. Dokumacılık ev, atölye ve fabrikalarda sürdürülüyor. “Bacasız fabrikalar diyarı” olarak adlandırılan Buldan'ın çıkış noktası el tezgahlarıdır. Dokumalarda genellikle yörenin geleneksel motifleri kullanılıyor. 2001'de Pamukkale Üniversitesine bağlı Buldan Meslek Yüksekokulu ilçede açılmıştır. Okulun Giyim Üretim Teknolojisi ve Moda Tasarımı Bölümleri dokumacılık sektörüne yeni bir soluk kazandırmıştır. (16. Bölüm 17:43- 24:20)

Belgeselde geçen bu ifadeler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.5.5.5, SB.6.5.1, SB.6.5.3; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Göller öncelikle insana en önemli ihtiyacı olan tatlı su kaynağını sunmaktadır. Bazen de minerallerinden yararlanılabilinsin diye tatlı su yerine tuz ve soda ile çıkar karşına. Etrafının ekip biçilebilir, bu sayede tarlalar sulanabilir. Eğer hayvancılık yapıyorsa sudan içsinler diye kıyısına götürülebilir. Kimi temel besin ihtiyacını karşılamak için kimisi ise satmak için balık avlar. Üzerindeki sallar ve gemiler akarsular üzerinden denizlere yük taşıyıp uzakları yakınlaştırdı. Manzaraları ile insanlara huzur verir. Ekosistemi dengelerler. Bazı göllerde bataklık sazı ya da karga kamışı sundu çevresinde yaşayanlara. İnsanlar bataklık sazlarını alarak çeşitli işlemlerden geçirerek binlerce yıllık bir kültür oluşturdu. Bu bölgede dokumacılık çok eski tarihlerden bu yana yapılmaktadır. Bunun en temel sebebi ham madde kaynaklarının Anadolu'da var olmasıdır. Göl çevresindeki yerleşimlerde hem bir geçim kaynağı aynı zamanda halkın kendi ev içi ihtiyaçlarını karşılaması için uzunca yıllardan beri yapılmaktadır. Burada su ne kadar fazla olursa insan hayatını o kadar kolaylaşır fakat su kaynaklarının azalmasının insan hayatını zorlaştırır. Yeryüzündeki göller karada sadece %2'lik bir kısmı kapsadığı halde dünyadaki tatlı suyun %87'sini oluşturmaktadır. Yeraltı ve yerüstü suları ile beslenip milyarlarca insanın içme suyu ihtiyacı karşılanıyor. Bir gölün acı, tatlı, tuzlu ya da sodalı olması büyüklüğünden derinliğine, bulunduğu iklim koşullarından, arazinin yapısına, sularını denize boşaltıp boşaltmamasına kadar nedenlere dayanıyor. Türkiye'deki büyüklüklü küçüklü göller de yaklaşık 10.000 kilometre karelik alanı kapsıyor ve oluşumları açısından tektonik volkanik, buzul, set, karstik şeklinde sınıflandırılıyor. Fakat bataklık sazları veya karga kamışları her gölde yetişmiyor. Genellikle göllerin su seviyesinin düşük olduğu göllerde daha çok görülüyor. Yani kapalı havzalarda görünüyor. Ak gölde, Otamış'da, Eber gölü, Akşehir gölü buraların kapalı havuz olması bu alanlarda kamış yetişmesine imkan sağlıyor. Eğer göl derinse kamışın yetişmesi mümkün olmuyor. (17. Bölüm 01:02- 05:45)

Anadolu pek çok alanda olduğu gibi bitkisel dokumacılığında anavatanıdır. İnsanoğlunun göllerden topladığı bataklık sazlarıyla yaptığı bitkisel dokumacılığın tarihi binlerce yıl öncesine dayanıyor. Binlerce yıl önce Çatalhöyük'te bataklık sazının kullanılmasıyla başlanan bitkisel dokumacılık hikayesi günümüzde en çok Afyonkarahisar'ın Eber kasabasının sınırlarında bulunan Eber gölünde sürdürülüyor.

Eber gölü; Afyonkarahisar, Isparta, Burdur, Antalya, Konya, Denizli, topraklarına yayılan ve içinde çok sayıda gölü barındıran göller yöresinde bulunuyor. Eber Türkiye'nin 12 büyük gölüne Anadolu'da Akarçay'a yaklaşık 125 kilometre alana yayılmış tatlı su bataklığıdır. Kuzeyinde Emir güneyinde Sultan dağları vardır. Denizden 967 kilometre yükseklikte ve son buzul çağından kalan bir çöküntü gölüdür. Akarçay ve Sultan dağlarından gelen kaynak suları ile besleniyor. Bu nedenle su seviyesi ve gölalanı kuraklık durumuna göre değişiklik gösterebiliyor. Eber Gölü üzerindeki kamışlardan dolayı gölden daha çok bir çayırılık gibi görünüyor. Üzerinde halkın kopak adını verdiği yüzlerce adacık vardır. Kalınlaşan kamış kökleri topraktan ayrılıyor. Zamanla rüzgarın etkisiyle bu köklerin üzerine toprak birikiyor ve böylelikle kopaklar meydana geliyor. En çok 6 metre kadar ulaşan kırmızı kamış ve hasır otu yetişiyor. Kamış sazlarını toplayıp biçtikten sonra tüccar adı verilen alıcılara veriliyor ve bu alıcıların bu kamış sadıklarını işleyerek hamur haline getirdikten sonra paket haline getirerek yurt dışına ihraç ediliyor. Avrupa'da bu maddeden çatı yapımında kullanıldığı Bunun sebebi ne ise sıcak tutma özelliğinden kaynaklıdır. Anadolu'da çeşitli zirai atıkların mutlaka bir değerlendirmesi vardır. Göl kenarında kendiliğinden yetişen herhangi bir ekip biçime ihtiyaç duymayan hammadde tamamen maliyetsiz bir şekilde temin ediliyor. Böylece halk oradan bir gelir ki kaynağı elde etme imkanı buluyor. Sazlıklardan yer yaygısı, seccade, bir takım müstemilatlar da duvarları kaplama ve izolasyon malzemesi olarak dokumayı kullanmak ön planda yer almaktadır. Aynı zamanda bu bölgeler göllere yakın olduğu için balıkçılık faaliyetlerinin de fazlaca yapıldığı yerlerdir. Balıkçılık avlamak için de çeşitli balık ağlarının yapımında bataklık ham maddelerinden faydalanılmıştır. Göller yöresinde bulunan ve tarihi boyunca hasır dokumacılığı yapılan bir diğer gölde Konya Isparta sınırları üzerinde yer alan Beyşehir gölüdür. Etrafı dağlarla çevrili ve 655 km² alanı ile Türkiye'nin üç büyük tatlı su gölüdür. Aynı zamanda barındırdığı çok sayıda kuş türüyle Türkiye'nin en önemli milli parklarından biridir. Burada yaşayanlar yıllar boyunca gölden yararlanmışlardır. Sadece balıkçılık değil çevresinde sebze ve meyve yetiştiriciliği de yapmışlardır. Burada bulunan Yeşildağ kasabası ve ona uzak konumda bulunan Höyük ilçesine bağlı Mutlu köyü ise yıllar boyunca bitkisel dokumacılığın Konya'daki merkezi konumunda olmuştur. Ancak günümüzde hasır dokumacılığı bu bölgede yok denilecek kadar azdır. İklim değişikliği sadece günümüzde değil binlerce yıl öncesinde Çatalhöyük'te insanların yaşamını etkilemiştir. İnsanlar kuraklıktan dolayı daha önce yerleşmiş oldukları bölgeleri yavaş yavaş terk etmeye başlamışlardır. Günümüzde Çatalhöyük varlığına devam ettirmemektedir. Burada kuraklığa bağlı olarak büyük ölçüde insanların bu bölgeyi terk ettikleri görülüyor. İnsanlar daha çok

dağların etek kısımlarına yani tatlı su bulabilecekleri ve bu suları kullanabilecekleri alanlara göç ediyorlar. Bu durumun sadece Konya'da değil İç Anadolu'ya baktığımızda merkezi kısımlarda su yokluğundan dolayı uzun vadeli yerleşimlere rastlanmıyor. Kuraklık bugün de göllerden topladıkları kamış ve hasır otlarla yaşamlarını sürdüren bitkisel dokumacılık yapan çok sayıda insanın yaşadıkları yerleri terk etmesine neden olmuştur. Ancak bu göllerde yaşanan kuraklığın tek nedeni küresel ısınma değildir. Günümüzde baktığımız zaman bu göllerdeki su seviyesindeki düşüş yaklaşık 30 yılda büyük oranda artmıştır. Göllerdeki kurumunun birinci nedeni iklim değişikliği fakat kısa sürede kurumasının nedenini sadece iklim değişikliğine bağlayamayız. Hemen hemen bütün İç Anadolu Bölgesi ve Konya havzasındaki etraftaki dağlardan gelen derelerin üzerinde göletler vardır. Bu derelerin kuruması ile birlikte ova tabanlarına su ulaşmamaktadır. Bu göller sadece yağışla besleniyor fakat yağışlara baktığımızda Konya havzasının almış olduğu ortalama yağış miktarı oldukça düşüktür. Bu bölge Türkiye'nin en az yağış alan bölgesidir. Dolayısıyla bu yağışlar burada bulunan gölleri besleyememektedir. Böylece göllerin önemli ölçüde çekilmesine neden oluyor. Ayrıca yeraltı suyu kullanımının çok fazla olması da buradaki göllerin yeraltı sularından beslenemeyerek kurumasına neden olmaktadır. Bataklık kamış hasadının yapılmış olduğu nadir bölgelerden biri Kayseri'de bulunan Develi ovasında bulunan Sultan sazlığıdır. Burası nadir olarak bir arada bulunan tatlı ve tuzlu su ekosistemini barındırdığı için ekolojik öneme sahip bir sulak alan. 2006 yılında milli parka dönüştürülmüştür. Türkiye'den geçen iki ana kuş yolunun kesişim noktasında bulunduğu için farklı 301 bir kuş türünün beslenme barınma ve kuluçka alanıdır. Sultan sazlığında kamış hasadı burada yaşayan yöre halkı tarafından yapılmaktadır. Yılda yaklaşık 1500 ton kadar kesilen kamışın büyük bir miktarı ham madde olarak Almanya, Hollanda ve İsviçre'ye ihraç ediliyor. 1995'te Sidel Höyük kasabasında kamışları depolamak ve bağlamak için bir tesis kurulmuş kesilen sazlar bu bölgede hayvan yemi ya da dam malzemesi olarak da kullanılmıştır. Eski yıllarda olduğu gibi sergiler yastıklar seccadeler üretilmiyor. İklimin değişmesi, yağışların azalması, yeraltı sularının yanlış kullanımı eski tarihlerden bu yana varlığını sürdürmüş bir ata el sanatının yok olmasına neden oluyor. Bitkisel dokumacılık insanlık tarihi kadar eskidir ve bu el sanatı günümüzde her ne kadar giderek azalsa da 9000 yıl önce Çatalhöyük'te uygulanan bir gelenek bugün hala Yeşildağ kasabasında sürdürülüyor. (17. Bölüm 05:53- 28:25)

Belgeselde geçen bu ifadeler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.6.5.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.6.7.2” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Küçük bir parça keçe yapılabilmesi için iklimin uygun olması gerekir. Yer şekilleri kısa mesafelerde değişiklik gösterecek, dağlar ovaları, ovalar meraları kucaklayacaktır. Farklı bitki türleri geniş araziler boyunca otlakları oluşturacak ki hayvancılık yapılabilsin. Hem sıcak hem soğuğa dayanıklı küçükbaş hayvanlar beslenirken otlaklardan koyunlar yavrulayacak. Havasından, suyundan, bitkisinden ve ırkından dolayı burada doğan kuzuların yünleri kısa, ince ve parlak olacak. İşte tam da bu noktada insan girecektir devreye. İnsan için bu yünler artık sadece gün değil ham maddedir. Emegini katıp mayıs ve haziranda kırpacaktır bu yünleri. Bu yünler belirli işlemlerden geçtikten sonra su ve sabun ile yıkanıp keçe yapılacaktır. Eğer kış ayları ılıman geçseydi tüm diğer koşullara rağmen insanoğlunun aklına keçe yapmak belki de hiç gelmeyecekti. Keçe bir kültür mirasıdır. İnsanoğlu binlerce yıldır yaşadığı coğrafyaya uyum sağlamıştır. İklim ve coğrafyanın sunduğu koşullardan yararlanmak bunları avantaja çevirmek için elinden geleni yapmışlardır. Afyonkarahisar'da iklimi ve coğrafyası burada yaşayanlara yüzyıllar boyunca keçecilik yapabilmelerine olanak sağladı. Türkiye'de keçeciliğin halen yapılmış olduğu bir kaç ilden biri olan Afyonkarahisar, Ege bölgesini iç Batı Anadolu'ya bağlayan noktada yer alıyor. Jeomorfolojik açıdan en fazla göze çarpan özelliği dağlık alanlar ve bunların arasında bulunan ovalardır. Afyonkarahisar karasal iklim geçiş özelliği gösterdiği için yazları sıcak ve kurak kışları soğuktur. Bahar aylarında yağışlı ve nemlidir. Yer şekillerinin böyle farklılıklar göstermesi ve bu iklim özellikleri sayesinde hem ormanlık alanlara hem de ovalarında çeşitlilik açısından zengin bitki türleri ve çalılıklara sahiptir. Tüm bu özellikler burada hayvancılık yapılabilmesi için elverişli tüm koşulların bir araya toplanmış olduğu anlamına geliyor. Hayvancılık da keçenin ham maddesi olan yüne erişimi kolaylaştırıyor. Afyonkarahisar'ın Bolvadin ilçesi küçükbaş hayvancılığın ve yün ticaretinin önemli merkezlerinden biridir. Bu bölge geniş otlak alanlarına ve çeşitliliğe sahiptir. Afyonkarahisar'da daha çok yayılma alanı iç Batı Anadolu olan yerli koyun ırkı dağlık yetiştiriliyor. Bu ırkın en önemli ayırt edici özelliği elverişsiz bakım ve beslenme koşullarında da dahi yüksek yaşama gücü ve adaptasyon yeteneğine sahip olmasıdır. Bu nedenle dağlık her ne kadar sıcak ve kurak iklim hayvanı olsa da değişik çevre koşullarında yetiştirilebiliyor. Rüzgardan korunmuş yerlerde açıkta da barınabiliyorlar. Dağlık koyunun yününden özellikle halı ya da yorgan yapımında yararlanılıyor. Keçinin yünleri sanayide kumaş üretiminde, tekstil sektöründe kullanılıyor. (18. Bölüm 01:18- 08:33)

Kepenek adı verilen keçenin çobanların en baş giysi olarak karşımıza çıkıyor ve doğa olaylarına karşı da koruyucu bir özelliğe sahiptir. Kurt kapmasından böcek sokmasına kadar koruyor. Yağmurlu havalarda suyu geçirmiyor. Isıyı muhafaza ediyor. Keçecilik Afyonkarahisar'da Türkler'in öz sanatlarından biri olduğu için burası da bir Türk yurdu olduğu için keçecilik faaliyetlerinin burada devam ediyor. Türk kültüründe de hayvancılık yaygın olduğu için keçe içinde geniş bir üretim sahası oluşmuştur. Orta Asya'dan günümüze kadar ulaşmıştır. Keçe sözcüğü Kaşgarlı Mahmut'un Divanı Lügati Türk eserinde de geçiyor. Türklerin kutsal ocağı sayılan çadırdan giyime kadar pek çok alanda kullanılmıştır. Halk kültürüne, şiirlere, tekerlemelere, edebiyata yansımıştır. Hakanın taht töreninde beyaz keçe üstünde havaya kaldırılma geleneği orta çağa kadar sürmüştür. Selçuklular ve Osmanlılar döneminde de barışta ve savaşta keçe önemini korumuştur. Ustaların bu bölgede daha yoğun olması nedeniyle sürdürülmektedir. Burada yedi tane atölye ve 13 tane usta vardır. Günümüzde de hala faaliyetleri sürdürmektedirler. Keçeciliğin cumhuriyet yıllarından sonra da Konya, Denizli, Şanlıurfa, Afyonkarahisar gibi iklimi ve coğrafyası küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine ve keçeciliğe uygun olan illerde sürdürülmüştür. Yönetmen Ertuğrul Karşlıoğlu'nun "Keçenin Teri" adlı belgeseli 1988 yılında TRT'de yayınlanana kadar. Karşlıoğlu Şanlıurfa'dan binbir zorluk ve emekli hamamda ustaların keçeyi dövüp pişirmelerini o kadar ustalıkla anlatır ki o dönem bütün Türkiye bu belgesel sayesinde böyle bir kültürel mirasın varlığından haberdar olur. Belgesel 1995 tarihinde uluslararası alanda yapılan sinemanın yüzüncü yılına özel olarak 100 yılın belgeseli ödülünü almıştır. Keçecilik tıpkı bu belgeselde anlatıldığı gibi hem emek isteyen hem de nesiller boyunca babadan oğulla devam eden kültürel bir mirastır. Ahmet Yaşar Kocataş'a 2015'te UNESCO programı kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yaşayan insan hazinesi unvanı verilmiştir. Yaşayan insan hazineleri somut olmayan kültürel mirasın belli unsurlarını yeniden yaratmak açısından gerekli bilgi ve beceriye yüksek düzeyde sahip kişileri anlatıyor. Ahmet Yaşar Kocataş'ta keçeciliğin en büyük ustalarından biri olduğu için bu unvana layık görülmüştür.

Gülenay Yalçinkaya bir keçe ustasıdır. Aynı zamanda Gülenay Yalçinkaya keçe ustalarını anlatan bir de kitap yazmıştır. Gülenay Yalçinkaya'ya 2013 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından somut olmayan kültürel miras taşıyıcısı unvanı verilmiştir. Günümüze hala geleneksel faaliyetlerini sürdürüyor. Ulusal ve uluslararası karma sergilere katılmaktadır. Bu konuda da üniversitede dersler vererek binlerce yıldır süren geleneksel mirasın yok olmaması için çalışıyor. (18. Bölüm 13:10- 24:53)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Birey ve Toplum SB.7.1.3; Kültür ve miras SB.5.2.2, SB.5.2.3, SB.6.2.1; İnsanlar, Yerler ve çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3;  retim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Bu şehrin iki ayrı hikayesi var. Bunlardan biri yeryüzünün üzerinde diğeri ise metrelerce altındadır. Bu şehrin topraklarının altı milyonlarca yıl süren kömür oluşumu için ideal koşullara sahip olmasaydı, dünya bu kara taşın bir enerji kaynağı olduğunu anlamasaydı, 1829'da Uzun Mehmet dere kenarında artık değeri anlaşılmış kara taşı bulmasaydı, Zonguldak kenti kurulmayacaktı. Bu şehrin kurulması için yerin altında milyonlarca yıl geçmesi gerekti önce. Kömür oluşacak, insanlar önemini anlayıp madenler açacak ve bu madenlerin etrafını demir yolları, limanlar, fabrikalar, konutlar ve sosyal yaşam alanları ile dolduracaktır. Coğrafya bu topraklarda yararlanabileceği, yaşamını sürdürebileceği bir değer sunuyor insana, o değer ise kömürdür. Kömür Avrupa'dan ve Türkiye'nin dört bir yanından buraya çalışmak için gelen insanların yaşamlarını, spordan edebiyata, kültürlerini ve hatta duygularını şekillendirdi. Yerin altı üstünü, yerin üstü altını etkiledi. Artık her ikisi de birbirinden ayrı düşünülemezdi. Tıpkı coğrafya ve insan gibi. Burası dünyanın her yerinden g   alan çok farklı kültürlerin bir araya gelmiş olduğu bir bölgedir. Kömür burada önemli bir kültür oluşturuyor. Zonguldak'ın bir planlama harikasıdır ve dev bir dokümantasyona sahiptir. Türkiye'nin değişik bölgelerinden gelen insanlar modern şehirsel kültürü oluşturuyor. Bu kültür içerisinde yaşamlarına devam ediyorlar. Kömürün demiri elektrik enerjisiyle Türkiye'nin ekonomik mucizesi “Zonguldak” diye tanınıyorlar. Burada şehrin dokusu madene göre şekillenmiştir. Kentin planlanması da tamamen maden olgusu g   önünde bulundurarak inşa edilmiştir. Zonguldak var olduğu günden bu yana sadece edebiyatta değil her alanda hep kömür ve maden ile özdeşleştirilmiştir. Zonguldak'ın, Zonguldak olmasının bulunduğu coğrafya sağlamıştır. Zonguldak önemli bir taş kömürü hafızasıdır. Yaklaşık 350 ila 300 milyon yıl önce Zonguldak havzası karbonifer devrinde taş kömür yataklarının oluşmasına neden oluyor. Ereğli ilçesine bağlı Kandilli'den Cide'ye kadar uzanan 200 kilometrelik bir hatta genişliği ise yaklaşık 2 ila 6 km arasında değişmek ile birlikte bir taş kömür damarı oluşmaktadır. Bu damarın bugünkü bilinen rezervleri 1.3 milyar tondur. Bunun yaklaşık 200 tonu işletilebilir durumdadır. (19. Bölüm- 00:42- 06:23)

Zonguldak ılıman Karadeniz ikliminde olduğu için her mevsim yağış alıyor. Üstelik Filyos çayı dışında büyük akarsu olmamasına rağmen çok sayıda küçük akarsuya sahiptir hem yağışların hem de yerüstü kaynaklarının bolluğu ilk topraklarının %56'sının ormanlarla kaplı olmasını sağlamıştır. Gür bitki örtüsüne sahiptir. Ormanlar varlığı çok zengindir ve bu zengin orman varlığı nedeni ile ormancılık faaliyetleri gelişmiştir. Kıyı bölgesinde özellikle kerestecileri olduğunu ve bu iskelelerden orman ürünlerinin İstanbul'a gönderildiğini görüyoruz. En önemli yerleşmenin geçmişte Ereğli olduğu ancak biz Zonguldak'a henüz burada o dönemlerde önemli bir yerleşme olduğunu görmüyoruz. Günümüzdeki Zonguldak kenti taş kömürünün bu yörede bulunmasından sonra kurulmuş olsa da etrafı tarihte çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Zonguldak birbirlerini yok eden medeniyetlerinin üzerine kurulmuştur. Jeolojik bilgilere göre Karadeniz sahilinde Ereğli, İnebolu arasındaki engebeli arazi mezozoik çağa aittir (orta taş devri). Filyos çayının batısında kalan Zonguldak, Kozlu, Kandilli, batı kömür havzasını, Filyos çayının doğusundaki yerlerde doğu kömür hafızasını oluşturmaktadır. Kömür ise uygun ortamlardan bataklıklarda bozulma ve çürümeden kurtulan bitki kalıntı birikimlerinin zamanla biyokimyasal ve fiziksel etkileri ile değişmesi sonucunda oluşuyor. Tabi bunun için milyonlarca yıl gerekiyor. 300 milyon yıl önce oluşmuş kömür tahminen Bizans döneminde de bilinmiyor. Kömür özellikle taş kömür çağını bekliyordu. Yani buhar çağının enerji kaynağının, taş kömürü olacağının anlaşılması ve artık Osmanlı'da da kullanılabilir hale gelmesi 1800'lü yılları buluyor. Artık kömürün işletilip buhar çağına yönelik bir enerji kaynağının olması gerekiyordu 1803'lü yıllarda buhar makinelerinin geldiğini düşündüğümüz zaman Uzun Mehmet'i olması tarihte olması gereken yerine oturtuyoruz. II. Mahmut döneminde subaylar İstanbul'a askerlik için gelen erlere kara bir taş gösterir ve gittiğiniz yerlerde bu kara taşı arayın bu en büyük vatani göreviniz derler. İşte Uzun Mehmet de askerlik dönüşü memleketinde değirmenine buğday öğütmeye giderken eğilen deresinin Köseazgı çevresinde taş kömürünü bulur. (19. Bölüm 06:37- 11:09)

Sanayi devriminden sonra özellikle Avrupa ülkelerinde büyük oranda enerji kaynağı olarak kömür kullanılıyor. Osmanlı devleti de modernizasyon anlamında çatışmaların ve kömür ile ilgili çalışmaların araştırmaların olduğunu görüyoruz. Uzun Mehmet'in de bu bağlamda bulunduğu numuneye rastladığı ve bunu İstanbul'a götürerek 1829'da taş kömürünü bulduğu ifade ediliyor. Ancak 1848 tarihinden itibaren taş kömürü işletilmeye başlatılmıştır. Taş kömürü bulunan yerler saptanır ve havza sınırları tanımlanır.

I. Abdülmecid Fermanı ile taş kömürü havzası kendi adını taşıyan vakıf adına tapulanır. Kısa süre sonra sanayi atılımının lokomotifine dönüşen havzada hızlı bir değişim ile birlikte kentin inşası başlar. 1867 yılına gelindiğinde burada Dilaver Paşa Nizamnamesi'yle bu bölgede 14 tane ilçede 50 yaş grubundaki insanların kömür havzasında çalışması için hazırlıklar yapılıyor. Bu bağlamda kömür üretimi artırılmaya çalışılıyor. Kömür üretiminin arttırılması ile birlikte yavaş yavaş Zonguldak yerleşmesinin de ortaya çıkması sağlanıyor. 1896'da hızlı bir şekilde liman yapılıyor. Limanın yakın çevresindeki kömür havası ile demir yolu bağlantıları yapılıyor. Böylece demiryolu hattı üzerinde yerleşme gelişim göstermeye başlıyor. Madencilik faaliyetlerinin ilkleri madenciligi bilen Karadağ'dan gelen işçiler ve uzmanlar tarafından yapılıyor. Kömürü, kömür işletmeciliğini bilen insanlar olarak Zonguldak'a geldiler. Kömürün sınırları belirlenmiş, çalışmalar yapılmış 1848'de padişah adına tapulanmıştır. Bu konuda ilk yardım İngilizler'den alınmıştır. İngiliz şirketi 1851'den sonra Kırım Savaşı'na da sanki hazırlık yapıyormuşçasına dekolvilyo hatlarını yani demiryolunu, ilk demiryollarının, ilk galerileri bu Karadağ'dan gelen Sırp, Hırvatlar, Arnavutlar ile birlikte bölge halkını da bu işin içerisine katarak bir endüstriyel devrimle, endüstriyel süreçler ile geliştirerek günümüze kadar ulaştırıyorlar. Bütün bu dönemlerin öncesinde üretimin başlaması ile birlikte bölgeye gelenler sadece Avrupa'dan değildi. Türkiye'nin dört bir yanından da insanlar buraya çalışmak için gelmeye başlamışlardı. Zonguldak şehri içinde büyük çelişkiler barındırarak kurulmuş oldu. Maden şirketlerinin çevresinde oluşan kahveler, alışveriş dükkanları, kulübeler yavaş yavaş gelişerek özellikle büyük şirketlerin yaptığı lojmanlar, hastaneler ile burası bir madencilik kasabasına dönüşmüştür. Bundan dolayı da sıkıntı asıl burada başlıyor. Hem üzerinde yerleşim istenilmiyor çünkü altı kömür, çökecek güvenilir bir yerleşim alanı değil. Fakat bunlara rağmen kömürün tam üstünde Zonguldak il merkezi oluşturularak geliştirilecektir. O il merkezinin çevresindeki küçük yerleşim alanları ilçelere dönüşecektir. Şuan kömürün üstünde Kozlu, Zonguldak il merkezi ve Kilimli ilçesi vardır. Fakat bu alanların altı kömürdür. Artık Zonguldak halkı kömür ile özdeşleşmiştir. Kömürle yaşamak ve o kültürü sürdürmektedir. Bunların oluşmasının nedeni de çok yoğun iş gücüne ihtiyaç duyulmasıdır. (19. Bölüm 11:20-17:07)

Yoğun emek ihtiyacı sonucunda farklı yerlerden gelen insanlar Zonguldak'a kendine has farklı bir kent kültürü oluşturmaya neden olmuştur. Ülkenin çok farklı yerlerinde hem mühendis, işçi, yatırımcı olarak çok sayıda insan gelmiştir. Özellikle işçilerin kullanabilecekleri lojmanlar bunların yanı sıra yeşil alanlar, sinema, etkinlik alanları, sportif faaliyete alanlar yaptıklarını görüyoruz. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra işgücü talebi yavaş yavaş artıyor ve baktığımız zaman Doğu Karadeniz bölgelerinden göç almıştır. Bu göç eden nüfusunda önemli ölçüde şehir potası içinde kaynaştığını Zonguldak Ereğli kültürü oluşturduğunu görüyoruz. İnsanların dayanışma duygularının en yoğun en fazla öne çıktığı alandır madencilik. Çünkü yerin altına iniyorsunuz ve orada bu nereli? Hangi ülkeden gelmiş diye bakmıyorsunuz. Burada birlik beraberlik dayanışma ruhu içerisinde oluyorsunuz. Bu durum yerin üzerine çıktığınızda da devam ediyor. Zonguldak uzun yıllara dayalı bir hoşgörü kültürüne sahiptir. Birlikte yaşama kültürünün en güzel örneğinin sergilenmiş olduğu illerden bir tanesidir. (19. Bölüm 17:17- 21:56)

Zonguldak Maden Şehit Aileleri Yaşatma Derneği, maden kazalarında ölen kişilerin ailelerine yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Zonguldak'tan bu yöreye özgü ağıtlar, türküler, maniler, atasözleri ve deyimler vardır. Bu edebiyat ürünlerinin içeriğinde maden unsurunu görmekteyiz. Aynı zamanda bu maden yataklarının burada insanların geçimlerini sağlamada en temel faktörler arasında yer aldığını görmekteyiz. (19. Bölüm 23:10- 27:49)

Belgeselde geçen bu ifadeler İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3, SB.6.3.3, SB.7.3.1, SB.7.3.2, SB.7.3.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.6.5.1, SB.6.5.2; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Karadeniz Avrupa ile Anadolu Yarımadası arasında yer alıyor. İstanbul boğazıyla Marmara Denizi'ne Kerç boğazı ile Azak denizine bağlanıyor. Karadeniz'in buzul döneminde bir göl özelliği gösterdiği fakat sonraki süreçlerde İstanbul boğazı ve Çanakkale boğazı ile buzulların erimesi ile birlikte sularının yükselmesiyle birlikte Akdeniz ile bir bağlantı kurmuştur. Böylece Karadeniz suları tatlı olan bir göl olma özelliğini kaybeder ve suları tuzlu bir hale gelir. (20. Bölüm 03:28-04:30)

Hamsinin dünyanın birçok ülkesinde tanınan ve yemekleri yapılan bir deniz ürünüdür. Ancak bulunduğu hiçbir yerde Karadeniz'de olduğu gibi yöre halkının yaşamıyla özdeşleşmemiştir. Burada balık avcılığı çok eski tarihleri dayanıyor. Hamsi avının ekonomik bir sektöre dönüşmesi Osmanlı'nın İstanbul'u fethetmesi ile mümkün olmuştur. Burada balıkçılık yöre insanı için önemli bir geçim kaynağı olmuştur.

Hamsi yalnızca yemek ve gübre alanında kullanılmamıştır. Yüzyıllar boyunca yöre halkı için önemli bir simge haline dönüşmüştür. Aşk ya da sabırsızlığı ayrılığı ya da coşkuyu anlatmak için edebiyatın her alanında müzikte, atasözlerinde her zaman yer bulmuştur. (20. Bölüm 08:14- 16:06)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.5.5.4” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Vakfikebir ekmeği uzun süre tazeliğini koruyan geleneksel bir üründür. Pek çok kültürden özellikle de Türkler’de yüzyıllar boyunca ekmek önemli bir yere sahip olmuştur. Sözlü kültür mirası olan atasözleri ve deyimlerin en değerli vazgeçilmez kelimelerinden biridir. Ekmek insanın en temel besin maddesidir. Çünkü insanoğlu sadece ekmek ve su ile yaşamını sürdürebilir. İşte tüm bu nedenlerle Trabzon’un Vakfikebir ilçesinde ekmek en başköşededir. Burada üretilen ekmek üstelik şöhretlidir. Lezzeti, kokusu, rengi ve dokusuyla Türkiye’de üretilen yüzlerce farklı çeşit ekmeğin arasından sıyrılıp adını kuzeyden güneye tüm ülkede duyurmuştur. Yüzlerce yıllık bir kültür mirasının en lezzetli hali neden Vakfikebir sınırları içinde üretilebilir olmuştur. Yaklaşık 30.000 kişinin yaşamını sürdürdüğü Vakfikebir Trabzon’un 40 kilometre batısında yer alıyor. İlçede tarım, hayvancılık, fındık ve balıkçılık ekonominin başlıca lokomotifleri olsa da Vakfikebir adının tüm Türkiye’ye yayılmasının nedeni ekmeğidir. Vakfikebir ekmeği günümüzde Türkiye’nin hemen her yerinde üretilmektedir. Ancak konunun uzmanlarına göre uygun üretiminin yapıldığı tek yer hala ve sadece Vakfikebir ilçesidir. Pişirildiği taş fırın, kullanılan su, odun, un, maya ve ustayı başka bir yere götürseniz de aynı lezzet çıkmıyor. Bunun nedeni buradaki iklim şartlarının coğrafi bölgenin etkili olduğu yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. 3 Ağustos 2018’de Vakfikebir ekmeği coğrafi işaretli ürün olarak kabul edilmiştir. Böylece bu ekmeğin adı Türkiye çapında da duyulmaya başlandı. Türkiye’de coğrafi işaret almış bir diğer ekmek ise Gümüşhane sınırları içerisinde üretilen Kürtün Araköy ekmeğidir. Burada üretilen ekmeğin şöhreti Avrupa’ya kadar uzanmıştır. İklim özelliklerinin ekmeğin lezzetinde etkisi olduğu ifade edilmektedir. Türkiye’nin diğer bölgelerine ve yurt dışına pazarlamasının rahat bir şekilde yapıldığı ifade edilmektedir. Geçmişten günümüze gelen kültürün milleti millet yapan özellikleri taşıdığı ve Vakfikebir ile Araköy ekmeklerinin günümüze kadar taşınması ile bu kültürün hala yaşatıldı ifade edilmektedir. (21. Bölüm 00:57- 26:16)

Belgeselde geçen bu ifadeler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2; Üretim Dağıtım Ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.3, SB.5.5.4; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Şahmeran Mezopotamya'nın kadim topraklarından gelen zamanla Arap, İran, İbrani, Hint ve Yunan mitolojileri ile zenginleşen binlerce yıllık bir kültür mirasıdır. Anadolu'nun farklı yerlerinde efsanelerine yer verilse de günümüzde en çok Mardin ile özdeşleşmiştir. Bu da nesiller boyunca Şahmeran'ı camda ve bakırda yaşatan Mardinli sanatçılar sayesinde. Mezopotamya verimli toprakları, uygun iklim şartlarıyla tarih boyunca medeniyetlerin beşiği olarak adlandırılmıştır. Sümerler'den Babiller'e, Akadlar'dan Elamlar'a eski ve en büyük medeniyetler bu topraklarda kurulmuştur. Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan ve ipek yolunun geçtiği günümüzde Irak, kuzeydoğu Suriye, güneybatı İran, güneydoğu Anadolu bölgesini kapsıyor. Mezopotamya Yunan tarihçilerinin bu bölgeye vermiş olduğu isimdir. Mezopotamya'nın incisi ya da masal kenti diye adlandırılan Mardin ise kültür mirası olarak kabul edilmiş, koruma altına alınmıştır. Tarihi yapıları farklı din ve dilleri barındıran çok kültürlü yapısıyla tanınıyor. Bu topraklarda kültürel mirasın bir parçası sayılan Şahmeran. (22. Bölüm 01:24- 04:24)

Şahmeran uluslararası bir sembol haline gelmiştir ve tüm dünyada tıbbın simgesi olacaktır. Şahmeran efsanesinin Anadolu'nun farklı yerlerinde farklı anlatımları bulunur. Mardin'de yaşayan Özcan ailesi yörede Şahmeran efsanesinin devam etmesini sağlayan en önemli ailelerden birisidir. Şahmeran'ı hem bakıra hem cam altına işledikleri resimlerle bu efsaneyi yaşatmaya devam ediyorlar. Ailenin en büyüğü olan Hasan Özcan bakırcılık mesleğini dedesi ve babasından öğrenmiştir. Yıllardır Mardin'de yaşatılan bu sanat şehre gelen turistlerinde ilgisini çekmiştir. Şahmeran resimleri Avrupa'dan Kanada'ya kadar pek çok ülkede tanınmıştır. (22. Bölüm 10: 24- 24:24)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.4” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Her şeyden önce bakır kültürünün bölgede ortaya çıkması ve daha sonra bu kent ile özdeşleşmesi tesadüfî değildir. İşlenmesi ve şekil verilmesi noktasında kolay bir madendir. Genel olarak hediyeelik eşya alanında kullanıldığını görülmektedir. Her şeyden önce bir kültür geleneğini yansıttığı bu bölgede taşın, toprağın, suyun, madenin ve ikliminin ayrı bir kültür ögesi olduğunu görüyoruz. İnsanların bu coğrafyaya yerleşmesinin tercih edilmesinde etkili olan unsurlar olarak karşımıza çıkıyor. Verimli hilal olarak adlandırılan bölgede bulunan Diyarbakır yakın doğu uygarlıkları içinde birçok ilkin yaşandığı yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem yerleşik yaşama geçişin simgelerinden biri hem de önemli bir maden bölgesidir. Adındaki bakır kelimesinin farklı bir hikayesi olsa da bu şehrin bakır ile ilişkisi çok eskidir. Binlerce yıl öncesine neolitik döneme kadar uzanmaktadır. Üstelik arkeolojik kazılarda çıkarılan süs eşyaları sadece Anadolu'nun değil insanlık tarihinde şimdiye kadar bulunmuş en eski örnekleri. Diyarbakır ve bakırın bugünlerce yıllık ilişki ise bölgeyi ticaretten kültüre derinden etkilemiştir. Binlerce yıl önce boncuk şeklinde işlenmiş olarak karşımıza çıkan bakır farklı formlarda kılık değiştirerek günümüze kadar gelmiştir. Tarih sahnesinde cezve, kahve, küpe ya da kolye olarak yer aldı. Bakır madeninin dünyada çıkarıldığı bu ilk yer Diyarbakır'ın Ergani ilçesinin yakınlarında yer alan Çayönü tepesidir.

Bu bölgeye ait bulguların 10.000 yıl önceye kadar uzanması medeniyet tarihine ışık tutmaktadır. Çayönü insanların göçebelikten yerleşik köy hayatına, avcılık ve toplayıcılıktan besin üretimine geçerken pek çok ilkin gerçekleştirildiği bölgedir. Yabani buğday gibi bitkilerin tarıma alınmasından, koyun ve keçinin evcilleştirilmesine kadar dolayısıyla bu bölgede yapılan kazılarda bakır boncukların bulunması da tesadüf değildir. Çayönü'de yapılan çalışmalarda Çayönü'nün ilk evrelerine ait kazılarda yüzden fazla bakır boncuk elde edilmiştir. Bunlar genellikle doğada serbest halde yani doğal halde bulunan bakırın soğuk olarak dövülmesi ve işlenmesi ile elde edilen takılardır. Bunun dışında Urfa civarında Nevali Çori'de bakır boncuklar bulunmuştur. Daha sonra Hallan Çemi dediğimiz Batman çayı havzasında bugün baraj suyu altında kalmış arkeolojik buluntu alanında bakır eşyalara rastlanılmaktadır. Çayönü dışındaki yerlerde elde edilen buluntuların incelenmesi, analizi de Diyarbakır'ın kuzeyindeki maden yataklarını bakır yataklarını işaret etmektedir. Anadolu'da bakır ile ilgili pek çok ürün vardır. Fakat burada kaynağın yakın olması ve ustaların bununla ilgilenmesi ön plana çıkıyor. Mutfak gereçlerinin pek çoğu burada yerel esnaflar tarafından yapılmıştır. Ticari ürün olarak ipek yolunun üstünde olmasıyla Diyarbakır çok fazla alım ve satımın yapılmasında güzergahlara dağıtımın yapılmasından etkili olmuştur. (23. Bölüm 01:03- 07:56)

Diyarbakır Güneydoğu Anadolu'nun orta kısmında Mezopotamya'nın kuzeyinde Dicle vadisine hakim bir tepede kurulmuştur. Hem Dicle nehri sayesinde verimli topraklara sahip olması hem de uzak bölgelerin liman şehirlerine bağlayan ana yollar üzerinde yer alması sebebiyle pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Hazreti Ömer'in halifeliği döneminde İslam orduları tarafından fethedilmesi ile birlikte Anadolu'da İslamiyet ile tanışan ilk şehir olmuştur. (23. Bölüm 08:07- 08:47)

Yapılan ürünlere dünyanın birçok yerinden talep vardır. Bakır madeninden bu kadar çeşitli ürünler elde eden dünya üzerinde bir başka yer yoktur. Diyarbakır, Osmanlı döneminde çok sayıda bakır atölyesi ve ustası barındırırken zamanla bu tablo değişmiştir. Azalıp kaybolmaya başladığı için eğitim öğretim kurumları devreye girmiştir. 2016 yılında kuyumculuk atölyesini SODES Projesi kapsamında kurulmuştur. Diyarbakır'ın tarihinde bakırcılık çok önemli olduğu için bakırı nasıl işleyebiliriz kısmından yola çıkarak bakırı kuyumculuk atölyesinde takılara çevrildiği belirtilmektedir. Bu takıları çevirirken de Diyarbakır'ın özgün desenlerinden motiflerinden faydalanılmıştır. Coğrafi işaret almış olan Diyarbakır hasırında bulunan tekniği de yine bakırla birleştirerek güzel takılar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. (23. Bölüm 15:44- 20:06)

Belgeselde geçen bu ifadeler Kültür ve Miras SB.5.2.1, SB.5.2.2, SB.5.2.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1. SB.5.5.2., SB.6.5.1; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.6.3.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

5000 yıl boyunca önce Mezopotamya'da ardından Anadolu'da gümüşler eritilerek tel haline getirilmiştir. Sonra bu incecik teller ustaların elinde el emeği, göz nuru ince işçilik ve tabi ki mutlaka sabırla örülmüştür. İşte bu dördü tarihin en eski sanatlarından biri olan telkarinin olmazsa olmazlarıdır. Telkari sanatı da dillerin ve dinlerin birleşme noktası olarak anılan Midyat'ın ayrılmaz bir parçasıdır. Midyat Mardin'in nüfus olarak en kalabalık ve en gelişmiş ilçelerinden biridir.

Milattan önce 9. Yüzyıla ait Asur tabletlerinde adına rastlanmaktadır. Tarih boyunca defalarca kuşatılıp talan edilmiş olsa da buranın en eski halkı olan Süryanilerin kökleri eski Mezopotamya'ya kadar uzanıyor. Bu topraklarda Müslüman, Kürt, Arap ve Türklerle, Hristiyan Süryani ve Keldaniler ayrıca az sayıda olsalar da Yezidiler yaşamış olduğu için Midyat diller ve dinler şehri olarak anılıyor.

Taş konakları, kemerli geçitleri, Süryani kiliseleriyle Midyat bir müze kent görünümündedir. Midyat yüzyıllardır sadece bu narin yapıları ve taş işçiliği ile değil ustaların azimle sürdürdüğü dünyanın en eski sanatlarından biri olan telkari ile tanınıyor. Telkari sanatı yaklaşık 5000 yıllık geçmişi olan bir sanattır. İlk yapılan kazılarda Mezopotamya ile Mısır bölgesinde bulunmuştur. Yüzyıllardır özellikle Midyat yöresinde yaşayan Süryani vatandaşların öncülüğünde günümüze kadar gelmiştir. Mardin'de Süryani ustalar 15. yüzyıldan beri saç teli inceliğindeki altın ya da gümüşten el işi takılar ve süs eşyaları üretiyorlar. Midyat şehirlerarası kavşak noktada bulunmaması aynı zamanda sanayi ve tarımın gelişmemiş olması yüzden insanlar burada telkariye yönelmişlerdir. Aynı zamanda taş işlemeciliği de Midyat'ta çok önemli bir yer tutuyor. Burada sanat okullarında telkarinin bir ders olarak okutulmasının nedeni geçmişten günümüze kadar gelen bu sanatın kaybolmasını önlemek ve gelecek nesillere taşımaktır. (24. Bölüm 00:45-08:05)

Belgeselde yer alan konuşmacı Suphi Hindiye'li'nin çocukluğundan beri bu işin içinde olduğunu ve babası onu ısrarla terzi yanına çırak vermek istemiş ama o bulduğu her fırsatta soluğu telkari ustası abisinin yanında almıştır. 68 yıl önce henüz elektrik yokken gaz lambasının ışığında öğrendiği bu sanatı tutkuyla devam ettirmiştir. Çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa yükselmiş, yıllarca özellikle altından yaptığı telkari takılar Anadolu'da büyük ilgi görmüştür. Çok sayıda öğrenci yetiştirmiş, Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle yurt dışında sergiler açmış ve UNESCO'nun Yaşayan İnsan Hazine'leri ödülüne layık görülmüştür.

Bu ödülü almasında telkari sanatının yok olmaması için gösterdiği yoğun çabalar büyük önem taşımaktadır. Suphi Hindiye'li'nin telkari sanatını yurt içinde ve yurt dışında tanınmasına etki eden isim olması önemlidir. (24. Bölüm 13:07- 15:25)

Artuklu Üniversitesi Midyat Meslek Yüksek Okulu'nda Kuyumculuk ve Takı Tasarımı bölümünün açılması ile birliktetelkari sanatının genç nesillere aktarılması güvence altına alınmıştır. Bu bölümün açılma amacı arasında bu sanatın yaşatılmasını ve devamlılığını sağlamak karşımıza çıkmaktadır. Bu okul ilk mezunlarını 2015 tarihinde vermiştir.

Telkari sanatını öğrenmek için Türkiye'nin farklı şehirlerinden buraya öğrencilerin geldiği bilgisi verilerek, mezun olduktan sonra kendi şehirlerine dönüp atölyelerini açtıkları belirtilmektedir. Telkari sanatının yaşatılması ve bir kültürel devamlılık olarak aktarılması önem arz etmektedir. Telkari sanatının atalardan kalan kültürel bir miras olduğu vurgulanmaktadır. (24. Bölüm 16:52- 19:30)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Birey ve Toplum SB.6.1.2; Kültür ve Miras SB.5.2.1, SB.5.2.2, SB.5.2.5; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Lületaşını çıkarmak için yerin metrelerce altına kazılır ve kuyular açılır. İnsanoğlu bulunduğu coğrafyanın sunduklarını bulup çıkarıp işleyerek ortaya kültür tarihinin başlangıcından süregelen miras çıkarmışlardır. Lüle taşı Eskişehir'de bulunmaktadır. Eskişehir denildiği zaman ilk başta akla gelenler unsurlardan biri lüle taşı karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 1980'li yıllara kadar Eskişehir'de lüle taşından ekonomik geçimini sağlayan insan sayısının çok fazladır. Daha da önemlisi 350-400 sene öncesi Osmanlı Devleti'nin en önemli ihraç malzemelerinden bir tanesi lületaşıdır. (25. Bölüm 01:08- 03:34)

Lületaşı, sefiolit olarak bilinen ve oldukça güç koşullarda çıkartılan bir madendir. Aslında sadece Eskişehir'e özgü bir taş değildir. Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Rusya, Çek Cumhuriyeti, İspanya, Yunanistan, Kenya, Somali, Madagaskar gibi bazı ülkelerde de lüle taşına rastlanmaktadır. Türkiye'de Bursa, Kütahya, Konya, Çanakkale gibi farklı illerde de bu madenleri rastlanılmaktadır. Fakat en kaliteli Eskişehir'dedir. Dünya rezervlerinin %70'e yakını Eskişehir'de bulunmaktadır. Eskişehir'deki lüle taşının en önemli özelliği çok kaliteli olmasıdır. Her ne kadar dünyanın farklı bölgelerinde bulunsun da lüle taşı ender rastlanan bir oluşumdur. Eskişehir'de lüle taşının oluşabilmesi için tüm coğrafi koşulları sağlamaktadır. Bu bölgenin jeolojik yapısı ile ilgilidir. Ayrıca bölgede sıcak su kaynaklarının bulunması gibi nadir görülen oluşumların bir arada görülmesi ile meydana gelmiştir. (25. Bölüm 03:44-06:49)

Yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda kazılarda bulunan objeler lüle taşı kullanım tarihini milattan önce 2000'lere kadar götürmektedir. Lületaşından bahseden ilk yazılı kaynak ise 1173 yılında Eskişehir'i gezen Alhabari'nin seyahatnamesidir. Eskişehir'den Viyana'ya kadar uzanan bir yol var ve bu yol lüle taşı yolu olarak da bilinmektedir. Eskişehir'den başlayarak İzmit, İstanbul, İstanbul'dan Belgrad, Belgrad'tan ise Viyana ve Avrupa'nın başka şehirlerine kadar uzanıyor. III. Ahmet zamanında Macar Kontu'na iki tane padişah tarafından lületaşı hediye ediliyor. Macar Kontu bunu yanında çalışan becerikli bir adama veriyor ve bundan ne yapılabileceğini düşünüyorlar. Daha sonra ise tüm Avrupa'da yaygınlaşıyor. Çok uzun yıllar bir prestij sembolü olarak da kullanılıyor.

Ayrıca Osmanlı Devleti'nin en önemli ihracat malzemelerinden bir tanesi olarak karşımıza çıkıyor. Almanya başta olmak üzere Almanya ve Avusturya'daki lületaşından eşyalar üreten atölyelerin sayısı artıyor. Sayı binlere ulaşarak oradan da tüm Avrupa'ya ulaşıyor. (25.Bölüm 07:36- 09:29)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.2; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3, SB.6.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.4, SB.6.5.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Ramazan Bağlan mesleğe 1963'te çırak olarak başlamış bir lüle taşı ustasıdır. Babası lüle taşının hammaddesini alıp satarmış, bir arada ocakta işlettikleri için madende de çalışmıştır. Her ne kadar geçimlerini lüle taşından sağlayan bir ailede doğmuş olsa da lüle taşına ailede ilk işleyen kendisi olmuştur. Ustasından öğrendiklerini kardeşlerine de öğretmiştir. Ramazan Bağlan mesleğini severek yaptığını ve bu mesleğin gerekliliklerini en güzel haliyle anlatmaktadır. Taşın yumuşak ve kolay işlenebilen bir yapısı vardır. Bu mesleği devam ettirebilmek için açılan çeşitli kurslarda görev alıyor. Bu kurs Odunpazarı Belediyesinin kültürel faaliyet anlamında lüle taşıyı tanıtmak ve halka öğretmek adına yapmış olduğu bir kurstur. Lüle taşının ham maddesinin yurt dışına ihraç edilen ürünler arasında yer alıyor. (25. Bölüm 13:42- 16:51)

Ayhan Oskaylar adlı lületaş koleksiyoncusu olan kişi ve koleksiyonunda yer alan eserleri tanıtıyor. Lüle taşının kültürel ve jeolojik bir mirastır. Lületaş işçiliği geçmişten geleceğe aktarılan kültürel bir mirastır.

Lüle taşının neredeyse 400 yıldır Eskişehir'e damgasını vurmuş taşlardan bir tanesidir. Farklı ticaret yolları bulunarak bu ürünün dijital ortamlar üzerinden de yurt dışına satışları yapılıyor. (25. Bölüm 24:07- 29:09)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.2; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.6.3.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.5.5.5, SB.6.5.1, SB.6.5.3; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.6.7.2” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Bu boğaz Anadolu ve Avrupa'yı Akdeniz ve Karadeniz'i birbirine bağlayan en önemli iki geçitten biridir. İşte bu nedenle de eski çağlardan bu yana insanlık için çok önemlidir. Burada yaşayan insan toplulukları bu boğaz sayesinde ekonomik ve askeri üstünlük elde etmiştir. Refah seviyesi göçleri tetikledi, göçler kültürel mozaïği zenginleştirdi. Ancak coğrafyanın sunduğu faydalar kaçınılmaz olarak yanında istilalar, göçler, savaşlar gibi olumsuzlukları da beraberinde getirdi. Bu savaşlar bu toprakların mimarisini, insanını derinden etkileyerek tüm kültürünü şekillendirmiştir. Özetle Çanakkale'yi, Çanakkale yapan burada bulunan boğazın ta kendisidir. Çanakkale'yi özel kılan Çanakkale boğazıdır. Tarihsel süreç içerisinde Çanakkale boğazı ve buranın korunması herkes için önemli olmuştur. Her kültür kendi sanatını, kendi tarihsel birikimini bu savunma yaklaşımına, kentlerine ve coğrafyasına da yansıtacaktır. Eski çağlarda adı Hellespontos ve Dardanel olarak anılıyor. Pek çok uygarlığa ev sahipliği yapan bu topraklardaki yerleşim milattan önce 3000 yılına kadar uzanıyor. Tarih boyunca Çanakkale kıyılarında Truva, Dardanos, Abidos, Sestos gibi önemli şehirler kurulmuştur. Klasik ilk çağda henüz İstanbul önem kazanmadan Çanakkale boğazı kıyıları, İstanbul boğazından daha fazla canlılığa sahip olmuştur. Ege kıyılarına yerleşen insanların denizciliğe başlamaları Çanakkale boğazının önemini arttırmıştır. Böylelikle boğazın çevresi yerleşim için bir cazibe merkezine dönüşmüştür. (26. Bölüm 01:05- 04:58)

İki kıta; Asya Avrupa, iki deniz; Ege Denizi Marmara Denizi, iki iklim; Karadeniz Akdeniz, iki Körfez; Saroz Edremit Körfezi, iki ekolojik alan; Karadeniz Akdeniz, iki ada; Bozcaada Gökçeada, iki yarımada; Biga Yarımadası ve tarihsel süreçte çok büyük öneme sahip olan Gelibolu Yarımadası, iki savaş; Truva Savaşı ve Çanakkale Savaşı ve tek boğaz yani Çanakkale boğazı. (26. Bölüm 05:05- 05:45)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.2; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3, SB.6.3.1, SB.7.3.1, SB.7.3.4; Küresel Bağlantılar SB.6.7.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Çanakkale antik dönemden başlamak üzere birçok tarihsel savaşın içerisinde bulunan bir mekan haline gelmiştir. Göç ve savaşlar bu bölgede kültür alışverişini de yoğunlaştırmıştır. Dolayısıyla renkli bir kültür mozaïği ortaya çıkmıştır. Savunma amaçlı kaleler inşa edilmiştir. Çanakkale bir kaleler şehridir. Çanakkale'nin bütününe baktığımız zaman jeopolitik önemi gereği Çanakkale'de kaleler çok fazladır. Tarihi alan sınırları içerisinde içinde bulunduğumuz Bigala kalesi, Çamburnu Kalesi, Kilitbahir Kalesi, Seddülbahir Kalesi gibi çok önemli işler görmüş günümüzde de hala ayakta kalmış tarihi mekanlardır.

Özellikle Kilitbahir Kalesi, Seddülbahir Kalesi ve Bigala kalesi Osmanlı dönemi kalelerindendir. Osmanlı Devleti Çanakkale boğazını ve bu bölgeyi fethettiği zaman boğazın güvenliğini sağlamak için yapmış olduğu kalelerden savunma yapılarından bir tanesidir. Bu kaleler aynı zamanda Çanakkale savaşlarında Türk askerinin konuşlandığı ve Çanakkale Boğazı'nın savunulduğu yapılardan bazılarıdır. (26. Bölüm 10:18- 11:44)

Her dönemin kendi içerisindeki koşulları, ekonomik şartları, kullandığı teknolojiler, savunma konsepti, savaş araç gereçlerinden dolayı değişiyor, dönüşüyor ve sürecin içerisinde şekillenmek zorunda kalıyor. Gelibolu Yarımadasına bakıldığında farklı savunma katmanlarının farklı savunma yaklaşımları görülebilir. Çanakkale merkezde Kaley-i Sultaniye, Çimenlik Kalesi ve hemen karşısında bulunan Kilitbahir Kalesierken dönemi yansıttığı görülmektedir. Bu coğrafyadan miras alınan tarihsel ve kültürel unsurlar vardır. Bugün ki şehitler abidesinin bulunmuş olduğu yer eski bir antik kent yerleşim yeri Eleaus kentidir. Bugün hala orada o kentin sur duvarları görülmektedir. (26. Bölüm 12:38- 13:42)

Boğazın önemi I. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Savaşları'nda bir kez daha gündeme gelmiştir. Düşman donanması 18 Mart 1915 tarihinde bozguna uğratıldı. Günümüz Çanakkale'si de taşından, toprağından, boğazına kadar savaşın izlerinden Çanakkale ruhunu taşıyor. Çanakkale ruhu olarak adlandırılan ve Çanakkale Savaşları sırasında bu topraklarda ortaya çıkmış olan milli ve manevi değerler vatan ve millet sevgisidir. Vatan söz konusu olduğu zaman Türk milletinin canını hiç çekinmeden ortaya koyabildiği ve vatan millet sevgisinin en zirveye çıkmış olduğu Çanakkale ruhu bu topraklarda ortaya çıkmıştır. Türk milletinin kalbinde her zaman yerini korumuştur. Çanakkale tarihi alan bölgesi, dünyanın en iyi korunmuş savaş alanlarında bir tanesidir. Dolayısıyla doğasıyla ve tarihsel dokusuyla, coğrafi güzellikleriyle dünyada en önemli ziyaret merkezlerinden bir tanesi haline gelmiştir. Burada yapılan çalışmalar ile dünyanın en çok ziyaretçi alan açık hava müzesi haline getirilmesi için çalışılmaktadır. Çanakkale Savaşları sırasında denizin altında batmış olan birçok gemi enkazı bulunmaktadır. Tarihi Alan Başkanlığı olarak Çanakkale boğazı altında bulunan o gemi enkazlarına sportif dalışı ve turistik dalışı uygun hale getirmek için bir çalışma halinde oldukları belirtilmektedir. Dünyanın ilk ve en önemli su altı parkı burada oluşturulmuştur. (26. Bölüm 14: 42- 16:51)

Çanakkale'nin Kilitbahir köyünde bulunan ve boğaz geçişlerinde herkesin görebildiği “Dur Yolcu” figürü Çanakkale'yi simgeleyen figürlerden biridir. Seyran Çebi bu figürü 1960 yılında coğrafyanın önemini bilen komutanı Üsteğmen Turan Şekib'in isteği üzerine yapmıştır. Belgeselde bu figürü yapan Seyran Çebi ile röportaja yer verilmiştir. Röportajda “Dur Yolcu Bilmeden Gelip Bastığın Bu Toprak Bir Devrin Battığı Yerdir” adlı figürün ortaya çıkış hikayesini anlatmaktadır. Bu figür tarihin aksine yakıp yıkmayı yağmayı değil, vatan savunmasında milli birliği ve beraberliği simgeleyip vefa duygusunu öne çıkarmaktadır. (26. Bölüm 17:51- 20:02)

Her zafer ya da her savaşın gelecek toplumlara kültürlerin aktarılmasında belirli kodlar ya da süreçler vardır. Bu süreçleri kendi içerisinde incelediğinizde aslında bu sizin coğrafya, tarih ve kültürün birleşimini meydana getirir. Çanakkale'nin stratejik konumu, stratejik özelliği, geçiş konumu geçmişten günümüze yön değiştirdiyse de hiçbir zaman öneminin azalmamasını, özel ve önemli bir coğrafya olarak kalmasını ortaya koymaktadır. (26. Bölüm 27:49- 29:13)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.2, SB.5.2.3; İnsanlar Yerler Ve Çevreler SB.5.3.3, SB.6.3.1, SB.7.3.3; Küresel Bağlantılar SB.5.7.3, SB.5.7.4, SB.6.7.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Bir şehrin ortaya çıkmasında birçok faktör etkilidir. Fakat en temel faktörlerden bir tanesi beslenme yani tarım olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna bağlı olarak ticaret, sanayi gelişir ve beslenmenin rahat olduğu bir coğrafyada nüfus yoğunluğu da artar. Tarihte defalarca deprem ile yıkılan şehirler vardır. Fakat bu şehirlerin yeniden ayağa kalktığı görülmektedir. Bunun nedeni ise tarımdır. Bu durumun kültüre yansımaları da olacaktır. Tokat bir bağ şehridir. Mekanın sunduğu coğrafi özellikleri insan hayatına etkisi oldukça belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bir dönem bu topraklarda 37 farklı cins üzüm ve 25 farklı armut türü yetişmiştir. Dünyadaki ilk dikey milli su değirmenleri bu coğrafyada geliştirilmiştir. Üstelik burası il sınırları içerisinde 500'er metre irtifa farkıyla üç ovaya sahip dünyadaki tek şehirdir. Dolayısıyla 6.000 yıl boyunca 14 devlet, birçok beylik milyonlarca insana ev sahipliği yapmış olması da sürpriz değildir. Uygun iklim, su ve Yeşil Irmak havzasının bereketli topraklarına sahip bir kenttir. Tokat Karadeniz'le İç Anadolu step iklimi arasında bir geçiş iklimi özelliği taşıyor. Denize olan uzaklığı ile sahip olduğu yükseklikler iklim özelliğinde etkilidir. Bu nedenle kuzeyden güneye doğru önemli farklılıklar gösteriyor.

Yaz mevsimi alçak alanlarda kurak, yüksek alanlarda serin ve yer yer yağışlı, kışları ise soğuk ve kar yağışlı geçiyor. Değişik yönlerden esen rüzgarlar da Tokat'ın hem iklimini hem de tarım alanlarını önemli ölçüde etkiliyor. İklim en önemli faktörlerden bir tanesi olarak doğrudan hayatımızı etkiliyor. Tokat genel itibariyle ılıman bir iklimi var. Yeterince yağış alan kuraklığı olmayan toprakları her zaman su ile kavuşabilen bir coğrafyadır. Orta Karadeniz'de bulunan Tokat'ın topraklarını Yeşilırmak ve Yeşilırmak'ın kolları olan Tozanlı, Kelkit ve Çekerek suluyor. Tokat'ın bereketli ovaları Kazova, Turhal, Erbaa, Niksar, Omala, Artıova ve Zile'de her türlü tarım yapılabilir. Bu ovalar il topraklarının yaklaşık % 15' ni kaplıyor. Tokat ayrıca Türkiye'nin sayılı orman bölgelerinden biridir. İl topraklarının %48'ini orman ve fundalıklar, %14'nü çayır ve meralar, %38'ini de ekili dikili alanlar oluşturuyor. Tokat'taki ovalar adeta basamaklar oluşturarak çıkıyor. Bu durum tarımsal alanda çok fazla çeşitliliğe imkan sağlıyor. Erbaa ovasında zeytin, yenidünya, incir yetişiyor.1960'lara kadar pamuk tarımı yapılıyor. Güneyde daha yüksekte yer alan Arto'ya gittiğinizde orada tahıla dayalı bir kültür oluşmuştur. Kazova ise adeta bu iki ovanın karışımı gibidir. Erbaa ovasında özellikle bağcılık da önemli bir faktördür. (27. Bölüm 00:49- 06:07)

Tokat hem böyle bereketli toprakların üzerinde kurulmuş olmasının hem de tarihi ipek yolunun üzerinde bulunmasının verdiği üstünlükle milattan önce 5.500'lere inen tarihi boyunca 14 devlet ve beş beyliğe önemli bir ticaret ve kültür merkezi olmuştur. Hatti, Hitit, Frig, Roma, Bizans, Danişment, Selçuklu ve Osmanlı gibi tarihin hemen hemen her dönem eserlerini Tokat'ta görmek mümkündür. Bu açıdan Tokat tıpkı bir açık hava müzesi gibidir. Tokat Şehir olarak değil bölge olarak 7-8.000 yıllık bir tarihi vardır. Yapılan kazılarda pek çok eser Tokat Müzesi'nde yer almaktadır. 1071 tarihine kadar Tokat Bizans hakimiyetindedir. 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Bizans orduları mağlup edilerek Alparslan'ın komutanları Anadolu'nun fethine başladılar. Bu komutanlardan bir tanesi de Melik Danişment Ahmet Gazi'dir. O da bu Yeşilırmak bölgesine gelerek Malatya, Sivas ve Tokat'ı ele geçirerek burada Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı olarak Danişment beyliğini kurmuştur. Danişmentliler burada bir kültür buranın Türkleşmesi Müslümanlaşması noktasında önemli hizmetler yapmışlardır. Danişment bilgin anlamına gelmektedir. Danişment Ahmet'in babası önemli bir bilgindir ve kendi ailesinden gelen çocuklara da bilimin öneminden bahsetmiştir. Bu nedenle Danişmentler ele geçirmiş oldukları yerlerde cami ve medreseler kurmuşlardır. Bu nedenle Danişmentler ele geçirmiş oldukları yerlerde cami ve medreseler kurmuşlardır. Bu medreselerde fen bilimleri, matematik derslerinin okutulmasını sağlamışlardır.

Böylece Anadolu'da bu konuda öncü olmuşlardır. Anadolu'da ilk medrese Danişmentliler tarafından yapılan “Yağıbasan Medresesi”dir. Bu medrese Anadolu'nun ilk Türk- İslam üniversitesi olarak karşımıza çıkar. Bu devletin ömrü yaklaşık 100 yıl gibi bir süredir Fakat bu dönemde bir çılgır açmışlardır. Anadolu'dan ilk camiler ilk medreseler ilk şifahaneler bu dönemde yapılıyor. Yerleşilmiş olan coğrafyada kalıcılık sağlanmak isteniyor. (27. Bölüm 06:10- 10:38)

Tokat sınırları içerisinde tarih boyunca burada yaşamış olan neredeyse tüm uygarlıklara ait olan buluntuların izlerine rastlamak mümkündür. Örneğin dünyada bulunan altı Hitit tabletinden biri buradan çıkmıştır. Aynı zamanda Tokat Türklerin Anadolu'ya gelişlerinden bu yana 900 yılda mimarlık alanında ortaya koydukları en önemli eser örneklerinin kesintisiz olarak görülebileceği tek şehirdir. Şehirdeki her yapıda hikayeler saklıdır. Kentte göze çarpan ilk tarihi yapı Roma döneminde yol güvenliği için kurulan Tokat Kalesidir. Niksar Kalesi Pontus Krallığı zamanında yapılmıştır. Roma döneminde eklenen yeni yapılarla günümüze kadar gelmiştir. Kalede iki hamam, iki mescit, medrese, kilise ve hapisane kalıntıları bulunuyor. Talazan Köprüsü, Tokat'ın Niksar ilçesine 15 kilometre mesafede Kelkit Çayı üzerinde bulunuyor. Roma döneminde eklenen yeni yapılarla günümüze kadar gelmiştir. Kalede iki hamam, iki mescit, medrese, kilise ve hapisane kalıntıları bulunuyor. Talazan Köprüsü, Tokat'ın Niksar ilçesine 15 kilometre mesafede Kelkit Çayı üzerinde bulunuyor. Yapım tarihi kesin olmamakla birlikte 13. yüzyılda inşa edildiği düşünülüyor. Yağıbasan Medresesi, Danişment sultanı Nizamettin Yağıbasan tarafından 1151 ve 1152'de yaptırılan Yağıbasan Anadolu'nun ilk medresesidir. Çukur Medresesi olarak da bilinmektedir. Zile Kalesi ilçenin merkezinde bir höyük üzerinde bulunuyor. İçinde Roma ve Bizans dönemlerine ait mimari parçalar ve kitabeler bulunuyor. Mahperi Hatun Kervansarayı, Pazar ilçesine yaklaşık 1 kilometre mesafede bulunuyor. Havlu ve kapalı kısım portellerindeki kitabelere göre 1238 yılında Alaaddin Keykubat'ın eşi ve II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in validesi Mahperi Hatun tarafından yaptırılmıştır. Mevlevihane Vakıf Müzesi, Mevlana hayattayken halifesi Pervane'yi Tokat'a göndermiştir. Pervane'nin 13. yüzyılda yaptırdığı zaviye Konya'dan sonra yaptırılan ikinci mevlevidergahı olmuştur. 15. yüzyılda Uzun Hasan Tokat'a yakınca 1638'de tekrar yaptırılmıştır. Tokat Ulu Camii, ilk olarak Danişmentliler döneminde 13. yüzyılda yapılmıştır. 1679 yılında Avcı Mehmet zamanında tamamen yenilenmiştir. Doğu ve batı yönünde iki adet son cemaatini bulunmaktadır. Bu özelliği ile Anadolu'da tektir. Taşhan, Türkiye'nin en güzel hanlarından biri olarak gösterilen Taşhan Anadolu'daki en büyük şehir hanlarından biridir.

1620- 1632 yılları arasında inşa edilmiştir. Meydan Camii, Meydan ya da diğer adıyla Hatuniye Camisi II. Beyazıt bu camiyi annesi Gülbahar hatun adına 1485 yılında kesme taştan inşa ettirmiştir. Tokat'ta yapılmış en güzel Osmanlı eserlerinden biri olarak kabul ediliyor. Ali Paşa Camii, II. Beyazıt'ın kızının torunu ile evli olan Bosnalı Ali Paşa oğlunun ölmesi üzerine Tokat'ta bir cami ve türbe yapılmasını istemiştir. Ancak caminin bitmesine yakın Ali Paşa'da vefat etmesiyle maddi sıkıntılar yaşanmış ve bazı bölümleri tamamlanamamıştır. Ali Paşa Hamamı, Ali Paşa tarafından 1572 tarihinde yaptırılmıştır. Tokat'taki birkaç önemli tarihi hamamdan biridir. Bu arada 1930 yılında başlayan Patrona Halil İsyanı'yla padişah fermanı ile Osmanlı topraklarındaki tüm hamam işletmeleri Tokatlılara verilmiştir. Günümüzde hala %80'ini Tokatlılar işletmektedir. Deveciler Hanı, tarihi ipek yolu üzerinde bulunan Deveciler Hanı dünyanın tek kişilik konaklama imkanı sunan en eski şehir hanlarından biridir. Tokat 1847 yılına kadar Osmanlı kara gümrüklerinin merkezi durumunda Anadolu'dan geçen yolların kavşak noktasındadır. Bir dönem sadece sulu sokakta 12 şehir Hanı bulunuyormuş. Tokat Saat Kulesi, II. Abdülhamit'in padişah oluşunun 25 yılında halkın yardımıyla kentin her yerinden görülebilecek şekilde yaptırılmıştır. Tokat Müzesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk müzelerinden biridir. 1926'da kurulmuştur. Eser çeşitliliği ve zenginliği açısından Anadolu'nun en büyük 2 arşividir. 6000 yıllık tarihte var olan medeniyetlerin önemli eserleri Anadolu Türk- İslam devletlerine ait en zengin sikke koleksiyonu ve bu döneme ait bilinen en eski Kur'an-ı Kerim'de burada sergileniyor.

Bütün bu eserler şehrin meydanında ya da yakınında bulunuyor. Mekanın kent, kültür ve insan üzerindeki etkisi açısından Bu meydan adeta bir görsel belgesel niteliğindedir. Tokat'ta 1072'den günümüze kadar kesintisiz bir Türk İslam kültürü vardır. Doktor Süheyl Ünver Hoca 1961 yılında Ali Saim Ülgen Bey ile beraber Tokat'a gelip gezdikten sonra bir makale kalemi alıyorlar. Doktor Süheyl Hoca makale de şu ifadeleri kullanmıştır; “Anadolu'da gezmediğim hiçbir yer kalmadı ta ki Tokat'ı gördüğümde hayretimi gizleyemedim. Anadolu'da hüküm sürmüş farklı Türk- İslam devletlerinin eser bırakmakta yarıştığı başka bir toprak parçası görmedim” diyerek devam ediyor. Evliya Çelebi de seyahatnamesinde Tokat'tan bahsediyor. Tokat kervan yolları üzerinde olmasını çok iyi değerlendirmiş bir şehirdir. İpekçilik, tekstil, seramik, bakırcılık gibi farklı alana ait çalışmalara rastlanmaktadır. Tokat'ın tarih boyunca önemli ticaret yolları üzerinde yer alması pek çok el sanatının burada hayat bulmasını sağlamıştır. Bu ticaret yolları Asur ticaret kolonileri döneminden günümüze kadar kullanılmış ve bugüne izler taşımıştır.

Bakırcılık, dokumacılık, ahşap oymacılığı, kuyumculuk, demircilik ve dericilik gibi bilinen el sanatlarına hakim olan Tokat Anadolu'da 20. yüzyıla kadar devam eden dört önemli özgün seramik merkezinden biri olmuştur. Tokat kültürünün çok önemli bir parçası Anadolu yazmacılığıdır. Tokat yazmacılığın en güzel yansımalarına ev sahipliği yapmıştır. (27. Bölüm 10:49- 21:42)

Belgeselde geçen bu ifadeler Kültür ve Miras SB.5.2.1, SB.5.2.2, SB.6.2.4; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.5.5.5, SB.6.5.1, SB.7.5.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.5.7.2” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Bu nehir olmasaydı bu şehir olmazdı. Bu şehirdeki her unsurda bu nehrin dokunuşunu görmek mümkündür. Kale yapımı, yerleşmenin kuruluşu bu şehrin iki yakasına, ekonomik faaliyetler bu nehrin geçtiği ovalarda çeşitlenmiştir. Bu nehrin suyundan içilmiş, elektrik üretilmiş, ovalar sulanmış, balık kültürü gelişmiştir. Dolayısıyla bu şehir eşittir bu nehir demektir. Bu nehir Sivas Su şehrinin Köse dağın eteklerinden doğup Samsun Çarşamba'dan denize dökülen Yeşilırmak nehridir. Nehir'in hayat verdiği şehir ise nice bilim insanı, sanatkar ve şairin yetiştiği, Osmanlı şehzadelerine eğitildiği, milli mücadelenin temellerinin atıldığı, 14 medeniyete ev sahipliği yapmış, 8.500 yıllık tarihe sahip Amasya. İnsanlar yaşayacakları yerleri seçerken, o yerleşim yerinin topografyası ve coğrafyasından etkilenildiği ifade edilmektedir. Amasya Yeşilırmak'ın Orta Karadeniz dağları arasında oluşturduğu vadi üzerinde Harişena dağı eteklerinde kurulmuştur. Karadeniz'e uzaklığı yaklaşık 80 kilometre Rakımı ise 400 metredir. Burada Karadeniz ile karasal iklim arasında bir geçiş iklimi hakimdir. İnsan yaşamına en uygun iklimlerden biridir. İnsan yaşamını kolaylaştıran bir özelliğe sahip olduğu ve insan davranışlarına, insan yaşayışına etkisi olduğu bir gerçektir. Amasya birden fazla dağ ve Yeşilırmak ile sulanan verimli ovalara sahiptir. Amasya'nın çiçek bamyası, kirazı, seracılık açısından önemli yerlerin bu nehrin geçtiği yerlerde kurulduğu görülmektedir. Alüvyal topraklara ve verimli ovalara sahiptir. Yüksek dağlar, yarma vadi, alüvyalova, seki, nemli ormanlar Akdeniz bitki toplulukları zeytin, sumak gibi çok fazla çeşitliliğe sahip bir coğrafyadır. Milattan önceki tarihlere ait yerleşimler olduğu ifade edilmektedir. Amasya antik çağdan bu yana Hitit, Frig, Kimmer, Pers, Roma, Bizans, Lidya, Danişment, Selçuklu, İlhanlı ve Osmanlı medeniyetlerine ev sahipliği yapmıştır. (28. Bölüm 00:48- 06:56)

Amasya'daki ilk imar faaliyetlerinin Pontus döneminde başladığı düşünülüyor. Harşena dağında dik kayalıklar üzerindeki Amasya ya da diğer adıyla Harşena kalesini Pontus Kralı yaptırmıştır. Aynı zamanda burada kaya mezarlar yer almaktadır. Bu kaya mezarlar 2015 yılında UNESCO Dünya Mirası geçici listesine alınmıştır. Burası dünyadaki kaya mezarı geleneğinin en seçkin örnekleri arasında gösterilmektedir. Harşenadağı'nın ilk yerleşim yeri olarak seçilmesi ise çevresel denetim ve savunma için ideal olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Yeşilırmak'ın kıyısında olması da en büyük etkindir. Burada yerleşim yerinin tercih edilmesinin nedeni insanlar ırmak suyundan sadece sulama amaçlı değil o dönemlerde içme suyu olarak da kullanılmasından kaynaklı yerleşim yeri olarak seçilmiştir. Nehrin kente kazandırdığı özelliklerden biri de antik dönemden itibaren insanlar yol güzergahlarını doğanın açtığı güzergahları taklit ederek buluyor. Dolayısıyla akarsuların oluşturdukları derin ve düz vadiler boyunca insanlar ulaşımını sağlıyor. Bu sadece insanların bir kentten bir kentte gitmesini değil aynı zamanda ticaretin de bu hatlar üzerinden devam etmesini sağlıyor. Amasya kıyı Karadeniz ile İç Anadolu arasında bir geçiş güzergahı olma özelliğine sahiptir. Bu tamamen Yeşilırmak'ın Amasya'nın içerisinde geçmesi ile ilgili bir durumdur. Yeşilırmak sadece yerleşim ve ticaret konularında Amasya'ya şekillendirmemiş ayrıca su ile gelen kültür şehrin mimarisini de derinden etkilemiştir. (28. Bölüm 08:26-12:13)

Sabuncuoğlu Şerafettin Cerrahi ve Tıp Tarihi müzesi ise Amasya'dan Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasında önemli rol oynayan İlhan'lı döneminden günümüze ulaşan tek eserdir. Burası Anadolu'da müzik ile tedavi yapılan ilk hastane olarak biliniyor. Osmanlı Devleti döneminde Çelebi Mehmet döneminde geniş bir Osmanlı yapılanması karşımıza çıkıyor. Sultan II. Beyazıt'ın yaptırmış olduğu II. Beyazıt Külliyesi karşımıza çıkıyor. Amasya 14. yüzyılda Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra “Şehzadeler Şehri” olarak anılmaktadır. Nedeni ise Osmanlı şehzadelerinin Amasya'ya devlet yönetim tecrübesi kazanmaları için gönderilmesidir. Bu nedenle kurulmuş Şehzadeler Müzesi; Yıldırım Beyazıt, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim gibi şehzadelikleri Amasya'da geçmiş Osmanlı sultanlarının heykelleri ile dönemlerini yansıtan kıyafetler, halılar, aksesuarlar, hat ve tezhip örnekleri sergileniyor. Amasya'da Şeyh Hamdullah'ın adının verildiği bu müzede ise hat sanatının örnekleri sergileniyor. Burada ayrıca Sümer ve Mısır gibi diğer medeniyetlerinin yazılarının gelişim sürecini ve ciltçilik, ebru, tezhip gibi sanatların yapım aşamasına da görmek mümkündür. (28. Bölüm 16:25-19:32)

Amasya'nın Kurtuluş Savaşı'ndaki önemi büyüktür. 19 Mayıs 1919 da Samsun'da başlayan milli mücadelenin ilk adımı 12 Haziran 1919 tarihinde Mustafa Kemal'in Amasya'ya gelmesi ile devam etmiştir. Kurtuluş mücadelesinin planları hazırlandı. Erzurum ve Sivas kongrelerinin toplanmasına burada karar verildi. 22 Haziran 1919'da yayımlanan Amasya tamimi ile milletin istiklalini yine milletin azim ve kararının kurtaracağı Amasya'da ilan edilmiştir. (28. Bölüm 23:17-23:57)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve miras SB.5.2.2, SB.5.2.3, SB.5.2.4; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.1, SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.2, SB.6.3.3, SB.7.3.1, SB.7.3.2” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Bereketli toprakları olmasaydı sarı gelinlikli şehir olarak adlandırılmazdı. Bir kıyısı Karadeniz'e bir kıyısı Marmara denizine açılmasaydı hiç kimse buraya mavi gözlü şehir adını yakıştırmazdı. Üstelik bu şehrin bir gözü her ne kadar Karadeniz diğer gözü Marmara denizi olsa da kendisi Trakya'da Avrupa ile Asya'nın geçiş noktasındadır. Türkiye'nin kalbi İstanbul'a sadece 150 kilometre uzaklıktadır. İklim ve coğrafyası ile 6.000 yıllık kültüre sahiptir. İklim araziye şekillendiriyor, arazi şekilleri ise insanların yaşam tarzına etki ediyor. Buranın yaşam tarzı, müziği, folklorü buranın coğrafyasından büyük oranda etkilenmiştir. Tekirdağ Türkiye'nin tamamı Avrupa Kıtası'nda bulunan üç ilinden biridir. Az engebeli alüvyonlarla kaplı nemli topraklara sahip olduğu için ise bir tarım kentidir. Tekirdağ'da bilinen ilk yerleşim yaklaşık 6.000 yıl öncesine uzanıyor. Bereketli toprakları ve Anadolu'yla Balkanlar arasındaki konumu dolayısıyla 1357' deki Türk hakimiyetine kadar pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Trakya balkanları açılan bir kapımızdır oradan da Avrupa'ya açılır. Trakya'nın bereketli ovalarında tarımı, dağ eteklerinde ise hayvancılık gelişmiştir. Trakya Osmanlı Devleti döneminde fethedilmiştir. Burada Türk- İslam kültürü yayılmıştır. 20. yüzyılda Balkanlar'dan Trakya'ya yoğun bir göç dalgası gelmiştir. Trakya için ortak kültür manasında bakılacak olan kültürlerden bir tanesi tarımdır. Verimli ovaları sayesinde Tekirdağ'da tarih boyunca tarım yapılmıştır. Günümüzde de tarıma elverişli alanların oranı %80'dir. Bol çeşitli ürünlerin başında buğday ve ayçiçeği yer almaktadır. Ayçiçeği buranın ikliminin yansımasıdır. Burada yağışa bağlı olarak ayçiçeği tarımı yapılabilmektedir. Ayrıca kanola bitkisi son yıllarda yoğun bir şekilde ekilmektedir. Bu ürünler Toprak Mahsulleri Ofisi gibi kurumsal olarak satış imkanı olan yerlere satılıyor. Tekirdağ ayçiçeği konusunda Türkiye'nin kalbidir. Ayçiçeği Tekirdağ'ın sarı gelinliği olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda ayçiçeği Tekirdağ için çok önemlidir. Şehre her anlamda katkı sağlamıştır.

Ayçiçeği yağı üretiminin yanında ayrıca çerezlik olarak da karaduman olarak isimlendirilen bir çerez ürünü olarak tüketilmektedir. Ayçiçeği Trakya'da maddi anlamda gelir getiren hem de kültürel anlamda birçok unsurun içerisinde çerezlik olarak girmesinin yanında bitkinin farklı yönlerinin oyuncak yapılmasına kadar bir kültür oluşturuyor. Türkiye'de üretilen ayçiçeğinin %27'si Tekirdağ'dan karşılanmaktadır. Buradaki üzüm üretimi ise sadece Tekirdağ için değil tüm Türkiye için önemlidir. Burada bağcılık geçtiğimiz dönemlerden bu yana devam ettirilmektedir. (29. Bölüm 00:48-10:32)

Tekirdağ'ın kültürünü etkileyen bir diğer etken denize olan kıyıları ve limanlar ticarete, ŞarköyKumbağ, Hoşköy, Kastro gibi ilçe, belde ve köylere deniz turizmine katkıda bulunuyor. Balıkçılık da kentin ekonomisi ve kültürün de önemli bir yere sahiptir. Tarihin çeşitli dönemlerinde almış olduğu göçler de Tekirdağ kültürünü derinden etkilemiştir. Karaca Kılavuz dokumaları da göç ile gelen bir kültürün, günümüzde hala sürdürülen bir mirasıdır. Karaca Kılavuz Tekirdağ Süleymanpaşa ilçesinin bir mahallesidir. Aynı zamanda önemli dokuma merkezlerinden biridir. Karaca Kılavuz dokumaları Kültür Turizm Bakanlığı tarafından coğrafi işaret almıştır. Karaca Kılavuz dokumalarının özelliklerinden bahsedilmektedir. Karaca Kılavuz dokumalarını tanıtan Hatice Çınar Yaşayan İnsan Hazinesi içerisinde yer almaktadır. Hatice Çınar ile yapılan bir röportaja yer verilmektedir. Tekirdağ da bir diğer kültürel miras da Osmanlı'dan günümüze gelen mimari yapılar. Rüstem Paşa Külliyesi ise en önemli eserlerden biridir. Külliye içerisinde yer alan Rüstem Paşa Camisi 1553'te Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı Rüstem Paşa tarafından denize hakim bir tepe üzerine Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim'in de Tekirdağ'da vefat ettiği belirtilmektedir. Tekirdağ aynı zamanda vatan şairi Namık Kemal'in doğduğu şehirdir. 1840'da dünyaya geldiği ev eski Tekirdağ evleri örnek alınarak 1993' de restore edilmiş ve etnografik eşyalar ile süslenmiştir. Günümüzde Namık Kemal hakkında yazılmış eserlerde bu evde sergilenmektedir. Namık Kemal evi olarak belirtilen bu yer belgeselde yer almaktadır Tekirdağ 3 Kemaller şehri olarak anılmaktadır Namık Kemal Mustafa Kemal ve Yahya Kemal Beyatlı. (29. Bölüm 12:08-22:37)

Belgeselde geçen bu ifadeler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.1, SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.3, SB.7.3.1, SB.7.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.7.5.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Tarımı 5000 yıldır yapılıyor. Tarihte altın güneş yumurtası olarak adlandırılıyor. İçine Türkistan, Orta Asya ve batı Çin'i alan geniş bir bölge ana vatanı sayılıyor. Milattan önce 4. yüzyılda Büyük İskender'in seferleri sırasında Anadolu'ya getiriliyor. Yüzyıllar içerisinde dünyanın hemen her yerine dağılsa da özellikle bir bölgeyi çok seviyor. Buranın toprağı, suyu, iklimi tamda istediğı gibidir. Coştukça coşuyor çeşitleri artıyor. Buradaki insanların yaşamının, kültürünün vazgeçilmezi oluyor. Artık bu bölge onun dünyadaki ikinci vatanı sayılıyor. Kayısı denince Malatya, Malatya denilince kayısı akla geliyor. Kültürümüze, şiiirlerimize, yemeklerimize, tatlılarımızdan sosyal yaşantımıza girmiştir. Bir çiftçi ailesinin düğünü, yatırım yapılacaksa kayısıya göre planlanır. Şehrin ekonomisinin lokomotifi, can suyudur. Malatya Doğı Anadolu bölgesinin yukarı Fırat havzasında bulunuyor. Malatya Doğı Anadolu bölgesinin yukarı Fırat havzasında bulunuyor.

Sultan suyu ve sürgü çayı vadileri ile Akdeniz'de Tohma vadisi ile İç Anadolu'ya Fırat vadisi ile Doğı Anadolu'ya açılarak bu bölgeler arasında bir geçiş alanı oluşturuyor. Malatya iklim özellikleri itibariyle kayısının tam da arada bir bölgedir. Kireçli topraklara sahiptir. Ovayı sulayan su kaynaklarına sahiptir. Dolayısıyla kayısının yetişeceği bölgelere uyumlu bir yapıya sahiptir. Kayısı anavatanından çıkıp Amerika'dan Afrika'ya dünyanın hemen her yerinde yeni yetiştirme alanı bulmuş olsa da en çok Akdeniz ülkelerini sevmiştir. İşte bu nedenle dünya yaş kayısı üretiminde Türkiye 1. sırada yer almaktadır. Türkiye'yi İspanya, İtalya, Birleşik Devletler Topluluğı, İran, Fransa ve Yunanistan takip ediyor. Günümüzde dünyadaki yaş kayısı üretiminin yaklaşık %15'ini Türkiye karşılıyor. Türkiye'de altı kayısı bölgesi vardır. Bunlardan en verimli olanlar ise Malatya, Elazığ ve Erzincan'dan oluşan 1. Bölgedir. Bu bölgedeki kayısıların çoğunluğu kurutuluyor ve dünya kuru kayısı üretiminin yaklaşık %90'ı burada yapılıyor. (30. Bölüm 00:41- 05:27)

Malatya'nın yazları sıcak ve kuru geçen bir iklime sahip olma özelliğinden dolayı kayısıların kurutulmasından önemli bir etken olarak karşımıza çıkıyor. Kış soğukları da kayısı için önemli bir etken çünkü "kış dinlenme ihtiyacı" adı verilen bir ihtiyaçtan söz ediliyor. Kayısıdaki çeşitler kurutmalık kayısı yüksek oranda soğuklama ihtiyacı duydukları görülmektedir. Üretimi çok emek isteyen bir iştir. Burada imece usulü çalışılır ve kayısı hasat döneminde yöre halkı bir arada çalışır. (30. Bölüm 05:33-09:06)

Malatya; Orta Asya, Ortadoğu ve Mezopotamya'dan gelen ticari yolların kavşağında ve batıya geçit veren bir konumda olduğu için tarih boyunca önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Hititler'den Persler'e Bizans'tan Roma'ya pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Cafer höyük kazılarında elde edilen bulgulara göre tarihi 9.000 yıl öncesine uzanıyor. Merkezden 6 kilometre uzaklıkta olan Aslan höyüğü UNESCO Kalıcı Kültür Miras listesinde yer alıyor. Bu bölgede pek çok uygarlığın izlerini görmek mümkündür. Selçuklular döneminde yapılan eski Malatya Ulu Cami ya da diğer adıyla Battal Gazi Camisi, Osmanlılar döneminde inşa edilen Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı bu eserlerden sadece birkaçıdır. Malatya'nın kayısıyla olan ilişkisi ise çok eski tarihlere dayanıyor. Bu bölgede yetişen kayısı dünyada “Malatya kayısı” olarak adlandırılan bir üne sahip olmuştur. (30. Bölüm 10:38-12:13)

Malatya'nın Darende ilçesinde yetişen kayısılar yarışmalardan ödüller ile dönüyor. Kayısıdan beslenme kültürü alanında çok çeşitli ürünler elde edildiği karşımıza çıkmaktadır. Burada yöre halkının “mişmiş” dediği kayısı yöre halkıyla o kadar özdeşleşmiş ki Malatya dünya kayısı başkenti olarak adlandırılıyor. Üstelik Malatya'nın kayısı Avrupa Birliği coğrafi işaret tescil belgesine sahiptir. A vitamini, şeker, potasyum, kalsiyum içeren bu lezzet burada yaşayan insanların yaşamında kültüründe çok önemli bir yere sahiptir. Malatya'nın kültürünü, edebiyatını, türkülerini ve insan yaşamını burada üretimi yapılan kayısı etkilemiştir. (30. Bölüm 13:52-17:00)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.1, SB.5.2.2, SB.5.2.3, SB.5.2.4, SB.5.2.5; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.5.5.5, SB.6.5.1, SB.6.5.3, SB.7.5.1; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.6.7.2” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Tuz çok değerli bir madendir. Tuz Gölü de dünyada sayılı göllerden biridir ve Türkiye'de bu konuda şanslıdır. Tuzun ekonomik, sosyokültürel ve turizm açısından birçok katkısı vardır. Ekonomik açıdan bakıldığında 14.000 farklı üründe tuzun kullanıldığını birçok sektördün tuzdan faydalandığı biliniyor. Özellikle gıda sektörü için yemeklerde ve yemeklerin muhafazası için. Ayrıca tuz farklı sektörlerde de kendisine kullanım alanı bulmuştur. Tuz Gölü üzerinde tuzun çıkarımı için bazı şirketler var ve tuz 60 ülkeye ihraç ediliyor. (31. Bölüm 06:33-07:40)

Gölün kendine özgü bir jeolojik yapısı vardır. Oluşan tuzlar tuzlalarda toplanıyor. Bu tuzlalar önceden tekel tarafından işletilirken 2005 yılında özelleştirilmiştir. Gölden elde edilen tuzu yıkayıp öğüten tuz fabrikaları da Şereflikoçhisar ekonomisinin belkemiğidir. Bu tuz turizm alanında da önemli bir yere sahiptir. Gölün bir kısmının kırmızı renkli olmasının nedeni duneillasalina adlı bir tür su yosunudur. UNESCO Dünya Mirası Geçici listesinde yer alan Tuz Gölü aynı zamanda birinci derecede sit alanı olduğu için koruma altındadır. Biyolojik çeşitliliğin devamı açısından da önemli bir göldür. Burası 85 türde kuş, 15 tür memeli, 129 tür böcek ve yaklaşık 40 endemik bitki için yaşama alanıdır. Avrupa'da nesli tükenmekte olan flamingo kolonilerinin ülkemizdeki en önemli kuluçka alanıdır. (31. Bölüm 07:50-15:04)

Tuz burada yaşayan insanların sadece hayatını ekonomik açıdan değil aynı zamanda geçmişten günümüze türkülerden geleneklere kültürlerin de derinden etkiliyor. (31. Bölüm 17:35- 17:48)

Belgeselde geçen bu ifadeler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.7.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.5.5.5, SB.6.5.1, SB.6.5.3; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.6.7.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

İnsanoğlu tarih boyunca su kaynaklarından yararlanma yoluna gitmiştir. Su hayattır ve suyun olduğu yerde birçok kültürel gelişmeler yaşanmıştır. Fırat 2800 kilometreyle Orta Doğu'nun en büyük nehridir. Mezopotamya'nın can suyu, bereketi, akıp geçtiği toprakları tarih boyunca ihya etmiştir. Kıyılarına kurulan tüm şehirleri sosyal ve kültürel açıdan çağlar boyunca hizmet etmiştir. İşte burası da Fırat'ın derinden etkilediği şehirlerden biri ancak onların ki biraz daha özel ve karşılıklı bir ilişkidir. Çünkü nehir adını tam da bu şehrin topraklarından aldı. Şehirde kurulan insan yapımı barajlarda sadece nehrin insanları değil, insanların da nehri şekillendirmesini sağladı. Bu sayede şehir alabalığın dünyada en önemli merkezlerinden biri haline geldi. Elazığ'ın tarihi dokusu, coğrafi özellikleri burada yaşayan insanların kaderini belirlemiştir. Fırat Güneybatı Asya'nın en uzun ırmağıdır. İki başlangıç noktası vardır. Biri Ağrı Diyadin'den kaynaklanan Murat nehri diğeri Erzurum Dumludağ'dan kaynağını alan Karasu nehridir. Bu iki nehir Elazığ sınırlarında birleşerek Fırat adını alarak bu nehri oluşturuyor. Erzincan, Sivas, Tunceli, Elazığ, Malatya, Diyarbakır, Adıyaman, Gaziantep ve Şanlıurfa il sınırlarını belirledikten sonra Suriye ardından da Irak topraklarına giriyor.

Burada Dicle ile birleşip Şatt'ül Arab'ı oluşturarak Basra körfezine dökülüyor. Fırat nehrinin hayat verdiği Elazığ ise Doğu Anadolu bölgesinin batısında yukarı Fırat havzasında bulunuyor. Elazığ bölgenin jeolojik ve jeomorfolojik anlamda doğal yapılarının oluştuğu görülmesi gereken bir coğrafyadır. Bu coğrafyaya damgasına vuran asıl unsurdan biri Fırat nehri ve bölgedeki yüksek dağlık alanlardır. Güneydoğu torosların kuzey cephesine karşılık gelen, bu alanda yüksek dağ kuşakları yer almaktadır. Bu dağ kuşaklarının arasında ovalar yer almaktadır. Elazığ morfolojik özelliklerinden dolayı özellikle ovalarında tarih boyunca ziraat alanı, yerleşme alanı olmasına sebebiyet vermiştir. Fırat nehrinin Elazığ ilinden geçmesi nedeniyle bu bölgeye hayat vererek bu bölgedeki tarım alanlarının tarih boyunca çok yoğun bir şekilde kullanılmasına sebebiyet vermiştir. Arkeolojik buluntulara göre Elazığ ve çevresinin tarihi milattan önceki 10.000 yıllarındaki paleolitik döneme uzanmaktadır. Burası 4000 yıl önce yazılı kaynaklarda İsova olarak geçen kadim bir yerleşim bölgesidir. Günümüzdeki Elazığ bölgesinin atası şehrin merkezinin 6 kilometre uzağında bulunan Harput antik yerleşkesidir. Günümüzde Elazığ 11 ilçe 547 köyden oluşan bir şehirdir. Kuzey batı ve Güney batısı Keban ve Karakaya baraj gölleri ile çevrili ayrıca doğusunda Hazar gölü bulunuyor. 2347 metre yükseklikteki Hazar Baba ise en yüksek dağdır. Topraklarında bakır, krom ve mermer gibi zengin yeraltı kaynaklarını barındırıyor. Uygun iklim koşulları sayesinde tarım ve hayvancılıkta yaygın olarak yapılıyor. Doğu Anadolu bölgesinin özellikle iklim anlamında karasal iklimin en mülayim geçen alanlarından bir tanesi Elazığ yöresidir. Bu bölge özellikle yılın dört mevsimini bariz bir şekilde görülmesi mevsimler arası geçişinde en güzel şekilde görüldüğü alanlardan olması sebebiyle dört mevsim Türkiye ve dünyada en güzel yaşanabilir alanlardan bir tanesini oluşturmaktadır. Tabi karasal iklim anlamında Doğu Anadolu bölgesinin genel karakterini yansıtmaması aynı zamanda yazın yüksek sıcaklıklara erişmesi ilkbahar ve sonbahar mevsimini de burada belirgin bir şekilde doğaya yansıtmaması ile birlikte kültürel anlamda da coğrafyanın izleriyle sosyal yaşam arasında büyük bir ilişki vardır. Bu anlamda da bu zenginlik özellikle Elazığ yöresine büyük bir avantaj sağlamıştır. İklim şartlarının uygun olması iskan faaliyetlerini arttırmış, tarım ürünlerinin çeşitliliğine imkan sağlamıştır. İnsan yaşamına sosyokültürel etkileri kültürel unsurlara özelliklere yansımaları belirgin bir şekilde görebiliyoruz. (32. Bölüm 00:52- 09:15)

Bu bölgede tarım yapılabilmesi için coğrafyada iklimde hep uygun olmuştur. Fırat nehri sağladığı su kaynağı açısından tarımın bel kemiği olmuştur. Fırat'ın bu bölgede insan hayatına sağladığı katkı sadece tarım ile sınırlı değildir. 1965 yılına gelindiğinde ön çalışmaları 1936 yılına kadar uzanan Keban barajı yapımına başlanmıştır. Fırat Nehri su gücü enerji üretimi bakımından Türkiye'nin en kaynağı durumundadır. Keban barajı bu amaçla Fırat üzerinde kurulan barajlar serisinin kilit noktada bulunan ilk ana barajıdır. Keban barajı Elazığ'ın Keban ilçesinde Fırat nehri üzerinde elektrik enerjisi üretmek için yapılmıştır. 1965'te başlayan inşaat 1975'de bitmiştir. Burası Atatürk baraj gölünden sonra Türkiye'nin ikinci büyük suni gölüdür. Barajın yapımı sırasında ortaya çıkan arkeolojik buluntular çevrenin tarihine önemli ölçüde ışık tutmuştur. Ancak barajın yapımı binlerce insanın yer değiştirmesine neden olmuştur. 1974- 1975 yıllarında barajda elektrik üretimi yapılmaya başlanmıştır. Türkiye ekonomisine büyük katkılar sunmaktadır. Yapıldığı dönemde dünyada sayılı Türkiye'nin o dönemde elektrik enerjisinin %20'sini karşılayacak bir güce sahiptir. Türkiye'deki ilk büyük barajlardan bir tanesidir. 1974 yılından itibaren Türkiye Keban barajı ile birlikte sanayileşmede, endüstriyelleşmede, enerjisinin büyük bir kısmını buradan sağlayarak büyük bir ivme kazanmıştır. Barajın yapılması ile birlikte yaklaşık 93 köyün sular altında kalması yine bu sayıya yakın köyün arazilerinin sular altında kalmasına neden olmuştur. Keban barajının yapılması ile Türkiye'de çok büyük bir göç olgusu ortaya çıkmıştır. Bu durum Elazığ için büyük bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Elazığ'da yaşayan yaklaşık 25.000 insan yurtlarından ayrılmak zorunda kalmışlar. Ancak Türkiye ekonomisine vermiş olduğu katkılar nedeniyle özellikle Keban barajının yöreye çok büyük katkıları daha sonraki yıllar ortaya çıkmıştır. Keban barajının yapılmasıyla baraj gölünün oluşması bu bölgede farklı alanlarda sosyal yaşama artı sonuçlar getirmeye yıllar sonra başlamıştır. Keban gölü yöre halkını yeni bir kültür kazandırmıştır. Su avcılığı ve balık üretimi gibi. Böylelikle yöre insanı ile tabiat arasında kurulan bu bağ bir kültür imgesine dönüşmüştür. Devlet politikaları ve çeşitli devlet kuruluşlarının katkısı ile bu bölgede özellikle bazı sektörler ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle baraj gölünde yetiştirilen balıklar Türkiye'nin şuan balık üretiminde Elazığ bir numaralı ili seçilmiştir. Bu barajın yapılması Su Ürünleri Fakültesi'nin kurulmasına da öncülük etmiştir. Elazığ yöresinde yılda yaklaşık 25.000 ton alabalık üretimi yapılmaktadır. Üretilen bu balıklar dünyada 30 farklı ülkeye ihracatı yapılmaktadır. Bölgede bu faaliyetlere ağırlık verilmesi ile birlikte istihdam olanakları gelişmiş ve işsizlik oranı düşürülmüştür.

Aynı zamanda yapılan ihracatlar ile Türkiye ve bu şehir önemli gelir elde etmiştir. Bu baraj şehirde turizm faaliyetlerinin de artmasına etki etmiştir. Bu unsurlar gastronomi alanında gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. Balık işleme tesislerinde birçok kişiye ve özellikle kadınlara da istihdam olanağı sunulduğu belirtilmektedir. (32. Bölüm 09:19- 17:35)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.2, SB.6.3.3,SB.7.3.1, SB.7.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.5.5.5, SB.6.5.1, SB.6.5.2, SB.6.5.3, SB.7.5.1, SB.7.5.2; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.6.7.2, SB.6.7.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Bağcılık, üzüm, balıkçılık, rüzgar, gelincik şerbeti, kekik kelimeleride uçuşmaya başlar havada. Geçmişine baktığımızda konumu dolayısıyla tarih boyunca gözde olan bir ada çıkar karşımıza. Burası Antik çağda Herodot'un tanrı insanlar uzun ömürlü olsun diye yaratmış dediği yer Bozcaada. Bu adayı diğer adalardan farklı kılan özellikler vardır. Ege'nin kuzeydoğusundaki Bozcaada Türkiye'nin Gökçeada ve Marmara adasından sonra gelen en büyük üçüncü adasıdır. Çanakkale'nin bir ilçesi ve ana karadaki Geyikli iskelesine 4 mil uzaklıktadır. Yüksek dağlar, sık ormanlar geniş akarsular yok. Bozcaada'nın tarihi milattan önce 3000 yıl öncesine dayanıyor. Yunan mitolojisinde adı Teredos'dur. Burası stratejik konumu nedeniyle çağlar boyunca defalarca istilaya uğramıştır. Dolayısıyla pek çok uygarlık tarafından el değiştirmiştir. Fenike, Atine, Yunan, Pers, Büyük İskender, Bizans, Ceneviz ve Venedik hakimiyeti derken 1455 de Osmanlı hakimiyetine giren ilk Ege adası olmuştur. Balkan savaşları sırasında 1912'de Yunanistan tarafından işgal edilen Bozcaada Lozan Antlaşması ile 1923'de Türkiye'ye bağlanmıştır. Adanın boz görünmesinin nedeni rüzgara açık kısımlarda ağaç yetiştirilememesidir. Doğal bitki örtüsü maki ve çalılıktır. Sadece kuytu kısımlarda yer yer çamlıklara rastlanıyor. Buna rağmen rüzgar Bozcaada iklimi ve tabiatının en önemli unsurudur. Akdeniz ikliminin etkisi altında olmasına rağmen boğazın çıkışında yer aldığı için kuzey rüzgarlarını alıyor ve bu da nem oranının düşük olmasını, kaliteli üzümlerin yetişmesini sağlıyor. Bozcaada'nın üçte birini bağlar oluşturuyor. Bu adayı diğer adalardan farklı kılan unsurlar arasında bağcılık unsuru karşımıza çıkmaktadır.

Adaya özgü dört üzüm çeşidi vardır; kırmızı olanlar kumtra ve kara lahana. Beyaz olanlar; vasselaki ve çavuştur. Bu alanda üzümlerin yetişmesi için büyük etkiye sahip olan sürekli esen poyraz rüzgarıdır. Çavuş üzümünün coğrafi sertifikalı olduğu belirtiliyor. Bozcaada'da bağcılığın çok eski tarihlerden bu yana yapıldığına dair önemli kaynaklar vardır. Milattan önce 5. yüzyıla ait Tenedos sikkelerinin üzerinde üzüm salkımlarını görmek mümkündür. Ayrıca Homeros'un İlyada'sı ve Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi bağcılığın burada eski bir uğraş olduğunu gösteriyor. (33. Bölüm 01:20- 09:04)

Rumların ve Türklerin 500 yıl boyunca bir arada yaşadıkları, geçmişte balıkçılığın yanı sıra Türklerin ve Rumların bağcılık yaptığı Bozcaada'nın nüfusu günümüzde yaklaşık 2.500'dür. Adanın nüfusu kış aylarında 1000'e kadar düşerken yaz aylarında ise gelen turistler ile birlikte 10.000 ulaşabiliyor. İlçede bağcılık ve balıkçılık sürekliliğini hep korumuştur. Artık ada ekonomisinin lokomotifidir turizmdir. (33. Bölüm 10:58-11:45)

Burada Almanya'dan gelip Bozcaada'ya yerleşen Özcan Germiyanoglu isimli hanımefendi ile yapılan röportajın yer verilmiştir. Özcan Germiyanoglu sayesinde bu bölgede kadınlarda pansiyon işletmelerine katılmış ve Germiyanoglu bu konuda göre halka kadınlara ön ayak olmuştur. Germiyanoglu pansiyonculuğa ön ayak olmanın yanı sıra adanın reçelleriyle tanınmasını sağlamıştır. Adada yer alan rüzgar türbinleri hem Bozcaada'nın hem de Çanakkale'nin enerji ihtiyacına katkıda bulunuyor. (33. Bölüm 13:45-18:08)

Hakan Gürüney'in sahip olduğu koleksiyon tanıtılmaktadır. Hakan Gürüney adlı koleksiyoner ile bu röportaj yapılmıştır ve koleksiyonerin Bozcaada müzesinin kurucusu olduğu belirtilmektedir. (33. Bölüm 19:33-22:48)

Belgeselde geçen bu ifadeler “İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.2, SB.5.3.3, SB.6.3.2, SB.6.3.3, SB.7.3.1, SB.7.3.2; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.5.5.4, SB.5.5.5, SB.6.5.1, SB.6.5.2, SB.6.5.3; Küresel Bağlantılar SB.5.7.1, SB.5.7.3” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

Bu dağın hemen her yerinden su kaynakları fışkırmıyorsa eğer binlerce yıllık kültürler oluşmayacaktı. Bu dağın efsaneleri dinlediğinizde tarihini ya da endemik yapısını incelediğiniz de hep aynı şey çıkacaktır karşınıza. Yaşamın kaynağı, olmazsa olmazı yani sudur. Kaz dağlarını. Kaz dağları su kaynakları yönünden çok zengindir. Biga yarımadasının en yüksek dağıdır. Zengin fauna ve flora sahiptir.

Ege ve Marmara bölgelerini birbirinden ayırıyor ve Çanakkale ile Balıkesir'in sınırları içersinde yer alıyor. Kaz dağ milli park sınırları içersinde bulunan en yüksek üç tepe olarak Karataş, Baba ve Sarıkız tepeleri vardır. Kaz dağlarının hemen her yerinden su kaynakları çıkıyor. Bu durum geçmişten günümüze Kaz dağları çevresi insanlar için bir yaşam alanı olmuştur. Bu bölgeye yağmur damlası veya kar tanesi olarak düşen suların kaynak suyu olarak dönmesi çok uzun süreçler önce başlamıştır. Kaz dağlarını zengin bir bitki örtüsüne sahip ayrıca zeytin ağaçlarının varlığı bu bölgenin önemli zenginlikleri arasındadır. Aynı zamanda bu dağlarda endemik bitkileri karşımıza çıkıyor.

Kaz dağlarını mikroklima alanları oluşturmakta ve uygun iklim koşullarına sahip bir yerdir. Kaz dağlarındaki su bolluğundan dolayı bu bölgeyi önemli kılmış ve tarih boyunca burada çok sayıda medeniyet kurulmuştur. (34. Bölüm 00:42-08:55)

Balıkesir'in Edremit ilçesine bağlı Güre'deki Tahtakuşlar köyünde kurulan Özel Etnografya Müzesi bölgede yaşayan Kaz dağ Türkmenleri'nin kültürel mirası korumaya ne kadar önem verdiklerinin bir göstergesidir. İlkokul öğretmeni Ali Bey Kudar öncülüğünde 1991 de kurulan bu müzede Orta Asya'dan Türkiye'ye göç eden konargöçer Türk boylarının ve Kaz dağlarının efsanelerini betimleyen objelere yer verilmiştir. M. Selim Kudar ile yapılan röportaja yer veriliyor. Müze içersinde yer alan objelerin görüntülerine yer verilmiştir. M. Selim Kudar müze içersinde yer alan ürünlerin tanıtımını yapıyor. Aynı zamanda bu bölgede Balıkesir kahvaltısı önemli bir yere sahiptir ve bu kahvaltı içersinde çok fazla coğrafi işarete sahip ürünler yer almaktadır. (34. Bölüm 18:54-21:44)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3, SB.6.3.3, SB.7.3.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

360 kişinin yaşadığı bu köyde ustalar sadece ekmek parası kazanmıyor aynı zamanda binlerce yıllık bir kültürü el emeği ve sabırla geleceğe taşıyor. Nazar köy bugün Türkiye'de nazar boncuğu üretiminin merkezi durumundadır. Bu sanatı geleneksel olarak icra eden ustaların yaşadığı üretimin yoğun biçimde devam ettiği önemli merkezlerden biridir. Burada hala 3.000 yıllık geleneğin devam ettirildiği kızılçam odunları ile camların eritildiği ve nazar boncuğu üretimi gerçekleştiriliyor. Nazar köy İzmir'in doğusunda bulunan Kemalpaşa ilçesinin 29 köyünden biridir. Coğrafi özelliklerinden bahsediliyor. Akdeniz iklimine sahip olan bu köye yıllar boyunca tarım ve hayvancılık ile geçimlerini sağlamıştır.

Burası tek bir turistin dahi uğramadığı halinde sessiz sakin bir yer iken 1942 yılına gelindiğinde bütün köyün kaderini değiştirecek bir şey olmuştur. Yolu tesadüfen köyün civarından geçen boncuk ustası bölgedeki kızılçam ormanlarını fark etmiştir. Mahmut Sür nazar boncuğu ustası ile yapılan bir röportaja yer verilmektedir. Bu röportajda köye nazar boncuğunun geliş öyküsüne yer verilmektedir. O dönem adıyla kuru dere köyünün etrafında kızılçam ormanları olmasaydı boncuk ustası Bekir Arabalı bu köye yerleşip bir ocak kurmayacaktır. Camı eritmek için en iyi ateş kızılçam odunundan sağlandığı için usta bu köye yerleşmeyi seçti ve böylelikle 1950'den sonra kurulan yeni ocaklarla nazar boncuğu imalatı köyün ana geçim kaynağı haline geldi.2007 yılına gelindiğinde köyün adı bakanlık onayıyla nazar köy olarak değiştirildi. Nazar boncuğu bu köye 1940'lı yıllarda gelmiş olsa da nazarlık binlerce yıldır farklı kültürlerde bir simge olarak varlığını korumuştur. (35. Bölüm 01:38-07:02)

Mezopotamya'da günümüz Suriye sınırları içinde bulunan en eski nazar boncuğunun tarihi milattan önce 3.300'lü yıllara dayanıyor. Anadolu'daki cam nazar boncukları ise cam üretiminin gelişmesi ile ortaya çıkmıştır. (35. Bölüm 08:50- 09:06)

Nazar boncuğunun temel malzemesi camdır. Camcılığın kaynağı Akdeniz ve çevresi olarak gösteriliyor. İlk kez renklendirenlerde Mısır'da görülmektedir. Anadolu'da camın ilk kez boncuk tasarımı için kullanılması Mısır'dan İzmir'e gelen ustaların Kemeraltı'ndaki Arap Hanı'nda halhal ve boncuk bilezikleri yapmaları ile başlamıştır. Türkler boncuk üretimini öğrendikten sonra önce katır boncuğu tasarlamışlar ardından renkli camların ortaya çıkmasıyla nazardan korunmak amacıyla boncuğa göz koymuşlardı. Nazar boncuğunun mavi olmasının nedeni ise çok eskilere dayanıyor. Nazar boncuğunda iki temel renk vardır Gök ve ak. Neden gök renk kullanılmıştır? Nazar boncuğundan bunun muhtemelen Gök tanrı inancı ile ilgili ilişkili olduğu belirtilmektedir. Türk kültüründe gök doğunun ve doğumun başlangıcı, ilk olmanın rengidir. Gök renk nazar boncuğunun temel rengidir. Göre de şöyledir genelde gözleri gök rengi yani mavi renk olanların nazarının güçlü bir şekilde dokunacağına, onlarda yüksek bir enerji olduğu ve onların bakışlarının mutlak suretle baktıkları kişiyi etkileyeceğine inanılmaktadır. İkincisi gözün ak kısmı ile ilgili ak temizliğin, saflığın, arılığın, duruluğun rengidir. Yani nazar boncuğu esas itibarıyla gök ve ak renk birleşiminden oluşturulan bir eşyadır. Temel olarak bu iki renkten kurgulanır. (35. Bölüm 09:25- 13:26)

Bugün daha çok sipariş üzerine çalışılan ocaklarda farklı boncuk çeşitleri imal ediliyor. Ustaları nazar boncuğu yapımını oldukça zor ve zahmetli bir sanat olarak nitelendiriyor. Mahmut Sür bu sanatın çok önemli ustalarından biridir. Mahmut sür 2012'den bu yana UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi Kültürel Miras Taşıyıcısı'dır. Mahmut sür 2010 yılında köyün muhtarına burada bir festival yapılmasını önermiş festivalin ardından köy turistlerin ilgi odağı haline gelmiştir. (35. Bölüm 13:35- 19:16)

Belgeselde geçen bu ifadeler “Kültür ve Miras SB.5.2.2, SB.5.2.3; İnsanlar, Yerler ve Çevreler SB.5.3.3; Üretim, Dağıtım ve Tüketim SB.5.5.1, SB.5.5.2, SB.5.5.3, SB.5.5.5; Küresel Bağlantılar SB. 5.7.1” numaralı kazanımlar ile ilişkilendirilebilir.

4.3.“Coğrafyadan Kültüre Bağ” İsimli Belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Beceriler ile İlişkisine Yönelik Bulgular

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ilişkili olduğu tespit edilen becerilere ait bulgular aşağıda yer almaktadır.

“Diyarbakır'ın kurulmuş olduğu bölgenin en önemli özelliği Dicle nehri ve Karaca dağıdır. Taş işlemeciliği alanında yapılan çalışmalar Diyarbakır tarihini 4. bin yıl öncesine kadar götürüyor. Zaman ve mekan üzerinde kültür inşa etmede önemli bir role sahiptir. Coğrafya ve tarih karşılıklı bir ilişki halindedir. Kültür yaşanan çevreden etkilenmektedir. Kültür çevreden bağımsız düşünülemez. Mimari yani konut kültüründe bazalt taşının çok önemli bir etkisi vardır. Bu bölgede yaşayan insanların çocukluk dönemlerinden itibaren doğada bulunan taş ile aralarında sıkı bir ilişki vardır.” (1. Bölüm, 00:55- 04:12)

“Paleolitik dönem zamanlarına gidildiğinde insanların olumsuz hava koşullarından korunmak için sığınacakları bir takım meskenler ve doğal yapıları kalkerli unsurlardan yapmışlardır. Diyarbakır çevresinde bulunan yerlerde (Güneydoğu Toroslar, Mardin Midyat Platosu, Silvan Ergani çevresi) kalkerli yapılardan oluşan yerlere örnek verilmiştir. Kalker bakımından bölge zengindir ve insanların zaman içerisinde dış tehlikelerden, saldırılardan korunma amacı ile yapmış oldukları ürünlerde dayanıklı bir ürün olan bazaltın yüksek kaleler, sığınaklar gibi mimari alanlarda kullanımının nedenleri verilmiştir.”. (1.Bölüm, 05:01- 07:17).

Diyarbakır sönmüş bir yanardağ olan Karaca dağın gölgesinde kurulmuştur. Şehrin Karaca dağıdan kopup gelen bazalt kayaları üzerinde yükselmiştir. Karaca dağın tektonik ve jeolojik özellikleri levha hareketlerine bağlı olarak Arap levhası ile Anadolu levhasının

çarpışma zonunda ortaya çıkan volkanik hareketler ve oluşumlardan biridir. Karaca dağın çevresinde ve Türkiye'de bulunan en tipik akışkan özellikle lav malzemesinin ortaya çıkmasından dolayı yayvan ve kalkan şekilli bir volkan konisidir. Yakın çevrelerde su sıkıntısı, kuraklık yaşandığı için insanlar su kaynağı olan bu kente gelmişlerdir” (1 Bölüm, 07:25 -10:43).

Diyarbakır, medeniyetlerin başlangıç noktası olarak kabul edilen Dicle ve Fırat nehirleri arasında bulunan bereketli hilalin kuzey ucuna kurulmuş bir şehirdir. Yöre mimarları Karaca dağdan koparak gelen taşları çeşitli formlara kavuşturarak Diyarbakır'ın her köşesinde insanlığın bir işareti olarak muhteşem mimari yapılar oluşturmuşlardır. (1 Bölüm, 10:48: 14.14).

Yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar doğrultusunda bölgede bulunan Karacadağın güneş ışınlarını daha fazla absorbe etmesinden dolayı sıcaklık koşullarının farklıdır. Dolayısıyla yaz ile kış, gece ile gündüz arasındaki sıcaklık değişiminin farklıdır. Türkiye'de sıcaklık farkı en fazla olan yerlerden biri Diyarbakır ve çevresidir. Bu farka ise ancak bazalt taşı dayanabilir ve insanlar eğer bu farka tahammül gösterebiliyorlarsa bazalt gibi sert ve dirençli bir görünüşün altında tahammüllü, sabırlı, dayanıklı kişilik özelliklerine sahip insanların ortaya çıkmasının kaçınılmaz oluyor. Bu tarihi yapılara girildiği zaman insanlara huzur verir, ruhlarını dinlendirir, mutluluk verir. Bu yapılardan birine örnekler olarak 1400 yıla meydan okuyan Diyarbakır Ulu Camii gösteriliyor. Burada önemli olan nokta bu mekanların yapımında kullanılan taşın bu kültürün devam etmesini sağlanması ve korunması amaçlanmaktadır. (1. Bölüm, 25:20- 29: 35)

Yukarıda 1. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Diyarbakır'ın yer almış olduğu coğrafi konumunun ve bölgeye ait doğal unsurların özelliklerinin verilmesi bireylerin Diyarbakır ve çevresini coğrafi mekan olarak algılamalarını kolaylaştıracaktır. Bu nedenle verilen bilgilerden yola çıkarak “Mekanı algılama, Çevre Okuryazarlığı ve Harita okuryazarlığı” becerileri ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca Diyarbakır'ın medeniyetlerin başlangıç noktası olarak kabul edildiği ve geçmişten günümüze kadar gelen süreçte doğal ve kültürel alanda yaşanan değişim ve gelişimlerden bahsedilmektedir. Bu nedenle “Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Kars'ın jeolojik özelliklerine bakıldığında yüksek bir plato üzerinde olduğu için kışları uzun ve bunun beraberinde kış gecelerinde yoğun kar yağışlarının olması, geçmişte insanların birbirleri arasında etkileşim sağlayan en önemli araçlardan biri olmuştur. Günümüzde karın şehire kültürel, sosyoekonomik ve turizm açısından çok büyük artı değer kazandığı görülmektedir. Karın ulaşım ve düşük sıcaklıklar açısından sıkıntı yaratmış olduğu düşünülse de ekonomik açıdan düşünüldüğünde kış turizmine önemli katkıları vardır. Sarıkamış kayak merkezi örnek bir nokta olarak gösterilebilir. Ayrıca tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlayan bu il, buradaki insanlar açısından kar ne kadar fazla yağarsa o kadar fazla ürün alma ihtimalini ortaya çıkarıyor. Bunun nedeni yazın kurak geçmemesi adına kar yağışı beklenen bir durumdur. Bu durumun ekonomik açıdan düşünülmesi gerekiyor. (2. Bölüm, 00:44- 06:10)

Yukarıda 2. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Kars'ın jeolojik ve iklim özellikleri hakkında bilgi verilmektedir. İklimin insan yaşamı ve bölgenin ekonomik hayatına olan etkileri gözler önüne serilmektedir. Bu nedenle “Mekanı Algılama ve Çevre Okuryazarlığı” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Milattan önce 3000’li yıllarda kazların evcilleştirilmiş olduğu yapılan araştırmalarda karşımıza çıkıyor ve o yıllardan günümüze kadar gelen süreçte kaz etinin sofralarda yerini aldığını görüyoruz. Aynı zamanda kaz etinin sahip olduğu vitamin minerallerden dolayı sağlık açısından önemlidir. Ayrıca kazların tüy dökme dönemlerinde önemli bir malzeme hasadı elde edilir. Kendine özgü bir kalite, yenilenebilir ve doğal olan bu ürünün önemli bir ticari değeri vardır. Kars insanı bu ürünü günlük yaşamında birçok alanında (yastık yapımı, çeyizlik malzeme) geçmişten bugüne kadar kullanmaktadır. Macaristan'a Kars kazlarının tüyleri tanıtıldığı için Macaristan, Kars'tan kaz tüyü alıyor. Ardahan'dan İstanbul'dan gelen giyim ve yatak sektörüyle ilgilenen insanların da kaz tüyü almak için Kars'a geliyorlar. (2. Bölüm, 07:05-18:01)

Kazın arkeolojik devirlerden bu yana Müze Müdürlüğü’nde olan arkeolojik objelere bakıldığı zaman ilk çağlarda, daha önceki arkeolojik eserler arasında yer alan vazolarda arkeolojik eserlerde yoğun bir şekilde kaz unsurunun görüldüğü belirtilmektedir. Kazın antik çağdan günümüze Kars bölgesinde çok önemli bir yere sahip olduğu, Kars insanının köklü geçmişini, kıymetli manevi mirasını gelecek kuşaklara aktarmak için her yeni gün kar ve kazlarıyla işbirliği içinde olduğu ve yaşamış oldukları coğrafyanın onlara sunduğu durumu bir zorluk olarak değil, nimet olarak gören kadim halkın sabır ve emek ile geleceği izler bıraktığı belirtiliyor. (2.Bölüm, 27:16- 28:54)

Yukarıda 2. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Kars'a ait önemli bir besin unsuru olan kazın geçmişten günümüze kadar önemini koruyarak geldiği ifade edilmektedir. Yalnızca yeme kültüründe değil ayrıca tekstil sektöründe de kaz tüyünün önemli bir yere sahip olduğu karşımıza çıkmaktadır. Kazın arkeolojik devirlerden günümüze kadar yapılan kazılarla çıkarılan objelerin müzede sergilendiği bilgisi yer almaktadır. Bu nedenle “ Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Kastamonu Batı Karadeniz'in toprak genişliği açısından en büyük ilidir. Kastamonu'nun coğrafi konumuna bakıldığında Batı Karadeniz Bölgesi'nin tam ortasında ve iki büyük dağ silsilesinin arasında yer alıyor. Kastamonu'nun kuzeyinde uzanan dağlara Küre Dağları (İsfendiyar Dağları) güneyinde uzanan daha silsilesine ise Ilgaz dağları ve Köroğlu dağlarına kadar devam ediyor. Şehrin güneyinde yer alan dağlar tarih boyunca bu bölgeyi adeta koruyucu görev üstlenmiş belki de orduların buraya daha kolay girmesini, daha fazla yıkımın olmasını Ilgaz dağları engelleyerek Kastamonu'nun kültürünü yüzyıllardır muhafaza etmesine olanak sağlamıştır. (3. Bölüm, 00:38- 05:55)

Kastamonu 693.000 hektarlık orman arazisi ile Türkiye'nin en verimli ormanlarına sahip ikinci şehirdir. Burası adeta orman denizi gibi görünmektedir. Ağaçların insan hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Ahşap sanatları Türk tarihi kadar eskidir. Yöre insanının beslendiği iki ana unsurdan bir tanesi bu coğrafyaya has özellikler yani ormanlık alanların bol olması, ikinci özelliği ise tarihten gelen Türk kültürüdür. Ahşap sadece somut kültürel mirasın değil aynı zamanda kültürel mirasında içinde yer almıştır. Ağaç geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran evrensel bir simgedir. İslamiyet öncesi Türk kültüründe ağaçlar bir kült olarak karşımıza çıkıyor. (3. Bölüm, 06:31- 10:05)

Sanata ve zanaatkara ilham veren onlarca şaheserin ortaya çıkmasını sağlayan ruh ise şehrin tarihte üstlenmiş olduğu misyon ve stratejik konumu ile yakından ilgilidir. Selçuklu döneminde korunaklı bir gaza ve cihat merkezi olması Kastamonu'yu birçok kişi için önemli bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Şehir tarih boyunca birçok komutan, bilim adamı, tüccar, tasavvuf şeyhleri, şair, sanatçı ve zanaatkarın akın ettiği bir yer olmuştur. Bu durum sırtını ağaca dayayan ve sanat ile yükselen bir medeniyet inşasının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Candaroğulları Beyliği ile hikayenin başladığı 1.200'lü yıllarda Çobanoğulları Beyliği'nin yerine Kastamonu'da kurulan Selçuklu sultanlarının izleriyle kurulan bir Türkmen beyliğidir. Moğol istilalarında çok fazla zarar görmediği için Kastamonu'ya çok alanda da yatırım yapabilmektedir. (3. Bölüm, 11:51- 15:58)

Kastamonu'nun sözlü kültürünün odağında yine ağaçlar yer almaktadır. Kastamonu'nun efsaneler şehridir ve her bölgenin, her yapının, her unsurun neredeyse kendine ait bir hikayesi ve efsanesi vardır. Ağacın ahşabın içinde bulunduğu efsaneler çokça dilden dile aktarılmış ve günümüze kadar gelmiştir. Ağaçlardan elde edilen ahşap Kastamonu'da hayatın bütün alanlarına etki etmiş, sözlü kültürden günlük yaşam pratiklerine, ekonomiden mimariye kadar geniş bir yelpazede kullanılıyor. Günümüzde ayakta duran 400'den fazla konak vardır. Kastamonu Konakları Türk İslam kültürünü dünyaya anlatan birer kültür elçisidir. (3. Bölüm, 21:58- 28:38)

Yukarıda 3. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Kastamonu şehrinin yer şekilleri, iklim ve bitki örtüsü ile ilgili geniş bilgiler yer almaktadır. Bu bölgede iklim unsuruna bağlı olarak geniş yer kaplayan ormanların ve ormanlardan elde edilen ahşapların insan yaşamı üzerinde geçmişten günümüze kadar önemli bir yeri olduğu ifade edilmektedir.

Ağaçların mimari unsurlardan, sanat eserlerine, edebiyata ve birçok alana yansımalarını bu bölgede yüzyıllar önce kurulmuş olan devletlerin bırakmış oldukları eserlerden görmek mümkündür. Bu nedenle “ Çevre okuryazarlığı, Mekanı algılama, Kanıt kullanma, Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Coğrafi olarak İç Anadolu ile Ege'nin buluştuğu noktada yer alır. Kütahya oldukça eski bir yerleşim yeridir. Küçük Frigya vadisi olarak adlandırılan yerde kurulan şehrin tarihi 6-7 bin yıl öncesine dayanmaktadır. Kütahya Hitit, Frig, Roma, Bizans, Selçuklu, Germiyanogulları ve Osmanlı Devleti gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle zengin bir kültürel mirasa sahiptir. (4. Bölüm, 00:34- 01:43)

Akla gelen en önemli unsurların başında Çin'i gelmektedir. Kütahya çini ve seramiğin başkentidir. Tarihsel süreçte bakıldığında Kütahya endüstriyel ham maddeler bakımından zengin bir bölgedir. Batıdan gelen ticaret yollarının Kütahya'dan geçmesi ve doğuya uzanması kente önemli katkılar sunmuş, çini kentin en önemli zanaatı haline gelmiştir. Bölgede bulunan Seyit Ömer höyüğünün bulunduğu ve bu höyükten tunç devrinden bu yana seramik üretildiğini görüyoruz. Oradan çıkan buluntular farklı ritamlar yani dini ayinlerde kullanılan sunum kapları, zeytinyağı kapları, kap kacak gibi eserlere rastlanıyor ve farklı medeniyetleri ev sahipliği yapmış bir yerleşim yeridir.

Kütahya dünyada ayakta kalmış tek Zeus tapınağına sahiptir. Özellikle Helenistik ve Bizans dönemlerinde Kütahya önemli bir merkezdir. Çini sanatına altyapı sağlayan çömleklerin efsanelerde Kütahya ile ilişkilendirilmesi Kütahya'nın çini sanatında büyük ölçüde ilerlemesine katkı sağlamıştır.4. Bölüm, 01:53- 05:43)

Ham maddenin önemi sözlü kültür ile günümüze taşınmıştır. Çini sanatının toprak üzerinde cam kaplama sanatıdır. Çininin dünyada Osmanlı sanatı olarak tanınmasında kökeninin ilk Müslüman Türk Devletlerinden biri olan Uygurlar'a kadar uzanmaktadır. Çini sanatının 7. ve 8. yüzyılda Uygurlar ile birlikte başlamış ve sanat tarihçilerinin yapmış olduğu tespitler ile Türk sanatı olarak tescillenmiştir. Çini sanatını, çini yapan şeyin üzerindeki dekorların, motiflerin desenleri ve bunların 1300 yıllık bir Türk kültürü ile yorularak bugünlere gelişerek gelmiştir. (4. Bölüm, 07:27- 10:54)

Osmanlı Devleti döneminde çini sanatında İznik, Kütahya, Çanakkale, Konya gibi merkezler ön plana çıkıyor fakat günümüzde bu merkezlerin çini alanında ayakta kalan tek yer Kütahya'dır. Osmanlı Devleti döneminde mimarinin gelişmesi çiniciliği de desteklemiştir. Kentteki ticaret ağları ve 18. yüzyılda tüm dünyada artan kahve tüketimi neticesinde kahve fincanlarının önem kazanmasıyla Çin'i bir kent imgesi haline gelmiştir. Girit'te satılan seramikler sanat tarihinde Girit işi seramikler diye geçer. Oradan öğrenilen ise bunların Girit işi değil, Kütahya'da yapıp bu bölgeye getirilerek pazarlanan ürünlerdir.(4. Bölüm,12:43- 17:09)

Yukarıda 4. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Kütahya iline ait coğrafi özelliklerinden ve konumuna dair bilgilere yer verilmiştir. Geçmiş dönemlerden günümüze kadar bu bölgede birçok devletin kurulduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu bölge endüstriyel ham madde bakımından zengindir ve bu ham maddenin varlığı çini sanatının gelişmesine etki etmiştir. Tarih öncesi devirlerden günümüze kadar geçen süreç içerisinde bu bölge çini sanatında büyük bir ilerleme göstermiştir ve çini uluslar arası alanda tanınan önemli bir obje haline gelerek kültür alanında da önemli bir yer edinmiştir. Bu nedenle “ Çevre okuryazarlığı, Mekanı algılama, Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama, Kanıt kullanma” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Ege bölgesinin doğusunda bir eşik konumunda yer alan Afyon yöresinde jeomorfolojik açıdan en fazla göze çarpan özellik dağlık alanlar ve bu dağlık alanlar arasındaki geniş ovalardır. Akarsu vadileri tarafından derin bir biçimde yarılmış olan platform sıkışma tektoniği etkisinde kalmıştır. Ancak insanoğlu için yıkıcı etkiye sahip depremsel geçmiş Afyon'da termal suları oluşmuştur. Bu burum burada bir kültürün oluşmasına aynı zamanda ekonomik bir kaynağa dönüşmüştür. (5. Bölüm, 00: 45- 01:55)

Afyonkarahisar, Afyon kültürünün yaşadığı önemli Anadolu şehirlerinden biridir. Bunun nedeni ise hem yer altı suları hem de yer üstü suları konusunda Anadolu'da çok etkili bir bölgede yer almasından kaynaklıdır. Yerüstü suları açısından bakıldığında Anadolu'nun can damarı olarak tabir edilen iki büyük nehirin doğduğu topraklar görülüyor. Bu durumda tarım toplumu olmasından özellikle tarıma çok bağlı kültürün hakim olmasından kaynaklanıyor. Sakarya nehri, Afyon Demir dağ dolaylarında doğuyor ve Sakarya'dan Karadeniz'e dökülüyor. Bir başka nehir ise Dinarsu bölgesinde çıkan Menderes nehridir. Büyük menderes nehri ise büyük ege ovalarını kıvrıla kıvrıla akarak Ege denizine akıyor.

Bu iki nehir Anadolu'nun iki bölgesine can veren nehirler olarak tanımlanıyor. Yeraltı suları konusunda Afyonkarahisar antik dönemlerden günümüze gelen ve birçok medeniyet ile önemli bir yere sahip olan bir su kültürü ve su medeniyeti üzerine inşa edilmiştir. Frig medeniyetinden günümüze kadar birçok dönemde birçok farklı uygarlığa şifa dağıtmaya devam etmiştir. Afyonkarahisar bugün Türkiye'nin en tanınmış termal su rezervleri içerisinde yer alır. Kaplıcaların yanı sıra içmeleri, doğal maden suları ile tarihi Anadolu uygarlıklarından bugüne uzanan bir Türk kültürüne sahiptir. Ülkemizde jeotermal su kaynaklarının oluşumuna bakıldığında özellikle Ege grabeni denilen yani Afyon'dan başlayarak İzmir, Denizli, Aydın illerinde jeotermal alanların sıcaklıklarının debilerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise graben fayları ile örtülmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Ülkemiz genç oluşumlu volkanizmalar ile örtülüdür. Özellikle toroslardan başlayarak Yunanistan adalarına kadar genç volkanizma ile kaplıdır. Genç volkanizmanın olduğu yerlerde soğuk sular fay kırıklarından çatlaklardan süzülerek tabana kadar iner ve ısınarak fay kırıkları ile yukarı çıkarak bir noktaya kadar ulaşan suları sondajlarla ve bir takım özel teknikler ile doğal akışına göre termal sular tedarik edilir. Bu yapıyı farklı şehirlerde farklı şekilde görülebilir, termal havzaların veya rezervlerin özellikleri değişebilir yani ana kayacın kireçtaşı mermer değil de gnays veya jips olabilir. (5. Bölüm, 02:04- 06:28)

Çok eski bir geçmişe sahip olan Afyon kentinin asıl önemini Selçuklu döneminde kazandığı ve o günden günümüze kadar idare merkezidir. Afyonkarahisar batı Anadolu'yu ülkenin diğer bölgelerine bağlayan kavşak yolların bir kesişim noktasıdır. (5. Bölüm, 06:07-09:02)

Yukarıda 5. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Afyon iline ait jeomorfolojik ve doğal çevresine dair detaylı bilgiler yer almaktadır. Adeta kentin betimsel bir analizi yapılarak kişinin zihninde canlandırılmasına olanak sağlayacak nitelikte bir anlatım yer almaktadır. Ayrıca görseller ile zenginleştirilen anlatımlar ile bölgenin çok iyi tanınmasına etki etmektedir. Bölge sahip olmuş olduğu yer altı ve yeryüzü zenginlikleri ile geçmişten günümüze kadar gelen jeotermal kaynakların sayesinde kaplıca kültürünün devam etmesini sağlar niteliktedir. Bu nedenle “Mekanı algılama, Çevre okuryazarlığı, Harita okuryazarlığı, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Anadolu'da yerleşimin hikayesi günümüzden tam 8.000 yıl önce Çatalhöyük'te başlar. Binlerce yıl öncesinden başlayarak tabiat ve insan işbirliği ile bugüne ulaşan Kapadokya bölgesi bu durumun en güzel örneklerinden biridir. Volkanik Kapadokya denildiğinde hikayesi 11 milyon yıl önceye dayanıyor. Bu bölgede küçük fay hatları var ve bu fay hatlarını takip eden alanlarda çıkan volkanizma zamanla etrafa yayılıyor, patlıyor ve aşınmaya başlıyor. Volkanizma erozyon ilişkisi, erozyonu oluşturan olgu Kızılırmak'ın tali koludur. Bu ilişkinin Kapadokya kültürüne yansımalarıdır. Erciyes ve Hasan Dağ iç Anadolu'nun bereket fışkıran iki kalbi bölgeyi çepeçevre saran volkanizmalardır. Peribacaları etrafındaki bu heybetli dağlardan daha yaşlı bir oluşumun ürünüdür. Akan lavların soğuması ile oluşan tüfler, rüzgar ve erozyonun etkisinde kalarak şimdiki peri bacalarını oluşturmuştur. İnsanoğlu tüfü keşfettikçe kolay işlendiği anlaşılmıştır. Eski çağ Anadolu'dan günümüze kaya oyma mekanlar insan eliyle şekillenmiştir. Adeta doğal bir mimarlık sistemi olmuştur. (6. Bölüm, 00:42- 03:55)

İnsanların kayayla olan ilişkisine bakıldığında ilk olarak barınma mekanları olan mağaraları olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu durum sadece tarih öncesi topluluklardan ve sonraki süreçten dinsel olarak kayanın mağaranın önemli bir mekan olduğu görülüyor. Kapadokya bölgesinde milattan önce 255 yılında kurulan Kapadokya krallıklarından sonra özellikle mimari ürünler ile beraber ardından Roma'nın bir parçası Doğu Roma Bizans sınırları içerisinde kalan bölgede o zamana kadar insanların kayayı oyarak sonrasında ise bilgi birikimiyle kayayı nasıl işleyeceklerini öğrenerek aletler geliştirerek mekanlar yarattıkları görüyoruz. Bu mekanların Kapadokya içerisinde insanlar için barınma, yeme içme, ibadet gibi durumlar için kullandıkları bu mimarinin gösterdiği görülmektedir. 1950'li yıllara kadar devam ediyor ve bu tarihten sonra bir modernleşme gayreti içerisinde taş ve betonarme binaları geçildiği görülmektedir. Perslerin deyimi ile güzel atlar ülkesi olan Kapadokya merkezinin Nevşehir'in oluşturduğu geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bugün Kapadokya bölgesinde yer alan iller Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Niğde ve Aksaray olarak sıralanabilir. Kapadokya bölgesinde bakıldığında bu coğrafyanın yeryüzü şekilleri iklimi içerisinde bulundurduğu özellikleri ve toprak yapısı bu coğrafyada yaşayan insanları doğrudan etkilemiştir. Anadolu insanı doğaya bağlı olarak yaşar ve onu iyi tanıyarak bu koşullar altında hayatını şekillendirmek durumundadır. Kapadokya'daki volkanik unsurlar yağış azlığı verimli tarım arazilerinin az ve soğuk bir iklime sahip olması doğrultusunda yaşamı buna göre düzenlemek zorundadırlar. Ürün çeşitliliğinin az olması genel olarak buğday, üzüm yetiştiriciliği ve buna özgü bir kültür gelişmiştir. Üzümün bu bölgede kendine özgü bir hikayesi söz konusudur. Üzümün yetiştirilmesinden budanması sonraki dönemde hasadından çiğnenip şıra'nın ya da şirenin elde edilmesi bu şireden pekmeze kadar değişik ürünlerin elde edilmesi söz konusudur. Bölgede yaşayan insanlar üzümünden şıra elde etmek için şirahaneleri kurmuşlardır. Geleneksel mimarinin bir parçası olarak geçmişten günümüze kadar bu şirahaneler varlığının devam ettirmektedir. Su kaynaklarının da az olduğu bu bölgede insanlar suyu muhafaza etmek durumundalar. Hititler'den itibaren özellikle yeraltı şehirleri vadiler kullanılmaya başlıyor. Sonraki dönemlerde bu alan çok geliştiriliyor.(6. Bölüm, 04:15- 10:56)

İnsanoğlunun ilk üretimlerinden biri kuşkusuz barınma ihtiyacından ortaya çıkan evlerdir. Kapadokya'daki ilk yerleşim yerleri resimlerle renklendirilmiş, yerleşen kişilerin hayalleri ümitleri ise süslenmiştir. Bölgedeki mağaralar evlerle birleştirilmiş farklı bir inşa geleneğinin oluşmasına neden olmuştur. Bu maddi kültür unsurları zamanla yeni barınma biçimlerine yol açmış, evler konaklara, konaklar kaşhanelere dönüşmüştür.

Kapadokya bölgesi aynı zamanda konakları ile meşhurdur. Doktor Hacı Nuri Bey Konağı örnek olarak gösterilmektedir. Geniş aile yaşam mekanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca çocuk oyunlarından uzun kış gecelerinde ki eğlencelere kadar devam eden değerlerimiz vardır. Bu bölgede kış mevsimi biraz daha uzun olduğu için özellikle büyük konaklardaki belli odalarda erkekler bir araya gelerek “ geleneksel sohbet toplantısı” adını verdikleri ama aynı zamanda bir takım eğlencelerinin düzenlendiği görülüyor. Kabak oyunu bu bölgede geçmişten günümüze devam ettirilen önemli geleneksel sohbet toplantılarında icra edilen oyunlardan bir tanesidir. Uzun kış gecelerinde ve düğün törenlerinde deve adı verilen köy seyirlik oyunları da ön plana çıkıyor. Müzik alanında da çalışmalar yapılıyor. Bu bölgenin yerel sanatçıları Ürgüplü Refik Başaran, Avanoslu Selahattin’dir. Bu sanatçıların eserlerine bakıldığında bölgenin özelliklerinin türkülerine yansıdığı görülüyor. Bu bölge için bir diğer hayati kaynak ise Kızılırmak nehridir. Avanos bölgesi halı dokumacılığında çok önemli bir ilçedir. Koyunun yünü kırılıyor, ilçenin içerisinden geçen Kızılırmak nehrinde yıkanıyor daha sonra bu yünler kazanlarda boyanıyor. Bu boyama işleminde kimyasal boyalar değil, bölgede yetişen örneğin cehriye bitkisinden sarı renk elde ediliyor, cevizin yeşil kabuğundan kahverengi elde ediliyor. Çömlekçilik sanatı da bu bölgede çok gelişmiştir. Bu bölgede Hititler döneminden itibaren devam eden geleneksel sanatlarından birisi çömlekçiliktir.

Kapadokya'nın bereketine insanlar kadar güvercinlerde ortak olduğu ve kayaların oyulmuş güvercinlikler ve buralara çizilmiş halk resimleri özgün Türk- İslam sanatlarının örneklerindendir. (6. Bölüm, 15:42- 23:34)

Yukarıda 6. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Kapadokya'nın yer şekillerinin ve bitki örtüsünün özellikleri karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgede volkanik hareketler doğrultusunda şehrin görünümü ve insan hayatına olan etkileri karşımıza çıkmaktadır. İnsanların çok eski çağlarda öncelikle barınma ihtiyacı ile ortaya çıkan kaya oymacılığının insan eliyle şekillenerek ilerleyen zaman içerisinde bilgi birikiminin etkisi ile aletler geliştirilmiş ve bu yeni mekanlar inşa edilmiştir. Modernleşme hareketleri ile yapılan mimari unsurların bölge turizmine önemli ölçüde katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca buradaki yer şekilleri özelliklerinin ve bitki örtüsünün sözlü kültür ve insan yaşamına yönelik yansımalarını görmek mümkündür. Bu nedenle “Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama, Harita Okuryazarlığı, Mekanı algılama, Çevre Okuryazarlığı,” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Çay geldikten sonra bundan ekmek kazanıp karınları doyduktan sonra bütün bu Rize'nin dağları çay oldu. Doğu Karadeniz bölgemiz çaydan öncesine gittiğimizde 95 -100 yıllık bir ömrü var çayın. Gerçekten açlıkla mücadele eden bir bölgeydi. Ve o dönemde bölgeyi kalkındırmak için tarımsal ürün arayışına girildi.Çok yoğun bir göç vererek ekonomik kazancını sağlayan bölge halkı kendi bahçesindeki bir üründen rahatlıkla kazancını sağlar bir hale geldi. O nedenle halkımız çaya yeşil altın demiştir. Çay bitkisi Trabzon, Giresun ve Artvin'de de yetiştiriliyor. Fakat bugün Rize hem üretim hacmi hem de yapılan genetik çalışmalarla çay bitkisini sahiplenmiş durumda. Çayın tarladan bardağa kadar bütün alanlarını ele alan çalışmalar yürütülüyor. Çay üretilen 4 ili ve 42 ilçeyi tarayarak gen havuzu oluşturuldu. Dünyanın en büyük 5. gen havuzu üniversitemizde ve Rize'de oluşturulmuştur. Bir diğer yapılp tamamlanan çalışma ise zaman zaman medyada da yer alan çay ile ilgili olarak organik tarıma geçilmesi, organik gübreye geçilmesidir. Artık çayda organik boyuta taşınması gibi bir durum söz konusudur. Şuanda belli bölge ve vadilerde organik çay tarımı yapılıyor fakat tamamının geçirilmesi gerekiyor.Üniversite olarak 4 yıllık bir çalışma yürütüyoruz ve organik gübrelerin tamamını deneyerek neticede bunu bitirdik ve şuan raporlaştırma aşamasının tamamlandık. Bu raporu Çaykur Genel Müdürlüğü'ne ve Tarım Bakanlığı'na vereceğiz.

Böylece organik anlamda çay tarımına katkıları olacaktır. Turizm alanında da çayı daha fazla kullanabilmeleri için üniversite olarak yine bu alanda çalışmalar yürütüyoruz. Çay tarımında daha modern çalışmalar yapılması ile ilgili faaliyetler yürüttükleri belirtiliyor. (7. Bölüm, 02: 09- 08:50)

Yukarıda 7. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde çay tarımının Doğu Karadeniz bölgesine yapmış olduğu etkiden bahsedilmektedir. Ayrıca çay tarımı ile ilgili çalışmaların üniversite düzeyinde araştırılıp çalışmalara yer verilmesi konuyla bilimsel alanda da çalışmaların yürütüldüğünü göstermektedir. Bu nedenle “Araştırma, Problem çözme” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Rize dik yamaçları, derin vadileri, yüksek yaylaları, coşkun dereleri ve masmavi denizi ile bir sular diyarı. Bir cumhuriyet kentidir. Nice değerli sima yetiştiren bir halk kültürü mektebidir. Rize'nin engebeli bir arazisi ve nereye gidersen ormanlık alanın yer aldığı görülmektedir. Çay alanları ve fındık alanları Rize'de yer almaktadır.

Rize’de yağmur bol olduğu kadar toprağı da boldur. Bu bölgede imece usulü çalışılır. Halk birbirlerini yardımcı olur ve dayanışma içerisinde. Çay toplama işlemi yapılırken o gün kimin tarlasında çay toplanacaksa insanlar bir araya gelerek o tarlaya giderler ve o kişinin çaylarını toplarlar. Mısır ekip biçme öğütme ritüellerinde farklı atışmalar, eğlenceler ve kişilerin toplanma yeridir. Çünkü şöyle düşünün güneşle birlikte hareket eden bir toplumdur. 1910’lu yıllarda, Türkiye’de çay ekimi ile ilgili ilk çalışmalar başlamış ve Çin’den getirilen çay tohumları Bursa’da denenmeye başlanmıştır. Sonra II. Abdülhamit döneminde Japonya’dan çay getirilerek bir deneme daha yapılıyor ama asıl Rize’de çay fidanının dikilmesi, yetiştirilmesi tarihi bilinmemek ile birlikte o dönemde Batum’a çalışmak için giden bölge halkının çay fidanlarını Rize’ye getirdiğı hakkında bilgiler var. Sonra Rize Ticareti Odası Başkanı Hulusi Karadeniz Batum’a gidiyor. Bu bitkiyi görüyor ve bu Rize’de yetişebilir diyor. Çay nemli rutubetli iklimlerde yetişebilir. Rize’de bu konuda son derece uygun bir ortamdır ve Hulusi Bey getirip kendi bahçesine çay fidesi ekıyor, olumlu sonuç alınca bu durumu hem dönemin harici yani dış işlerine aynı zamanda Halkalı’daki ziraat mektebi hocası olan Ali Rıza Erten Bey’e iletiyor. Yapmış olduğu deneme ve almış olduğu olumlu sonuçları belirterek durumdan haberdar ediyor. Rusya’da ihtilal olduktan sonra bu bölgenin insanları Rusya’ya çalışmaya gidemez ve böylece bölge halkının en önemli geçim kaynağı kapanmış olur. Bu durumda Rize çevresinde huzursuzluk, asayişte yaşanan sıkıntılar baş göstermeye başlar. Bu durumu önlemek için bir çare aranır ve bir komisyon kurulur.

Bu komisyon içerisinde o dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde ziraat genel müdürü olan Zihni Derin Bey de vardır. Zihni Derin Bey bu asayişsizliğin giderilmesi ile ilgili çözüm üretmek ile görevlendirilir. Zihni Derin bölgeye gelir ve incelemelerde bulunur. Ali Rıza Erten Bey’in raporunu okur ve sonra der ki bize de bir çay fidanlığı narenciye fidanlığı kurulmalıdır. İlk Denemeler 1921’de yapılır ve küçük bir çay bahçesinde Batum’dan getirilen çay fidanları denemeler yapılır. Bu çalışmadan olumlu sonuç alınır. Rize’de ilk çay yetiştiriciliğı böyle başlar. 6 Şubat 1924 tarihine gelindiğinde çay ile ilgili çok önemli bir gelişme daha olur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 407 numaralı bir kanun çıkar. Bu kanunun çay ile ilgili çıkartılan ilk kanun olarak karşımıza çıkar. Artık çayın bir kanunu da vardır. Bu kanun çıktıktan sonra devletin bölgeye bu noktada destekleri olduğu görülmektedir. Bu duruma örnek olarak bölge halkına bedava çay fidanı dağıtılmıştır.

1960'lı yıllardan sonra burada üretilen çay ülkedeki üretim tüketimi karşılayacak seviyeye yükselir. Dünya Karadeniz'i bu bitki sayesinde tanır. Çay üretiminin artması ile birlikte gurbetçilik azaldı ve bölge halkının yaşam tarzı değişti. Ekonomik olarak daha refah bir seviyeye yükseldiler. Burada gurbetçiliğin azalması artık bölge insanının kendi topraklarını işleyerek bir geçim alanı kurmuş oldu. (7. Bölüm, 16:58- 24:24)

Yukarıda 7. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Rize'ye ait coğrafi özelliklerden ve iklim koşullarından bahsedilerek burada çay üretiminin süreç içerisinde nasıl geliştiği ile ilgili bilgi verilmektedir. Ayrıca çay tarımı yapılmaya başlanmadan önce bölge halkının ekonomik açıdan geçim sıkıntısı çektiği ifade edilerek bu bölgede çay tarımının yapılmaya başlanmasıyla bu sorunun ortadan kalktığı belirtilmektedir. Burada çay unsuru insanların birbirlerine yardımcı olmalarını, bir arada çalışarak imece usulü çalışıldığını karşımıza çıkarmaktadır. Bu nedenle “Çevre okuryazarlığı, Mekanı algılama, Girişimcilik, İşbirliği, Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Çin'de başlayan ve beslenmesi sır gibi saklanan ipek böceği Anadolu'ya ilk kez milattan sonra 500'lü yıllarda Bizans döneminde gelmiştir. Başta Bursa olmak üzere Marmara bölgesinde yayılmaya başlar. Böylece o zamana kadar Anadolu'da bilinmeyen böceğin sırrı çözülür. İpek böceğinin Anadolu'ya gelişiyle tek besin kaynağı olan dut ağacına ihtiyaç doğar. Böylece Marmara bölgesinde meyve vermeyen yapraktan zengin halk arasındaki tabiriyle erkek dut ağaçları yetiştirilmeye başlanır. Evliya Çelebi'nin deyişi ile Bursa ve çevresi adeta bir dut denizine dönüşür. Bursa'da ipek ticaretinin Orhan Gazi dönemi ile başladığı ifade ediliyor. Bu dönemde ipek uzak doğudan getiriliyor. Tebriz üzerinden İran sahasından daha uzak sahalardan gelerek Bursa'ya kadar geliyor ve burada ham ipek alındıktan sonra bunlar kumaş halinde dokunmaya başlanıyor. Zaten Türkler'de dokumacılık Orta Asya'dan bu yana var olan bir uğraş, bir zanaattır. Bursa'da ipek böceği yetiştiriciliği ve koza üretimi Kanuni döneminden itibaren karşımıza çıkıyor. Bunun nedeni ise Yavuz Sultan Selim döneminde Şah İsmail ile olan çekişmelerden dolayı Yavuz Sultan Selim Bursa merkezli İran'dan gelen ipeğin yasaklandığı dönem başlatıyor ve bu süreçte ipek yasaklanınca mecburen ipek böceğini ve kendi kozasını üretecek bir dönem, Osmanlı sahasında başladığı ifade ediliyor. Kanuni çağından itibaren ipek böcekçiliğinin ve kozacılığının başladığını söyleyebiliriz.

Geçmişten günümüze kadar gelerek ticaret anlamında Osmanlı'nın kuruluşundan itibaren görülen ipekçilik, yetiştiricilik anlamında ise Kanuni çağından itibaren yaklaşık 500 yıl kadar bir geçmişe sahip olduğu söyleniyor. Sanatkarların ekonomi için yararlı olduğu Osmanlı devrinde Halil İnalıcık'ın incelediği 1467 ve 1468 tarihli tereke kayıtlarında Bursa'da pek çok kişinin zenginleşmiş olduğu görülür. (8.Bölüm, 04:5- 15:52)

Yukarıda 8. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde İpek böcekçiliğinin ilk defa nerede görüldüğü ve Anadolu'ya nasıl geldiği konusunda bilgi verilerek ipek böcekçiliği ticari faaliyetlerinin ilk kez Osmanlı Devleti döneminde Orhan Bey'in hükümdarlığı döneminde Bursa'da başladığı ifade ediliyor. Ayrıca bu şehirde ipek ticaretinin ekonomik alana büyük katkı sağlayarak geçmişten günümüze kadar devamlılığını sürdürdüğü görülmektedir. Bu nedenle “Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Yörelerin kendine has tabiatıyla uyumlu bir mimarisi vardır. Mimari gelişimi yörenin doğal mirası ile yakından ilişki içindedir. Bir yöre mimarisi o yöre insanının ihtiyaçlarıyla şekillenir. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesindeki uyumu ile ortaya çıkar. Doğu Karadeniz buna örnek gösterilebilecek başlıca yerlerden biridir. Zira bu yörenin çetin kışları, yağışlı yazları, taşkın dereleri, fırtına vadileri insanın ise sıcak bir sohbe ulaşmak için bir mücadelesi vardır. Mimariyi coğrafya ve iklim tanımlıyor. Burada nemli ve yağışlı bir iklim söz konusudur. Mimari bölgede bu duruma göre şekilleniyor. Malzemeler buna göre seçilmiştir. Genel olarak yapılarda ahşap malzemesi kullanılmıştır. Taş ve ahşabın kullanımı karşımıza çıkıyor. Ahşap malzemesinin kullanımının sağlamış olduğu özellikler ve suya dayanıklı kestane ağacının çok fazla tercih ediliyor. Halk mimarisini oluşturan unsurlar arasında iklim, yer şekilleri, topoğrafya bölgede yaşayan yerel halkın karakteristik özellikleri, bölgeden elde edilebilen doğal malzemeler oluşturmaktadır. Bunlar dışında Fındıklı özelinde halk mimarisine bakıldığında ılıman ve nemli bir iklim, hakim rüzgarlar ile yağışlar meydana geliyor. Yer şekilleri Kaçkar dağının eteğinden üç akarsu ile birlikte denize ulaşan bir alandadır. Derin vadiler, sarp yamaçlar bu bölgenin insanının karakteristik özelliklerini ve bu coğrafyadan almaktadır. Mimarisi, yerleşim şekilleri ile çok ilişkilidir. Dağların yamaçlarında sırt kısımlarında ve vadi tabanlarında yerleşmeye pek tercih etmiyorlar. Bunun nedeni hakim rüzgarlar var heyelan tehlikesi oluşturuyor. Vadi tabanlarında sel tehlikesi vardır. Bu nedenle yamaç ortalarında daha elverişli olarak yerleşiyorlar. Bölgeden edinilen malzemeler geçmiş zamanlarda yüzyıllar önce bölgeden edindikleri kullanılıyor.

Geleneksel mimaride bu çok önemli bir durumdur. Bu malzemeler ağaç ve taşlardır. Ağaçların özellikleri çok önemli bir yere sahip sert ısıya ve nem değişikliğine dayanıklı sağlam kalabilecek yağışlardan etkilenmeyecek şekilde kestane, dişbudak, kayın, kara ağaçlar tercih ediliyor. Ağırlıklı olarak kestane ağaçları tercih ediliyor. (9. Bölüm, 00:34- 16:03)

Yukarıda 9. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Doğu Karadeniz bölgesine ait yer şekiller, topografya özellikleri ve iklimi hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Bu bölgede mimarileri de kullanılan yapı malzemelerinin doğal çevrede çok fazla bulunan ahşap ve taş unsuru olduğu bilgisi verilmektedir. Bu nedenle “Çevre okuryazarlığı ve Mekanı algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Kültür tarihi boyunca bir ısı kaynağı olan güneş canlılık tutku ve gençliği simgeler. Işık kaynağı olarak aydınlanmayı temsil eder. Bunların yanı sıra güneş birçok krallık ve imparatorluğu da temsil etmiştir. Eski Anadolu toplumlarında güneş kraldır ve yeryüzünü yöneten krallar onun soyundan gelmiştir. Güneşi en çok gören yerlerden biri de Anadolu düzlükleridir. Kuzey Mezopotamya bereketli hilal olarak adlandırılan bölgede uzun yıllar boyunca birçok medeniyete ve kültüre ev sahipliği yapmıştır. Dolayısıyla çok zengin bir kültür birikimi oluşmuştur. İnsanlar yüzyıllar boyunca Urfa'da yaşarken karasal iklimin özellikleri dolayısıyla sıcak ile haşır neşir olmuşlardır. Bunun neticesinde yiyecek, içecek ve barınmalarından kendilerini hayata karşı korumuşlardır.(11. Bölüm, 00:-42- 03:40)

İnsanlık tarihinde güneş kültüne tarih öncesi devirlerden rastlanmaktadır. Güneşin zamanı tespitteki etkisi ve tarımdaki faydası değişik coğrafyalardaki toplumların inanç dünyalarına tesir etmiştir. Çok eski din ve inanışlara ev sahipliği yapmış kent yumuşak huyu, yardımseverliği ve misafirperverliği insanlığa hediye eden inananların babası Hz. İbrahim'in doğduğu yerdir. Urfa insanlık tarihinin en eski zamanlarından bu yana hayatın olduğu, medeniyetlerin kurulduğu bir yerdir. Bu coğrafyada şekillenmiş binlerce yıllık kadim kültür aynı zamanda güneşin insanlar üzerinde etkisinin hikayesidir. Bir taraftan geniş verimli alanları ve sulanabilir alanları, bir taraftan optimum iklim koşulları bulunması çok farklı medeniyetleri dolayısıyla çok farklı kültürleri burada yer almasını etkili olmuştur. İnsanlar hiçbir şekilde burayı terk etmemiş aksine sürekli burada yaşamaya devam etmişlerdir.

Daha da ötesi bu coğrafya dışında Asya'dan Balkanlardan Kafkaslar'dan çok farklı coğrafyalardan tarihin değişik dönemlerinde sürekli insanlar buraya göç etmişlerdir. Güneş ışınları doğal ortamın en önemli zenginlik kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bugün ki kurak iklimden daha çok geçmiş dönemlere bakıldığında bu bölgenin daha ılıman yağışların bol olduğu tarımsal faaliyetlerin çok yoğun olduğu yerlerden bir tanesidir. İlk defa sulama kanalları Harran'da Sümerler tarafından yapıldığı görülmektedir. (11. Bölüm, 03:52- 10:07)

Yukarıda 11. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde güneşin insan yaşamı üzerinde önemli bir yere sahip olduğundan bahsedilmektedir. Urfa şehrinin de insanlık tarihi kadar eski olduğu ve bu bölgede güneşin önemli bir yeri olduğundan bahsedilmektedir. Tarih öncesi devirlerden günümüze kadar gelen süreç içerisinde Urfa iklim özellikleri ve üzerinde kurulmuş olan medeniyetlerin bu bölgeye bırakmış oldukları somut ve soyut kültürel özellikler ile karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle “Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama ve Çevre okuryazarlığı” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Binlerce yıl öncesinden günümüze gelen tarihi eserleri de saymak mümkündür. Örneğin 12 bin yıl önceden günümüze kadar gelmiş olan Göbeklitepe'deki eserler dünya tarihi açısından çok önemli bulgulardır. Belki de taş işçiliğinin ve plastik sanatlar işçiliğinin dünyadaki ilk örnekleridir diyebiliriz. Bilindiği gibi burası Mezopotamya bölgesi içerisinde yer almaktadır. Mezopotamya dünya medeniyetinin insanlığın geliştiği, tarımın ilk yapıldığı, neolitik dönemde ilk yerleşme alanına geçildiği ve insanların avcı toplayıcı dönemden sonra ilk yerleşme alanlarını yaptıkları yer olduğu için medeniyet burada gelişmiştir.

Güneşin insanlık ve Urfa üzerindeki etkisini ilk olarak Göbeklitepe'de görürüz. Bu heyecan verici tepe güney ve batı yamaçlarına yerleştirilmiş en az 20 dairesel odadan oluşur. Bu dairesel yerleşme Kanpenalla'nın güneş ülkesinde ülküsel bir tasarıma dönüşmüştür. İnsanlar belki daha el aletleri, ateş ile içli dışlı olmadan önce Göbeklitepe'de bir yaşam sürdürülmüştür. Hatta göçebe hayattan yerleşik hayata geçildiği belirtiler vardır. Yine burada tarımın ve hayvancılığın başladığını söyleyebiliriz. Çünkü ele geçirilen bulgulardan görülmektedir. Dünyadaki ilkel buğdayın Göbeklitepe'de yetiştirildiği yapılan kazılarda tohumların taneciklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Yani dünyadaki ilk ziraatin tarımın ve hayvancılığın başladığı topraklarda diyebiliriz. (11. Bölüm, 11:22- 17:00)

Yukarıda 11. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde insanlık tarihi için çok önemli bir yere sahip olan Göbeklitepe ile ilgili bilgi

verilmektedir. Urfa iline bakıldığında dünyada ilk tarım faaliyetlerinin yapıldığı, neolitik döneme ait ilk yerleşmelerin yapıldığı belirtilmektedir. Geçmişten günümüze kadar gelen önemli değerlerin varlığını bu bölgede görüyoruz olmamız ve gelişim ve değişime uğrayarak süreklilik sağladığını görüyoruz. Bu nedenle “Kanıt Kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama” becerileri ile ilişkilendirilmektedir.

Her yanı sularla kaplı olmasına rağmen insanlar içecek su sıkıntısı yaşamışlardır. İstanbul temiz suyun hanelere ulaşması için asırlarca çaba harcanılan şehirdir. Kentin kayıt altına tarihi 2000 yıllıktır. Şehir farklı medeniyetlere, devletleri ev sahipliği yapsa da İstanbul'un su ile imtihanı sürmüştür. İnsanların en temel ihtiyacı olan suyu temin etmekte çok zorlanmışlardır. Çünkü coğrafyanın bizzat kendisi dört yanı sularla çevrili kentin suya ulaşmasına engel olmuştur. İstanbul'un üzerine kurulduğu tarihi yarımada coğrafya bakımından suyun birikmesine imkan vermiyordu.

Zemin sertti suyu biriktirmeye olanak sağlamıyordu. Jeolojik yapının elverişsizliği yüzünden yeraltı suyu yoktu. İstanbul tarihi yarımada da kurulmuştur. Burada su kaynakları çok kısıtlıdır. Bu nedenle başka yerlerden, şehrin batısından ve kuzeyinden su getirmek zorunda kalmışlardır. Roma döneminden itibaren günümüze kadar ulaşan su kemerleri, galeriler var. Şehrin içinde görkemli olarak Valens kemeri, Bozdoğan kemeri vardır. Osmanlılarda onun üzerinden su kanalları geçirerek hizmetlerine devam ettirmiştir. Osmanlı döneminde artan nüfusun ihtiyacını karşılayabilmek için yeni kemerler su yapıları yapılmıştır. İstanbul tarihi olarak çok eski bir kenttir. Roma döneminde ilk isaleler yapılıyor. Ondan önce insanlar su ihtiyaçlarını derelerden, kuyularda, kaynak sularından karşılıyor. İstanbul'un yöneticileri ve bilginleri suyu şehre ulaştırmak için olağanüstü niteliğe sahip mimari çözümler ortaya koymaya mecburdu. Bugün hala sahip oldukları özelliklerine hayret ettiğimiz su yapıları, su yoksunluğunu gidermek için verilen çabaların taştan kanıtıdır. Bizans döneminde İstanbul başkent ilan edilince nüfus arttı ve yapı mimari işleri arttı. Bu durum su sıkıntısını beraberinde getirdi. Bu nedenle su yapılarının büyük bölümü bu dönemde yani 4. Yüzyılda Roma döneminde yapılıyor. Şehir sürekli istilalara uğradığı için şehir dışından gelen su yapıları tahrip ediliyor ve sarnıç yapımına ağırlık veriyor. Binbir direk, Yerebatan, Şerefiye gibi irili ufaklı sarnıçlar. Osmanlı kenti ele geçirince Fatih Sultan Mehmet ile başlayan yeni isaleler yapılıyor. Romalılar su kemerleri ile meşhurlar. Nereye giderlerse oraya su kemerleri yapmışlar ve şehre su getirmişlerdir. 4. yüzyılda yapılan Valens kemeri günümüzde hala ayakta varlığını korumaktadır.

Osmanlı dönemine geldiğimiz zaman hem şehrin batısında hem kuzeyinden sular getiriliyor. Batısından Halkalı suları olarak adlandırılıyor. Kuzeyden getirilenlerde Kanuni Döneminde Mimar Sinan'ın yaptığı yaklaşık 55 kilometre uzunluğundaki kırk çeşme sularıdır. Bunlar da günümüze kadar ulaşmışlar. III. Ahmet döneminde başlayan I. Mahmut ve daha sonra II. Abdülhamit döneminde devam eden su yapıları var. Şehir büyüyor ve su ihtiyacı artıyor. (12. Bölüm, 00:33- 25:47)

Yukarıda 12. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde İstanbul'un coğrafi özelliklerine bakıldığında suya yakın bir noktada yer almasına rağmen su sıkıntısı yaşadığı ve bu sıkıntılı duruma çözümler getirilmek için yapılmış olan çalışmalara yer verilmiştir. Geçmiş dönemlerden günümüze gelene kadar ki süreç içerisinde İstanbul'un bu sıkıntısı ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle "Problem çözme, Araştırma, Kanıt kullanma, Eleştirel düşünme, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama" becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Tarihi ipek yolu Çin'den Avrupa'ya kadar uzanan 10.000 kilometre uzunluğuyla dünyanın en önemli ticaret yollarından biridir. Anadolu ipek yolu güzergahında köprü vazifesi görmüş, bu yolu Asya'dan Avrupa'ya bağlamıştır. İpek yolu üzerinde mola durakları olan kervansaraylar ve şehirler sadece bir mal dolaşım hattı değil aynı zamanda dünyanın en gelişmiş ekonomik, sosyal ve kültürel sistemini oluşturmuştur. Doğu ile batı tarihi birbirini tanımaya, yakınlaşmaya ilk olarak yol üzerinden başlamıştır. Bazı coğrafyalarda üretim için mevsimler ve günlerin öneminin yanı sıra bir diğer belirleyici unsurdan güzergah üzerinde bulunmalarıdır. Bu yüzden yol üzerindeki kentler tarih boyunca hem ürettikleri hem de kültürel çeşitlilikleri bakımından göz doldurur. İşte İzmit ve çevresi ipek yolu güzergahında yer alan bu bölgelerden bir tanesidir. (13. Bölüm 00:35- 01:54)

Kocaeli bölgesi özellikle coğrafi konum itibariyle çok önemli bir konumda yer almaktadır. Dünya haritasında Türkiye'yi düşündüğümüz zaman özellikle Kocaeli çok önemli stratejik ve jeopolitik bir noktada olduğunu görürüz. İstanbul'dan başlayıp Dilburnu denizini kat ederek karşıya geçiren ve İzmit üzerinden körfezi dolaşarak İzmit'e ulaşan ipek yolunun bir ucu Kudüs bir ucu Belgrad'tır. Seyyahlar, kervanlar ve hancılar Frigler'den beri yerleşim yeri olan İzmit'teki bu güzergahın Roma'da Justinyen döneminden itibaren kullanmışlardır. İstanbul'a Anadolu ve daha ötesine bağlayan güzergahları Osmanlı döneminde önemi devam etmiştir. İpek yolu İstanbul'dan önceki son durağı olan İzmit hem kültürel hem de siyasi bakımdan tarihte çok önemli gelişmelere sahiptir.

19. yüzyıl ile beraber İstanbul İzmit arasındaki körfez gemi ve tren seferleri ile şehrin önemi daha da artmıştır. (13. Bölüm 02:00- 03:24)

İstanbul'dan Anadolu'ya geçecek olan bir kervan veya askeri birlik Kocaeli bölgesinden geçmek zorundadır. Payitaht da yani İstanbul'a gelen kişilerin de mutlak şehrin giriş kısmında Kocaeli'nden geçmeleri gerekiyor. Bu önemli stratejik noktada bulunan Kocaeli şehrinin üst kısmında bulunan Karadeniz'e bakışı olduğunu görüyoruz. Marmara denizine bir İzmit körfezi ile bağlı olduğunu ve korunaklı bir limana sahip olduğunu görüyoruz. Bu coğrafi konum coğrafyanın kendisine vermiş olduğu özel kazanım, tarihsel süreç içerisinde birçok medeniyetin dikkatini çekmiş ve bu bölgeye bu medeniyetlerin hakim olmaya çalıştığını görüyoruz. (13. Bölüm 03:35- 04:25)

1337 tarihinde Sultan Orhan Gazi'nin kıymetli şehzadesi Gazi Süleyman Paşa ve askerlerinin gayreti ile 1337 tarihinde Nikomedyâ fethedilerek bir Osmanlı şehri haline getirilmiştir. Bundan sonraki süreçte şehirde imar iskan faaliyetlerinin yapıldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. (13. Bölüm 05:11- 06:25)

Bir yöre olarak bu coğrafya önemini ulaşım şebekelerinden, İstanbul'a yakınlığından ve kıyılarından almaktadır. Kıyılar geçmişten günümüze insanların yararlandığı kara ile denizin ekosistemlerinin kesişme sahasında yer alan önemli ortamlardır. Kıyı kullanımı bakımından yoğun trafiğe sahip İzmit körfezi kıyıları alabildiğine karakteristik bir kültürel coğrafya oluşturur. Baş iskele ilçesi İzmit'teki körfezdeki iskelelerden limanlardan İstanbul'a en fazla tarım ürünü gönderilen yerlerin başında geliyor. İstanbul'un iâşesinin sağlanmasında çok önemli bir yerine olduğunu görüyoruz. (13. Bölüm 06:59- 08:36)

Yukarıda 13. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde İzmit- Kocaeli bölgesine ait coğrafi özelliklerden bahsedildiği görülmektedir. Bölgeyi daha net anlamlandırmaya yarayan anlatımlar ve bu anlatımları destekleyen görseller sayesinde bölgenin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamıştır. Bu nedenle “Çevre okuryazarlığı, Harita okuryazarlığı, Mekanı algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Safranbolu'nun kültürel coğrafyasına baktığımızda bulunduğu doğal çevre şartlarının Safranbolu'nun kültürünü şekillendirdiği görülüyor. Safranbolu kültürel açıdan çok çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitliliğe etki eden unsurlar arasında farklı coğrafi özellikleri sahip olmasıdır. Günümüzde Karabük'e bağlı Safranbolu'nun geçmişi milattan önce 3000 yılına kadar uzanıyor.

Kuzey Batı Anadolu'da Kızılırmak ile Filyos ırmağı arasında Homeros'un ilyadasında “Patlagonya” diye geçen bölgede yer alıyor. Burada Hititlerden, Lidyalılara, Romalılardan Selçuklulara çok sayıda uygarlık yaşamıştır. Türk beylikleri ve Osmanlılar arasında da el değiştirmiştir. (14. Bölüm 00:39- 03:45)

Safranbolu fay kırılmaları ve tektonik göçmeler sonucunda bugünkü görünümünü almış bir kenttir. Kenti mimari yerleşim açısından şekillenmesinde yeryüzü şekilleri etkilidir. Coğrafya mimari üzerindeki en büyük etki sahibidir. Şehrin alanları farklı yükseltileri sahiptir. Jeopolitik konum olarak Safranbolu'nun konaklama yeri olarak kullanılması Safranbolu'nun ticaret yolları üzerindeki önemini arttırmış ve buna bağlı olarak mimari yapılar yapılmıştır. Hanlar kervansaraylar karşımıza çıkıyor. Ayrıca jeopolitik konumu ile tarihi ipek yolu buradan geçiyor ve bu nedenle hanlar, kervansaraylar inşa edilmiştir. Günümüzde Safranbolu cami, han, hamam, çeşme, türbe ve lonca çarşılarıyla bir açık hava müzesi gibi ancak yine de Safranbolu denilince akla gelen ilk şey belki de tüm kent kültürünün en önemli yapı taşı olan evlerdir. 18. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar yapılmış olan 2000 geleneksel Türk evi bulunuyor.

Bunların 800'ü yasal koruma altında. Kültürel miras parçası olan bu konaklarda coğrafyanın çeşitli unsurlarını görebiliyoruz. Bunlardan ilki yapı malzemeleridir. Safranbolu'da litolojik yapı ve vejetasyona bağlı olarak hem burada taş malzemeyi, kerpiç malzemeyi ve ahşap malzemeyi kullanabiliyoruz. Bunların varlığı buradaki usta eller tarafından büyük konak tipli evler yapılmıştır. (14. Bölüm 06:16- 11:03)

Safranbolu'nun Türkiye'de bütün tarihi kentlerin sivil mimarinin korunmasında önemli bir örnek teşkil ettiği için 1976 yılında Gayrimenkul Eski Eserler tarafından sit alanı ilan edilmiştir. Artık Türkiye'nin göz bebeği olan bu kent diğer tarihi kentlere esin kaynağı oldu. Böylelikle Safranbolu'nun mimari özelliklerine dikkat çeken bu festival ile sit alanı ilan edilerek adından söz ettirmeye başladı. Bu belki de neredeyse unutulmaya yüz tutan safran bitkisinin yıllar sonra tekrar gün ışığına atılan ilk adımıdır. (14. Bölüm 14:20- 16:18)

Safranbolu'nun adını duyuracak çok daha fazla şeyler yoldadır. Elbette bunun ortaya çıkmasında yine TRT'nin 1976 yılında yayınladığı “ Safranbolu'da Zaman” adlı belgeselin çok büyük rolü olmuştur. Bu belgesel kesitlerinden görüntüler verilmektedir. Türkiye'de belgeselciliğin duayenlerinden Süha Arın, 1976 sonbaharında TRT için Safranbolu'da zamanın çekimlerini gerçekleştirir.

Bu belgesel yayınlandığında tüm Türkiye'de büyük ilgi uyandırır. Bu belgesel zaman içerisinde tarihi dokusunu kaybetmeye yüz tutmuş kasabayı anlatır. Belgesel sayesinde Safranbolu kaderine terk edilmez ve korunma çalışmaları başlar. 1994 yılına gelindiğinde Safranbolu artık UNESCO Dünya Miras listesinde. Koruma altına alınan eser sayısı yaklaşık 1.500'dür. Dünya miras listesinde bulunan bir kent dünyanın göz bebeğidir. O nedenle Safranbolu'nun önemli bir kültürel merkez olmasında emeği geçen herkese teşekkür edilmektedir. Buraya gelen konukların çeşitli diğer önemli unsurları da sunulmuştur. Bu nedenle ellerindeki her ögeyi turizm adına değerlendirdiklerini belirtmektedirler. Safranbolu'nun tanınması ile birlikte bu bölgenin diğer önemli değerlerini de ortaya çıkarmıştır. Bunlardan bir tanesi Safranbolu lokumudur. Turizm faaliyetlerinin gelişmesi ile birlikte yüzyılı aşkın üretime sahip lokumların dünyaya tanıtılmasında olanak sağlanmıştır. Safranbolu artık önemli bir turizm merkezi haline gelmiştir. (14. Bölüm 16:20- 20:01)

Bu coğrafyanın önemli değerlerinden biri olan altına eşdeğer olarak gösterilen safran bitkisidir. Dünyanın en pahalı baharat bitkisi olma özelliğine sahiptir. Üstelik safran bu ilçeye adını vermiştir. Bazı kaynaklara göre safranın anavatanı Anadolu ve Doğu Akdeniz'dir. Bazı kaynaklara göre ise Anadolu'ya Orta Asya'dan göçen Türkler tarafından getirilmiştir. Anadolu'da Hititler döneminde ilaç olarak kullanıldığı bilinir. Osmanlılar döneminde önemini sürdürür ve Safranbolu safran üretiminde Osmanlı'nın en önemli merkezlerinin başında gelir. 1858'de 9.705 kilogram kadar yüksek bir miktar İngiltere'ye satılır. Ancak 20. yüzyılın başlarında işgücü yetersizliği ve ekonomik nedenlerle safranın üretimi çok geriler. Fakat Safranbolu adını tekrar duyurunca safran üretiminde de gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Bu bölgenin ekolojik ve iklim yapısının bu bitkinin yetiştirilmesine çok uygundur. Başlarda tarım faaliyetleri için yapılan safran hasadı daha sonraki süreçlerde turizm faaliyetleri açısından da kullanılmaya başlanmıştır. Burada safranı görmek isteyenler yurtiçi ve yurt dışından bölgeye ziyaret düzenliyorlar. Safran baharat, gıda, tıp sektöründe, medikal olarak boya sektöründe, çay içiminde, pasta kek imalatına kullanılan önemli bir bitkidir. Dünyada 5000 yıllık tarihe sahip bu bitkinin 70 cinsine ait 1800 türü var. Yüzlerce yıl ilaç, gıda, boya, kozmetik gibi sektörlerde kullanılmıştır. (14. Bölüm 17:14- 20:10)

Yukarıda 14. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Safranbolu'nun doğal çevre koşullarının kültürü üzerinde önemli bir etkisi olduğu ve bu bölgede milattan önceki tarihlerden günümüze kadar birçok medeniyetin kurulmuş olduğu bilgisi veriliyor. Safranbolu'ya ait tektonik, yeryüzü şekilleri, jeopolitik konumu ile ilgili bilgiler yer alırken tarihi ipek yolunun bu bölgeden geçtiği ifade ediliyor. Bu bölgenin en önemli değerlerinden bir tanesinin Safranbolu evler olduğu ve bu evlerin yapı malzemesi olarak kullanılan unsurların doğal çevrede var olduğu bilgisi yer almaktadır. Yapılan çalışmalar ile bölgede düzenlenen festival ve burayı anlatan “Safranbolu'da Zaman” adlı belgesel ile birlikte Safranbolu'nun uluslar ve uluslar arası alanda tanınmasında etkili olmuştur. Ayrıca altına eş değer olan safran bitkisinin burada yetiştirilmesi bu şehrin adından önemle bahsettirmesinde etkili olmuştur. Bu nedenle “Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama, Çevre okuryazarlığı, Mekanı algılama, Kanıt kullanma” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Antik çağlardan bu yana bu bölgenin en zengin gelir kaynağı zeytin ve zeytinyağıdır. Edremit Körfezi Kuzey Ege olarak tabir edilen bu bölge kendine has Edremit tipi ağaç vardır. Bu bölgedeki zeytin ağacı yağlık zeytin verir. Zeytin ağacının varlığı tarih öncesine dayanıyor. Yabani zeytin ağacının yaşı ve yurdu ilk kez nerede ve kimler tarafından ehlileştirildiği konusunda farklı görüşler var yine de elindeki kaynaklara göre en yaygın görüş zeytin yetiştiriciliğine yaklaşık 6.000 yıl önce Anadolu'da başladığıdır. Kuzeye Ege'de zeytine antik çağlardan bu yana verilen önem Türkiye'de ilk zeytinyağı müzesinin yine bu bölgede açılmış olmasını anlamlı kılıyor. Adatepe Zeytinyağı Müzesi 2001'de Çanakkale-İzmir karayolu üzerinde Küçükkuyu beldesinde açılmıştır. Tarihi sabunhane restore edilmiş, kuru baskı tarzında zeytinyağı üretimine devam edilerek tüm bölgeden zeytin üretimine ilişkin araç gereçler toplanıp sergilendi. Müzede eski zeytinyağı preslerinden zeytin toplama aletlerine ve saklama kaplarına kadar çok sayıda folklorik obje bulunmaktadır. Var olan kültürü bir sonraki nesillere aktarmak için zeytinyağı üretim ekipmanlarından meralara kadar yani etiketler ambalajlar bir kültürün ölmesini engellemeye çalışıyoruz. Bu kültürle ilgili her şeyi bu müze içerisinde bulabilirsiniz. (15. Bölüm 02:44- 13:00)

2004 yılında Balıkesir Üniversitesinde Zeytincilik ve Zeytin İşleme Teknolojileri Programı'nın açılmasıyla bilimsel yöntemlerle pekiştirilmeye başlanmıştır. Geleneksel bilgiler yeni teknolojiler ile harmanlanınca kaliteli yeni markalar da artış göstermeye başlamıştır. Zeytin sadece ticari bir amaç değil aynı zamanda bir yaşam biçimidir. Yaşamlarına sızıp kültürlerini inşa etmiştir. Gösterişli ve zorlu yüce dağların harmandalı oynayan Efelerin figürlerinde etkisi vardır. Efe'nin kartal gibi kollarını açmasında yiğitçe kendinden emin süzülmesinde, yere her diz vuruşta dünyaya meydan okumasında, sert duruşunda coğrafya ve insan sürekli etkileşim içerisinde. Ayrıca dünya çapında yapılan zeytin yarışmalarında bu bölge her zaman altın madalya almıştır. (15. Bölüm 16:48- 23:07)

Yukarıda 15. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde antik çağlardan günümüze kadar zeytin tarımının yapıldığından bahsedilmektedir. Ayrıca bölgede geçmişten günümüze kadar zeytin tarımında kullanılan malzemelerin sergilendiği bir müze yer almaktadır. Bu müze içerisindeki objeler görsel anlatımlar ile desteklenmiş ayrıca günümüz zeytin işleme fabrikalarına da yer vermiştir. Böylece zeytincilik alanında yapılan aletlerin günümüze gelene kadar ki süreçteki değişim ve gelişimlerini incelemek mümkündür. Bunlara ek olarak üniversite düzeyinde zeytin yetiştiriciliği faaliyetleri alanında çalışmalar vardır. Bu nedenle “Değişim Ve Sürekliliği Algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama ve Araştırma” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Evlerin içlerine kadar yayılmış dokumacılığın bu topraklarda 5000 yıllık geçmişi vardır. Coğrafya ve iklim bu bölgenin dokumanın başkenti olarak anılması için elinden geleni yapmıştır. İnsanoğlu coğrafya sayesinde edildiği kültürü nesillerden nesile aktarmıştır. Dokumacılık babadan oğula geçen bir meslek dalıdır. Dokumacılık tarihi bir kültür, bir gelir kaynağıdır. Bu coğrafyada eski Tunç çağından itibaren yani günümüzden 5.000 yıl öncesine uzanan ilk tekstil verileri ortaya çıkmıştır. Bunlar özellikle Behice Sultan kazalarında hem de Laodikya da Asepus tepesi olarak adlandırılan yerlerde yapılan çalışmalarda ilk dokuma tezgah ağırlıkları ve bunun yanında özellikle Behice Sultan kazılarında dokuma ürünleri ortaya çıkarılmıştır. Buradaki kentlerin tekstil geçmişi çok önemlidir. Bu bölgede binlerce yıl öncesine ait tekstil kalıntılarının ortaya çıkmış olması tesadüf değildir. Buldan denilince akla dokuma geliyor. Burada Anadolu Selçuklular döneminden bu yana tekstilin dokumanın izleri taşınmaktadır. Bu bölgede neredeyse tüm evlerde dokuma makineleri bulunmaktadır. Tarihi süreç içerisinde Buldan bezi çeşitli isimlerle anılmıştır. Son olarak ilçenin adını ön plana çıkarmak için “Buldan Bezi” adı verilmiştir.

Burada dokuma kültürü insanların yaşam biçimi ve geçim kaynağı haline gelmiştir. Bu bölgenin arazi yapısı engebeli bir yapıya sahip olduğu için insanlar dokumacılık üzerinde faaliyetler sürdürmeye başlamışlardır. (16. Bölüm 02:05- 11:57)

Buldan, Denizli'ye 45 kilometre uzaklıkta Ege bölgesinin iç kısmında yer almaktadır. Bu tarafı dağlarla çevrili bir bölgedir. Denizden gelen ılıman rüzgarları açık değildir. Özellikle ilçe merkezinde yazın kurak ve sıcak kışın soğuk karasal iklim olduğu için topraklarının önemli bir kısmı tarıma uygun değildir. Bu da Buldan' da dokumacılığın tercih edilmesi için önemli bir etken olmuştur. Coğrafyanın burada keçi ve koyun yetiştirilmesine olanak sağlaması da dokumacılar için antik dünyadan bu yana büyük bir avantaj sağlamıştır. Bu coğrafyada yetişen koyunların etinden, sütünden ve yününden yararlanılır. Bir nevi o ticaretin gelişmesine olanak sağlayan bir unsurdur. Burada üretilen tüm tekstil ürünlerinin çok fazla tanındığını ortaya koyuyor. Özellikle Strabon antik coğrafyacısı, bu coğrafyada yetişen koyunların yünlerinin çok yumuşak ve uzun olduğunu ve bunların da kokulu sudan kaynaklandığını aktarmıştır. (16. Bölüm 12:14- 13:36)

Buldan da bulunan iklim çeşitliliği Denizli ilinde önemli bir özelliğidir. Çünkü Denizli'nin hem Ege hem de Akdeniz Bölgesi'nde toprakları ve bereketli ovaları vardır. Üstelik su kaynakları açısından da zengindir. Bu nedenle antik çağda da dünyanın en önemli ticaret merkezlerinden biri olmuştur.

Anayol kavşak noktada olması ve iklim şartlarının güzel olması, diğer taraftan Büyük Menderes nehrinin sal taşımacılığında Milet'e kadar kullanılması burada yetiştirilen ürünlerin Milet'ten itibaren denizaşırı ülkelere ihraç edilmiştir. Bu coğrafyada birçok höyük yerleşimi var ve daha sonraki dönemde antik kent yerleşimleri vardı. Bu kadar kısa ve dar alanda bu kadar çok antik kentin olması çok fazla ticaret faaliyetinin olduğunun göstergesidir. Bu kadar çok antik kentin varlığının coğrafyanın uygun oluşu, suyun bol olması ve buna bağlı olarak da çok verimli tarımsal arazilerin olması ve diğer taraftan da mermer kaynaklarının bir kısmının bu coğrafyada çıkartılıyor olmasıdır. Aynı zamanda Afyon'dan gelen mermerlerin Büyük Menderes nehri aracılığıyla antik Yunan'a ihraç edilmesidir. Burada her kesime hitap eden kumaşlar üretilmektedir. Denizli'de bugün aynı gelenek devam etmektedir. Tüm halkı kucaklayan bir üretim sistemi varsa bu durum sürdürülebilirliği olan bir şeydir. (16. Bölüm 13:52- 16:50)

Denizli'deki termal su kaynaklarının asırlar boyunca tedavi amaçlı kullanılmıştır. Fakat tarihte dokumacılar içinde önem taşımaktadır. Hierapolis'te yer alan termal su yün yıkamada ve boyamada kullanılmaktadır. Termal su kaynakları verimli ovaları dört tarafının dağlarla çevrili olması ve hayvanların yetiştirilebilmesine imkan sağlaması bunların hepsi birbirini etkileyen unsurlardır. Bunların yanına kaliteli ürünler üreten insanları koyduğunuzda bu ürünlerin antik dünyaya rahatça ihraç edildiğini söyleyebilmek mümkündür. 1950'li yıllardan sonra tekstil sanayi gelişmeye başlamış ve dokumacılar da bu gelişmeleri ayak uydurmaya çalışmıştır. El tezgahları yerini yavaş yavaş motorlu tezgahlara bırakmaya başlamıştır. Günümüzde Buldan'da yüzlerce dokuma tezgahı işleme makinesi faaliyet göstermektedir. Dokumacılık ev, atölye ve fabrikalarda sürdürülüyor. “Bacasız fabrikalar diyarı” olarak adlandırılan Buldan'ın çıkış noktası el tezgahlarıdır. Dokumalarda genellikle yörenin geleneksel motifleri kullanılıyor. 2001'de Pamukkale Üniversitesine bağlı Buldan Meslek Yüksekokulu ilçede açılmıştır. Okulun Giyim Üretim Teknolojisi ve Moda Tasarımı Bölümleri dokumacılık sektörüne yeni bir soluk kazandırmıştır. (16. Bölüm 17:43- 24:20)

Yukarıda 16. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde bu bölgenin coğrafi ve iklim koşullarının yaklaşık 5000 yıldır dokumacılık faaliyetlerinin sürmesine olanak sağladığı görülmektedir. Yapılan kazılar ile geçmiş dönemleri aydınlatan ilk tekstil verilerine rastlanıldığı ve burada kurulan çeşitli uygarlıkların dokumacılık faaliyetlerini günümüze kadar devam ettirdikleri görülmektedir.

Ayrıca bölgenin coğrafi konum özellikleri verilirken Pamukkale Üniversitesi'nde dokumacılık alanına yönelik yapılan çalışmaları görmek mümkündür. Bu nedenle “Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama, Çevre okuryazarlığı, Mekanı algılama, Kanıt kullanma, Harita okuryazarlığı, Araştırma, Yenilikçi düşünme, Girişimcilik, İşbirliği” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Anadolu pek çok alanda olduğu gibi bitkisel dokumacılığında anavatanıdır. İnsanoğlunun göllerden topladığı bataklık sazlarıyla yaptığı bitkisel dokumacılığın tarihi binlerce yıl öncesine dayanıyor. Binlerce yıl önce Çatalhöyük'te bataklık sazının kullanılmasıyla başlanan bitkisel dokumacılık hikayesi günümüzde en çok Afyonkarahisar'ın Eber kasabasının sınırlarında bulunan Eber gölünde sürdürülüyor. Eber gölü; Afyonkarahisar, Isparta, Burdur, Antalya, Konya, Denizli, topraklarına yayılan ve içinde çok sayıda gölü barındıran göller yöresinde bulunuyor.

Eber Türkiye'nin 12 büyük gölü İç Anadolu'da Akarçay'a yaklaşık 125 kilometre alana yayılmış tatlı su bataklığıdır. Kuzeyinde Emir güneyinde Sultan dağları vardır. Denizden 967 kilometre yükseklikte ve son buzul çağından kalan bir çöküntü gölüdür. Akarçay ve Sultan dağlarından gelen kaynak suları ile besleniyor. Bu nedenle su seviyesi ve göl alanı kuraklık durumuna göre değişiklik gösterebiliyor. Eber Gölü üzerindeki kamışlardan dolayı gölden daha çok bir çayırılık gibi görünüyor. Üzerinde halkın kopak adını verdiği yüzlerce adacık vardır. Kalınlaşan kamış kökleri topraktan ayrılıyor. Zamanla rüzgarın etkisiyle bu köklerin üzerine toprak birikiyor ve böylelikle kopaklar meydana geliyor. En çok 6 metre kadar ulaşan kırmızı kamış ve hasır otu yetişiyor. Kamış sazlarını toplayıp biçtikten sonra tüccar adı verilen alıcılara veriliyor ve bu alıcıların bu kamış sadıklarını işleyerek hamur haline getirdikten sonra paket haline getirerek yurt dışına ihraç ediliyor. Avrupa'da bu maddeden çatı yapımında kullanıldığı Bunun sebebi ne ise sıcak tutma özelliğinden kaynaklıdır. Anadolu'da çeşitli zirai atıkların mutlaka bir değerlendirmesi vardır. Göl kenarında kendiliğinden yetişen herhangi bir ekip biçime ihtiyaç duymayan hammadde tamamen maliyetsiz bir şekilde temin ediliyor. Böylece halk oradan bir gelir kaynağı elde etme imkanı buluyor. Sazlıklardan yer yaygısı, seccade, bir takım müstemilatlarda duvarları kaplama ve izolasyon malzemesi olarak dokumayı kullanmak ön planda yer almaktadır. Aynı zamanda bu bölgeler göllere yakın olduğu için balıkçılık faaliyetlerinin de fazlaca yapıldığı yerlerdir. Balıkçılık avlamak için de çeşitli balık ağlarının yapımında bataklık ham maddelerinden faydalanılmıştır. Göller yöresinde bulunan ve tarihi boyunca hasır dokumacılığı yapılan bir diğer gölde Konya Isparta sınırları üzerinde yer alan Beyşehir gölüdür. Etrafı dağlarla çevrili ve 655 km² alanı ile Türkiye'nin üç büyük tatlı su gölüdür. Aynı zamanda barındırdığı çok sayıda kuş türüyle Türkiye'nin en önemli milli parklarından biridir. Burada yaşayanlar yıllar boyunca gölden yararlanmışlardır. Sadece balıkçılık değil çevresinde sebze ve meyve yetiştiriciliği de yapmışlardır. Burada bulunan Yeşildağ kasabası ve ona uzak konumda bulunan Höyük ilçesine bağlı Mutlu köyü ise yıllar boyunca bitkisel dokumacılığın Konya'daki merkezi konumunda olmuştur. Ancak günümüzde hasır dokumacılığı bu bölgede yok denilecek kadar azdır. İklim değişikliği sadece günümüzde değil binlerce yıl öncesinde Çatalhöyük'de insanların yaşamını etkilemiştir. İnsanlar kuraklıktan dolayı daha önce yerleşmiş oldukları bölgeleri yavaş yavaş terk etmeye başlamışlardır. Günümüzde Çatalhöyük varlığına devam ettirmemektedir. Burada kuraklığa bağlı olarak büyük ölçüde insanların bu bölgeyi terk ettikleri görülüyor.

İnsanlar daha çok dağların etek kısımlarına yani tatlı su bulabilecekleri ve bu suları kullanabilecekleri alanlara göç ediyorlar. Bu durumun sadece Konya'da değil İç Anadolu'ya baktığımızda merkezi kısımlarda su yokluğundan dolayı uzun vadeli yerleşimlere rastlanmıyor. Kuraklık bugün de göllerden topladıkları kamış ve hasır otlarla yaşamlarını sürdüren bitkisel dokumacılık yapan çok sayıda insanın yaşadıkları yerleri terk etmesine neden olmuştur. Ancak bu göllerde yaşanan kuraklığın tek nedeni küresel ısınma değildir. Günümüzde baktığımız zaman bu göllerdeki su seviyesindeki düşüş yaklaşık 30 yılda büyük oranda artmıştır. Göllerdeki kurumunun birinci nedeni iklim değişikliği fakat kısa sürede kurummasının nedenini sadece iklim değişikliğine bağlayamayız. Hemen hemen bütün İç Anadolu Bölgesi ve Konya havzasındaki etraftaki dağlardan gelen derelerin üzerinde göletler vardır. Bu derelerin kuruması ile birlikte ova tabanlarına su ulaşmamaktadır. Bu göller sadece yağışla besleniyor fakat yağışlara baktığımızda Konya havzasının almış olduğu ortalama yağış miktarı oldukça düşüktür. Bu bölge Türkiye'nin en az yağış alan bölgesidir. Dolayısıyla bu yağışlar burada bulunan gölleri besleyememektedir. Böylece göllerin önemli ölçüde çekilmesine neden oluyor. Ayrıca yeraltı suyu kullanımının çok fazla olması da buradaki göllerin yeraltı sularından beslenemeyerek kurummasına neden olmaktadır. Bataklık kamış hasadının yapılmış olduğu nadir bölgelerden biri Kayseri'de bulunan Develi ovasında bulunan Sultan sazlığıdır.

Burası nadir olarak bir arada bulunan tatlı ve tuzlu su ekosistemini barındırdığı için ekolojik öneme sahip bir sulak alan. 2006 yılında milli parka dönüştürülmüştür. Türkiye'den geçen iki ana kuş yolunun kesişim noktasında bulunduğu için farklı 301 bir kuş türünün beslenme barınma ve kuluçka alanıdır. Sultan sazlığında kamış hasadı burada yaşayan yöre halkı tarafından yapılmaktadır. Yılda yaklaşık 1500 ton kadar kesilen kamışın büyük bir miktarı ham madde olarak Almanya, Hollanda ve İsviçre'ye ihraç ediliyor. 1995'te Sidel Höyük kasabasında kamışları depolamak ve bağlamak için bir tesis kurulmuş kesilen sazlar bu bölgede hayvan yemi ya da dam malzemesi olarak da kullanılmıştır. Eski yıllarda olduğu gibi sergiler yastıklar seccadeler üretilmiyor. İklimin değişmesi, yağışların azalması, yeraltı sularının yanlış kullanımı eski tarihlerden bu yana varlığını sürdürmüş bir ata el sanatının yok olmasına neden oluyor. Bitkisel dokumacılık insanlık tarihi kadar eskidir ve bu el sanatı günümüzde her ne kadar giderek azalsa da 9000 yıl önce Çatalhöyük'te uygulanan bir gelenek bugün hala Yeşildağ kasabasında sürdürülüyor. (17. Bölüm 05:53- 28:25)

Yukarıda 17. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde göllerden elde edilen kamış ile yapılan dokumacılığın bahsi geçen yerlerde günümüzde hala devam ettirildiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca bölgenin coğrafi konumu ve iklim özellikleri ile bilgiler aktarılmaktadır. Bu dokuma sanatının çok eski dönemlere dayandığı ve günümüzde yurt dışına ihraç edilerek farklı alanlarda kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle “Çevre okuryazarlığı, Mekan algılama, Harita okuryazarlığı, Değişim ve sürekliliği algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Keçe bir kültür mirasıdır. İnsanoğlu binlerce yıldır yaşadığı coğrafyaya uyum sağlamıştır. İklim ve coğrafyanın sunduğu koşullardan yararlanmak bunları avantaja çevirmek için elinden geleni yapmışlardır. Afyonkarahisar'da iklimi ve coğrafyası burada yaşayanlara yüzyıllar boyunca keçecilik yapabilmelerine olanak sağladı. Türkiye'de keçeciliğin halen yapılmış olduğu bir kaç ilden biri olan Afyonkarahisar, Ege bölgesini iç Batı Anadolu'ya bağlayan noktada yer alıyor. Keçecilik Afyonkarahisar'da Türkler'in öz sanatlarından biri olduğu için burası da bir Türk yurdu olduğu için keçecilik faaliyetlerinin burada devam ediyor. Türk kültüründe de hayvancılık yaygın olduğu için keçe içinde geniş bir üretim sahası oluşmuştur. Orta Asya'dan günümüze kadar ulaşmıştır. Keçe sözcüğü Kaşgarlı Mahmut'un Divanı Lügati Türk eserinde de geçiyor. Türklerin kutsal ocağı sayılan çadırdan giyime kadar pek çok alanda kullanılmıştır. Selçuklular ve Osmanlılar döneminde de barışta ve savaşta keçe önemini korumuştur.

Ustaların bu bölgede daha yoğun olması nedeniyle sürdürülmektedir. Burada yedi tane atölye ve 13 tane usta vardır. Günümüzde de hala faaliyetleri sürdürmektedirler. Keçeciliğin cumhuriyet yıllarından sonra da Konya, Denizli, Şanlıurfa, Afyonkarahisar gibi iklimi ve coğrafyası küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine ve keçeciliğe uygun olan illerde sürdürülmüştür. (18. Bölüm 13:10- 24:53)

Yukarıda 18. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde keçeciliğin bir ata mirası olarak yaşatılması ve başta Afyonkarahisar olmak üzeri ülkemizin farklı yerlerinde üretiliyor olması çok eski dönemlerden günümüze kadar ulaşmış olması bu kültürün yaşatılmasında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle” Zaman ve kronolojiyi algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Burada şehrin dokusu madene göre şekillenmiştir. Kentin planlanması da tamamen maden olgusu göz önünde bulundurarak inşa edilmiştir. Zonguldak önemli bir taş kömürü hafızasıdır. Yaklaşık 350 ila 300 milyon yıl önce Zonguldak havzası karbonifer devrinde taş kömür yataklarının oluşmasına neden oluyor. Ereğli ilçesine bağlı Kandilli'den Cide'ye kadar uzanan 200 kilometrelik bir hatta genişliği ise yaklaşık 2 ila 6 km arasında değişmek ile birlikte bir taş kömür damarı oluşmaktadır. Bu damarın bugünkü bilinen rezervleri 1.3 milyar tondur. Bunun yaklaşık 200 tonu işletilebilir durumdadır. (19. Bölüm- 00:42- 06:23)

Zonguldak ılıman Karadeniz ikliminde olduğu için her mevsim yağış alıyor. Üstelik Filyos çayı dışında büyük akarsu olmamasına rağmen çok sayıda küçük akarsuya sahiptir. Hem yağışların hem de yerüstü kaynaklarının bolluğu ilk topraklarının %56'sının ormanlarla kaplı olmasını sağlamıştır. Gür bitki örtüsüne sahiptir. Orman varlığı çok zengindir ve bu zengin orman varlığı nedeni ile ormancılık faaliyetleri gelişmiştir. Kıyı bölgesinde özellikle kerestecileri olduğunu ve bu iskelelerden orman ürünlerinin İstanbul'a gönderildiğini görüyoruz. Günümüzdeki Zonguldak kenti taş kömürünün bu yörede bulunmasından sonra kurulmuş olsa da etrafı tarihte çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Zonguldak birbirlerini yok eden medeniyetlerin üzerine kurulmuştur. Jeolojik bilgilere göre Karadeniz sahilinde Ereğli, İnebolu arasındaki engebeli arazi mezozoik çağa aittir (orta taş devri). Filyos çayının batısında kalan Zonguldak, Kozlu, Kandilli, batı kömür havzasını, Filyos çayının doğusundaki yerlerde doğu kömür hafızasını oluşturmaktadır.

Kömür ise uygun ortamlardan bataklıklarda bozulma ve çürümeden kurtulan bitki kalıntı birikimlerinin zamanla biyokimyasal ve fiziksel etkileri ile değişmesi sonucunda oluşuyor. (19. Bölüm 06:37- 11:09)

Sanayi devriminden sonra özellikle Avrupa ülkelerinde büyük oranda enerji kaynağı olarak kömür kullanılıyor. Osmanlı devleti de modernizasyon anlamında çalışmaların ve kömür ile ilgili çalışmaların, araştırmaların olduğunu görüyoruz. Uzun Mehmet'in de bu bağlamda bulduğu numuneye rastladığı ve bunu İstanbul'a götürerek 1829'da taş kömürünü bulduğu ifade ediliyor. Ancak 1848 tarihinden itibaren taş kömürü işletilmeye başlatılmıştır. Taş kömürü bulunan yerler saptanır ve havza sınırları tanımlanır. I. Abdülmecid Fermanı ile taş kömürü havzası kendi adını taşıyan vakıf adına tapulanır. Kısa süre sonra sanayi atılımının lokomotifine dönüşen havzada hızlı bir değişim ile birlikte kentin inşası başlar. 1867 yılına gelindiğinde burada Dilaver Paşa Nizamnamesi'yle bu bölgede 14 tane ilçede 50 yaş grubundaki insanların kömür havzasında çalışması için hazırlıklar yapılıyor.

Bu bağlamda kömür üretimi artırılmaya çalışılıyor. Kömür üretiminin arttırılması ile birlikte yavaş yavaş Zonguldak yerleşmesinin de ortaya çıkması sağlanıyor. 1896'da hızlı bir şekilde liman yapılıyor. Limanın yakın çevresindeki kömür havası ile demir yolu bağlantıları yapılıyor. Bütün bu dönemlerin öncesinde üretimin başlaması ile birlikte bölgeye gelenler sadece Avrupa'dan değildir. Türkiye'nin dört bir yanından da insanlar buraya çalışmak için gelmeye başlamışlardır. Zonguldak şehri içinde büyük çelişkiler barındırarak kurulmuş oldu.

Maden şirketlerinin çevresinde oluşan kahveler, alışveriş dükkanları, kulübeler yavaş yavaş gelişerek özellikle büyük şirketlerin yaptığı lojmanlar, hastaneler ile burası bir madencilik kasabasına dönüşmüştür. Bundan dolayı da sıkıntı asıl burada başlıyor. Hem üzerinde yerleşim istenilmiyor çünkü altı kömür, çökecek güvenilir bir yerleşim alanı değil. Fakat bunlara rağmen kömürün tam üstünde Zonguldak il merkezi oluşturularak geliştirilecektir. O il merkezinin çevresindeki küçük yerleşim alanları ilçelere dönüşecektir. Şuan kömürün üstünde Kozlu, Zonguldak il merkezi ve Kilimli ilçesi vardır. Fakat bu alanların altı kömürdür. Artık Zonguldak halkı kömür ile özdeşleşmiştir. Kömürle yaşamak ve o kültürü sürdürmektedir. Bunların oluşmasının nedeni de çok yoğun iş gücüne ihtiyaç duyulmasıdır. (19. Bölüm 11:20- 17:07)

Yukarıda 19. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Zonguldak ilinde yer alan taş kömürü rezervleri, bu rezervlerin nasıl keşfedildiği ve şehrin taş kömürü ile tanıştıktan sonra değişen hikayesi anlatılmaktadır. Ayrıca bu bölgenin iklim özelliklerinden de bahsedilmektedir. Bu nedenle “ Çevre okuryazarlığı, Mekan algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama, Kanıt kullanma” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Şahmeran Mezopotamya'nın kadim topraklarından gelen zamanla Arap, İran, İbrani, Hint ve Yunan mitolojileri ile zenginleşen binlerce yıllık bir kültür mirasıdır. Anadolu'nun farklı yerlerinde efsanelerine yer verilse de günümüzde en çok Mardin ile özdeşleşmiştir. Bu da nesiller boyunca Şahmeran'ı camda ve bakırda yaşatan Mardinli sanatçılar sayesinde. Mezopotamya verimli toprakları, uygun iklim şartlarıyla tarih boyunca medeniyetlerin beşiği olarak adlandırılmıştır. Sümerler'den Babiller'e, Akadlar'dan Elamlar'a eski ve en büyük medeniyetler bu topraklarda kurulmuştur. Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan ve ipek yolunun geçtiği günümüzde Irak, kuzeydoğu Suriye, güneybatı İran, güneydoğu Anadolu bölgesini kapsıyor.

Mezopotamya Yunan tarihçilerinin bu bölgeye vermiş olduğu isimdir. Mezopotamya'nın incisi ya da masal kenti diye adlandırılan Mardin ise kültür mirası olarak kabul edilmiş, koruma altına alınmıştır. Tarihi yapıları farklı din ve dilleri barındıran çok kültürlü yapısıyla tanınıyor. Bu topraklarda kültürel mirasın bir parçası sayılan Şahmeran. (22. Bölüm 01:24- 04:24)

Yukarıda 22. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Şahmeran efsanesinin yüzyıllardır Mardin topraklarında yaşatıldığı anlatılmaktadır. Mardin ilinin tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı ve kültürleri yaşatan canlı bir hazine olduğundan bahsedilerek coğrafi konumuyla ilgili bilgi verilmektedir. Bu nedenle “Mekanı algılama, Çevre okuryazarlığı, Değişim ve sürekliliği algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Verimli hilal olarak adlandırılan bölgede bulunan Diyarbakır yakın doğu uygarlıkları içinde birçok ilkin yaşandığı yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem yerleşik yaşama geçişin simgelerinden biri hem de önemli bir maden bölgesidir. Adındaki bakır kelimesinin farklı bir hikayesi olsa da bu şehrin bakır ile ilişkisi çok eskidir. Binlerce yıl öncesine neolitik döneme kadar uzanmaktadır. Üstelik arkeolojik kazılarda çıkarılan süs eşyaları sadece Anadolu'nun değil insanlık tarihinde şimdiye kadar bulunmuş en eski örnekleridir. Diyarbakır ve bakırın binlerce yıllık ilişki ise bölgeyi ticaretten kültüre derinden etkilemiştir.

Binlerce yıl önce boncuk şeklinde işlenmiş olarak karşımıza çıkan bakır farklı formlarda kılık değiştirerek günümüze kadar gelmiştir. Tarih sahnesinde cezve, kahve, küpe ya da kolye olarak yer aldı. Bakır madeninin dünyada çıkarıldığı bu ilk yer Diyarbakır'ın Ergani ilçesinin yakınlarında yer alan Çayönü tepesidir.

Bu bölgeye ait bulguların 10.000 yıl önceye kadar uzanması medeniyet tarihine ışık tutmaktadır. Çayönü insanların göçebelikten yerleşik köy hayatına, avcılık ve toplayıcılıktan besin üretimine geçerken pek çok ilkin gerçekleştirildiği bölgedir. Yabani buğday gibi bitkilerin tarıma alınmasından, koyun ve keçinin evcilleştirilmesine kadar dolayısıyla bu bölgede yapılan kazılarda bakır boncukların bulunması da tesadüf değildir. Çayönü'de yapılan çalışmalarda Çayönü'nün ilk evrelerine ait kazılarda yüzden fazla bakır boncuk elde edilmiştir. Bunlar genellikle doğada serbest halde yani doğal halde bulunan bakırın soğuk olarak dövülmesi ve işlenmesi ile elde edilen takılardır. Bunun dışında Urfa civarında Nevali Çori'de bakır boncuklar bulunmuştur.

Daha sonra Hallan Çemi dediğimiz Batman çayı havzasında bugün baraj suyu altında kalmış arkeolojik buluntu alanında bakır eşyalara rastlanılmaktadır. Çayönü dışındaki yerlerde elde edilen buluntuların incelenmesi, analizi de Diyarbakır'ın kuzeyindeki maden yataklarını bakır yataklarını işaret etmektedir. Anadolu'da bakır ile ilgili pek çok ürün vardır. Fakat burada kaynağın yakın olması ve ustaların bununla ilgilenmesi ön plana çıkıyor. Mutfak gereçlerinin pek çoğu burada yerel esnaflar tarafından yapılmıştır. Ticari ürün olarak ipek yolunun üstünde olmasıyla Diyarbakır çok fazla alım ve satımın yapılmasında güzergahlara dağıtımın yapılmasından etkili olmuştur. (23. Bölüm 01:03- 07:56)

Yukarıda 23. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde bakırın Diyarbakır ili özdeşleşerek geçmiş yüzyıllardan günümüze kadar ki geçen süre içerisinde işlenmesi ile ilgili bilgi verilmektedir. Bakır madeninin işlenerek çeşitli alanlarda kullanıldığı belirtiliyor. Bu nedenle “Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama, Kanıt kullanma” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Telkari sanatı da dillerin ve dinlerin birleşme noktası olarak anılan Midyat'ın ayrılmaz bir parçasıdır. Midyat Mardin'in nüfus olarak en kalabalık ve en gelişmiş ilçelerinden biridir. Milattan önce 9. Yüzyıla ait Asur tabletlerinde adına rastlanmaktadır. Tarih boyunca defalarca kuşatılıp talan edilmiş olsa da buranın en eski halkı olan Süryanilerin kökleri eski Mezopotamya'ya kadar uzanıyor. Taş konakları, kemerli geçitleri, Süryani kiliseleriyle Midyat bir müze kent görünümündedir. Midyat yüzyıllardır sadece bu narin yapıları ve taş işçiliği ile değil ustaların azimle sürdürdüğü dünyanın en eski sanatlarından biri olan telkari ile tanınıyor. Telkari sanatı yaklaşık 5000 yıllık geçmişi olan bir sanattır. İlk yapılan kazılarda Mezopotamya ile Mısır bölgesinde bulunmuştur. Yüzyıllardır özellikle Midyat yöresinde yaşayan Süryani vatandaşların öncülüğünde günümüze kadar gelmiştir. Mardin'de Süryani ustalar 15. yüzyıldan beri saç teli inceliğindeki altın ya da gümüşten el işi takılar ve süs eşyaları üretiyorlar. (24. Bölüm 00:45-08:05)

Yukarıda 24. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde telkari sanatının geçmişten günümüze kadar gelişini ve hala Mardin kentinde yaşatılmaya devam ettiği bilgisi veriliyor. Bu nedenle “ Kanıt kullanma, Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama” becerileri ile ilişkilendirilebilir.

Lüle taşı kültürel ve jeolojik bir mirastır. Lüle taşı işçiliği geçmişten geleceğe aktarılan kültürel bir mirastır. Lüle taşının neredeyse 400 yıldır Eskişehir'e damgasını vurmuş taşlardan bir tanesidir. Farklı ticaret yolları bulunarak bu ürünün dijital ortamlar üzerinden de yurt dışına satışları yapılıyor. (25. Bölüm 24:07- 29:09)

Yukarıda 25. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde lüle taşının yaklaşık 400 yıldır Eskişehir'de işleniyor olduğundan ve bu işlenen taşların farklı ticaret yolları kullanılarak ticaretinin yapıldığı bilgisi verilmektedir. Bu nedenle “Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama, Yenilikçi düşünme, Girişimcilik” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Tarihsel süreç içerisinde Çanakkale boğazı ve buranın korunması herkes için önemli olmuştur. Her kültür kendi sanatını, kendi tarihsel birikimini bu savunma yaklaşımına, kentlerine ve coğrafyasına da yansıtmaktadır. Eski çağlarda adı Hellespontos ve Dardanel olarak anılıyor. Pek çok uygarlığa ev sahipliği yapan bu topraklardaki yerleşim milattan önce 3000 yılına kadar uzanıyor. Tarih boyunca Çanakkale kıyılarında Truva, Dardanos, Abidos, Sestos gibi önemli şehirler kurulmuştur. Klasik ilk çağda henüz İstanbul önem kazanmadan Çanakkale boğazı kıyıları, İstanbul boğazından daha fazla canlılığa sahip olmuştur. Ege kıyılarına yerleşen insanların denizciliğe başlamaları Çanakkale boğazının önemini arttırmıştır. Böylelikle boğazın çevresi yerleşim için bir cazibe merkezine dönüşmüştür. (26. Bölüm 01:05- 04:58)

İki kıta; Asya Avrupa, iki deniz; Ege Denizi Marmara Denizi, iki iklim; Karadeniz Akdeniz, iki Körfez; Saroz Edremit Körfezi, iki ekolojik alan; Karadeniz Akdeniz, iki ada; Bozcaada Gökçeada, iki yarımada; Biga Yarımadası ve tarihsel süreçte çok büyük öneme sahip olan Gelibolu Yarımadası, iki savaş; Truva Savaşı ve Çanakkale Savaşı ve tek boğaz yani Çanakkale boğazı. (26. Bölüm 05:05- 05:45)

Çanakkale bir kaleler şehridir. Çanakkale'nin bütününe baktığımız zaman jeopolitik önemi gereği Çanakkale'de kaleler çok fazladır. Tarihi alan sınırları içerisinde içinde bulunduğumuz Bigala kalesi, Çamburnu Kalesi, Kilitbahir Kalesi, Seddülbahir Kalesi gibi çok önemli işler görmüş günümüzde de hala ayakta kalmış tarihi mekanlardır. Özellikle Kilitbahir Kalesi, Seddülbahir Kalesi ve Bigala kalesi Osmanlı dönemi kalelerindendir. Osmanlı Devleti Çanakkale boğazını ve bu bölgeyi fethettiği zaman boğazın güvenliğini sağlamak için yapmış olduğu kalelerden savunma yapılarından bir tanesidir.

Bu kaleler aynı zamanda Çanakkale savaşlarında Türk askerinin konuşlandığı ve Çanakkale Boğazı'nın savunulduğu yapılardan bazılarıdır. (26. Bölüm 10:18- 11:44)

Yukarıda 26. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Çanakkale'nin tarihsel geçmişi, coğrafi özellikleri ve jeopolitik özelliklerinin bilgisi verilmektedir. Bu nedenle “Zaman ve kronolojiyi algılama, Mekanı algılama, Çevre okuryazarlığı, Konum analizi” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Tokat Karadeniz’le İç Anadolu step iklimi arasında bir geçiş iklimi özelliği taşıyor. Denize olan uzaklığı ile sahip olduğu yükseklikler iklim özelliğinde etkilidir. Bu nedenle kuzeyden güneye doğru önemli farklılıklar gösteriyor. Yaz mevsimi alçak alanlarda kurak, yüksek alanlarda serin ve yer yer yağışlı, kışları ise soğuk ve kar yağışlı geçiyor. Değişik yönlerden esen rüzgarlar da Tokat'ın hem iklimini hem de tarım alanlarını önemli ölçüde etkiliyor. İklim en önemli faktörlerden bir tanesi olarak doğrudan hayatımızı etkiliyor. Tokat genel itibariyle ılıman bir iklimi var. Yeterince yağış alan kuraklığı olmayan toprakları her zaman su ile kavuşabilen bir coğrafyadır. Orta Karadeniz'de bulunan Tokat'ın topraklarını Yeşilirmak ve Yeşilirmak'ın kolları olan Tozanlı, Kelkit ve Çekerek suluyor. Tokat'ın bereketli ovaları Kazova, Turhal, Erbaa, Niksar, Omala, Artıova ve Zile’de her türlü tarım yapılabiliyor. Bu ovalar il topraklarının yaklaşık % 15’ ni kaplıyor. Tokat ayrıca Türkiye'nin sayılı orman bölgelerinden biridir. İl topraklarının %48'ini orman ve fundalıklar, %14’nü çayır ve meralar, %38'ini de ekili dikili alanlar oluşturuyor. Tokat'taki ovalar adeta basamaklar oluşturarak çıkıyor. Bu durum tarımsal alanda çok fazla çeşitliliğe imkan sağlıyor.

Erbaa ovasında zeytin, yenidünya, incir yetiştiriyor. 1960'lara kadar pamuk tarımı yapılıyor. Güneyde daha yüksekte yer alan Arto'ya gittiğinizde orada tahıla dayalı bir kültür oluşmuştur. Kazova ise adeta bu iki ovanın karışımı gibidir. Erbaa ovasında özellikle bağcılık da önemli bir faktördür. (27. Bölüm 00:49- 06:07)

Tokat hem böyle bereketli toprakların üzerinde kurulmuş olmasının hem de tarihi ipek yolunun üzerinde bulunmasının verdiği üstünlükle milattan önce 5.500'lere inen tarihi boyunca 14 devlet ve beş beyliğe önemli bir ticaret ve kültür merkezi olmuştur. Hatti, Hitit, Frig, Roma, Bizans, Danişment, Selçuklu ve Osmanlı gibi tarihin hemen hemen her dönem eserlerini Tokat'ta görmek mümkündür. Bu açıdan Tokat tıpkı bir açık hava müzesi gibidir. Tokat Şehir olarak değil bölge olarak 7-8.000 yıllık bir tarihi vardır. Yapılan kazılarda pek çok eser Tokat Müzesi'nde yer almaktadır. . (27. Bölüm 06:10- 10:38)

Tokat sınırları içerisinde tarih boyunca burada yaşamış olan neredeyse tüm uygarlıklara ait olan buluntuların izlerine rastlamak mümkündür. Örneğin dünyada bulunan altı Hitit tabletinden biri buradan çıkmıştır. Aynı zamanda Tokat Türklerin Anadolu'ya gelişlerinden bu yana 900 yılda mimarlık alanında ortaya koydukları en önemli eser örneklerinin kesintisiz olarak görülebileceği tek şehirdir.

Tokat kervan yolları üzerinde olmasını çok iyi değerlendirmiş bir şehirdir. İpekçilik, tekstil, seramik, bakırcılık gibi farklı alana ait çalışmalara rastlanmaktadır. Tokat'ın tarih boyunca önemli ticaret yolları üzerinde yer alması pek çok el sanatının burada hayat bulmasını sağlamıştır. Bu ticaret yolları Asur ticaret kolonileri döneminden günümüze kadar kullanılmış ve bugüne izler taşımıştır. Bakırcılık, dokumacılık, ahşap oymacılığı, kuyumculuk, demircilik ve dericilik gibi bilinen el sanatlarına hakim olan Tokat Anadolu'da 20. yüzyıla kadar devam eden dört önemli özgün seramik merkezinden biri olmuştur. Tokat kültürünün çok önemli bir parçası Anadolu yazmacılığıdır. Tokat yazmacılığın en güzel yansımalarına ev sahipliği yapmıştır. (27. Bölüm 10:49- 21:42)

Yukarıda 27. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Tokat iline ait iklim özellikleri, yeryüzü şekilleri, jeopolitik konumu ve bu şehrin birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Ayrıca birçok el sanatları alanında da adından söz ettiren bir şehir olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle “Çevre okuryazarlığı, Mekan algılama, Harita okuryazarlığı, Konum analizi, Kanıt kullanma” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Bu nehir Sivas Su şehrinin Köse dağın eteklerinden doğup Samsun Çarşamba'dan denize dökülen Yeşilırmak nehridir. Nehir'in hayat verdiği şehir ise nice bilim insanı, sanatkar ve şairin yetiştiği, Osmanlı şehzadelerine eğitildiği, milli mücadelenin temellerinin atıldığı, 14 medeniyete ev sahipliği yapmış 8.500 yıllık tarihe sahip Amasya. Amasya Yeşilırmak'ın Orta Karadeniz dağları arasında oluşturduğu vadi üzerinde Harişena dağı eteklerinde kurulmuştur. Karadeniz'e uzaklığı yaklaşık 80 kilometre Rakımı ise 400 metredir. Burada Karadeniz ile karasal iklim arasında bir geçiş iklimi hakimdir. İnsan yaşamına en uygun iklimlerden biridir. İnsan yaşamını kolaylaştıran bir özelliğe sahip olduğu ve insan davranışlarına, insan yaşayışına etkisi olduğu bir gerçektir. Amasya birden fazla dağ ve Yeşilırmak ile sulanan verimli ovalara sahiptir. Amasya'nın çiçek bamyası, kirazı, seracılık açısından önemli yerlerin bu nehrin geçtiği yerlerde kurulduğu görülmektedir.

Alüvyal topraklara ve verimli ovalara sahiptir. Yüksek dağlar, yarma vadi, alüvyalova, seki, nemli ormanlar Akdeniz bitki toplulukları zeytin, sumak gibi çok fazla çeşitliliğe sahip bir coğrafyadır. Milattan önceki tarihlere ait yerleşimler olduğu ifade edilmektedir. Amasya antik çağdan bu yana Hitit, Frig, Kimmer, Pers, Roma, Bizans, Lidya, Danişment, Selçuklu, İlhanlı ve Osmanlı medeniyetlerine ev sahipliği yapmıştır. (28. Bölüm 00:48- 06:56)

Burada yerleşim yerinin tercih edilmesinin nedeni insanlar ırmak suyundan sadece sulama amaçlı değil o dönemlerde içme suyu olarak da kullanılmasından kaynaklı yerleşim yeri olarak seçilmiştir. Nehrin kente kazandırdığı özelliklerden biri de antik dönemden itibaren insanlar yol güzergahlarını doğanın açtığı güzergahları taklit ederek buluyor. Dolayısıyla akarsuların oluşturdukları derin ve düz vadiler boyunca insanlar ulaşımını sağlıyor. Bu sadece insanların bir kentten bir kentte gitmesini değil aynı zamanda ticaretin de bu hatlar üzerinden devam etmesini sağlıyor. Amasya kıyı Karadeniz ile İç Anadolu arasında bir geçiş güzergahı olma özelliğine sahiptir. Bu tamamen Yeşilırmak'ın Amasya'nın içerisinde geçmesi ile ilgili bir durumdur. Yeşilırmak sadece yerleşim ve ticaret konularında Amasya'ya şekillendirmemiş ayrıca su ile gelen kültür şehrin mimarisini de derinden etkilemiştir. (28. Bölüm 08:26-12:13)

Yukarıda 28. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Amasya'nın coğrafi konumu, iklimi, yeryüzü şekilleri ve tarih boyunca burada kurulmuş olan medeniyetlerden bahsedilmektedir. Bu nedenle “Mekanı algılama, Çevre okuryazarlığı, Konum analizi” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Tekirdağ Türkiye'nin tamamı Avrupa Kıtası'nda bulunan üç ilinden biridir. Az engebeli alüvyonlarla kaplı nemli topraklara sahip olduğu için ise bir tarım kentidir. Tekirdağ'da bilinen ilk yerleşim yaklaşık 6.000 yıl öncesine uzanıyor. Bereketli toprakları ve Anadolu'yla Balkanlar arasındaki konumu dolayısıyla 1357' deki Türk hakimiyetine kadar pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Trakya balkanları açılan bir kapımızdır oradan da Avrupa'ya açılır. Trakya'nın bereketli ovalarında tarımı, dağ eteklerinde ise hayvancılık gelişmiştir. Trakya Osmanlı Devleti döneminde fethedilmiştir. Burada Türk- İslam kültürü yayılmıştır. 20. yüzyılda Balkanlar'dan Trakya'ya yoğun bir göç dalgası gelmiştir. Trakya için ortak kültür manasında bakılacak olan kültürlerden bir tanesi tarımdır. Verimli ovaları sayesinde Tekirdağ'da tarih boyunca tarım yapılmıştır. Günümüzde de tarıma elverişli alanların oranı %80'dir. Bol çeşitli ürünlerin başında buğday ve ayçiçeği yer almaktadır. Ayçiçeği buranın ikliminin yansımasıdır.

Burada yağışa bağlı olarak ayçiçeği tarımı yapılabilmektedir. Ayrıca kanola bitkisi son yıllarda yoğun bir şekilde ekilmektedir. Bu ürünler Toprak Mahsulleri Ofisi gibi kurumsal olarak satış imkanı olan yerlere satılıyor. Tekirdağ ayçiçeği konusunda Türkiye'nin kalbidir. Ayçiçeği Tekirdağ'ın sarı gelinliği olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda ayçiçeği Tekirdağ için çok önemlidir. Türkiye'de üretilen ayçiçeğinin %27'si Tekirdağ'dan karşılanmaktadır. Buradaki üzüm üretimi ise sadece Tekirdağ için değil tüm Türkiye için önemlidir. Burada bağcılık geçtiğimiz dönemlerden bu yana devam ettirilmektedir. (29. Bölüm 02:38-10:32)

Yukarıda 29. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Tekirdağ iline ait coğrafi konum özellikleri ve iklime bağlı olarak yetişen tarım ürünlerinden bahsedilmektedir. Bu nedenle “Çevre okuryazarlığı, Mekanı algılama” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Malatya Doğu Anadolu bölgesinin yukarı Fırat havzasında bulunuyor. Sultan suyu ve sürgü çayı vadileri ile Akdeniz'de Tohma vadisi ile İç Anadolu'ya Fırat vadisi ile Doğu Anadolu'ya açılarak bu bölgeler arasında bir geçiş alanı oluşturuyor. Malatya iklim özellikleri itibariyle kayısının tam da arada bir bölgedir. Kireçli topraklara sahiptir. Ovayı sulayan su kaynaklarına sahiptir. Dolayısıyla kayısının yetişeceği bölgelere uyumlu bir yapıya sahiptir. Kayısı anavatanından çıkıp Amerika'dan Afrika'ya dünyanın hemen her yerinde yeni yetişme alanı bulmuş olsa da en çok Akdeniz ülkelerini sevmiştir. İşte bu nedenle dünya yaş kayısı üretiminde Türkiye 1. sırada yer almaktadır. Türkiye'yi İspanya, İtalya, Birleşik Devletler Topluluğu, İran, Fransa ve Yunanistan takip ediyor. Günümüzde dünyadaki yaş kayısı üretiminin yaklaşık %15'ini Türkiye karşılıyor. Türkiye'de altı kayısı bölgesi vardır. Bunlardan en verimli olanlar ise Malatya, Elazığ ve Erzurum'dan oluşan 1. bölgedir. Bu bölgedeki kayııların çoğunluğu kurutuluyor ve dünya kuru kayısı üretiminin yaklaşık %90'ı burada yapılıyor. (30. Bölüm 00:41- 05:27)

Malatya'nın yazları sıcak ve kuru geçen bir iklime sahip olma özelliğinden dolayı kayısıların kurutulmasından önemli bir etken olarak karşımıza çıkıyor. Kış soğukları da kayısı için önemli bir etken çünkü “kış dinlenme ihtiyacı” adı verilen bir ihtiyaçtan söz ediliyor. Kayısıdaki çeşitler kurutmalık kayısı yüksek oranda soğuklama ihtiyacı duydukları görülmektedir. Üretimi çok emek isteyen bir iştir. Burada imece usulü çalışılır ve kayısı hasat döneminde yöre halkı bir arada çalışır. (30. Bölüm 05:33-09:06)

Malatya; Orta Asya, Ortadoğu ve Mezopotamya'dan gelen ticari yolların kavşağında ve batıya geçit veren bir konumda olduğu için tarih boyunca önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Hititler'den Persler'e Bizans'tan Roma'ya pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Cafer höyük kazılarında elde edilen bulgulara göre tarihi 9.000 yıl öncesine uzanıyor. Merkezden 6 kilometre uzaklıkta olan Aslan höyüğü UNESCO Kalıcı Kültür Miras listesinde yer alıyor. Bu bölgede pek çok uygarlığın izlerini görmek mümkündür. Selçuklular döneminde yapılan eski Malatya Ulu Cami ya da diğer adıyla Battal Gazi Camisi, Osmanlılar döneminde inşa edilen Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı bu eserlerden sadece birkaçıdır. Malatya'nın kayısı ile olan ilişkisi ise çok eski tarihlere dayanıyor. Bu bölgede yetişen kayısı dünyada “Malatya kayısı” olarak adlandırılan bir üne sahip olmuştur. Üstelik Malatya'nın kayısı Avrupa Birliği coğrafi işaret tescil belgesine sahiptir. (30. Bölüm 10:38-12:13)

Yukarıda 29. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Malatya ilinin coğrafi konum özellikler, iklime bağlı burada üretilen ve dünyada kayısı üretiminde 1. sırada Türkiye'nin yer aldığı bilgisi verilmektedir. Bu bölgede hasadının imcece usulü yapıldığı bilgisi verilmektedir. Bu nedenle “Çevre okuryazarlığı, Mekan algılama, Harita okuryazarlığı, İşbirliği” becerileri ile ilişkilendirilmektedir.

Tuz gölü İç Anadolu bölgesinde Ankara, Konya ve Aksaray kesiştiği yerde bulunuyor. Kapladığı 1665 kilometrekarelik alanda Türkiye'nin ikinci büyük gölüdür. Çevresindeki platolar arasında gömülmüş, geniş bir tektonik çukurluğun en derin yerinde oluşmuştur. Burası dışarıya akıntısı olmayan kapalı havza özelliği gösteren bir göldür. Burası dışarıya akıntısı olmayan kapalı havza özelliği gösteren bir göldür. Göle suyu Şereflikoçhisar'dan gelen Peçenk, Aksaray'dan gelen Melendiz ile güney ve batıdan Belen, İnsuyu, Karasu ve Kırık Delik çayları getiriyor. Gölün ortalama seviyesi yaklaşık 40 santimetre iken Mayıs ayında 110 santimetreye kadar yükseliyor. Ancak ağustos ayında kaldırım tuzlasından karşı kıyıya yürüyecek kadar yani tamamen kuruyor. Bu göl adı üzerinde bir Tuz Gölü. Türkiye'nin tuz ihtiyacının yaklaşık yarısı buradan karşılanıyor. Tuz Gölü denilince akla ilk gelen yer ise Ankara'nın Şereflikoçhisar ilçesidir. Özellikle Türkiye'de üretilen tuzun %50'si Şereflikoçhisar'dan elde edilmektedir. Sanayi ve gıda tuzu ihtiyacı Şereflikoçhisar'daki tuzlalarından elde edilmektedir. Yurt dışına üretilen tuzun %50'si ihracat edilmektedir. Şereflikoçhisar Ankara'ya 150 kilometre uzaklıkta Konya, Kırşehir ve Aksaray ile komşudur. Anadolu'nun tarihi coğrafyasında ise kısmen Frigya, Galatya ve Kapadokya bölgelerinin sınırlarının kesişim noktasındadır.

Tuz gölü ve çevresi tarla sürmek, hayvan beslemek, ekmek ve tuz elde etmek açısından ideal olduğu için bölgeye yerleşmiştir. Tuzculuğu çok iyi bilen kabileler Tuz Gölü kıyılarında tuzlalar kurarak tuz üretimiyle uğraşmışlardır. Günümüzde burada hala tuz üretimi yapılıyor. (31. Bölüm 03:00-06:28)

Yukarıda 31. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde tuz gölünün coğrafi konumu, iklime bağlı olarak gölden elde edilen tuz ve tarih boyunca burada kurulmuş olan medeniyetlerden bahsedilmektedir. Bu nedenle “Mekanı algılama, Harita okuryazarlığı” becerileri ile ilişkilendirilmektedir.

Fırat Güneybatı Asya'nın en uzun ırmağıdır. İki başlangıç noktası vardır. Biri Ağrı Diyadin'den kaynaklanan Murat nehri diğeri Erzurum Dumludağ'dan kaynağını alan Karasu nehridir. Bu iki nehir Elazığ sınırlarında birleşerek Fırat adını alarak bu nehri oluşturuyor. Erzurum, Sivas, Tunceli, Elazığ, Malatya, Diyarbakır, Adıyaman, Gaziantep ve Şanlıurfa il sınırlarını belirledikten sonra Suriye ardından da Irak topraklarına giriyor. Burada Dicle ile birleşip Şatt'ülArab'ı oluşturarak Basra körfezine dökülüyor. Fırat nehrinin hayat verdiği Elazığ ise Doğu Anadolu bölgesinin batısında yukarı Fırat havzasında bulunuyor. Elazığ bölgenin jeolojik ve jeomorfolojik anlamda doğal yapılarının oluştuğu görülmesi gereken bir coğrafyadır. Bu coğrafyaya damgasına vuran asıl unsurdan biri Fırat nehri ve bölgedeki yüksek dağlık alanlardır. Güneydoğu toros dağlarının kuzey cephesine karşılık gelen bu alanda yüksek dağ kuşakları yer almaktadır. Bu dağ kuşaklarının arasında ovalar yer almaktadır. Elazığ morfolojik özelliklerinden dolayı özellikle ovalarında tarih boyunca ziraat alanı, yerleşme alanı olmasına sebebiyet vermiştir.

Fırat nehrinin Elazığ ilinden geçmesi nedeniyle bu bölgeye hayat vererek bu bölgedeki tarım alanlarının tarih boyunca çok yoğun bir şekilde kullanılmasına sebebiyet vermiştir. Arkeolojik buluntulara göre Elazığ ve çevresinin tarihi milattan önceki 10.000 yıllarındaki paleolitik döneme uzanmaktadır. Günümüzde Elazığ 11 ilçe 547 köyden oluşan bir şehirdir. Kuzey batı ve Güney batısı Keban ve Karakaya baraj gölleri ile çevrili ayrıca doğusunda Hazar gölü bulunuyor. 2347 metre yükseklikteki Hazarbaba ise en yüksek dağdır. Topraklarında bakır, krom ve mermer gibi zengin yeraltı kaynaklarını barındırıyor. Uygun iklim koşulları sayesinde tarım ve hayvancılıkta yaygın olarak yapılıyor. Doğu Anadolu bölgesinin özellikle iklim anlamında karasal iklimin en mülayim geçen alanlarından bir tanesi Elazığ yöresidir.

Bu bölge özellikle yılın dört mevsimini bariz bir şekilde görülmesi mevsimler arası geçişinde en güzel şekilde görüldüğü alanlardan olması sebebiyle dört mevsim Türkiye ve dünyada en güzel yaşanabilir alanlardan bir tanesini oluşturmaktadır. Tabi karasal iklim anlamında Doğu Anadolu bölgesinin genel karakterini yansıtması aynı zamanda yazın yüksek sıcaklıklara erişmesi ilkbahar ve sonbahar mevsimini de burada belirgin bir şekilde doğaya yansıtması ile birlikte kültürel anlamda da coğrafyanın izleriyle sosyal yaşam arasında büyük bir ilişki vardır. İklim şartlarının uygun olması iskan faaliyetlerini arttırmış, tarım ürünlerinin çeşitliliğine imkan sağlamıştır. İnsan yaşamına sosyokültürel etkileri kültürel unsurlara özelliklere yansımaları belirgin bir şekilde görebiliyoruz. (32. Bölüm 00:52- 09:15)

Fırat Nehri su gücü enerji üretimi bakımından Türkiye'nin en kaynağı durumundadır. Keban barajı bu amaçla Fırat üzerinde kurulan barajlar serisinin kilit noktada bulunan ilk ana barajıdır. Keban barajı Elazığ'ın Keban ilçesinde Fırat nehri üzerinde elektrik enerjisi üretmek için yapılmıştır. 1965'te başlayan inşaat 1975'de bitmiştir. Burası Atatürk baraj gölünden sonra Türkiye'nin ikinci büyük suni gölüdür. Barajın yapımı sırasında ortaya çıkan arkeolojik buluntular çevrenin tarihine önemli ölçüde ışık tutmuştur. Ancak barajın yapımı binlerce insanın yer değiştirmesine neden olmuştur. 1974- 1975 yıllarında barajda elektrik üretimi yapılmaya başlanmıştır. Türkiye ekonomisine büyük katkılar sunmaktadır. Yapıldığı dönemde dünyada sayılı Türkiye'nin o dönemde elektrik enerjisinin %20'sini karşılayacak bir güce sahiptir. Türkiye'deki ilk büyük barajlardan bir tanesidir. 1974 yılından itibaren Türkiye Keban barajı ile birlikte sanayileşmede, endüstriyelleşmede, enerjisinin büyük bir kısmını buradan sağlayarak büyük bir ivme kazanmıştır. Barajın yapılması ile birlikte yaklaşık 93 köyün sular altında kalması yine bu sayıya yakın köyün arazilerinin sular altında kalmasına neden olmuştur. Keban barajının yapılması ile Türkiye'de çok büyük bir göç olgusu ortaya çıkmıştır. Bu durum Elazığ için büyük bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Elazığ'da yaşayan yaklaşık 25.000 insan yurtlarından ayrılmak zorunda kalmışlar. Ancak Türkiye ekonomisine vermiş olduğu katkılar nedeniyle özellikle Keban barajının yöreye çok büyük katkıları daha sonraki yıllar ortaya çıkmıştır. Devlet politikaları ve çeşitli devlet kuruluşlarının katkısı ile bu bölgede özellikle bazı sektörler ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle baraj gölünde yetiştirilen balıklar Türkiye'nin şuan balık üretiminde Elazığ bir numaralı ili seçilmiştir. Bu barajın yapılması Su Ürünleri Fakültesi'nin kurulmasına da öncülük etmiştir. Elazığ yöresinde yılda yaklaşık 25.000 ton alabalık üretimi yapılmaktadır. Üretilen bu balıklar dünyada 30 farklı ülkeye ihracatı yapılmaktadır.

Bölgede bu faaliyetlere ağırlık verilmesi ile birlikte istihdam olanakları gelişmiş ve işsizlik oranı düşürülmüştür. Aynı zamanda yapılan ihracatlar ile Türkiye ve bu şehir önemli gelir elde etmiştir. Bu baraj şehirde turizm faaliyetlerinin de artmasına etki etmiştir. Bu unsurlar gastronomi alanında gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. Balık işleme tesislerinde birçok kişiye ve özellikle kadınlara da istihdam olanağı sunulduğu belirtilmektedir. (32. Bölüm 09:19- 17:35)

Yukarıda 32. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Elazığ bölgesinin coğrafi konumu, iklim özellikleri, yeryüzü şekilleri hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca burada Fırat nehri üzerinde kurulan barajın ülkemize olan katkısından bahsedilmektedir. Bu nedenle “Mekanı algılama, Harita okuryazarlığı, Problem çözme, Araştırma, Kanıt kullanma” becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Ege'nin kuzeydoğusundaki Bozcaada, Türkiye'nin Gökçeada ve Marmara adasından sonra gelen en büyük üçüncü adasıdır. Çanakkale'nin bir ilçesi ve ana karadaki Geyikli iskelesine 4 mil uzaklıktadır. Yüksek dağlar, sık ormanlar geniş akarsular yoktur. Bozcaada'nın tarihi milattan önce 3000 yıl öncesine dayanıyor. Yunan mitolojisinde adı Teredos'dur. Burası stratejik konumu nedeniyle çağlar boyunca defalarca istilaya uğramıştır. Dolayısıyla pek çok uygarlık tarafından el değiştirmiştir. Fenike, Atine, Yunan, Pers, Büyük İskender, Bizans, Ceneviz ve Venedik hakimiyeti derken 1455'de Osmanlı hakimiyetine giren ilk Ege adası olmuştur. Balkan savaşları sırasında 1912'de Yunanistan tarafından işgal edilen Bozcaada Lozan Antlaşması ile 1923'de Türkiye'ye bağlanmıştır.

Adanın boz görünmesinin nedeni rüzgara açık kısımlarda ağaç yetiştirilememesidir. Doğal bitki örtüsü maki ve çalılıktır. Sadece kuytu kısımlarda yer yer çamlıklara rastlanıyor. Buna rağmen rüzgar Bozcaada iklimi ve tabiatının en önemli unsurudur. Akdeniz ikliminin etkisi altında olmasına rağmen boğazın çıkışında yer aldığı için kuzey rüzgarlarını alıyor ve bu da nem oranının düşük olmasını, kaliteli üzümlerin yetişmesini sağlıyor. Bozcaada'nın üçte birini bağlar oluşturuyor. Bu adayı diğer adalardan farklı kılan unsurlar arasında bağcılık unsuru karşımıza çıkmaktadır. (33. Bölüm 01:20- 09:04)

Rumların ve Türklerin 500 yıl boyunca bir arada yaşadıkları, geçmişte balıkçılığın yanı sıra Türklerin ve Rumların bağcılık yaptığı Bozcaada'nın nüfusu günümüzde yaklaşık 2.500'dür. Adanın nüfusu kış aylarında 1000'e kadar düşerken yaz aylarında ise gelen turistler ile birlikte 10.000 ulaşabiliyor. İlçede bağcılık ve balıkçılık sürekliliğini hep korumuştur. Artık ada ekonomisinin lokomotifi turizmdir. (33. Bölüm 10:58-11:45)

Burada Almanya'dan gelip Bozcaada'ya yerleşen Özcan Germiyanoglu isimli hanımefendi ile yapılan röportajın yer verilmiştir. Özcan Germiyanoglu sayesinde bu bölgede kadınlarda pansiyon işletmelerine katılmış ve Germiyanoglu bu konuda göre halka kadınlarına ön ayak olmuştur. Germiyanoglu pansiyonculuğa ön ayak olmanın yanı sıra adanın reçelleriyle tanınmasını sağlamıştır. Adada yer alan rüzgar türbinleri hem Bozcaada'nın hem de Çanakkale'nin enerji ihtiyacına katkıda bulunuyor. (33. Bölüm 13:45-18:08)

Yukarıda 33. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Bozcaada'ya ait coğrafi konum özellikleri, iklim yapısı ve iklime bağlı olarak gelişen tarımsal faaliyetler hakkında bilgi verilmektedir. Bu bölgenin coğrafi konumu itibariyle çok fazla istilaya maruz kaldığı ve farklı medeniyetlere ev sahipliği yaptığı bilgisi verilmektedir. Ayrıca bu bölgede pansiyonculuk faaliyetlerinin gelişmesinde etkili olan Özcan Germiyanoglu'nun yapmış olduğu çalışmalar karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle “Mekanı algılama, Konum analizi, Çevre okuryazarlığı, Zaman ve kronolojiyi algılama, Girişimcilik, İşbirliği, Sosyal katılım, Yenilikçi düşünme” becerileri ile ilişkilendirilebilir.

4.4. “Coğrafyadan Kültüre Bağ” İsimli Belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler ile İlişkisine Yönelik Bulgular

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ilişkili olduğu tespit edilen değerlere ait bulgular aşağıda yer almaktadır.

Kültür çevreden bağımsız düşünülemez. Bundan dolayı etkilenmiş olduğu çevreden esinlenerek şiirlerde, hikayelerde, türkülerde, yaşam biçimlerinde, yazılı yazısız, sözlü sözsüz edebiyatta, mimaride, davranışta, giyimde, yeme ve içme kültüründe doğal çevrenin etkisini görmek mümkündür. (1. Bölüm, 00:55- 04:12)

Bazalt taşı kullanılarak yapılan mimarilerin ustalık gerektiren ve estetik açıdan eşsiz mekanlar karşımıza çıkmaktadır. (1 Bölüm, 10:48: 14.14).

Bazalt taşı sadece mimari eserlerde kullanılmakla kalmamış ve bu yörenin ruhuna işleyerek şiirlerinde, folkloründe, müziğinde ve günlük hayatın akışı içerisinde varlığını göstermeye devam etmiştir. Aynı zamanda kutsal kitaplarda, mitolojilerde, efsanelerde bahsedilen olayların coğrafya ile ilişkili olduğu ve kültürün kökeninin coğrafya ya borçlu olduğu belirtilmektedir. . (1. Bölüm, 17:02- 23: 05)

Medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan her şehir gibi Diyarbakır'da da nice alimlerin, şairlerin yetiştiği şehir ve Süleyman Nazif, Ziya Gökalp, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Arif ve Sezai Karakoç gibi ülkemize damga vurmuş isimlerden de cömertliğini esirgemediği ve aynı zamanda taşın sanatçıları elinde can bulduğu, bu taşın yapıları içine bir şair, yazar girdiği zaman o taşların birbirleri ile olan ahenginden esinlenerek duyduğu o haz ile şairler şiirleri yazmış, şarkılara, türkülere ilham kaynağı olmuştur. (1. Bölüm, 17:02- 23: 05)

Yukarıda 1. bölümde dakika aralıkları verilen belgesel içerisinde geçen anlatımlar ve bu anlatımlara dair görseller incelendiğinde çevre ile kültür arasında yoğun bir etkileşimin varlığından bahsedilerek bu etkileşimin sanatsal ve mimari alanlarda etkisi görülmektedir. İnsanın görünüş ilişkisi ve duygu algısını harekete geçirecek, güzel izlenim yaratacak unsurlar karşımıza çıkmıştır. Bu nedenle verilmiş olan bölüm aralıklarında “Estetik” değeri ile ilişkilendirilmiştir. Bu kentte kar yaklaşık 7 ay toprak üzerinde kalır ve şehirde ritüellerin, müziklerin, şiirlerin günümüze kadar taşınacak olan bir kültürün doğuşuna vesile olur. Kar yağışının sosyokültürel açıdan toplum üzerinde olan etkileri, ulaşımın aksaması gibi durumlara neden olurken aynı zamanda dışarıyla bağını kesen insanlar bir arada vakit geçiriyorlar. Bu durum aşık geleneğinden gelen şairlerin şiirlerine de konu oluyor. Türklere konu oluyor. Eğlence unsurlarında kar yağışının motif olarak kültür içerisinde yer verildiği görülmektedir. İnsanların içinde bulunduğu duyguları ifade etmenin bir yolu olarak da dans örnek gösterilmektedir. (2. Bölüm, 00:44- 06:10)

Yukarıda 2. bölümde dakika aralıkları verilen belgesel içerisinde geçen anlatımlar ve bu anlatımlara dair görseller incelendiğinde doğal koşulların insan yaşamı üzerindeki etkilerini şairlerin şiirlerinden dans figürlerine kadar geniş bir alanda görmek mümkündür. Bu nedenle verilmiş olan bölüm aralıklarında “Estetik” değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Anadolu insanının misafire karşı dünyanın başka hiçbir yerinde görülmeyen bir yaklaşımı vardır. Misafir rızıkıyla gelir. Bu şehrin kapısını çalan misafirlerini baş tacı gibi görmesi ve onlara gösterdiği büyük cömertliğin arkasında “kim bu eve gelirse ekmeğini verin. İnancımı sormayın. Yüce Allah tarafından can bağışlanan herkes elbette Ebu'l Hasan'ın sofrasında ekmeğe layıktır diyen Harekani Hazretlerinin manevi ışığı vardır. (2. Bölüm, 20:19- 20:55)

Yukarıda 2. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde insanlara karşı yardımsever ve misafirperver olmak gerektiği konusunda anlatımlara yer verilerek bu konularda bireylerin duyarlılık kazandırabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle “Yardımseverlik, Misafirperverlik ve Duyarlılık” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Kastamonu'nun sözlü kültürünün odağında yine ağaçlar yer almaktadır. Kastamonu'nun efsaneler şehridir ve her bölgenin, her yapının, her unsurun neredeyse kendine ait bir hikayesi ve efsanesi vardır. Ağacın ahşabın içinde bulunduğu efsaneler çokça dilden dile aktarılmış ve günümüze kadar gelmiştir. Ağaçlardan elde edilen ahşap Kastamonu'da hayatın bütün alanlarına etki etmiş, sözlü kültürden günlük yaşam pratiklerine, ekonomiden mimariye kadar geniş bir yelpazede kullanılıyor. Günümüzde ayakta duran 400'den fazla konak vardır. Kastamonu Konakları Türk İslam kültürünü dünyaya anlatan birer kültür elçisidir. (3. Bölüm, 21:58- 28:38)

Yukarıda 3. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde şehirde bulunan ağaçların hayatın her alanında etkisi görülmektedir. Özellikle kente ait hikaye ve efsanelere konu olması ve yaşam alanlarının ahşap mimarisi ile zenginleştirilmesi “Estetik” değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Çini özelinde bakıldığında çini için gerekli ham maddeler burada bulunmaktadır. Göz alıcı renkleri ve desenleri toprağa işlenmesi ile meydana gelen çini sanatı tarih boyunca kap kacak yapımı ve mimari süsleme olarak iki alanda kullanılmıştır. (4. Bölüm, 01:53- 05:43)

Çini sanatını, çini yapan şeyin üzerindeki dekorların, motiflerin desenleri ve bunların 1300 yıllık bir Türk kültürü ile yorularak bugünlere gelişerek gelmiştir. (4. Bölüm, 07:27- 10:54)

İslam sanatında zirveye ulaşan en renkli iç ve dış mimari süsleme sanatlarından birisi olan çinicilik Kütahya'da yaşayanlar için aynı zamanda bir geçim kapısı olmuştur. Şehir adeta çini ve seramik üzerinde yükselmiştir. UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi unvanına sahip çini ustası Hamza Üstünkaya neoklasik üslubun hakim olduğu çok başarılı örnekler veren bir üstattır. Sanatçının Kütahya tarzında ortaya koydu eserlerle Türk çini sanatının geçmişini hatırlatmaktadır. Hamza Üstünkaya'nın eserlerine bakıldığında işlenen motifler adeta yaratıcılığın simgesidir. İnsanın olmadığı yerde kültürden bahsedilemez ve sanatçılar kültürü aktaran zenginleştiren en güzel temsilcilerdir.(4. Bölüm, 18:15- 24:57)

Yukarıda 4. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde çini sanatının yapımından ve bu sanatta kullanılan motiflerin geçmişten günümüze kadar geldiği görülmektedir. Aynı zamanda bu sanatı devam ettiren ustaların hassasiyet ile bu alanda çalışmalarını sürdürdükleri görülmektedir. Bu nedenle bu kısımlar “Estetik, Duyarlılık ve Çalışkanlık” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Afyonkarahisar batı Anadolu'yu ülkenin diğer bölgelerine bağlayan kavşak yolların bir kesişim noktasıdır. Bu nedenle tarihi boyunca işgallere maruz kalmıştır. Zira Anadolu son büyük düşman işgaline karşı direnişini Kocatepe'de ortaya koymuştur. Afyonkarahisar son büyük zaferin kilit noktası olmuştur. Arkeolojik kalıntıları, hamamları, Frig vadisi ve halk kültürü ile eşsiz bir Anadolu kentidir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve değişik şekillerde adlandırılmıştır. Bu toprakları sahiplenen Müslüman Türkler şehrin adını coğrafyasından esinlenerek koymuş ve kente Karahisar demiştir. (5. Bölüm, 06:07- 09:02)

Yukarıda 5. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde şehrin stratejik bir noktada yer almasından dolayı işgallere maruz kaldığı ve düşman işgalinden kurtulmak için mücadele edildiği bilgisi yer almaktadır.

Bu mücadelenin en güzel örneği olan Kurtuluş Savaşı esnasında düşmana karşı gösterilen direniştir. Bağımsızlık mücadelesi verilerek vatan savunmasında duyarlı olduğu ve bu konuda sorumluluk üstlenildiği karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle “Vatanseverlik, Bağımsızlık, Özgürlük, Dayanışma, Sorumluluk ve Duyarlılık” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Kapadokya bölgesi aynı zamanda konakları ile meşhurdur. Doktor Hacı Nuri Bey Konağı örnek olarak gösterilmektedir. Geniş aile yaşam mekanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgede kış mevsimi biraz daha uzun olduğu için özellikle büyük konaklardaki belli odalarda erkekler bir araya gelerek “ geleneksel sohbet toplantısı” adını verdikleri ama aynı zamanda bir takım eğlencelerinin düzenlendiği görülüyor. Kabak oyunu bu bölgede geçmişten günümüze devam ettirilen önemli geleneksel sohbet toplantılarında icra edilen oyunlardan bir tanesidir. Uzun kış gecelerinde ve düğün törenlerinde deve adı verilen köy seyirlik oyunları da ön plana çıkıyor. Müzik alanında da çalışmalar yapılıyor. Bu bölgenin yerel sanatçıları Ürgüplü Refik Başaran, Avanoslu Selahattin'dir. Bu sanatçıların eserlerine bakıldığında bölgenin özelliklerinin türkülerine yansıdığı görülüyor.(6. Bölüm, 15:42- 23:34)

Yukarıda 6. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde bölgeye ait özelliklerin kültürel alanlara yansımaları veriliyor. Köy seyirlik oyunlarından müzik alanına kadar etkilerini görmek mümkündür. Ayrıca aile yaşantısına önem verildiği için geniş aile tipine uygun mimarilerin inşa edildiği bilgisi yer almaktadır. Bu nedenle “Estetik ve Aile birliğine önem verme” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Çay alanları ve fındık alanları Rize’de yer almaktadır. Rize’de yağmur bol olduğu kadar toprağı da boldur. Bu bölgede imece usulü çalışılır. Halk birbirlerini yardımcı olur ve dayanışma içerisindedir. Çay toplama işlemi yapılırken o gün kimin tarlasında çay toplanacaksa insanlar bir araya gelerek o tarlaya giderler ve o kişinin çaylarını toplarlar. Mısır ekip biçme öğütme ritüellerinde farklı atışmalar, eğlenceler ve kişilerin toplanma yeridir. Çünkü şöyle düşünün güneşle birlikte hareket eden bir toplumdur. Güneş doğmadan kalkıyorlar, güneş battıktan bir iki saat sonra uyuyorlar. Bu monotonluğu değiştiren tek şey düğünler, toplantılar ve harmanlıklar denilen mısır soyulma olayıdır. Kendine özgü insan profili, mimarisi ve kültür ile bugünün Türkiye’sine önemli katkılar sunan bu coğrafya Türkiye’ye çay üretiminde önemli bir konuma getirmiştir. Bu bölge hayatını bu yeşil bitkiye uyumlu olarak sürdürmektedir. (7. Bölüm, 09:22- 16:48)

Yukarıda 7. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Rize halkının yaşam biçiminden bahsediliyor. Buradaki insanların sabahın erken saatlerinde kalkarak çay toplamak için tarlaya gitmeleri aynı zamanda dayanışma içerisinde birbirlerine yardımcı olarak imece usulü çalışıldığı anlatılıyor. Bu nedenle “Çalışkanlık, Dayanışma ve Yardımseverlik” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Değeri açısından ipek kumaş çeşitleri arasında apayrı bir yere sahiptir. Edebiyatta en güzel benzetme unsurlarından biri olarak ipek sıkça kullanılır. Narinlik ve zerafet vasıflarının başında ipek gibi olmak vardır. İpek böcekçiliği, koza yetiştiriciliği ve ipek dokumacılığı sadece iktisadi bir alan değildir. Aynı zamanda bir hayat tarzı haline gelişiyse içinde somut olmayan kültürel mirası barındırır. Kozacılık mayıs ayının beşinden başlayarak haziran ayının beşine kadar 40 gün sürecek olan meşakkatli bir iştir. Bursa’da ipekböcekçiliği Osmanlı döneminde bir uğraş koludur. İpek böceği yetiştiriciliğindeki zahmet sosyal hayatı çok derin etkilemiştir.

Bursa'da ipek ticaretinin yapıldığı yer Koza Han'dır. Aynı zamanda Bursa'da ipek kumaşının satımının yoğun olduğu dönemlerde Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay gibi kurumlar hayır amaçlı işlerde kullanırlardı. (8.Bölüm, 04:5- 15:52)

Yukarıda 8. bölümde dakika aralıkları verilen belgesel içerisinde geçen anlatımlar incelendiğinde ipek kumaşının sadece ekonomik açıdan değil sanatsal alanda da karşımıza çıktığı ve en güzel benzetmelerin ipek kumaşı üzerinden yapıldığı belirtilmektedir. Ayrıca ipek kumaşının üretiminde artış sağlandığı dönemlerde yardım kuruluşlarına da katkı sağlandığı belirtilmektedir. Bu nedenle “Estetik ve Yardımseverlik” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Çevrede bol miktarda bulunan ağaçlardan elde edilen ahşap ve derelerden özenle toplanan taşlar zamanla estetik bir uyumu da beraberinde getirerek yeni bir tarz oluşturmuştur. Bu iki malzemenin birleşimi Doğu Karadeniz halk mimarisinin doğuşuna vesile olur. Birçok bölgede olduğu gibi Doğu Karadeniz'de taş malzeme asaletin göstergesidir. Yaşam biçimleri evlerin yapımına etkili olmuştur. Köylü ve kentte yaşayan insanlar arasındaki o sıcaklık her zaman varlığını sürdürmüştür. Kent ve köy insanı birbirine entegre olmuştur. Dolayısıyla da plan kurgusuna insanların yaşam biçimine çok yansımıştır.(9. Bölüm, 00:34- 16:03)

Yukarıda 9. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde bu bölgede bulunan taş ve ahşabın estetik bir uyum yakaladığı ve bu uyum ile inşa edilen mimari yapıların kent ve köy yaşamını birbirine uyumlu hale getirdiğinden bahsedilmektedir. Bu kısım “Estetik” değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Şanlıurfa'da çok zengin bir mimari kültürü beraberinde görmekteyiz. Bu mimari eserlerin içerisinde evler, konaklar, hanlar, hamamlar, sokaklar, camiler, çeşmeler, türbeler, güzel taş işçiliği ile günümüze kadar yaşatılmış ve gelmiştir. Yılların getirmiş olduğu anlayış ile ona göre mimari bir şekil geliştirmişler. Taş evlerin ve sokakların oluşmasında etkili olmuştur. (11. Bölüm, 11:22- 17:00)

Yukarıda 11. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde bu şehirde taş işçiliğinin zengin bir mimari alan oluşturduğundan ve bu işçiliğin en güzel örneklerinin yansması olduğundan bahsedilmektedir. Bu nedenle “Estetik” değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Ab-1 leziz Osmanlı döneminde içme suyuna verilen isimdir. İçme suyunun temin edildiği en önemli kaynak çeşmelerdir. Bunlar genellikle hayırsever kişiler tarafından yaptırılıyor. Bu çeşmeler mahallenin çok önemli sosyal alanları haline geliyor. İnsanlar çeşmeye su doldurmaya gittikleri zaman sosyalleşiyorlar, konuşuyorlar, güzel vakit geçiriyorlar. İstanbul'da çeşmelerin çok fazla olduğu ve bunlardan en önemli iki tanesinin aynı ismi taşıyor. III. Ahmet Çeşmesi iki yerde var biri Üsküdar'da bir diğeri ise Topkapı Sarayı'nın hemen önündedir.(12. Bölüm, 00:33- 25:47)

Yukarıda 12. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde İstanbul'da insanların içme suyu konusunda sıkıntılar yaşadığı ve Osmanlı Devleti döneminde bu soruna yönelik olarak insanların içme suyuna ulaşabilmesi için hayırsever insanlar tarafından çeşmeler yapıldığı bilgisi verilmektedir. Böylece insanların sorunlara duyarsız kalmayıp sıkıntıları giderebilmek için sorumluluk üstlendikleri karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle “Sorumluluk, Duyarlılık ve Dayanışma” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Milli mücadele döneminde de bu bölgenin önemini koruduğu görülüyor. İstanbul işgali sonrası ilk işgal edilen yerlerin başında Kocaeli İzmit bölgesi gelmektedir. Bu bölgenin işgal edilmesinin nedeni İstanbul'un işgal edildiği için İstanbul'un korunması ve bu bölgeden gelecek zararlı faaliyetlerin engellenmesi için bu bölgeyi işgal edilmiştir. Milli mücadelede vatanın, milletin tehlikeye düştüğü bu dönemde Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya bağlantılı olarak da ilk milli müfrezelerin Kocaeli bölgesinde kurulmuştur. Burada Kara Fatma, Gebeşoğlu Mehmet, Yahya Kaptan, Halit Molla, Zoboğlu Hasan Bey, Gökbayrak taburu komutanı Cemal Bey neredeyse 50'ye yakın milis müfrezelerin milli mücadele döneminde hızlı bir şekilde teşkilatlanarak burada kuruldu ve işgale karşı mücadele edildiğini görüyoruz. Milli mücadele döneminde bu bölgede çok aktif olan insanlara Gazi Paşa Mustafa Kemal'in vefa göstermiştir. (13. Bölüm 08:49- 10:15)

Yukarıda 13. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde milli mücadele döneminde Kocaeli bölgesinin işgal edilmesi ve bu işgale karşı verilen mücadeleden bahsedilmiştir. Bu nedenle “Vatanseverlik, Bağımsızlık, Özgürlük, Dayanışma, Duyarlılık ve Sorumluluk” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Safranbolu'nun adını duyuracak çok daha fazla şeyler yoldadır. Elbette bunun ortaya çıkmasında yine TRT' nin 1976 yılında yayınladığı “ Safranbolu'da Zaman” adlı belgeselin çok büyük rolü olmuştur. Bu belgesel kesitlerinden görüntüler verilmektedir. Türkiye'de belgeselciliğin duayenlerinden Süha Arın, 1976 sonbaharında TRT için Safranbolu'da çekimlerini gerçekleştirir. Bu belgesel yayınlandığında tüm Türkiye'de büyük ilgi uyandırır. Bu belgesel zaman içerisinde tarihi dokusunu kaybetmeye yüz tutmuş kasabayı anlatır. Belgesel sayesinde Safranbolu kaderine terk edilmez ve korunma çalışmaları başlar. 1994 yılına gelindiğinde Safranbolu artık UNESCO Dünya Miras listesinde. Koruma altına alınan eser sayısı yaklaşık 1.500'dür. Dünya miras listesinde bulunan bir kent dünyanın göz bebeğidir. O nedenle Safranbolu'nun önemli bir kültürel merkez olmasında emeği geçen herkese teşekkür edilmektedir. Buraya gelen konukların çeşitli diğer önemli unsurları da sunulmuştur. Bu nedenle ellerindeki her ögeyi turizm adına değerlendirdiklerini belirtmektedirler. Safranbolu'nun tanınması ile birlikte bu bölgenin diğer önemli değerlerini de ortaya çıkarmıştır. Bunlardan bir tanesi Safranbolu lokumudur. Turizm faaliyetlerinin gelişmesi ile birlikte yüzyılı aşkın üretime sahip lokumların dünyaya tanıtılmasında olanak sağlanmıştır. Safranbolu artık önemli bir turizm merkezi haline gelmiştir. (14. Bölüm 16:20-20:01)

Yukarıda 14. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Safranbolu'ya ait değerlerin gözler önüne serilmesinde ve bu bölgeye ait unsurların korunması noktasında insanlarda hassasiyet yaratan bir anlatıma yer verilmektedir. Bu nedenle “ Sorumluluk, Duyarlılık ve Estetik” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Kuzeye Ege'de zeytine antik çağlardan bu yana verilen önem Türkiye'de ilk zeytinyağı müzesinin yine bu bölgede açılmış olmasını anlamlı kılıyor. Adatepe Zeytinyağı Müzesi 2001'de Çanakkale- İzmir karayolu üzerinde Küçükkuyu beldesinde açılmıştır. Tarihi sabunhane restore edilmiş, kuru baskı tarzında zeytinyağı üretimine devam edilerek tüm bölgeden zeytin üretimine ilişkin araç gereçler toplanıp sergilendi. Müzede eski zeytinyağı preslerinden zeytin toplama aletlerine ve saklama kaplarına kadar çok sayıda folklorik obje bulunmaktadır. Var olan kültürü bir sonraki nesillere aktarmak için zeytinyağı üretim ekipmanlarından meralara kadar yani etiketler ambalajlar bir kültürün ölmesini engellemeye çalışıyoruz. Bu kültürle ilgili her şeyi bu müze içerisinde bulabilirsiniz. (15. Bölüm 02:44-13:00)

Yukarıda 15. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde bu bölgeye ait önemli bir unsur olan zeytini ve zeytini işleme aletlerini geçmişten günümüze taşıyarak gelecek nesillere aktarılmasında ve geçmiş döneme ait eserlerin müze içinde sergileniyor olması “Duyarlılık ve Sorumluluk” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

2004 yılında Balıkesir Üniversitesinde Zeytincilik ve Zeytin İşleme Teknolojileri Programı’nın açılmasıyla bilimsel yöntemlerle pekiştirilmeye başlanmıştır. Geleneksel bilgiler yeni teknolojiler ile harmanlanınca kaliteli yeni markalar da artış göstermeye başlamıştır. Zeytin sadece ticari bir amaç değil aynı zamanda bir yaşam biçimidir. Yaşamlarına sızıp kültürlerini inşa etmiştir. Gösterişli ve zorlu yüce dağların harmandalı oynayan Efeler’in figürlerinde etkisi vardır. Efe’nin kartal gibi kollarını açmasında yiğitçe kendinden emin süzülmesinde, yere her diz vuruşta dünyaya meydan okumasında, sert duruşunda coğrafya ve insan sürekli etkileşim içerisindedir. Ayrıca dünya çapında yapılan zeytin yarışmalarında bu bölge her zaman altın madalya almıştır. (15. Bölüm 16:48- 23:07)

Yukarıda 15. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde zeytincilik alanında yapılan faaliyetlerin üniversite düzeyinde bilimsel yöntemlere dayanarak bu alana katkı sağlayacak çalışmaların yapılması ve zeytinin kültürel hayat üzerinde etkili olarak dans figürlerine de yansması nedeniyle “Bilimsellik ve Estetik” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

1950’li yıllardan sonra tekstil sanayi gelişmeye başlamış ve dokumacılar da bu gelişmeleri ayak uydurmaya çalışmıştır. El tezgahları yerini yavaş yavaş motorlu tezgahlara bırakmaya başlamıştır. Günümüzde Buldan’da yüzlerce dokuma tezgahı işleme makinesi faaliyet göstermektedir. Dokumacılık ev, atölye ve fabrikalarda sürdürülüyor. “Bacasız fabrikalar diyarı” olarak adlandırılan Buldan’ın çıkış noktası el tezgahlarıdır. Dokumalarda genellikle yörenin geleneksel motifleri kullanılıyor. 2001’de Pamukkale Üniversitesine bağlı Buldan Meslek Yüksekokulu ilçede açılmıştır. Okulun Giyim Üretim Teknolojisi ve Moda Tasarımı Bölümleri dokumacılık sektörüne yeni bir soluk kazandırmıştır. (16. Bölüm 17:43- 24:20)

Yukarıda 16. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde bu bölgede çok eski tarihlerden günümüze kadar devam eden dokuma kültürünün Buldan halkı tarafından devam ettirildiği görülmektedir. Ayrıca üniversite düzeyinde dokumacılık alanında yapılan çalışmalar ile bu sektörün farklı bir ivme kazandığı belirtilmektedir. Bu nedenle “Sorumluluk, Duyarlılık ve Bilimsellik” değerlerine yer verildiği görülmektedir.

Keçe bir kültür mirasıdır. İnsanoğlu binlerce yıldır yaşadığı coğrafyaya uyum sağlamıştır. İklim ve coğrafyanın sunduğu koşullardan yararlanmak bunları avantaja çevirmek için elinden geleni yapmışlardır. Afyonkarahisar'da iklimi ve coğrafyası burada yaşayanlara yüzyıllar boyunca keçecilik yapabilmelerine olanak sağladı. Türkiye'de keçeciliğin halen yapılmış olduğu bir kaç ilden biri olan Afyonkarahisar, Ege bölgesini iç Batı Anadolu'ya bağlayan noktada yer alıyor. Keçe sözcüğü Kaşgarlı Mahmut'un Divanı Lügati Türk eserinde de geçiyor. Türklerin kutsal ocağı sayılan çadırdan giyime kadar pek çok alanda kullanılmıştır. Halk kültürüne, şiirlere, tekerlemelere, edebiyata yansımıştır. Hakanın taht töreninde beyaz keçe üstünde havaya kaldırılma geleneği orta çağa kadar sürmüştür. Günümüzde de hala faaliyetleri sürdürmektedirler. Keçeciliğin cumhuriyet yıllarından sonra da Konya, Denizli, Şanlıurfa, Afyonkarahisar gibi iklimi ve coğrafyası küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine ve keçeciliğe uygun olan illerde sürdürülmüştür. Yönetmen Ertuğrul Karşlıoğlu'nun “Keçenin Teri” adlı belgeseli 1988 yılında TRT'de yayınlanana kadar. Karşlıoğlu Şanlıurfa'dan binbir zorluk ve emekli hamamda ustaların keçeyi dövüp pişirmelerini o kadar ustalıkla anlatır ki o dönem bütün Türkiye bu belgesel sayesinde böyle bir kültürel mirasın varlığından haberdar olur. Belgesel 1995 tarihinde uluslararası alanda yapılan sinemanın yüzüncü yılına özel olarak 100 yılın belgeseli ödülünü almıştır.

Keçecilik tıpkı bu belgeselde anlatıldığı gibi hem emek isteyen hem de nesiller boyunca babadan oğulla devam eden kültürel bir mirastır. Ahmet Yaşar Kocataş'a 2015'te UNESCO programı kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yaşayan insan hazinesi unvanı verilmiştir. Gülenay Yalçınkaya bir keçe ustasıdır. Aynı zamanda Gülenay Yalçınkaya keçe ustalarını anlatan bir de kitap yazmıştır. Gülenay Yalçınkaya'ya 2013 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından somut olmayan kültürel miras taşıyıcısı unvanı verilmiştir. Günümüze hala geleneksel faaliyetlerini sürdürüyor. Ulusal ve uluslararası karma sergilere katılmaktadır. Bu konuda da üniversitede dersler vererek binlerce yıldır süren geleneksel mirasın yok olmaması için çalışıyor. (18. Bölüm 13:10- 24:53)

Yukarıda 18. Bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde keçeciliğin geçmişten günümüze kadar geldiği ve günümüzde hala Afyonkarahisar’da yaşatıldığı görülmektedir. Ayrıca keçenin Türkler tarafından kutsal sayılarak çadır yapımından edebiyat alanına kadar yansıdığı görülmektedir. Bu bölgede 1988 tarihinde çekilen bir belgesel ile insanların böyle bir kültürel mirastan haberdar olmaları sağlanmıştır. Günümüzde keçe ustalarının uluslar arası alanda ödülleri aldığı ve bu kültürün devamını sağlamak için bu alandaki çalışmalarını devam ettirdikleri belirtilmektedir. Bu nedenle ”Sorumluluk, Duyarlılık, Çalışkanlık ve Estetik” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

İnsanların dayanışma duygularının en yoğun en fazla öne çıktığı alandır madencilik. Çünkü yerin altına iniyorsunuz ve orada bu nereli? Hangi ülkeden gelmiş diye bakmıyorsunuz. Burada birlik beraberlik dayanışma ruhu içerisinde oluyorsunuz. Bu durum yerin üzerine çıktığınızda da devam ediyor. Zonguldak uzun yıllara dayalı bir hoşgörü kültürüne sahiptir. Birlikte yaşama kültürünün en güzel örneğinin sergilenmiş olduğu illerden bir tanesidir. (19. Bölüm 17:17- 21:56)

Zonguldak Maden Şehit Aileleri Yaşatma Derneği, maden kazalarında ölen kişilerin ailelerine yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Zonguldak'tan bu yöreye özgü ağıtlar, türküler, maniler, atasözleri ve deyimler vardır. Bu edebiyat ürünlerinin içeriğinde maden unsurunu görmekteyiz. Aynı zamanda bu maden yataklarının burada insanların geçimlerini sağlamada en temel faktörler arasında yer aldığını görmekteyiz. (19. Bölüm 23:10- 27:49)

Yukarıda 19. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde madencilerin dayanışma duygularının çok fazla olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle “Dayanışma” değeri ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca madencilik üzerine kurulan bu şehrin maden kazalarında vefat eden kişilerin ailelerine yardım amaçlı kurmuş oldukları dernek karşımıza çıkıyor. Bu durum “Sorumluluk, Duyarlılık ve Yardımseverlik” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Şahmeran uluslararası bir sembol haline gelmiştir ve tüm dünyada tıbbın simgesi olacaktır. Şahmeran efsanesinin Anadolu'nun farklı yerlerinde farklı anlatımları bulunur. Mardin'de yaşayan Özcan ailesi yörede Şahmeran efsanesinin devam etmesini sağlayan en önemli ailelerden birisidir. Şahmeranı hem bakıra hem cam altına işledikleri resimlerle bu efsaneyi yaşatmaya devam ediyorlar. Ailenin en büyüğü olan Hasan Özcan bakırcılık mesleğini dedesi ve babasından öğrenmiştir.

Yıllardır Mardin'de yaşatılan bu sanat şehre gelen turistlerinde ilgisini çekmiştir. Şahmeran resimleri Avrupa'dan Kanada'ya kadar pek çok ülkede tanınmıştır. (22. Bölüm 10: 24- 24:24)

Yukarıda 22. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde uluslar arası bir sembol haline gelmiş olan şahmeranın Mardin'de Özcan aile tarafından devam ettiriliyor olması ve bu figürün bakır madeninin üzerine ustalık ile işlendiğinden bahsediliyor. Bu nedenle “Sorumluluk, Duyarlılık ve Estetik” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Yapılan ürünlere dünyanın birçok yerinden talep vardır. Bakır madeninden bu kadar çeşitli ürünler elde eden dünya üzerinde bir başka yer yoktur. Diyarbakır, Osmanlı döneminde çok sayıda bakır atölyesi ve ustası barındırırken zamanla bu tablo değişmiştir. Azalıp kaybolmaya başladığı için eğitim öğretim kurumları devreye girmiştir. 2016 yılında kuyumculuk atölyesini SODES Projesi kapsamında kurulmuştur. Diyarbakır'ın tarihinde bakırcılık çok önemli olduğu için bakırı nasıl işleyebiliriz kısmından yola çıkarak bakırı kuyumculuk atölyesinde takılara çevrildiği belirtilmektedir. Bu takıları çevirirken de Diyarbakır'ın özgün desenlerinden motiflerinden faydalanılmıştır. Coğrafi işaret almış olan Diyarbakır hasırında bulunan tekniği de yine bakırla birleştirerek güzel takılar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. (23. Bölüm 15:44- 20:06)

Yukarıda 23. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde özellikle Osmanlı Devleti döneminde bakır atölyelerinin sayıca fazla olması fakat zaman içerisinde bu sayının giderek azalması ile birlikte bu duruma önlem almak için çeşitli çalışmalar yapıldığından bahsedilmektedir. Bu nedenle “Duyarlılık ve Sorumluluk” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Belgeselde yer alan konuşmacı Suphi Hindiye'li'nin çocukluğundan beri bu işin içinde olduğunu ve babası onu ısrarla terzi yanına çırak vermek istemiş ama o bulduğu her fırsatta soluğu telkari ustası abisinin yanında almıştır. 68 yıl önce henüz elektrik yokken gaz lambasının ışığında öğrendiği bu sanatı tutkuyla devam ettirmiştir. Çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa yükselmiş, yıllarca özellikle altından yaptığı telkari takılar Anadolu'da büyük ilgi görmüştür. Çok sayıda öğrenci yetiştirmiş, Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle yurt dışında sergiler açmış ve UNESCO'nun Yaşayan İnsan Hazine'leri ödülüne layık görülmüştür.

Bu ödölü almasında telkari sanatının yok olmaması için gösterdiği yoğun çabalar büyük önem taşımaktadır. Suphi Hindiyeerli'nin telkari sanatını yurt içinde ve yurt dışında tanınmasına etki eden isim olması önemlidir. (24. Bölüm 13:07- 15:25)

Artuklu Üniversitesi Midyat Meslek Yüksek Okulu'nda Kuyumculuk ve Takı Tasarımı bölümünün açılması ile birliktetelkari sanatının genç nesillere aktarılması güvence altına alınmıştır. Bu bölümün açılma amacı arasında bu sanatın yaşatılmasını ve devamlılığını sağlamak karşımıza çıkmaktadır. Bu okul ilk mezunlarını 2015 tarihinde vermiştir. Telkari sanatını öğrenmek için Türkiye'nin farklı şehirlerinden buraya öğrencilerin geldiği bilgisi verilerek, mezun olduktan sonra kendi şehirlerine dönüp atölyelerini açtıkları belirtilmektedir. Telkari sanatının yaşatılması ve bir kültürel devamlılık olarak aktarılması önem arz etmektedir. Telkari sanatının atalardan kalan kültürel bir miras olduğu vurgulanmaktadır. (24. Bölüm 16:52- 19:30)

Yukarıda 24. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde geçmişten günümüze kadar gelen ve kaybolmaya yüz tutan telkari sanatına karşı üstlenmiş olduğu sorumluluk ve hassasiyeti belirten telkari ustası Suphi Hindiyeerli'nin çalışmaları ve telkari sanatının üniversite düzeyinde meslek okulu olarak karşımıza çıkması nedeniyle “Estetik, Duyarlılık ve Sorumluluk” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Ramazan Bağlan mesleğe 1963'te çırak olarak başlamış bir lüle taşı ustasıdır. Babası lüle taşının hammaddesini alıp satarmış, bir arada ocakta işlettikleri için madende de çalışmıştır. Her ne kadar geçimlerini lüle taşından sağlayan bir ailede doğmuş olsa da lüle taşına ailede ilk işleyen kendisi olmuştur. Ustasından öğrendiklerini kardeşlerine de öğretmiştir. Ramazan Bağlan mesleğini severek yaptığını ve bu mesleğin gerekliliklerini en güzel haliyle anlatmaktadır. Taşın yumuşak ve kolay işlenebilen bir yapısı vardır. Bu mesleği devam ettirebilmek için açılan çeşitli kurslarda görev alıyor. Bu kurs Odunpazarı Belediyesinin kültürel faaliyet anlamında lüle taşıyı tanıtmak ve halka öğretmek adına yapmış olduğu bir kurstur. Lüle taşının ham maddesinin yurt dışına ihraç edilen ürünler arasında yer alıyor. (25. Bölüm 13:42- 16:51)

Yukarıda 25. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde lüle taşı sanatının devamlılığının sağlanabilmesi için yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir. Bu nedenle “Duyarlılık ve Sorumluluk” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Osmanlı Devleti Çanakkale boğazını ve bu bölgeyi fethettiği zaman boğazın güvenliğini sağlamak için yapmış olduğu kalelerden savunma yapılarından bir tanesidir. Bu kaleler aynı zamanda Çanakkale savaşlarında Türk askerinin konuşlandığı ve Çanakkale Boğazı'nın savunulduğu yapılardan bazılarıdır. (26. Bölüm 10:18- 11:44)

Boğazın önemi I. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Savaşları'nda bir kez daha gündeme gelmiştir. Düşman donanması 18 Mart 1915 tarihinde bozguna uğratıldı. Günümüz Çanakkale'si de taşından, toprağından, boğazına kadar savaşın izlerinden Çanakkale ruhunu taşıyor. Çanakkale ruhu olarak adlandırılan ve Çanakkale Savaşları sırasında bu topraklarda ortaya çıkmış olan milli ve manevi değerler vatan ve millet sevgisidir. Vatan söz konusu olduğu zaman Türk milletinin canını hiç çekinmeden ortaya koyabildiği ve vatan millet sevgisinin en zirveye çıkmış olduğu Çanakkale ruhu bu topraklarda ortaya çıkmıştır. Türk milletinin kalbinde her zaman yerini korumuştur. Çanakkale tarihi alan bölgesi, dünyanın en iyi korunmuş savaş alanlarında bir tanesidir. Dolayısıyla doğasıyla ve tarihsel dokusuyla, coğrafi güzellikleriyle dünyada en önemli ziyaret merkezlerinden bir tanesi haline gelmiştir. Burada yapılan çalışmalar ile dünyanın en çok ziyaretçi alan açık hava müzesi haline getirilmesi için çalışılmaktadır. Çanakkale Savaşları sırasında denizin altında batmış olan birçok gemi enkazı bulunmaktadır. Tarihi Alan Başkanlığı olarak Çanakkale boğazı altında bulunan o gemi enkazlarına sportif dalışı ve turistik dalışı uygun hale getirmek için bir çalışma halinde oldukları belirtilmektedir. Dünyanın ilk ve en önemli su altı parkı burada oluşturulmuştur. (26. Bölüm 14: 42- 16:51)

Çanakkale'nin Kilitbahir köyünde bulunan ve boğaz geçişlerinde herkesin görebildiği “Dur Yolcu” figürü Çanakkale'yi simgeleyen figürlerden biridir. Seyran Çebi bu figürü 1960 yılında coğrafyanın önemini bilen komutanı Üsteğmen Turan Şekib'in isteği üzerine yapmıştır. Belgeselde bu figürü yapan Seyran Çebi ile röportaja yer verilmiştir. Röportajda “Dur Yolcu Bilmeden Gelip Bastığın Bu Toprak Bir Devrin Battığı Yerdir” adlı figürün ortaya çıkış hikayesini anlatmaktadır. Bu figür tarihin aksine yakıp yıkmayı yağmayı değil, vatan savunmasında milli birliği ve beraberliği simgeleyip vefa duygusunu öne çıkarmaktadır. (26. Bölüm 17:51- 20:02)

Yukarıda 26. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Çanakkale savunma sistemi için yapılmış olan kaleler ve I.Dünya Savaşı esnasında yaşanan işgallere karşı Çanakkale savunması düşmana karşı kazanılan büyük zaferin anlatımına yer verilmektedir. Ayrıca “Dur Yolcu Bilmeden Gelip Bastığın Bu Toprak Bir Devrin Battığı Yerdir” adlı figürün ortaya çıkış hikayesini anlatılarak önemi hissettirilmektedir. Bu nedenle “Vatanseverlik, Özgürlük, Dayanışma, Sorumluluk, Duyarlılık” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Tokat sınırları içerisinde tarih boyunca burada yaşamış olan neredeyse tüm uygarlıklara ait olan buluntuların izlerine rastlamak mümkündür. Örneğin dünyada bulunan altı Hitit tabletinden biri buradan çıkmıştır. Aynı zamanda Tokat Türklerin Anadolu'ya gelişlerinden bu yana 900 yılda mimarlık alanında ortaya koydukları en önemli eser örneklerinin kesintisiz olarak görülebileceği tek şehirdir. Şehirdeki her yapıda hikayeler saklıdır. Bakırcılık, dokumacılık, ahşap oymacılığı, kuyumculuk, demircilik ve dericilik gibi bilinen el sanatlarına hakim olan Tokat Anadolu'da 20. yüzyıla kadar devam eden dört önemli özgün seramik merkezinden biri olmuştur. Tokat kültürünün çok önemli bir parçası Anadolu yazmacılığıdır. Tokat yazmacılığın en güzel yansımalarına ev sahipliği yapmıştır. (27. Bölüm 10:49- 21:42)

Yukarıda 27. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Tokat sınırları içerisinde yer alan tarihi alanların günümüze kadar ulaştığı ve önemli el sanatlarının bu bölgede yaşatıldığı karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle “Estetik, Duyarlılık, Sorumluluk” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Amasya 14. yüzyılda Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra “Şehzadeler Şehri” olarak anılmaktadır. Nedeni ise Osmanlı şehzadelerinin Amasya'ya devlet yönetim tecrübesi kazanmaları için gönderilmesidir. Bu nedenle kurulmuş Şehzadeler Müzesi; Yıldırım Beyazıt, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim gibi şehzadelikleri Amasya'da geçmiş Osmanlı sultanlarının heykelleri ile dönemlerini yansıtan kıyafetler, halılar, aksesuarlar, hat ve tezhip örnekleri sergileniyor. Amasya'da Şeyh Hamdullah'ın adının verildiği bu müzede ise hat sanatının örnekleri sergileniyor. Burada ayrıca Sümer ve Mısır gibi diğer medeniyetlerinin yazılarının gelişim sürecini ve ciltçilik, ebru, tezhip gibi sanatların yapım aşamasına da görmek mümkündür. (28. Bölüm 16:25-19:32)

Sabuncuoğlu Şerafettin Cerrahi ve Tıp Tarihi Müzesi ise Amasya'dan Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasında önemli rol oynayan İlhan'lı döneminden günümüze ulaşan tek eserdir. Burası Anadolu'da müzik ile tedavi yapılan ilk hastane olarak biliniyor. Osmanlı Devleti döneminde Çelebi Mehmet döneminde geniş bir Osmanlı yapılanması karşımıza çıkıyor. Amasya'nın Kurtuluş Savaşı'ndaki önemi büyüktür. 19 Mayıs 1919 da Samsun'da başlayan milli mücadelenin ilk adımı 12 Haziran 1919 tarihinde Mustafa Kemal'in Amasya'ya gelmesi ile devam etmiştir. Kurtuluş mücadelesinin planları hazırlandı. Erzurum ve Sivas kongrelerinin toplanmasına burada karar verildi. 22 Haziran 1919'da yayımlanan Amasya tamimi ile milletin istiklalini yine milletin azim ve kararının kurtaracağı Amasya'da ilan edilmiştir. (28. Bölüm 23:17-23:57)

Yukarıda 28. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Amasya'nın Osmanlı Devleti döneminde önemli bir şehir merkezi olduğundan ve o dönemden günümüze kadar ulaşan önemli eserlerin koruma altına alınıp sergilendiğinden bahsedilmektedir. Bu dönemde Anadolu'da sağlık alanında yapılan ilk müzikli tedavi sisteminin geliştirildiği hastanenin yapıldığı bilgisi verilmektedir. Ayrıca Kurtuluş Savaşı döneminde vatan savunması için önemli kararlar alınan yer olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle” Estetik, Bilimsellik, Duyarlılık, Sorumluluk, Vatanseverlik” değerleri ile ilişkilendirilmektedir.

Kayısı denince Malatya, Malatya denilince kayısı akla geliyor. Kültürümüze, şiirlerimize, yemeklerimize, tatlılarımızdan sosyal yaşantımıza girmiştir. Bir çiftçi ailesinin düğünü, yatırım yapılacaksa kayısıya göre planlanır. Şehrin ekonomisinin lokomotif, can suyudur. (30. Bölüm 00:41- 05:27)

Malatya'nın yazları sıcak ve kuru geçen bir iklime sahip olma özelliğinden dolayı kayısıların kurutulmasından önemli bir etken olarak karşımıza çıkıyor. Kış soğukları da kayısı için önemli bir etken çünkü“kış dinlenme ihtiyacı” adı verilen bir ihtiyaçtan söz ediliyor. Kayısıdaki çeşitler kurutmalık kayısı yüksek oranda soğuklama ihtiyacı duydukları görülmektedir. Üretimi çok emek isteyen bir iştir. Burada imece usulü çalışılır ve kayısı hasat döneminde yöre halkı bir arada çalışır. (30. Bölüm 05:33-09:06)

Malatya'nın kültürünü, edebiyatını, türkülerini ve insan yaşamını burada üretimi yapılan kayısı etkilemiştir. (30. Bölüm 13:52-17:00)

Yukarıda 30. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde önemli bir tarım ürünü olan ve Malatya ile özdeşleşen kayısının yemeklerden şiiire, edebiyattan insan yaşamına kadar kültüre etkisi ifade edilmektedir. Ayrıca kayısının yetiştirme koşulları ile ilgili bilgi verilerek üretimindeki zorluklardan bahsedilerek burada insanların dayanışma içerisinde üretim faaliyetlerini gerçekleştirdiği anlatılmaktadır. Bu nedenle “Estetik, Çalışkanlık, Sorumluluk, Dayanışma, Yardımseverlik” değerleri ile ilişkilendirilmektedir.

Burada Almanya'dan gelip Bozcaada'ya yerleşen Özcan Germiyanoglu isimli hanımefendi ile yapılan röportajın yer verilmiştir. Özcan Germiyanoglu sayesinde bu bölgede kadınlarda pansiyon işletmelerine katılmış ve Germiyanoglu bu konuda göre halka kadınlara ön ayak olmuştur. Germiyanoglu pansiyonculuğa ön ayak olmanın yanı sıra adanın reçelleriyle tanınmasını sağlamıştır. Adada yer alan rüzgar türbinleri hem Bozcaada'nın hem de Çanakkale'nin enerji ihtiyacına katkıda bulunuyor. (33. Bölüm 13:45-18:08)

Hakan Gürüney'in sahip olduğu koleksiyon tanıtılmaktadır. Hakan Gürüney adlı koleksiyoner ile bu röportaj yapılmıştır ve koleksiyonerin Bozcaada müzesinin kurucusu olduğu belirtilmektedir. (33. Bölüm 19:33-22:48)

Yukarıda 33. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde Bozcaada' da Özcan Germiyanoglu ile birlikte bölge halkının kadınlarının pansiyon işletme ve üretim faaliyetlerine katılarak bölge ve kendi ekonomilerine katkı sağladığı bilgisi verilmektedir. Ayrıca bu bölgede yaşayan koleksiyoner Hakan Gürüney'e ait müzenin varlığında karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle “Estetik, Dayanışma, Çalışkanlık” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Balıkesir'in Edremit ilçesine bağlı Güre'deki Tahtakuşlar köyünde kurulan Özel Etnografya Müzesi bölgede yaşayan kaz dağ Türkmenlerinin kültürel mirası korumaya ne kadar önem verdiklerinin bir göstergesidir. İlkokul öğretmeni Ali Bey Kudar öncülüğünde 1991 de kurulan bu müzede Orta Asya'dan Türkiye'ye göç eden konargöçer Türk boylarının ve Kaz dağlarının efsanelerini betimleyen objelere yer verilmiştir. M. Selim Kudar ile yapılan röportaja yer veriliyor. Müze içerisinde yer alan objelerin görüntülerine yer verilmiştir. M. Selim Kudar müze içerisinde yer alan ürünlerin tanıtımını yapıyor. (34. Bölüm 18:54-21:44)

Yukarıda 34. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde bu bölgede yaşayan kaz dağ Türkmenlerinin kültürel mirasını koruma ve günümüze kadar ulaşabilmesinde kurulan müzenin almış oldukları sorumluluğun en güzel örneği karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca müze içerisinde yer alan eserlerde estetik açıdan önemlidir. Bu nedenle “ Estetik, Sorumluluk, Duyarlılık” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

Bugün daha çok sipariş üzerine çalışılan ocaklarda farklı boncuk çeşitleri imal ediliyor. Ustaları nazar boncuğu yapımını oldukça zor ve zahmetli bir sanat olarak nitelendiriyor. Mahmut Sür bu sanatın çok önemli ustalarından biridir. Mahmut Sür 2012'den bu yana UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi Kültürel Miras Taşıyıcısı'dır. Mahmut Sür 2010 yılında köyün muhtarına burada bir festival yapılmasını önermiş festivalin ardından köy turistlerin ilgi odağı haline gelmiştir. (35. Bölüm 13:35- 19:16)

Yukarıda 35. bölümde dakika aralıkları verilen belgeselde geçen anlatımlar incelendiğinde geçmişten günümüze kadar ulaşan ve çeşitli güzelliklere sahip olan nazar boncuğu üretimi hakkında bilgi verilmektedir. Bu önemli objenin tanıtılmasında nazar boncuğu ustası olan Mahmur Sür' ün bölgede festival düzenlemesi de nazar boncuğunun bu bölgede tanıtılarak şehirde turizm faaliyetlerinin gelişmesinde etkili olmuştur. Bu nedenle “ Duyarlılık ve Estetik” değerleri ile ilişkilendirilmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde; problem durumunda yer alan alt problemler, belirlenen yöntemlerle elde edilen bulgular doğrultusunda sonuçlar ortaya çıkarılmıştır. Bu sonuçlarla bağlantılı olarak gerekli tartışmalar yapılmış ve en son aşamada konuya ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda (MEB, 2018, 2023 revize edilen) yer alan öğrenme alanları, kazanımlar, beceriler ve değerlerin “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselde yer verilme durumunu belirlemek için yapılmış bir çalışmadır. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar verilmiştir.

Birinci alt probleme ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan; Birey ve toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarına belgesel bölümleri içerisinde yer verilmiştir.. Belgeselin en fazla ilişkili olmuş olduğu öğrenme alanları; İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Kültür ve Miras, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarıdır. Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık öğrenme alanlarına ise belgesel içerisinde çok az rastlanırken, Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanına belgesel içerisinde hiç rastlanılmadığı görülmektedir. Belgesel bölümleri içerisinde sınıf düzeylerine ait 6 farklı öğrenme alanına rastlanılmıştır. Belgesel içerisinde rastlanılan öğrenme alanları “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin sosyal bilgiler dersi için kullanılabilirlik durumunu arttırmıştır.

İkinci alt probleme ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar açısından incelendiğinde ise Kültür ve Miras öğrenme alanına 5. sınıf düzeyinde 89 defa, 6. sınıf düzeyinde 2 defa rastlanırken toplam 91 kez bu öğrenme alanına ait kazanımlara rastlanmıştır.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanına ait 5. sınıf düzeyinde 71, 6. sınıf düzeyinde 30, 7. sınıf düzeyinde 26 defa rastlanarak toplamda 133 kazanım tespit edilmiştir. Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı 5. sınıf düzeyi 115 defa, 6. sınıf düzeyinde 41 defa ve 7. sınıf düzeyinde 11 defa kazanımlara rastlanılarak toplamda 167 defa kazanım tespit edilmiştir. Küresel bağlantılar öğrenme alanında 5. sınıf düzeyinde 41 defa, 6. sınıf düzeyinde 10 defa rastlanılarak toplamda 41 defa bu öğrenme alanına ait kazanıma yer verildiği tespit edilmiştir. Birey ve toplum öğrenme alanında 6. sınıf düzeyinde bir ve 7. sınıf düzeyinde 2 toplam 3 kazanıma, etkin vatandaşlık öğrenme alanında 5. sınıf düzeyinde toplam bir kazanıma, Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanına ait kazanıma yer verilmediği görülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda belgeselde yer alan kazanımların öğrenme alanları içerisinde dengeli bir dağılıma sahip olmadığı görülmektedir. Araştırma sonucunda “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan 38 farklı kazanımı içerdiği görülmektedir.

Soytürk (2019), coğrafya öğretiminde (kazanım düzeyinde) belgesel izlemenin öğrenci başarısına etkisini iki farklı grupta yapmış olduğu çalışmada incelemiştir. A okulunda coğrafya öğretiminde belgesel izlemenin öğrenci başarısına etkisinde anlamlı bir farklılık görülmezken B okulunda coğrafya öğretiminde belgesel kullanımının öğrenci başarısına etkisinde anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Belgesel izlemenin öğrenci başarısına olumlu etkisinin sağlanabilmesi için öğretmen ve öğretmen adaylarına derslerde bfilm kullanımına yönelik eğitimlerin verilmesi, celilerin bu konuda desteğinin alınması ayrıca öğrencilerin sürece aktif katılımlarının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Tekin (2021) sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar doğrultusunda incelemiş olduğu belgeselin SBÖP ile uygunluk gösterdiğini fakat bazı bölümlerde daha az kazanıma rastlanması nedeni ile bu bölümlerin kullanılabilirlik seviyelerinin düşürüldüğünü belirtmiştir.

Var, Ortak ve Utkugün (2022), çalışmalarında sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları kapsamında inceledikleri belgesel bölümlerinin toplamda 29 farklı kazanımla ilişkilendirilebileceği ve 49 farklı yerde kültür ve miras öğrenme alanı ile ilişkilendirilerek en fazla 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer aldığını tespit etmişlerdir. Belgesel bölümlerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konular ile ilişkili olduğu için 5. 6. Ve 7. sınıf düzeylerinde kullanılabilir olduğu ve sosyal bilgiler ders kitabı içeriği ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

Üçüncü alt probleme ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan beceriler açısından incelendiğinde ise öğretim programı içerisinde yer alan 27 beceriden, 14 tanesine rastlanılmıştır. Çevre okuryazarlığı becerisi 21, değişim ve sürekliliği algılama 20, zaman ve kronolojiyi algılama 22, mekanı algılama becerilerine 21 kez rastlanılmıştır. Harita okuryazarlığı 10, kanıt kullanma 11, girişimcilik 14, yenilikçi düşünme 3, işbirliği 4, araştırma 5, konum analizi 4, problem çözme 3, sosyal katılım 1, eleştirel düşünme 1 defa rastlanılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda programda yer alan 13 beceriye rastlanılmadığı ve belgesel bölümleriyle ilişkilendiren becerilerin eşit bir dağılım göstermediği ve öğretim programında yer alan tüm becerilere yer verilmediği görülmektedir.

Dördüncü alt probleme ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselde Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler açısından incelendiğinde ise öğretim programı içerisinde yer alan 18 değerden, 12 tanesine rastlanılmıştır. Belgesel içerisinde estetik değerine 19, duyarlılık 19, sorumluluk 17, çalışkanlık 5, dayanışma 7, bilimsellik değerine 3 kez rastlanılmıştır. Vatanseverlik değerine 4, yardımseverlik 5, özgürlük 3, bağımsızlık 2, aile birliğine önem verme 1, misafirperverlik 1kez yer verilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda belgesel bölümleri ile ilişkilendirilen değerlerden hepsine yer verilmediği ve belgesel içerisinde rastlanılan değerlerin ise eşit bir dağılım göstermediği tespit edilmiştir.

Doğan Şen (2019), eğitim içerikli filmlerin sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin yer alma durumunu incelediği çalışmasında filme toplam 336değere rastlanılarak en çok değer içeren film 74 değer ile “Kara” adlı film olmuştur. En çok rastlanılan değerler çalışkanlık, özgürlük, sevgi ve saygı değerleri olduğu tespit edilmiştir. Eğitim içerikli filmlerin değerler eğitimi bakımından olumlu ve uygun içeriğe sahip olmaları ile eğitim sürecinde etkin bir şekilde kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Beldağ ve Yanar Kaptan (2017), “Arabalar 1” animasyon filminin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin büyük bir kısmı yer alırken, UNESCO Yaşayan Değerler listesindeki değerlerin tamamını kapsadığı sonucuna ulaşılmıştır.

TRT Belgesel kanalında yayımlanan “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgesel serisi incelendiğinde belgesel bölümlerinde yer verilmiş olan konulara dair geniş kapsamlı anlatımlar yer almaktadır. Belgele konu olan unsurların görsellerine ve mekan çekimlerine yer verilerek içeriğin zenginleştirildiği ve alanında uzman kişiler ile yapılan röportajlar ile ele alınan konunun geniş bir yelpaze içerisinde tanıtımının yapıldığı görülmektedir. Tanıtılan şehirler ve bu alanlara ait görüntülerin belgesel içerisinde geniş yer bulması, bunlara ek olarak belgele konu olan bölgenin üzerinde kurulmuş medeniyetlerin, kalıcı mimari eserin, somut ve somut olmayan kültürel mirasa ait öğelerin tanınması ve korunması, yer şekillerinin, jeolojik ve jeopolitik özelliklerinin, sosyal, ekonomik alanlarına etkilerinin geçmişten günümüze kadar yansımalarına yer verilmiştir. Öğrencilerin yaşamış oldukları ülke üzerinde farklı mekanları ve bu mekanlara ait özellikleri, ülke içerisinde yer alan şehirleri, bu şehirlerin yer almış olduğu bölge ve özelliklerini, coğrafi ve tarihi yapılarını tanımaları, sosyokültürel ve sosyoekonomik alanlara ait çıkarımlarda bulunmalarına yardımcı olmak ile birlikte kültürel mirasa ve doğal çevreye karşı duyarlılık kazanmalarına etkide bulunması öngörülmektedir. Ayrıca yaşanan coğrafyanın insan yaşamı üzerine etkilerine dair çıkarımlarda bulunmalarına katkı sağlayacaktır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin bölümlerinde rastlanan 5. 6. ve 7. sınıf düzeyleriyle ilişkili öğrenme alanı, kazanım, beceri ve değer doğrultusunda sosyal bilgiler eğitimde kullanımının uygun olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ulaşılan bu sonuçlar doğrultusunda belgesel filmlerle gerçekleştirilen öğretime dair yapılan diğer araştırmalarla (Çilek, 2004; Öztaş, 2007; Türker ve Aslan, 2008; Yazıcı, 2008; Üstündağ, 2012; Kapucu, 2013; Mutlu ve Tokcan, 2013; Bektaş Öztaşkın, 2013; Doğan, 2015; Başkalyoncu, 2017) tutarlı ve bu araştırmaları destekler niteliktedir.

Şahin ve Taşyürek (2014), sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde kullanmış oldukları araçlar gereçler hakkındaki görüşlerini incelemiş oldukları çalışmalarında öğretmenlerin derslerde araç gereç kullanımının derslerde konuların somutlaştırılarak daha iyi anlaşılmasını, kalıcı öğrenmelerin sağlanması ve öğrencilerin o derse yönelik ilgi ve motivasyonlarının arttırılarak derslere aktif katılımın sağlanması nedeni ile derslerde araç gereç kullanımına önem verdikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Öztaş (2008), tarih öğretimi sırasında film kullanımının öğrenci başarısına etkisini incelemiş olduğu çalışmada, tarih öğretimi sırasında film kullanımının derslerde düz anlatım yöntemi ile arasında anlamlı farklılıklara rastlanılarak film kullanımı ile öğrencilerin tarih dersine karşı ilgi ve motivasyonlarında artış gözlemlendiğini tespit etmiştir. Ayrıca öğrenciler tarafından öğretim sürecine aktif katılımın gerçekleştiği ve öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kurttaş (2021), eğitimde film kullanımına yönelik yapmış olduğu çalışmada, filmlerin eğitim amaçlı kullanılarak eğitimin kalitesinin yükseltilebileceği, günümüzde görselliğin hakim olması ile bunun eğitim ortamlarına taşınarak görsel ve işitsel duylara hitap eden, kalıcı öğrenmeleri sağlamaya yardımcı unsurların başında filmlerin geldiğinin önemini vurgulamıştır. Seçkin Kapucu ve Aydoğdu (2014), fen ve teknoloji dersinde belgesel kullanımının 8. Sınıf öğrencilerinin başarılarına etkisini incelemiş olduğu çalışmalarında fen ve teknoloji dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilen belgesellerin kullanıldığı konularda öğrenci başarısına olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Atçı (2019) coğrafya öğretiminde belgesel film kullanılmasının öğrencilerin başarısına ve kavramların kalıcılığına etkisini araştırmış olduğu çalışmada belgesel filmler ile gerçekleştirilen programa dayalı gerçekleştirilen öğretim uygulamasında daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. TağKalfatioğlu (2019), derslerinde belgesel drama yapımlarını materyal olarak kullanan öğretmenlerin, öğrencilerin derse karşı ilgi duymalarını ve motivasyonlarının artmasını sağladığını ve öğrenilenlerin kalıcı olması, tekrarlanabilir ve hatırlama konusunda fayda sağlayarak öğrenilenlerin somutlaştırılmasıyla derslerin daha verimli olmasını gerçekleştirmek amacıyla kullandıkları tespit edilmiştir. Okumuş (2020), tarih derslerinde, tarihsel film uygulamasının içeriğin sıkıcı olması gibi olumsuz durumları beraberinde getirse de derslerde bilgilerin somut hale getirilerek daha iyi anlaşılmasını, derse yönelik olumlu duygular geliştirilerek zevkli ve etkileyici şekilde geçmişin daha iyi anlaşılmasını ve aynı zamanda derse katılımlarda artış yaşanmasını ortaya koymuştur. Uçar ve Karakuş (2017), sosyal bilgiler derslerinde çevre konularının öğretiminde belgesel kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve çevreye yönelik olumlu yönde tutumlar geliştirmelerine etkili olduğu ortaya konmuştur. Yılmaz (2018), günlük yaşamımız içinde bilim, doğa ve canlılara yönelik konular içeren belgesel, sinema filmleri ve dizi üzerine yapılan çalışmaların arttırılması ve öğrencilere etkin tartışma alanları oluşturularak bir öğretim materyali olarak bilinçli bir şekilde kullanılmasının eğitim öğretim faaliyetlerine fayda sağlanacağını ortaya koymuştur. Kocabıyık Kaymak (2016), sosyal bilgiler dersinde belgesel kullanımının akademik başarıya yönelik etkisinin incelendiği çalışmada belgesel nitelikli öğretimin

geleneksel materyaller ile yapılan öğretime kıyasla öğrencilerin başarılarını arttırarak dersin öğrenilmesine olumlu katkı sağladığı tespit edilmiştir. Sidekli, Doğramacı, Yangın ve Daşdemir (2013), sosyal bilgiler ders konularının öğretiminde belgesel destekli öğretimin yapılması, geleneksel öğrenme çalışmaları yapılan öğrencilere oranla daha başarılı oldukları sonucunu ortaya koymuştur. Bektaş Öztaşkın (2013), sosyal bilgiler derslerinde belgesel kullanımının akademik başarıya ve bilinçli farkındalık düzeylerine olumlu yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca elde edilen sonuçlar doğrultusunda belgesel destekli öğretimin, geleneksel öğretime göre akademik başarı puanlarına daha fazla katkı sağladığı ifade edilmiştir. Başkalyoncu (2017), fen bilgisi dersinde belgesel filmlerin öğrenme materyali olarak kullanılması öğrencilerin akademik başarılarına ve bilimin doğası ile ilgili görüşlerine olumlu katkı sağladığını ortaya konmuştur. Çakırlar Altuntaş (2021), belgesel temelli artırılmış gerçeklik uygulamalarına dayalı çevre eğitiminin, çevreye yönelik empatiyi arttırma, motivasyon sağlama ve çevreye ilişkin kanıtlar sunmayı sağladığı ortaya konmuştur. Aktaş (2021), tarih öğretiminde belgesel kullanımının ders müfredatı ile ilişkilendirilebilir olduğu ve öğrencilerin bu sayede tarih derslerinde değişim ve sürekliliği fark edebilme, geçmişte yaşayan insanlar ile tarihsel empati kurabilme, soyut kavramları ve olayları zihinlerinde somutlaştırabilme, farklı bakış açıları geliştirerek olaylara çok yönlü bakabilme becerilerini kazanmalarına katkı sağladığını ortaya koymuştur. Yazıcı (2008), öğretmen adaylarının tarih derslerinde öğretim materyali olarak belgesellerin kullanımına yönelik olumlu görüş bildirmişlerdir. Topal Tokgöz (2021), T.C inkılap tarihi ve Atatürkçülük derslerinde belgesel film kullanımının akademik başarıyı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Kaya ve Çengelci (2011), sosyal bilgiler derslerinde filmlerden yararlanılmasının öğrenme öğretme süreci içerisinde birçok duyu organını harekete geçirerek kalıcı ve zevkli öğrenmeler sağlaması, sosyal bilgiler ders içeriği ile bilgi, beceri ve değerleri desteklediğinin önemini ortaya koymuşlardır. Kapucu ve Aydoğdu (2016), fen ve teknoloji derslerinde belgesel kullanımının öğrencilerin başarılarına olumlu yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Kahraman, Demir ve Demir (2015), fen ve teknoloji öğretmen adaylarının belirlenen konuların öğretiminde animasyon, kısa film ve belgesel gibi dijital teknoloji ürünleri kullanımının öğretimi kalıcı, zevkli, somutlaştırıcı ve anlaşır hale getirdiklerini ifade ederek bu materyallerin derslere kullanımını desteklediklerini tespit etmişlerdir.

5.2. Öneriler

Sosyal bilgiler derslerinde belgesel film kullanılması öğrencilerde kavram, olgu, olay veya durumu daha iyi, daha kolay anlayabilmelerine, dikkat, gözlem algılama becerilerinin geliştirilmesine fayda sağlayacağı öngörülmektedir. Böylece öğrencilerin etkili bir öğretim süreci yaşamasında ve dikkate değer akademik başarıları da beraberinde getireceği literatürdeki diğer araştırmalar ile ortaya konmuştur.

Sosyal bilgiler öğretimi sırasında “Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin ilgili kısımlarından ders esnasında faydalanılabilir.

“Coğrafyadan Kültüre Bağ” isimli belgeselin Sosyal Bilgiler Öğretim Programına uygun olarak iyi planlanmış etkinlikler geliştirilerek sınıf ortamlarında kullanımı sağlanabilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu belgeselleri dersin hangi aşamasında, hangi sınıf düzeyine, hangi amaçla ve hangi sınıf etkinliği ile birlikte izletileceğine dair donanım ve düzeyde olması sosyal bilgiler öğretiminde belgesellerin kullanımına imkan verir.

Farklı eğitim kademelerine uygun olarak belgesel filmler kataloğu hazırlanmada ve kullanmada fayda sağlayabilir.

Belgesel film kullanımının etkililiğini daha fazla ortaya çıkaracak akademik çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Aiex, N. K. (1988). *Using film, video and tv in the classroom*. ERIC (ED300848). adresinden alınmıştır.

Akgün, İ. H. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler 7. sınıf öğrencilerinin grafik okuma ve hazırlama becerisini kazanma düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Akgün, İ. H., & Bulut Özkar, F. (2017). Dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan “Tablo ve Diyagram Okuma” becerisini kazanma düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* , 6 (4), 2752-2775.

Akpınar, M., & Bilgili, A. S. (2018). Sosyal bilgiler 6. sınıf öğretim programı, kazanım, beceri ve kavram ilişkisi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* , 15 (1), 855- 882.

Akpınar, Y. (2005). Bilgisayar destekli eğitimde uygulamalar. Ankara: Anı Yayıncılık.

Aktaş, Ş. (2010). Dilin doğru ve güzel kullanımı üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları* , 27, 37- 42.

Aktekin, S., & Çoban, Z. (2012). Tarih derslerinde tarihi film ve dizilerin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri: Trabzon örneği. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi* , 13 (13), 141-160.

Aladağ, E., & Karaman, B. (2018). Değer eğitiminde kısa filmlerden yararlanma: örnek bir uygulama. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 5 (1), 360- 377.

Alkan, C. (1998). *Eğitim teknolojisi* . Ankara: Anı Yayıncılık.

Alkış, S., & Güleç, S. (2006). The opinion of primary school students on social studies course. *İlköğretim Online* , 5 (1), 7-22.

Altay, N. (2020). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının beceriler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* (41), 276-297.

Altınışık, S., & Orhan, F. (2002). Sosyal bilgiler dersinde çoklu ortamın öğrencilerin başarıları ve derse karşı tutumları üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (23), 41-49.

- Altınkök, M. (2014).  şbirliği ile  ğretim yöntemine dayalı beden eğitimi derslerinin 9- 10 yaşı grubu çocukların problem çözme becerisi gelişimine etkisinin araştırılması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* , 2 (2), 101- 109.
- Altun, N., & Bangir Alpan, G. (2021). Temel eğitim programlarında dijital okuryazarlık. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* , 8 (2), 280-294.
- Aslan, H. M. (2018). *Ortaokul 7. sınıf  ğrencilerinin politik okuryazarlık becerilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atayeter, Y., & Tozkoparan, U. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenleri ve 6. sınıf  ğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde gezi gözlem yönteminin uygulanmasına yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi* , 3 (5), 1-21.
- Atçı, A. ř. (2019). *Coğrafya  ğretiminde belgesel filmlerin kullanılmasının öğrencilerin başarısına ve kavram kalıcılığına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğide Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğide.
- Aydoğan, O., & Karabağ, G. (2020). Eğitsel bilgisayar oyunu ile desteklenmiş tarih öğretiminin öğrencilerin mek nı algılama ve kronolojik düşünme becerilerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* , 4 (1), 106-130.
- Aykaç, M., & Adıgüzel,  . (2011). Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı dramının yöntem olarak kullanılmasının  ğrenci başarısı etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* , 19 (1), 297-314.
- Baltacı, H. ř. (2014). Okulda kişiler ilişkiler ve iletişim (Ed. Kaya. A). *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim* . içinde Ankara : Pegem Akademi.
- Başkalyoncu, H. (2017). *Bilimin doğası ve maddenin tanecikli yapısı  ğretiminde bilim tarihi belgesel filmlerinin etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant  zzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Baştürk, G., & Bektaş, M. (2019).  lkokul 4. sınıf  ğrencilerinin işbirliği kavramına yönelik metaforik algılarının incelenmesi. *International Journal of Field Education* , 5 (1), 71-87.
- Battal, V., Sarı, E., & Otan, O. (2022). “ ek Bir Film” belgeselinin senaryo bölümlerinin eğitsel boyutu. * nsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 11 (1), 593-608.

Bektaş Öztaşkın, Ö. (2013). Sosyal bilgiler derslerinde belgesel film kullanımının akademik başarıya ve bilinçli farkındalık düzeylerine etkisi. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi* , 3 (2), 147-162.

Beldağ, A., & Yanar Kaptan, S. (2017). Arabalar filminin içerdiği değerlere ilişkin bir inceleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* , 18 (2), 487-499.

Beldağ, A., Özdemir, Ü., & Nalçacı, A. (2017). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin veli görüşleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 7 (2), 317-328.

Beltekin, N., & Begün, F. (2020). Muhalif sinemada eğitim eleştirisi . *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* , 2 (2).

Beydoğan, H. Ö. Öğrenme öğretme süreci. (Edt: G. Ocak), Öğretim ilke ve yöntemleri içinde (s. 99-135),. Pegem A Yayınları.

Birkök, M. C. (2008). Bir toplumsallaştırma aracı olarak eğitimde alternatif medya kullanımı: Sinema filmleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* , 5 (2), 1- 12.

Bruner, J. (2014). *Eğitim süreci (Çev. Talip Öztürk)* . Ankara: Pegem Akademi (Eserin orijinali 2008'de yayımlandı).

Bursa, S., & Çengelci Köse, T. (2017). Türkiye ve Kanada sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi bakımından karşılaştırılması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International* , 7 (2), 338-372.

Büken, R., & Katılmış, A. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre okuryazarlığı becerisine ilişkin görüşleri. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)* , 47, 115-134.

Büyükakan Filiz, S., & Baysal, S. B. (2019). Analysis of Social Studies Curriculum Objectives According to Revised Bloom Taxonomy. *Inonu University Journal of the Faculty of Education* , 20 (1), 234-253.

Can, A. A., & Öztürk, E. (2018). Müzik öğretmeni adaylarının öz- denetim düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı* , 7 (3), 2025-2038.

Cendek, M. E. (2015). *Öğrencilerde harita okuryazarlığının geliştirilmesine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Cereci, S. (2011). Belgesel film ve zaman ilişkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 3 (4), 135-144.

Coşkun, D. (2020). *Ortaokul sosyal bilgiler dersinde ve okul uygulamalarında sosyal katılım becerisinin geliştirilmesi sürecinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi .

Çakaroğlu, E. (2008). *Belgesel sinemanın tarihsel süreç içinde geçirdiği değişim ve bu değişimin sonucu olarak televizyondaki belgesele dayalı melez program türleri*. Yüksek Lisans Tezi , Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

Çakırlar Altuntaş, E. (2021). *Belgesel temelli artırılmış gerçeklik uygulamalı çevre eğitiminin etkililiği üzerine bir çalışma*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi:öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi* , 19 (3), 969- 990.

Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynakların belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 12 (43), 219-236.

Çetin, T., Kuş, Z., & Karatekin, Z. (2010). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemine ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* (1), 158- 180.

Çiftçi, B., & Akça, D. (2019). 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programlarının coğrafi beceri ve coğrafi kazanım alanlarının karşılaştırılması. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* , 2 (1), 33-59.

Çoban, A. (2014). Probleme dayalı öğrenme. *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları* (s. 479- 508). içinde Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Çoban, Z. (2011). *Tarih derslerinde tarihi film ve dizilerin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi , Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Dark, M. (2005). Using science fiction movies in introductory physics. *The Physics Teacher* , 43, 463-465.

Demir, M. K., Tutkun, T., Şahin, Ç., & Genç, S. Z. (2014). Sosyal bilgiler etkinliklerinin eleştirel düşünmeye uygunluğu. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 7 (1), 217- 229.

Demircioğlu, İ. H. (2007). Tarih öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı* (42), 77- 93.

Demircioğlu, İ. H., & Akengin, H. Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık. C. Öztürk (Edt.). *Zaman ve mekâna ilişkin becerilerin öğretimi*. içinde Ankara: Pegem.

Demirel, Ö., Başbay, A., & Erdem, E. (2006). *Eğitimde çoklu zekâ - kuram ve uygulama (1. Bölüm)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Deveci, H. (2015). *Çocuklarda girişimcilik kazandırmada sosyal bilgilerin rolü: Bir araştırma örneği*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Deveci, H. (2005). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımı. *The Turkish Online Journal of Educational Technology* , 4 (3), 159-166.

Deveci, H. Sosyal bilgilerde bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması. Ş. Yaşar (Dü.) içinde, *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s. 187- 206). Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Deveci, İ., & Kavak, S. (220). Ortaokul öğrencilerinin yenilikçilik algıları ve yenilikçi düşünme eğilimleri: Bir keşfedici ardışık desen. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* , 8 (1), 346-378.

Doğan Şen, M. (2019). *Eğitim içerikli filmlerin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Doğan, İ., & Oruç, Ş. (2022). Sosyal bilgiler ders kitaplarında temel beceriler. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi* , 5 (2), 91-115.

Duman, B., & Girgin, M. (2005). Eğitim fakültesindeki öğrencilerin harita okuryazarlığına ilişkin görüşleri. *Doğu Coğrafya Dergisi* , 12 (17), 185-202.

Efthimiou, C. j., & Llewellyn, R. A. (2007). Cinema, fermi problems, and general education. *Physics Education* , 42, 253-261.

Eroğlu, S., & Deveci, H. (2021). Ortaokul öğrencilerinin girişimcilik düzeyleri ve girişimcilik becerisinin sosyal bilgiler dersinde kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi* , 11 (3), 1190-1211.

Erol Şahin, A. N. (2014). *Tarih öğretiminde analogi yönteminin kullanılmasının ortaöğretim öğrencilerinin tutumlarına, başarılarına ve tarihsel düşünme becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Erol, F. Z., & Akpınar, E. (2021). Sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılmış mekân algılama becerisi konulu deneysel çalışmalar üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi* , 10 (1), 1-15.

Fatma, & Öztürk, Ö. (2017). Fen-toplum temelli eğitsel kısa filmler üzerine bir çalışma: Fen bilgisi öğretmenliği örneği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 13 (2), 633- 649.

Fitzgerald, F., & Lowe, M. (2020). Acknowledging documentary filmmaking as not only an output but a research process: A case for quality research practice. *International Journal of Qualitative Methods* .

Gazel, A. A., & Erol, H. (2012). İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders programındaki kazanımların taksonomik açıdan değerlendirilmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi* , 5 (2), 202- 222.

Gedik, R., & Demirezen, S. (2023). Ortaokul öğrencilerinin yenilikçi düşünme becerilerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education* , 12 (3), 743-759.

Gez, A., & Ekiz, C. (2021). TRT çocuk dergisi'nde 5. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi* , 25 (85), 39-64.

Gömleksiz, M. N., Kan, A. Ü., & Serhatlıoğlu, B. (2010). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinin materyal hazırlama ilkelerini kazandırmadaki etkililiğine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 9 (32), 1-16.

Gündeş, S. (1998). *Belgesel Filmin Yapısal Gelişimi Türkiye'ye Yansıması*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Güven Yıldırım, E., Köklükaya, A., & Selvi, M. (2015). Öğretim materyali olarak 3-idiot filmi ile öğretmen adaylarının günlük hayatta fenin kullanımı ve eğitimde aile rolü üzerine görüşlerinin belirlenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 5 (2).

Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *Elementary Education Online* , 16 (3), 935-948.

Hadzigeorgiou, Y., & Garganourakis, V. (2010). Using Nikola Tesla's story and his experiments as presented in the film "The Prestige" to promote scientific inquiry: A report of an action research Project. *Interchange* , 41 (4), 363-378.

Hamutoğlu, N. B., Güngören, Ö. C., Kaya Uyanık, G., & Gür Erdoğan, D. (2017). Dijital okuryazarlık ölçeği: Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Ege Eğitim Dergisi* , 18 (1), 408-429.

İçen, M., & Tuncel, G. (2019). Social studies education with cinema films: a case study. *International Online Journal of Educational Sciences* , 11 (1), 230-254.

İlhan, A., & Gülersoy, A. E. (2018). 10. sınıf coğrafya dersi öğretim programı kazanımlarının yenilenmiş bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *International Journal of Geography and Geography Education* (1), 10- 28.

İnce Yakar, H. G. (2013). Sinema filmlerinin eğitim amaçlı kullanımı: tarihsel bir değerlendirme. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* , 1 (19), 21-36.

İşık, H. (2008). *İlköğretim 4.sınıf sosyal bilgiler dersi tarih dersi konularının öğretiminde kanıt temelli öğrenme modeli: Bir aksiyon araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kahraman, S., Demir, Y., & Demir, N. (2015). Using Digital Technology-Generated Dynamic Visualization in Science Education – Perceptions of Pre-Service Science Teachers. *Elementary Education Online* , 14 (1), 29- 54.

Kalaycı, N. (2001). Sosyal bilgilerde problem çözme ve uygulamalar. Ankara : Gazi Kitabevi.

Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Millî Eğitim* (187), 138-145.

Kapan, E., & Gökçe, N. (2017). Sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılması sürecinde yaşanan sorunlar ve öneriler. *Education Sciences (NWSAES)* , 12 (1), 1-19.

Karabacak, Z. İ., & Sezgin Büyükalaca, A. A. (2019). Türkiye'de dijital dönüşüm ve dijital okuryazarlık. *Türk İdare Dergisi* , 488, 319-343.

Karadüz, A. (2010). Yapılandırmacı aradigma bağlamında türkçe derslerinde öğrenme ortamları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 7 (14), 135-154.

Karakaş, M. N. (2021). *Hayat bilgi dersinde storyline yönteminin kullanılmasının karar verme ve problem çözme becerisi üzerindeki etkililiği: üçüncü sınıf örneği* . Yüksek Lisans Tezi , Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karasu Avcı, E., & Faiz, M. (2021). Öğretmen eğitiminde eğitici filmlerin kullanılmasına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının deneyimleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (58), 390- 416.

Kartal, Ş. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine göre yenilikçi düşünme becerilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

Kaya, E., & Çengelci, T. (2011). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitiminde filmlerden yararlanılmasına ilişkin görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research* , 2 (1), 116- 135.

Kaya, M. T., Çiftçi, B., & Gökdemir, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Primary Educational Research Journal* , 3 (1), 31-37.

Kaygusuz, C., & Özpolat, A. R. (2015). An analysis of university students' levels of self-control according to their ego states. *Eurasian Journal of Educational Research* , 64, 197-212.

Keleşoğlu, S., & Akbaba, B. (2020). Kullansam mı kullanmasam mı? sosyal bilgiler öğretiminde sinema ve dizi filmlerin kullanımına yönelik öğretmen deneyimleri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* , 4 (2), 182- 197.

Kellner, D., & Share, J. (2005). Toward critical media literacy: core concepts, debates, organizations and policy. Discourse. *Discourse: Studies in the cultural politics of education* , 26 (3), 369-386.

Kocabıyık Kaymak, B. (2016). Sosyal bilgiler öğretimi: onlar bizim için keşfetti. *Araştırma ve Deneyim Dergisi* , 1 (1), 75- 86.

Koç, E. S. (2021). Nasıl bir uzaktan eğitim? 1 yılın sonunda yapılan çalışmaların değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi* , 7 (2), 13-26.

Konuk, Y. (2018). *Sosyal bilgiler derslerinde empati becerisine dayalı etkinliklerin öğrencilerin çevre bilincine ve akademik başarılarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi , Aksaray üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Aksaray.

Kozikoğlu, İ., & Özcanlı, N. (2020). Öğretmenlerin 21. yüzyıl öğreten becerileri ile mesleğe adanmışlıkları arasındaki ilişki. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi* , 9 (1), 271-290.

Köşker, N. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının mekânsal biliş yeterliliklerine ilişkin düşünceleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken* , 4 (3), 162-173.

Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim bilim* , 2 (2), 1-18.

Kuruyer, D. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama becerilerine ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Kutlu, Ö. (2006). Üst düzey zihinsel süreçleri belirleme yolları: Yeni durum belirleme yaklaşımları. *Çağdaş Eğitim Dergisi* , 31 (335), 15-21.

Kürüm, D. (2002). *Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme gücü*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü , Eskişehir.

L, K. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara : Nobel Yayınları.

Liles, R. E. (2007). The use of feature films as teaching tools in social work education. *Journal of Teaching in Social Work* , 27 (3/4), 45-60.

Lim, B. (2001). Guidelines for designing inquiry-based learning on the web: online pro-fessional development of educators. *PhD Thesis, Indiana University* .

MEB. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. 04. 07. 2023 <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> sitesinden erilmıştır.

MEB. (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*, (www.meb.gov.tr: adresinden 28.09.2023 tarihinde erişilmiştir.). (2023).

Mutluer, C. (2013). Sosyal bilgiler programlarında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmen görüşleri (İzmir Menemen Örneği). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , 8 (7), 355-362.

Narmanhoğlu, H. (2011). Popüler belgesellerde doğanın sunumu: BBC Planet Earth serisi üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* , 8 (40), 60-68.

NCSS. (2022). The curriculum standards for social studies. *Retrieved from* .

Ocak, G., & Erşen, Z. B. (2015). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri algılarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (33), 1-19.

Ocak, G., & Selimoğlu, S. (2016). Tarih öğretiminde tarih dizilerinin kullanımına ilişkin. *Kastamonu Eğitim Dergisi* , 24 (1), 431-452.

Onur, N., & Nazik, M. H. (2014). Öğretmenler için bireysel finans alanında finansal tutum ölçeğinin geliştirilmesi (FTÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *NWSAVocational Education* , 9 (4), 90-99.

Öcal, A., & Altınok, A. (2012). Sosyal bilgiler eğitiminde bir sosyal duyarlılık aracı olarak aktif sosyal katılım. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri*. İstanbul.

Öner, Ü., & Kınacı, M. K. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanma becerisine ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 20 (78), 1155-1174.

Önlen, M., Tatar, M., & İbret, B. Ü. (2020). 2005-2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 5, 6 ve 7. sınıf kazanımlarının yenilenen bloom taksonomisine göre karşılaştırmalı analizi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi* , 5 (1), 1-13.

Özden, Y. (2009). Öğrenme ve öğretme. Ankara : Pegem Yayıncılık.

Özensoy, A. U. (2019). Use of movies in human rights and democracy teaching. *International Journal of Education & Literacy Studies* , 7 (4), 129-135.

Özkaya, G. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hukuk okuryazarlığı düzeyleri ve hukuk okuryazarlığına yönelik görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi , Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü , Trabzon.

Özön, N. (2008). *Sinema Sanatına Giriş*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Öztaş, S. (2007). Tarih öğretimi ve filmler. *Kastamonu Eğitim Dergisi* , 6 (12), 543-556.

Öztaş, S. (2014). Tarih öğretiminde tarihi film ve tarihi dizilerin kullanılmasına ilişkin tarih bölümü öğrencilerinin görüşleri (Kırklareli Üniversitesi Örneği). *Turkish History Education Journal* , 4 (2), 1-37.

Öztürk, C., & Kafadar, T. (2020). 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi* , 10 (1), 112-126.

Pala, Ş. M., & Başbüyük, A. (2019). Matematik becerisinin sosyal bilgiler derslerindeki harita grafik ve tablo okuma becerilerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* , 3 (1), 41- 56.

Palaz, T. (2019). Kanıt kullanma . *Sosyal bilgilerde beceri eğitimi* , 307- 334. (B. Aksoy, B. Akbaba, & B. Kılcan, Derleyiciler) Pegem Akademi .

Paris, M. J. (1997). *Integrating film and television into social studies instruction*. ERIC (ED415177) . adresinden alınmıştır

Pembecioğlu, N. (2005). *Başlarken: neden belgesel film*. Ankara: Babil Yayıncılık.

Polat, S., Koçak, B., Çermik, F., Meral, E., & Boztaş, M. (2015). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarının girişimcilik kazanımı açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ekev Akademi Dergisi* , 19 (62), 455-470.

Rotha, P. (1968). Belge filmciliğinin bazı ilkeleri. (Çev. Akşit Göktürk). *Türk Dili Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi* , 16 (196), 341- 343.

Rotha, P. (2000). *Belgesel sinema (1. Baskı)*. (İ. Şener, Çev.) İstanbul: İz Düşüm Yayınları.

Saban, A. (2014). *Öğrenme-Öğretme Süreci. (7. Basım)*. Ankara : Nobel Yayıncılık.

Safran, M., & Şimşek, A. (2006). İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman kavramının gelişimi. *İlköğretim Online* , 5 (2), 87-106.

Sağlam, H. İ., & Bilgiç, S. (2018). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kanıt temelli öğrenmenin etkililiğine ilişkin öğrenci görüşlerin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education* , 8 (2), 60-71.

Sarı, M. (2019). *Tarih eğitiminde tarihsel film ve dizilerin kullanımı ve sosyal bilgiler dersi tarih üniteleri için öğretim programı temelleri bir materyal klavzu geliştirme çalışması*. Yüksek Lisans Tezi , Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü , Bursa.

Seçkin Kapucu, M., & Aydoğdu, C. (2014). The Effect Of Using Documentary Movies On 8th Grade Students' Science Learning. *Journal of Theory and Practice in Education* , 10 (1), 233- 258.

Selanik Ay, T., & Yavuz, Ü. (2016). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerini kazandırmaya yönelik gerçekleştirdikleri uygulamalar. *Anadolu Journal of Educational Sciences International* , 6 (2), 31-63.

Semenoglu, N. (2013). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. (23. Baskı). Ankara : Pegem Akademi.

Sidekli, S., Doğramacı, H., Yangın, S., & Daşdemir, İ. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde "Belgesel" kullanımının öğrencilerin ders başarısına etkisi. *International Journal of SocialScience* , 6 (8), 1053-1065.

Sıvacı, S. Y. (2018). Öğretmen eğitiminde film: öğretmen adaylarının ‘Her Çocuk Özeldir’ filmini değerlendirmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* , 19 (1), 495- 506.

Sönmez, V. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen klavuzu. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, İ. F., & Taşyürek, Z. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde kullanmış oldukları araç-gereçler hakkındaki görüşleri (Erzurum Örneği). *Doğu Coğrafya Dergisi* , 21 (36), 29-42.

Şahin, M., & Barış, S. (2017). Finansal okuryazarlık ve tasarruf davranışları: Kamu çalışanları üzerine bir inceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi* , 7 (2), 77-103.

Şahin, Ü. (2020). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal katılım becerisi kazanma durumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi , Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

Şanlı, S. (2020). *Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının yenilikçi düşünme bağlamında değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi , Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Şavk Belkaya, A. G. (2022). Belgesel film ve bilimsellik. *Sosyal Bilimler Dergisi* , 8 (2), 1-5.

Şekerci, H., & Kabapınar, Y. (2019). Sosyal bilgiler derslerinde storyline yaklaşım ile bütünleştirilmiş kanıt temelli etkinliklerin kullanımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 34 (3), 659-684.

Şensoy, Ö., & Yıldırım, H. İ. (2016). 8. sınıf fen ve teknoloji dersinde üç boyutlu görsel materyal kullanımının başarıya ve tutuma etkisinin araştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* , 14 (1), 85- 102.

Şimşek, A. (2015). İlköğretim öğrencilerinde tarihsel zaman ve kronoloji becerileri. *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 93- 115). içinde Ankara: Pegem Yayıncılık.

Tabaru Örnek, G. (2022). *Hayat bilgisi dersinde yer temelli öğretim uygulamalarının öğrencilerin girişimcilik becerisi ve çevre okuryazarlığına etkisi*. Doktora Tezi , Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü .

Tağ Kalfatioğlu, Ş. (2019). Belgesel drama filmlerin eğitsel amaçlarla kullanımı. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* , 9 (2), 391-403.

Tağ, Ş. (2003). *Belgesel sinema ve türleri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Eskişehir.

Tanyel, H. H. (2022). *Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin etkisi*. Doktora Tezi , Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya .

Tarhan, M., & Kılıç, F. (2017). Sosyal bilgiler eğitiminde girişimcilik becerisinin kazandırılmasına yönelik kaynaklar bibliyografisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 17 (4), 1974-1993.

Taşpınar, M. (2017). Kuramdan uygulamaya öğretim ilke ve yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

Tay, B., & Yıldırım, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* , 9 (3), 1499-1542.

TDK. (tarih yok). 2022 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlüğü:: <http://www.tdk.gov.tr> adresinden alındı

TDK, . *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*: <http://www.tdk.gov.tr>. (2022).

Tekin, A. (2021). *"Batıya Doğru Akan Nehir" isimli belgeselin sosyal bilgiler öğretim programı kazanımları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi , Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Tor, H., & Erden, O. (2004). İlköğretim öğrencilerinin bilgi teknolojilerinden yararlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET* , 3 (1), 120-130.

Torun, F. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde argümantasyon temelli öğretim ve karar verme becerisi arasındaki ilişki düzeyi*. Doktora Tezi , Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü , Ankara.

Tunçel, H. Kentsel mekânın algılanması: Elazığ örneği. *Ankara Üniversitesi, V.Ulusal Coğrafya Sempozyumu*, (s. 231-238.). Ankara.

Turan, R., & Ulusoy, K. (2015). Sosyal bilgilerde tarihin yeri ve önemi. Ankara: Pegem Akademi.

Tutkun, Ö. F., & Koç, M. (2008). Stereotypes towards occupations in Turkey. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences* , 41 (1), 255- 273.

Uçar, A., & Karakuş, U. (2017). 6. sınıf sosyal bilgiler dersi çevre konularının öğretiminde belgesel kullanımının öğrencilerin akademik başarıları ve tutumlarına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* , 18 (3), 992-1009.

Ulu Kalın, Ö. (2018). Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi (Artvin İl Örneği). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* , 6 (13), 1-12.

Ulusoy, K. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-1. Ankara: Pegem A Yayıncılık .

Ulusoy, K., & Gülüm, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 10 (2), 85- 99.

Uygun, K., & Arıkan, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* , 8 (4), 2256-2281.

Üstündağ, N. (2012). *Bir ders materyali olarak belgesel sinemanın eğitim işlevinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Üztemur, S., Dinç, E., & Acun, İ. (2018). Müzeler ve tarihi mekanlarda uygulanan etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin sosyal bilgilere özgü becerilerin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (46), 294- 324.

Var, A., Ortak, Ş., & Utkugün, C. (2022). Batıya doğru akan nehir isimli belgeselin sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları açısından değerlendirilmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 9 (2), 377-396.

Woelders, A. (2007). “It makes you think more when you watch things”:. *The Social Studies* , 98 (4), 145-152.

Yalın, H. İ. (2012). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (24. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Yazıcı, F. (2020). Kanıt temelli sosyal bilgiler öğretimi . *Yeni program ve ders içeriklerine göre sosyal bilgiler öğretimi II*. içinde Pegem Akademi .

Yazıcı, S. (2008). *Belgesel destekli tarih öğretiminin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi , Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Afyonkarahisar.

Yenilmez, Ö. (2022). *Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Yerler, M., & Ocak, G. (2021). 5. sınıf sosyal bilgiler etkin vatandaşlık öğrenme alanı kazanımlarına ilişkin eğitim durumlarının incelenmesi: durum çalışması. *International Journal of Society Researches* , 18 (39), 175-222.

Yeşil, R., & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *TSA* , 11 (2), 65-84.

Yetiş, A. (2018). *Öğretmen ve öğrencilerin "Kanat temelli tarih öğretimi"ne ilişkin görüşleri: Bir durum saptaması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi , Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Cilt 11.Baskı). Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.

Yıldız, S. (2016). *Sosyal bilgiler 5. sınıf öğretim programında yer alan gözlem becerisinin kazandırılmasına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen görüşleri (Tokat Merkez İlçe Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi , Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü , Tokat.

Yılmaz, S. (2013). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin öğrenen aday görüşleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 6 (14, Sosyal Bilgiler Öğretimi Özel Sayısı), 345-380.

Yücel, A. G., Çiftçi, B., & Durmaz, A. (2022). Yaratıcı düşünmenin sosyal bilgiler dersi öğretim programından çıkarılması: Yenilikçi düşünme yeterli mi? *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 12 (1), 239-253.

Yüksel, C. (2006). Belgesel sinemanın doğruya ulaşma yolları. *Selçuk İletişim* , 4 (2), 199-211.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gülşah DOĞAN

Doğum Yeri :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Akdeniz Üniversitesi / Eğitim Fakültesi / Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi: Akdeniz Üniversitesi / Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: Kızılay Final Kurs Merkezi

İletişim

E-Posta Adresi:

İNTİHAL RAPORU

Gülşah Doğan

ORJİNALLİK RAPORU

%**16**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**15**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**4**

YAYINLAR

%**8**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

dergipark.org.tr

İnternet Kaynağı

%**3**

2

acikbilim.yok.gov.tr

İnternet Kaynağı

%**1**

3

acikerisim.nigde.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

%**1**

4

www.researchgate.net

İnternet Kaynağı

%**1**

5

openaccess.hacettepe.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

%**1**

6

docplayer.biz.tr

İnternet Kaynağı

%**1**

7

Submitted to Istanbul Aydin University

Öğrenci Ödevi

%**1**

8

**Submitted to The Scientific & Technological
Research Council of Turkey (TUBİTAK)**

Öğrenci Ödevi

<%**1**

9

doi.org

İnternet Kaynağı

<%**1**

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

19.03.2024

Gülşah DOĞAN